

Ottlik Géza

Iskola a határon

Mutató

Az elbeszélés nehézségei

Szeredy az uszodában 1957-ben. (Nyelvészeti és egyéb bonyodalmak. Kitérő felelet)

Kémmők Nagyváradon 1944-ben. (A bolgár dizőz, a szép Teodóra. Katonai és érzelmi kavarodás)

Medve kézírata. (Szeredy módszerei. A kifejezés korlátai. Tanácstalanság. Kísérlet, vaktában)

Első rész: Non est volentis

1. *Hét újonc*, 1923. szeptember 3-án. A hibás szemű negyedéves. Hejnakker! Medve Gábor. Tóth, Czakó, Orbán
2. *Alkonyat*. Kisváros a hegyek közt. Kürtösök gyakorolnak. Tulp tanár anatómiája. Fizikai szertár
3. *Egyenruhában*. Medve finnyásan vacsorázik. Orvosi vizsga. Raktár, sietség. Bognár tiszthelyettes
4. *Takarodó*. Piszkos árnyékszék. Éberség elalváskor
5. *Másnap*. Ébresztő, hipermangán, reggeli. Szeredy szerelmei; kislány az épülő házban. Fölösleges viszontagságok
6. *Megérkezik a zászlóalj*. Vezényszavak a főalléban. Halász Péter barátom Budán. Orbán süteménye
7. *Formes bakancsa*. A trieszti öböl. Dégenfeld hógolyókkal. Egy kis fürdőhely unalma
8. *Egy nyájas őrnagy* a szökőkútnál
9. *Schulze* tiszthelyettes úr belép. Formes mezítláb. Szeredy nem felel. Szekrényrend. Zűrzavar kezdete
10. *Rövid háború*. Az álmos szemű Merényi. Czakó és Medve a földön
11. *Hosszú vereség*. Schulze németül beszél. „Leülni. Föl.” Szeredy keresztneve
12. *Még egyszer Orbán* süteménye. Schulze igazságot tesz. Mosdatások. Czakó a mosdóban
13. *Egy alezredes*. Bognár. Halász Péter elrohan. Homola. Merényiék munkában. Gyáva-ságom
14. *Colalto és kupleráj* a tanteremben. Tanszerláda. Nyelvhasználat. Könyvek. Sapkák a fogason
15. *Könnyű akadálypálya*. Medve kézírata. Költözés a kórházban. Levélírás, Marcell főhadnagy. Futballozók. Czakó tollszára, árnyékszék. Gyáva csürhe

Második rész: Sár és hó

1. *Első éjszaka.* Törülközők az ágy végében. Colalto számol. Az időrend felborul. Sűrű köd ébresztőkor
2. *Dragonyosubbonyok.* Fekete kéz? Kivonulás rendes csukaszürkében, nóták, búrkalap. Czakó levele és Medve. Lila ég, a szerszámaim otthon
3. *Rugdosások.* Schulze jogrendje. Sárga papír és Szabó Gerzson. Rajzszögek reggeli helyett. Czakó és Medve, olajos tenyérrel
4. *Az idő múlása.* Fekete kéz a falon. Fésűtisztító fonál. Vacsorára lencse kolbásszal
5. *Zsoldos naptárja.* Kétféle napunk. Szerdai rajzterem. Fürdés pénteken. Gyakorlatozás. Schulze udvara. Monsignor Hanák szobái. Kovách Garibaldi
6. *Hétfő, körülbelül.* Ferenciek tere, Városi Színház. Ernst alezredes. Matej kacsaszírja. A Varjú, Mufi kutya, zsír, zöld deszkalap, rosszul szinkronizált némafilm. Kihallgatáson
7. *Medve büntetése.* Kézirata. B. B. és Szabó Gerzson
8. *Fátyolos hölgy* a parkban. Kovách Garibaldi. Néma gyereknek anyja sem érti szavát. Az asszony elutazik
9. *Kmetty fűvócsöve.* Medve várakozik. Közönyös. Halász Péter tréfája a szájmosással. Drágh névsort olvas. Medve ledobja Merényi ingét
10. *Vidám férfiasság?* Laczkovics Sándor, Czakó, Zámencsik. Fényképezés október végén. Sűrű köd, fejvesztett vezényszavak, lazálás
11. *Váradon, 1944-ben.* Szeredy ablakán bezörgetnek. Egy idegen százados, „Szervusz, Bébé.” Magdi, autóút. Tejsav, hegymászók. Jaks Kálmán
12. *Ötvenyi és a gyümölcsíz.* Tóth Tibor ministrál. Medve kápolnába jár. Matej fakírsága. Kalugyerszky és a kacsaszír. Összetörik az üveg. Merényi arcfintora
13. *Kincstári séta* a külső fasorban. Ötvenyi énekel. Szerecsendiőt talállok. Csomagom szétoztása. Júlia levele. A bébészés kezdete. Ötvenyi a panaszrovatban
14. *A vizsgálat.* Zámencsik négykézláb. Jegyzőkönyvezés az irodában. Colalto jól felel. Drágh felháborodik. Borsa balszerencséje. Ötvenyi elmegy
15. *A fegyelem megszilárdítása.* Ostromállapot. Borsa a rangsor végén. A chicagói Michigan Avenue. Szeredyvel ébresztőre megyünk. Erekllye? Egyedül a folyosón, hajnal előtt. Egy betört ablak
16. *Medve a tócsában.* Kötélmászást feladja. Zsíros kenyerét földhöz csapja; fogdába kerül. Marcell főhadnagy a könyvtárban. Schulze megvédi Medvét
17. *Tánc, tanulás.* Természetrájlécke és medvetánc a tanteremben. Razzia; Colalto gyűjteményét elkobozzák. Éjszakai riadó. Medve eltűnik
18. *A senki földjén.* Hajnali misék. Lépcső a kőfalon. Lódobogás. Bádogdoboz
19. *Lyukasóra* félhomályban. Medve nem megy haza az anyjával. Matej veszélyes kíváncsisága. Szabó Gerzson közbeszól. Zsoldos lerajzolja a lakásukat. A medvesapó
20. *Késő ősz, 1923.* Istentisztelet a fizikateremben. Medve csuklózik a ködben. Sár, baj, semmi
21. *Havazás indul.* Krumplisütés a tanteremben. Kölcsönadom a Lázadás a Bounty fedélzetén-t

Harmadik rész: Sem azé, aki fut

1. *Sebhely* Medve arcán. Zsoldos festi. Cserkész! Fürdő Bognárral. Tolongás az ajtóban. Zuhanyok, gőz
2. *Harmadszor* a fogdában. Für Elise a falon át. Marcell irodája. Búcsúzkodás a konyhában. A látszatokról. A lovas titkos parancsa. A porta. A Haris köz, fogorvoshoz menet. Semmi-lyenség. A foglár goromba
3. *Kórházban*. Láz. Csönd. Kappéter és egy negyedéves. Tisztaság. Scott kapitány utazásai. Az orvos ezredes. Majvald néni. Laczkovics Sándor
4. *A gyengélkedők* csoportja. Kappéter újra. Felkiáltójelek a táblán. Szabadság. A transzport a vonaton. Czakó a csomagtartóból nézve
5. *Budapest, 1923. december 20.* Czakó és az apja pisztolya. A lőtéren. Húsvét előtt, 1925-ben. Rádiózás. Czakóéknál, vendégség. A moziban; átülök Medvéhez; lányok a sötétben. Megyünk együtt a Kálvin térig
6. *A transzport, vissza.* Czakó és Tóth Tibor. A Varjú közbelép. Palugyay a kisülésen. Zsoldos hírei
7. *1925. szeptember.* Bevonulunk negyedévesnek. Schulze marad. Az esztrád alatti asztalnál. Összeveszés Szeregyvel. Súlydobás. Algebra. A Júliától kapott könyvem. Hetilapunk
8. *Beosztásunk* a századoknál. Egy engedetlen bundás Kmetty asztalánál. Kovách Garibaldi és Apagyi
9. *Szeredy* fontossága. Kibékülünk franciaórán. Palugyay. Készülődés a házikabaréra. Apagyi „halála”
10. *Enyhe december.* Váratlan vendégek az előadáson. Mufi vállalkozását felszámolják. Zenekar a tanterem végében. Colalto gyűjteménye. Medve mellém ül. A füzetünk. A főallét lerajzolni. Szél a parkban
11. *Könyvek.* Nick Carter, Schopenhauer, Nemzeti Sport. A Varjú veszélyessége. Mufi bukása, párbaja
12. *Januári hó, 1926.* Timsó, borotválkozótükör. A városi templomban. Kórházban, Medvével. Éljük világunkat, mint a patyolat
13. *Kutatás* a fiókomban. A Varjú udvariassága. Szeredy szótára. Medve igazságtalan. A vizsgálat. Matej megsántul. Szeredy pofon vágja Kmetty Mancit
14. *Bizonytalanság.* Várom a csodát. Czakó lakodalomban Piskolton. Medve dühös rám; felel algebrából. Éjjel a padláson
15. *Vészfék* a gyorsvonaton, húsvét után. A Varjú dicsősége. Menotti mesél. Gereben Énok. Orbán almái. Labdázás ötszögben. Schulze búcsúajándékára gyűjtünk
16. *Balabán* tiszthelyettes. Fosztogatás a hálótérben. Palugyaynak karját töröm. Gereben narancsai. Medve széttépi a kockás füzetet. Futball
17. *Tóth Tibor* szemtelensége; holmija. Elrontjuk Zámencsik rádióját. Gereben csodálkozik. Pihenő a forrásnál

18. *Rövid barátság.* Tóth Tibort Merényi pártfogolja. Átültetik az esztrádra. Kitesznek a csapatból. Atlétika
19. *Párbaj* Homolával. Merényi félbeszakítja; kétféle sebesülése. Figyelem a helyzet alakulását
20. *Tréning* a régi tornatéren. Diszkosz a fűben. Medve végig sem hallgat. Törökök. Egy régi kimenőnk a városban: a jó barátok. Majong. Tóth Tibor vörös füllel
21. *Fordulat.* Konfirmáció, fényképezés. Colalto és a konyhaséf. Balabán csendes hangja, furcsa tekintélye. A Monsignor szobájában. Hat üres ágy
22. *Homály* és rejtély Merényiék után. Hét üres ágy. Megvédjük Balabánt az uszodában. Meleg nyár
23. *Szeredy a Lukácsban*, 1958-ban. Miért jött vissza a hegyről? Felemás hangszere, huszonhatban
24. *Végzett negyedévesek.* Utazás. Goromba százados a főreálban. Medve és Kmetty Fidél. Fekete hajú nyolcadéves, szolgálatban. Matej őszinte hízélgése. Éjszakai hajózás. Medve jegyzete
25. *Őrség a hajón.* Medve minősítése, anyja levelei. Kenyér, Memphis. Látogatásom Júliánál. Szeredy tömpe orra a cigaretta parazsánál

Az elbeszélés nehézségei

Szeredy az uszodában 1957-ben

Szeredy Dani motyogott valamit az orra alá, ahogy álltunk a Lukács fürdő tetőteraszán, a kőpárkánynak támaszkodva, s néztük a sok napozó civilt. Mindig nagyon halkán beszélt, de én azért mindig értettem, hogy mit mond. Ezt már mondta egyszer, amikor fölfelé jöttünk a rossz kis lépcsőkön. Feleltem is rá valamit, szuszogva. „Hm? Hm...” - ilyesmit. Félórával ezelőtt pedig lent, a medence szélén azt mondta, hogy kutya meleg van.

- Baromi - feleltem. Vagy talán: - Az a jó - már nem tudom pontosan, hogy mit. Akkor még nem gondoltam, hogy ennyi beszélőnivalója lesz ma, noha már rég nem találkoztunk. Azazhogy gondoltam. Mindegy: tény az, hogy rendesen válaszoltam neki.

Csakugyan meleg volt ezen a júliusi napon, ezerkilencszázötvenhétben. Néztük az emberek szép pucér hasát, de leginkább a lányokét. Tömeg honfitársunk sütkérezett az uszoda három nagy napozóteraszán; a padok, fekvőágyak mind el voltak foglalva persze. Egy csöppet sem utáltam ezt a nagy tömeget most. Fürdőnadrágos öregek, fiatalok ingerültség nélkül, sőt túlzott udvariassággal vártak sorukra a zuhanyozóknál. Csupa jóakaratot éreztünk egymás iránt. Mintha szinte a szeretetünket akarnánk szégyenlősen álcázni ezzel a túlzott, nagyvilági udvariassággal. Ezért csodálkoztam, amikor Szeredy hirtelen goromba lett.

Előbb csak elnyomta a cigarettáját, és felém fordult:

- Mondom, összeköltöztem Magdával.

- Ühüm - feleltem. Most mondta éppen harmadszor. Nem néztem rá.

Szeredy azonban egy pillanatnyi habozás után újramezdte.

- Bébé? - szólt rám.

- No?

- Ide se figyelsz? - kérdezte szelíden.

Ez a halk „ide se figyelsz” most azt jelentette, hogy nyissam ki azt az ilyen meg olyan fületem, ha egyszer járhatja a pofáját, mert így meg úgy, és az édesanyám meg ez meg az. Egyszóval súlyos gorombaság volt. Ámbár nemcsak ennyit jelentett; hiába írnám le a leírhatatlan durvaságokat, ennél is több indulatos szemrehányást fejezett ki Szeredy kérdése. Meg mást is. Nehéz ezt megmagyarázni idegennek. A dolgok fontosságát s egyben a fontosság lényegtelenességét. Sok mindent, amit megtanultunk valaha együtt. A világ hülye valószínűtlenségét. Elvigyorodtam hát, és azt feleltem, hogy neked is, édes öregem, meg arra a kopasz fejedre, és megízélheted a micsodát; minthogy azonban mi már több mint harminc esztendeje soha nem használtuk egymás közt, s Dani mások előtt sem, a mindennapi - legalábbis számunkra valaha mindennapi -, trágár katonai nyelvezetet, ez a feleletem csupán így hangzott:

- Ühüm. Tudom. Magdával.

- Tudod?

- Mondták.

Láttam, hogy élesen figyeli az arcomat, füleli a hangsúlyomat, pedig nem néztem rá. Kitűnő hallása volt.

- Mit nézel? - fordult aztán ő is a pillantásom irányába.

- Felszabadul egy ágy - mondtam.

De jóformán még el sem indultunk a felszabadult napozópriccs felé, máris elfoglalták előlünk az ügyesebb fiatalok. Előbb kellett volna megközelítenünk, mintegy elébe célozni, „belopni a távolságot”, aztán repülőstarttal rá. Ugyanis időközönként hol itt, hol ott felálltak a fekvő-székekről, de csak azért, hogy lemenjenek úszni egyet, vagy zuhanyozni: ezek otthagyták a cókmojkukat, újságot, strandtáskát. Az volt a technikája a dolognak, hogy az ember figyeli, ki szedelődzködik komolyan, aztán... No de mindegy, hagyjuk. Úgy tettem, mintha Szeredy okolnám kudarcunkért.

- Sz - mondtam dühösen. - Mb.

Szeredy is nevetett.

Mondom, leszoktunk a káromkodásról még tizenhárom éves korunkban, talán azért, mert eleinte humorosnak tartottuk, hogy finoman beszéljünk, vagy talán dachból, ellenkezésből, vagy valamiféle művészi egyensúlyérzék késztetett rá vagy éppen kontár eredetieskedés - nem tudom; nem határoztuk el soha tudatosan, egyszerűen csak ehhez volt kedvünk, s akár a lázadás szelleméből fakadt, akár valamilyen ellenpontozásnak szántuk ösztönösen, erről soha nem esett szó köztünk. Igen, csakhogy én az utóbbi években egy kicsit visszaszoktam megint a trágárságokra a festők közt, meg egyáltalán, a fiatalok is így beszéltek mindenütt; egyszóval illedelemből káromkodtam újra, hogy alkalmazkodjam a többiekhez, s még csodálkoztak is rajtam néhányan, mint akiről váratlanul kiderül, hogy folyékonyan beszél egy idegen nyelvet, szinte hibátlan kiejtéssel, de persze azért mégsem úgy, mint az anyanyelvét: holott nekem volt ez az anyanyelvem, és most, negyvenöt éves koromban az ő kedvükért és az ő kissé hibás kiejtésükkel kezdtem újra beszélni, pusztán udvariasságból. Szeredy Daninak azonban, aki mindezt tudta, és nevetett, csak mordultam egyet dühösen, halk torok- és ajakhanggal, „Mb!” vagy „Hmp”, de a hiteles, eltéveszthetetlen, valódi kiejtéssel, s ő értette, hogy mit akarok mondani.

Értette pontosan. Ezt is nehéz megmagyarázni. Lefordíthatnám ilyenféleképpen: „Látod, marha, mit jártatod annyit a pofádat, én itt ésszel figyelem a dolgokat már régóta, te meg a válságos pillanatban locsogni kezdesz nekem, hosszú, érzelmős történeteket adsz elő, és kitergeted bonyolult lelki finomságaidat, holott a fene se kíváncsi rá, s közben lecsúszunk a jó fekvőszékről...” Persze ez csak a látszólagos szöveg volna. Csak olyan beszéd, amivel voltaképpen ezt akarom közölni: „Áldásom rátok. Ki vagyok én, hogy pálcát törjek fölöttek? Megszenvetitek ti már a múltat s jövőtöt.” Vagy inkább: „Nézd, egy kicsit összeszorult a torkom, ne haragudj, cimbora. Furcsa és megindító az emberi sors. Ó, vajha boldogok lehetnétek. Odaadnám érte a fél karomat...” Továbbá a hangsúly befejező esése azt jelezte: „Ámbár dehogy adnám. A karomat nem adnám, legfeljebb az egyik lábamat, arra nincs olyan nagy szükségem. De azt is csak igazán a legvégső esetben. Vagy mit tudom én. Ne hazudozzunk. Csináljatok egymással, amit akartok. Füttyölök rátok. Mb!”

Az igaz, hogy Szeredyvel sohasem hazudtunk egymásnak, talán ezzel kellett volna kezdenem. Illetőleg: nem hazudhattunk egymásnak, nem voltunk abban a helyzetben. De ha tehettük volna, akkor sem lett volna kedvünk hozzá, mert már régen megutáltunk minden hazugságot. Ennek a történetét még nehezebb elmagyarázni. Nem erkölcsi emelkedettségéből gyűlöltük a hamisságot és hazugságot, hanem szinte testileg, az idegrendszerünk visszafojthatatlanul undorodott tőle; de ha szebben hangzik, azt is mondhatnám, hogy mégiscsak egy erkölcsi

magaslatféle volt az a végső menedék, ahová viaszorított bennünket a neveltetésünk... Nem, nem, hiába. Akivel ezt meg akarnám értetni, annak végig kellene élnie velünk együtt tízéves korunktól fogva az egész katonaiskolai életünket. S ez még az iménti nyelvészeti kitérésnél is hosszadalmasabb vállalkozás volna.

- He? - nézett rám Szeredy, egy kurta, kérdő mozdulattal megemelve az állát, s most már hangtalanul nevetett. - Lemegyünk, iszunk sört. Igaz?

Ez a „he?” azt jelentette, hogy továbbra is várja, jogos csökönyösséggel, válaszat és véleményemet előbbi kérdésére, mert a tagolatlan felmordulásom, „mb!” - habár mindazt megértette belőle, amit nagyjából itt felsoroltam, mégis hazugság és kitérés, mint ahogy másfél órája próbálok kibújni az egyenes válasz alól, de hiába, szüksége van a tanácsomra, színt kell vallanom.

- Ühüm - mondtam.

Meg is indultunk, le, a söntés felé, az uszoda másik lépcsőjén, a szélesebbiken és kényelmesebbiken. Szeredy előttem lépegetett a szőrös hátával.

Kémnők Nagyváradon 1944-ben

Magdát, akivel Szeredy most összeköltözött, ezerkilencszáznegyvennégy nyarán láttam először, Nagyváradon. Délután öt óra tájt érkeztem meg Váradra, s egy kicsit ideges voltam, hogy mi a csuda történhetett. Szeredy előbb Medve Gábornak telefonált, Medve azonban nem tudott menni, s így aztán engem hívott.

- Gyere már le egyszer hozzám, Bébé - mondta Szeredy barátom, mert így becézett mindenki, jóllehet Both Benedek a becsületes nevem, és nagy, behemót ember vagyok. - Van Cordial Medocom. Gyere ma.

- Ma?

- Még ma. Az a legokosabb.

- Jó - mondtam. Rögtön tudtam, a telefonon keresztül is tisztán hallottam a hangjából, hogy valami fontos dologról van szó. Úgy látszik, nagy bajba keveredett Szeredy. Évek óta nem láttam. Én ezerkilencszázharmincban szereltem le végleg, Medve Gábor pedig harminchatban, de őt csak ideiglenesen rendelkezési állományba helyezték, vagy szolgálaton kívüli viszonylatba, vagy mi az ördögbe, mint tűzérhadnagyot, s közben, mármint a német megszállás után, jött valami rendelkezés, újra be kellett vonulnia, de ő otthagya a Rádiót is, ahol állásban volt, s csak lógott Budapesten papírok, minden nélkül, és hencegett, hogy huszonnégy órán belül föbe lövik, ha elfogják, ami egyébként valószínű is volt. Az építész Bónis Ferin kívül, a hülye Zámencsik Bélát nem számítva, csak mi ketten voltunk civilek az egykori évfolyamunkból, Medve meg én.

Nekem olyan hallatlan szerencsém volt, hogy légoltalmi tisztként szolgáltam a második kerületi parancsnokságon december óta. Ezért tudtam lemenni Váradra; minden második napom szabad volt, és az irataim minden igazoltatást kibírtak.

Szép, kövezett, falusias utcában lakott Szeredy Dani, két szobában. Megtaláltam a házszámot. A nagykapuba vágott kisajtó nem volt bezárva. A széles, boltíves kapualjból vezetett fel három lépcsőfok egy előszobaféle folyosóhoz. Én ugyan előbb körüljártam az udvart, míg

útba nem igazítottak. A folyosóra a piros, kék, sárga ablakkockákon át besütött a délutáni nap. Egy fejkendő cselédlánnya bevezetett Dani nappali szobájába, szó nélkül.

- Itthon van a százados úr? - kérdeztem fennhangon.

A kis cseléd, aki közben megtorpant a szoba közepén, hirtelen hátrafordult, rám nézett nagy őszemével, és szájához emelte a mutatóujját:

- Psz...

- Alszik? - kérdeztem suttogva.

- Hegedül! - hajolt felém a lány, szintén suttogva.

Csakugyan, a másik szobából tisztán hallatszott a halk hegedűszó. Nem is tudom, hogyhogya nem hallottam eddig. Ránéztem a kis cselédre, vajon hibbantnak tart-e vagy süketnek, mert a hangjában volt némi furcsálkodás. De már nem törődött velem, a hegedűszót figyelte. Jó ideig álltunk így némán, és hallgatództunk. Bachot játszott Szeredy, Johann Sebastian valamelyik művét, tudniillik van egy Johann Christian Bach is, miként a napokban értesültem.

A Bémer tér közelében volt egy emeleti bár, afféle háborús mulatóhely. Elsötétítés után érkeztünk. Szeredyt, úgy látszik, ismerték itt, és a bolgár énekesnő, aki elénekelte a *Lili Marlen*-t, hamarosan odaült az asztalunkhoz. Elég fiatal, jó domború, fekete démon volt, birkaképű, s olyan olvadt mosolyokat vetett Szeredyre, mintha semmi áron nem akart volna kétségeket hagyni bennem kapcsolatuk felől. Német, angol, francia habaréknnyelven beszélgettek. Dani nem sokat köntörfalazott. Koccintottunk, aztán azt mondja a nőnek:

- I say, look here, didn't you by any chance pick up some papers of my desk... ö... hier soir? Von meinem Schreibtisch, darling, did you? Or did not you?

Szokott, halk hangján, nevetgélve kérdezte, csak úgy mellékesen, de nagyon nézte a nőt. Tudtam, hogy miről van szó. Azt kérdezte a dizőztől, hogy nem vitt-e el véletlenül valami iratokat tegnap este az íróasztaláról. Hát ez elég kezdetleges módszer volt egy kémnő leleplezésére: egyszerűen megkérdezni tőle - röhögtünk is magunkban az egészen, magunkon meg a világon, persze csak komolyságunk mögött, mert lelkünk mélyén komolyak voltunk - lehettünk is -, de tudtuk egymásról, hogy a komolyság alatt ott lappang mind a kettőnkben ez a nevetés - sőt, valahogyan egy nevetés volt ez, egyetlen közös, hangtalan és mosolytalan, titkos nevetés, amely talán akkor született meg bennünk, amikor Szeredy Daninak egy éjszakai riadón suttogva elismételtem egyik elemi iskolai történetének kulcsszavát: „Erekllye? Piff!”

Egyszóval a komolyság, szorongás, keserű undor és őszinte félelem rétegei alatt mélyen és észrevehetetlenül Szeredy bolondozott önmagának, nekem, a világnak vagy talán egy istennek, aki nézi mindezt. A bolgár dizőzt azonban tulajdonképpen nem gyanúsította egy pillanatig sem. Csak a rend kedvéért tett egy kis próbát vele. Persze azért nagyon figyeltük a derék lányt, s nem szóltunk közbe, hagytuk, hogy csodálkozzon és méltatlankodjon a furcsa kérdésen, ameddig magától abba nem hagyja a szöveget. Szeredy mást gyanúsított a lopással, és jó oka volt rá.

Egy Teodóra nevű szerelmét. Teodóra szép volt, fiatal, gazdag és elegáns, de mindezzel nem érte be, hanem örökösen izgalmakat kavart maga körül. Az ura le-föl futkosott kis sportkocsiján vidékről Budapestre, bizonytalan hátterű üzleti ügyeit intézte, és mindenki dörzsölt fickónak tartotta, ahogy akkoriban mondták. Cingár, szőke fiú volt, ősjogász és frissiben kinevezett vezérigazgató valahol. Nagy lábon éltek. Szeredyt sokan butának hitték a modora meg a jámbor képe miatt. Teodóra ura is jóindulatú fölénnnyel kezelte őt mindig. Hát

aznap éjjel, ha véletlenül ott lett volna Váradon, alaposan meghökkent volna, hogy Szeredy Dani mennyire keresztüllátott szépséges feleségén. Az izgalmas Teo rövid beszélgetés után, éjfél tájt, bevallotta, hogy ő lopta el az iratcsomót; aztán elvetette magát a díványon, és sírógörcsöt kapott. Félig hason fekve vonaglott a párnák közt. Szeredy felemelte Teodóra állát, egy pillanatig nézte az asszony patakzó könnyeit, aztán irgalmatlanul pofon vágta jobbról, majd pofon vágta balról. Még én is meghökkentem.

Teo megzavarodott. Abbahagyta a sírást, és tágra meredt szemmel bámult fel Szeredyre.

- Bocsáss meg, Teo - mondta Dani halkán. - De könyörögve kérlek, most ne sírj, és ne hazudozzál. Erre teljesen alkalmatlan ez a pillanat.

Én rejtélyesen ültem a kályha mellett, ahogy megbeszéltük, szótlánul és álnéven bemutatva. Eddig kitűnően ment minden, de most egyszerre mintha mind a hárman más-más színdarabot kezdtünk volna játszani. Szeredy konyakot töltött, és Teónak is kezébe nyomott egy pohárral.

- Szkóll - mondta. - Csirió. Igyunk az ijedségre.

Ittunk.

- Csak azt az egyet meséld el - mondta Dani -, hogy miért vitted el azt a vacakot, és hova tetted?

- Hiszen már mondtam, hogy...

- Térden állva kérlek - vágott közbe Dani kellemes, nyugodalmas, társalgó hangon -, térden állva kérlek, egyetlen szerelmem, ne hazudozzál. Tudom, hogy én voltam az első férfi az életedben, tudom, hogy most azért jöttél vissza hozzám, mert az orvosok megmondták neked, hogy pontosan hat hónapod van hátra, s a te egyedülálló trópusi betegségedre nincs orvosság, tudom, hogy Ciano gróf miattad... no de mindegy. Csak azt ne mondd, hogy az angol kémiszolgálatnak dolgozol. Mert ők nem dolgoznak veled. Lehet, hogy rosszul teszik, de így van. Nagyon konzervatívak, tudod. Földhözragadt a képzelőtehetségük.

Nem értettem pontosan, hova akar kilyukadni Szeredy. Már valamilyen más darabot játszott, én meg ültem a kályha mellett álnéven, benne ragadva a szerepembe. Teodóra viszont szemmel láthatóan annyira meg volt zavarodva, hogy már egyáltalán nem érdekelte ez az ügy, szinte megfeledkezett az egésztől, és talán azon töprengett mélyen magába merülve, vajon elképzelhető-e, hogy ez a kedves hólyag vezérkari százados, az ő hű palija és vak rabszolgája, évek óta egyszerűen félrevezeti, és nem is olyan szerelmes bele, mint ahogyan hitte, és amilyennek lennie kellene? Ez már nem volt tréfa számára, s látszott az erős gondolkodásban megcsúnyult arcán, hogy nyugtalanító gondok aggasztják. Ez a gyönyörű kis féleszű jószág, gondoltam később, szívesebben kivégeztette volna magát ártatlanul, mint hogy kiderüljön egyik lovagjáról, hogy nem tudta teljesen az ujja köré csavarni. Pedig eléggé az ujja köré volt csavarva Szeredy; csak nem volt érzéke a fiú humorához.

Akik értették Szeredy humorát, azok meg lángésznek tartották. A vezérkarnál viszont, azt hiszem, nem minősítették valami nagy lumennek, hanem csak rendkívül törekvő, jó szorgalmú, jó képességű, szívós, rendszerező elméjű, igen használható tisztnek. Teodórát, mondom, jó oka volt gyanúsítania, a gyors vallomás azonban mégsem jelentette Szeredy zseniális ösztönének, sem pedig szívós és rendszerező elmémunkájának diadalát; ugyanis azon az éjszakán, nem sokkal később, még egy nő bevallotta, hogy ő lopta el az iratokat. Az a kis cselédlány, aki nekem ajtót nyitott.

Szeredynek ez sok volt a jóból. A torkát köszörülte. Tegezte a lányt.

- Azt se tudod, hogy mi volt benne - mondta neki nagyon mély hangon. - Nem is tudod, hogy miről beszélsz.

A lány elefántcsontsápadtan állt előtte, nagy szeme lázasan tüzelt, teste megfeszült, s mint aki életre-halálra vizsgázik, szinte betanult leckeként felmondta a katonai irat hivatalos szövegét.

- A vé-ká-cé csoport utasításai az em per három és bé-ó műveletekkel kapcsolatos különleges feladatok megszervezését, irányítását és... és... és végrehajtását illetően...

Megdöbbenve láttam, hogy ettől az érdektelen hülyeségtől most Szeredy sápadt el. Előrehajolt a székén, aztán lassan hátradült, s ideges kézzel nyúlt a pohara után. Ez a kis székelő cseléd lány volt Magda, akivel tizenhárom év múlva összeköltözött.

Medve kézírata

Nem az én véleményemre volt kíváncsi Szeredy, ahogy mentünk lefelé a Lukács fürdő jobbik lépcsőjén, hanem a saját véleményére. Azt remélte tőlem, hogy én messzebből tudom nézni élete összegubancolódott zűrzavarát, s az én közbeiktatásom segítségével talán majd ráeszmél, hogyan is fest a helyzet annak az istennek a szemszögéből, aki nézi mindezt.

Szeredy kövér, kopaszodó, kék szemű, jámbor, mackóképű fiú volt, hiányzott belőle a torreador, a jóképű huszártiszt vagy a szerelmes költő minden tulajdonsága. A zene érdekelte és a képzőművészet, néhány sportág és a jó ételek, finom italok. Lerítt róla, hogy ez a néhány szenvedély teljesen kielégíti, és lelki egyensúlyát nem nagyon zavarják a nők. Holott nagyon zavarták. Szórakozásait és mániáit elég komolyan vette, mármint főképp a muzsikát és a képzőművészetet, mégis igazában mindig mással volt elfoglalva. Örökké a nőkkel bajoskodott.

Nem lettek volna soha sikerei a nőknél, ha nem dobja be a játékba, szerintem szabálytalanul, az ő külön sex appealjét, a fair play elvét megsértő csalétket: az ügyesen, sőt mesterien mindenén átmentett egyeneslelkűségét. Pár heti ismeretség után kétségbevonhatatlanná vált róla, egyszerűen ott volt, jelen volt, mint az óráketyegés vagy a tücsökszó, vagy mint a bodzaillat, vagy mint a csillagok az égen, az a tény, hogy jószívű és becsületes ember. Erre érdekes módon buktak a nők. Érdekes módon, mert nemcsak a szintén jószívű és becsületes, jámbor feleségnek való, csunyuska vidéki kislányok, hanem a romlott és gyönyörű fővárosi démonok is, vagyis azok, akikkel Szeredy annyit bajoskodott.

Ez a - kissé szabálysértő - módszer persze nagy időpazarlással járt, úgyhogy végül mégiscsak azt kell mondanom, Szeredynak nem voltak sikerei. Negyvenöt éves korára azonban annyira vitte, hogy volt egy felesége, akivel hat éve boldog házasságban élt, kölcsönösen szerették egymást, volt egy szeretője, akivel kilenc éve szerették egymást, és most itt volt még Magda, akivel tizenhárom éve reménytelenül szerelmesek voltak egymásba, s akivel most összeköltözött.

Töprengve lépegettem barátom nyomában lefelé a lépcsőn, hogy mit szólhatnék én ehhez. Valaha, amikor valami baj, rosszízű kitolás, megaláztatás ért bennünket, éppen Szeredy találta ki a megoldást rá: elmesélte. Délután a tanteremben, ha tíz percre kiment a felügyelő altiszt, vagy este az árnyékszéken, ahol mindig összegyűltünk, Dani elmondta újra, eljátszotta egy kicsit, hogy hogyan is volt a dolog. S mint egy keleti sámán, afrikai varázsló, ezzel a ráolvasással, vajákolással, egyszerű elmeséléssel elvarázsolta, ártalmatlanná tette, átformálta

az egész rosszat, s szinte a szemünk láttára semmisült meg a mérge, szinte érzékelhetően szakadt le lelkünkéről gonosz nyomása. Pedig Szeredy sosem humorizált, sosem parodizált, sőt, a lehető legszabatosabban, a valósághoz teljesen hűen foglalta szavakba a történeteket. Talán éppen az volt a titka, hogy a teljes és hű valóságot mondta el.

Látszólag mi sem volt ennél könnyebb. Szeredy Dani elmesélte, hogyan is történt, s a zűrvarból egyszerre rend támadt, a dolgok formát kaptak, s az élet érthetlensége érthetővé vált. Ha most el tudnám mondani Magdával való szerelme történetét, talán abból is kiderülne valami értelem és valami megoldás. Csakhogy nem tudom elmondani. Ha a közfelfogás szerint fontos tényeket sorolom fel, akkor például teljesen hamis képet festek arról a tizenhárom évvel ezelőtti váradi estéről is, amelyen Magdát megismertem. Az igaz, hogy csudálatos kis székelő cseléd volt, fekete haja benőtt a homlokába, elég hosszú, puha orra volt, seprős pillái szinte összeértek, vékony, finom metszésű szeme kék volt és mégis őzszerű, s Szeredy már hetek óta rejtegette cselédjeként, mert egy brassai zsidó fényképésznek volt a lánya, minél fogva elhurcolták volna. De az a kém-történet- vagy detektívregényhangulat, amit a tények pusztja közlése kelthet, tökéletesen hamis és félrevezető.

Továbbá az sem igaz, hogy a Lukács fürdő lépcsőjén töprengve lépegettem lefelé. Ez nem a teljes valóság, sőt nem is a hű valóság. Jóformán minden szavam hamis és pontatlan lesz, alighogy kimondom. Megengedem, csakugyan töprengtem; de ez egyáltalán nem jellemzi a pillanatot. Nagyon nehéz civileknek megmagyarázni. Ők esetleg le tudnak menni egy lépcsőn töprenkedve. Mi Szeredyvel nem. Mert akármennyire is töprengünk, belül a lelkünk telve van könnyűséggel, finom részegséggel, a szabadság enyhe mámorával. De nem tántorgunk, nem inog a térdünk ettől, mert a sok nehéz tudás ólma már régen jól megülepedett a szívünk vagy inkább valahol a gyomrunk alján, miként az erős, tengerre épült hajók tökesúlya, s a világnak ez a keserű ismerete, ha le is lassítja nagyon a vitorláinkat, de szilárdságot ad.

Ámbár ezt sem jól mondom. Akármilyen tetszetős hasonlat ez az ólom a hajófenékben, nem jó hasonlat. Abban sem vagyok biztos, hogy olyan nehéz és olyan keserű-e csakugyan, ami lefelé húz bennünket. Csak azt tudom, hogy van egy nagyon mély lerakódás a létezésünk alján, a második vagy legfeljebb harmadik réteg lehet alulról számítva, ami már végleges és változhatatlan, ahol már nem mozdul az életünk, tehát rossz szó rá, hogy lelassít, hiszen egyáltalán mozdíthatatlan és befejezett. Erős és szilárd tartalom ez az emberben, és nem valamilyen szomorú vagy halott dolog, sőt bizonyos tekintetben éppen ez él igazán, ez az, amit létezésünk folyamán létrehoztunk, amit életre hívtunk életünk anyagából. A többi és a további, a fedélzet rengése-ingása, a külsőbb rétegek, mint ez a mai civil életünk, már könnyű, és csak játék, maradék nyári nagyvakáció.

Egyszóval, jóllehet töprengve, de a szabadságtól enyhén mámorosan mentem lefelé a lépcsőn Szeredy nyomában. Például attól a szabadságtól voltam mélységesen, szinte ittasan elégedett, hogy a két lépcső közül azt választhattuk, amelyik jólesett. Én ezen a nyáron már éppen huszonhét éve, hogy szabadságon voltam, vagyis elég régóta, de nem untam meg, és nem fásultam bele, s az utcán járva-elve még mindig a boldogság finom, titkos kis láza bujtogatott, hogy nézhetem a kirakatokat, felülhetek a villamosra, ha tetszik, cigarettára gyújthatok, száz meg száz lehetőség közt szabadon választhatok, esetleg órákon át, míg lassan alkonyodik a város fölött, és kezdenek kigyulladni a lámpák. Talán a szabadság sem helyénvaló kifejezés itt, mert többről van szó. Kötetlenségről, tehermentességről. Az érzékelés szabadságáról, hogy birtokba vehesse a világot. Ehhez nem elég annyi, hogy ne tartsanak számon, és ne tartsanak semmilyen módon rabságban, hanem még a lelkünk legtitkosabb szerkezetét is meg kell őrizni hozzá sértetlenül. No, de hát éppen ezen tépelődött most Szeredy barátom.

Váradon annak idején, tizenhárom évvel ezelőtt, jól csinálta. Ezt mondtam is neki.

- Akkor jól csináltad.

- Igen, de ez más - felelte.

Most csak alig nevettünk. A sör meleg volt, ezt én nem bántam, Szeredy bánta, mégis én tettem szóvá.

- Meleg ez a sör.

- He? - nézett rám Szeredy.

- Mondom... Ej, tudom is én - vállat vontam. - Hát így van. Ilyenek vagyunk. Mb.

Egy kis idő múlva azt mondja Szeredy, legalábbis úgy értettem:

- Gábort kellene megkérdezni.

- Gábort?

- Medvét.

Most is alig nevettünk, de most másképp. Medve Gábort mi mindig vezetéknévén, Medvének hívtuk, csak az utóbbi években kezdtük néha, kissé félszegül, Gábornak szólítani, a civil barátaihoz alkalmazkodva.

- Ilyenek vagyunk? - nézett rám megint Szeredy. - Miért lennénk ilyenek?

Erre nem feleltem, hanem hirtelen eszembe jutott valami.

- Küldött nekem egy paksamétát - mondtam.

- He? - Vagyis hogy kicsoda.

- Medve.

- He?

Ez a „he” most azt jelentette, hogy mi a szösz, hát onnét is jár a posta? Mármint a túlvilágról, mert Medve már nem élt.

- Ühm - bólintottam.

Az jutott ugyanis eszembe, hogy ebben a csomagban lehet talán felelet Dani kérdésére. Néhány hete kaptam meg, cukorspárgával összekötött kéziratköteg volt, a külsejére ceruzával ráírva: „B. B.-nek - halálom esetén átadandó - saját kezébe. Ha már ő sem él, kérem olvasatlanul elégetni.” Az első oldal tetejére, a cím fölé ez volt írva ceruzával: „Arra kérlek, olvasd el, és ha jónak látod, esetleg kijavítva -” Ezt a másfél sort kihúzta, s ugyancsak kihúzta, amit alája írt: „Kedves Bébé, azokat a részeket, amelyeket (igaznak - külön kihúzva) jónak találsz -” Amit végül nem húzott ki, az már csak a lap szélére fért el, oldalvást írva: „Csinálj vele, amit akarsz, édes öregem! Isten veled.”

Mit mondhatnék én Szeredynek? Voltaképpen hogy a fenébe jutott idáig? Már előbb, fent a teraszon végigszaladt a fejemben néhány évtized filmszalagja, visszafelé pörgetve. Magdával ez az egész dolga úgy kezdődött, hogy Brassóban a fényképész házában vett ki szobát. De nem is. Úgy kezdődött, hogy harmincnégyben vidékre helyezték. Illetve azt is tudni kell hozzá, hogy Szeredy, a látszat ellenére, világéletében mindig rettentő magányos fiú volt. Kivéve persze... Egyszóval úgy kezdődött, ahogy Medve kézírata: ezerkilencszázhuszonhárom őszén. Igen. Mindenfélét tudni kell hozzá.

- Ühüm - mondtam Szeredynek. - Majd.

Vagyis hogy: majd meglátod. Majd megnézem, hogy mit írt Medve. Majd odaadom. Majd lesz valahogy.

Első rész

Non est volentis

1

Ezzel az idézettel kezdődik Medve Gábor kézírata, melyet nem sokkal a halála után kaptam meg. „NON EST VOLENTIS, NEQUE CURRENTIS, SED MISERENTIS DEI.” Egy régi ház felirata volt ez a határszéli kisvárosban, ahol ezerkilencszázhuszonhárom őszén heted-magammal felvettek a katonai reáliskola második évfolyamába.

Ha jól emlékszem, szeptember harmadika volt. Délelőtt átestünk egy hevenyészett jellegű felvételi vizsgán; a főbejárat előtti sétányon, a szökőkútnál elbúcsúztunk szüleinktől vagy kísérőinktől; egyenruhát kaptunk a padláson, egy polgári ruhás borbély nullásgéppel kopaszra nyírta szőke-barna fejünket, s ebédutántól kezdve tétlenül tengtünk-lengtünk az egyik hálóteremben. Sütött a nap.

A nagy épület még kongott az ürességtől. Innét a második emeletről látni lehetett némelyik ablakból, ahol a gesztenyefák lombja nem ért össze, a nagyobbik gyakorlóteret. Néhány pótvizsgás és szabadságról visszamaradt negyedéves rúgta lent a labdát, messziről pedig, az egyik oldalsó fasor felől, hamis és akadozó trombitaszó hallatszott. „Aki nem lép egyszerre - nem kap rétest estére” - ezt próbálgatta a kürtös, nem sok sikerrel, de emberfeletti türelemmel, s nyilván sétálgatva, mert hol közeledett a hang, hol távolodott, hol egészen elhalt. A végtelen csöndben egyszerre csak kivágódott az üvegajtó nagy csörömpöléssel, s valaki belépett, és harsány hangon, szinte kurjantva, így kiáltott:

- Hejnatter!

Ez az indulatos és meglehetősen furcsa jelenség egy zsákvászon egyenruhás, kék sapkás fiúcska volt. Még egyszer elordította magát, már-már duhaj türelmetlenséggel, anélkül, hogy várt volna.

- Hejnatter!!

Már mindnyájan feléje fordultunk. Most láttam csak, hogy az egyik szeme hibás. Gyulladt volt, vagy kicsit hályogos, vagy csak felemás szeme volt, nem tudom; de a fél szeme valahogyan hibásnak tűnt. Akármilyen őrzöngve kiabált, egészen higgadtnak látszott a testtartása.

- Hejnatter! - kiáltotta harmadszor is, ahogy kihívóan sorra szemügyre vett bennünket. - Nincs itt? Vagy süket?

Egyikünk, aki már javában feléje lépegetett, békés hangon felelte:

- Én vagyok. De nem Hejnatter a nevem, hanem Eynatten. Tessék?

- Ne pofázz! - mordult rá a hibás szemű zsávolyruhás. Aztán egy darabig nem szólt. Szándékosan szünetet tartott, s végül utálkozva elfordította a fejét.

- Menjen le a zeneszobába - mondta végre. - Az édesapja várja.

- Köszönöm - mondta a másik habozva. Megindult az ajtó felé.

- Nincs „köszönöm” - szólt utána a hibásszemű dühösen. - Hallja? Nincs tessék, és nincs köszönöm. Állj! Hátra arc!

Az Eynatten nevű megfordult.

- Álljon vigyázzba! - meredt rá a másik. - Én negyedéves vagyok.

Eynatten zavartan mosolygott, és nem tudta, hogy mit csináljon.

- Akkor beszéljen csak, ha kérdezem. Érti? - A zsávolyrúhás negyedéves végignézett megint az újoncokon. - Azt mondjuk, hogy „parancs!”, és azt, hogy „igenis!” Értik? Eh - intett aztán megvetően Eynatten felé -, menjen a fenébe. - Látszott, hogy tud uralkodni magán. De minthogy a másik meglehetősen lassan indult újra kifelé, még utánakiáltott: - Futólépést!

Eynatten meggyorsította a lépteit, anélkül hogy megfordult volna. Mi többiek eddig némán néztük a jelenetet. Most megmozdult egyikünk. Egy-két lépést tett a hibásszemű felé. Nagyon idegesen szólalt meg; nyurga, barna szemű fiú volt.

- Te mit parancsolgatsz itt?

A negyedéves hirtelen feléje fordult, megdöbbenve.

- Vicceltél vele? - kérdezte újra a barna szemű fiú támadóan.

A hibásszemű mintha elfehéredett volna. Csak lassan szólalt meg és csöndesebb hangon:

- Magának nem tetszik valami? - Aztán keményebben kérdezte: - Hogy hívják?

- Ne kiabálj itt - mondta a barna szemű újonc kitérően.

- Mi a neve?

A fiú egy lépést hátrált, akaratlanul, mintha inába szállt volna a bátorsága, s nem felelt.

- Mi a neve? Nem meri megmondani?

- Medve Gábor! - mondta ideges dühvel a másik.

A negyedéves gúnyosan elmosolyodott. Szótlanul méregette egy darabig az újoncot, aztán kurtán fölnevetett, s odavetett két szót, ilyesfélét: „Nna! Majd!”

Medve Gábor megint két-három lépést tett feléje, s talán szégyellvén előbbi pillanatnyi meghátrálását, szemtelen hangon azt kérdezte:

- És mi a te neved?

A negyedéves arca fehérből vörösbe váltott. Ordítani kezdett, egészen más hangon, amiből nyomban kiderült, hogy eddig voltaképpen csak elnézően tréfálódott velünk.

- Most már elég volt! Ha be nem fogja a pofáját, hát ellátom a baját ennek az egész koszos újoncbandának! A kurva istenit az anyjának!

Valamennyien megrettentünk, talán a szokatlan, durva káromkodásaitól, de talán inkább attól, hogy még dühöngésében is meg tudta őrizni valahogyan a vészjósló nyugalmit. Dermedt csönd támadt, ahogy elhallgatott. Tisztán hallatszott letről a labda ütemes döngése és messziről a kürtös lankadatlan trombitálása, ramm-tara-ramm-tata pamm-papa-pamm, nem kap rétest estére...

Ezt az ijedelmet és mozdulatlanságot most váratlanul egy másik társunk törte meg. Félénknek látszó, lányos arcú fiú volt; kicsit mereven odalépett a negyedéves elé, és teljes komolysággal így szólt:

- Isten nevét hiába fel ne vedd.

A hibásszemű elképedve fordult feléje. Most elvesztette a nyugalmát. Dadogni kezdett. Csak annyit értettünk belőle, hogy ránk káromkodik, ilyen-olyan újoncok, aztán hirtelen sarkon fordult, és kivágtatott a hálóteremből.

Valaki felnevetett. A szomszédomhoz fordultam, és kissé nyugtalanul megkérdeztem: „Mit akar ez velünk?” De a másik csak vállat vont, szívélyesség nélkül - elálló fülű, puha arcú és puha testű fiú volt, a száját nyitva felejtette -, aztán, mintegy túlesve az ijedségen, kihúzta ágya alól a táskáját, kivett belőle egy papírdobozt, kinyitotta a dobozt, kiválasztott egyet a sorba rakott linzerszeletek közül, megette, s utána mindent megint visszarakott, dobozt a bőröndbe, bőröndöt az ágy alá, s lecsillapodva leült az ágy szélére. Medve Gábor az ablakban könyökölt egyedül.

Egy másik társunk, egy sűrű szemöldökű, széles szájú fiú odafutott az üveges ajtóhoz, és utánanézett a negyedévesnek kíváncsian. Aztán odalépett a lányos képű újonchoz, s mosolyogva, udvariasan megkérdezte tőle:

- Téged hogy hívnak?

- Engem Tóth Tibornak - felelte a lányosképű. Nem mosolygott vissza a sűrűszemöldökűre. Hamvas, gyengéd rajzú arcán közöny tükröződött. Hasított szeme volt, mint két megnyílt mandula, s a hosszú pillái alól tartózkodó hűvösséggel nézett társára.

- Hehe, jól kitoltál vele - mondta a széles szájú fiú rendületlen nyájassággal.

- Kivel?

- Hát azzal a hülyével, aki itt káromkodott.

Tóth Tibor csodálkozó arcot vágott.

- Miért hülye?

- Hát nem hülye?

- Szeresd felebarátodat mint tenmagadat - mondta a lányos képű Tóth Tibor.

Én is odanéztam, a szomszédom is odanézett, még Medve Gábor is hátrafordult az ablakban.

- Hogy? Mi?

Tóth Tibor megismételte, amit mondott, dacosan, de nem ellenségesen. Volt ugyan egy kis szemtelen vonás süldőlánycarcán, mégis nyilvánvalónak látszott, hogy nem tréfál. A sűrű szemöldökű fiú erre nem tudott mit mondani. Zavartan állt egyik lábáról a másikra, amikor szerencsére visszaérkezett a mosdóból az a cigányos hajnövécsű társunk, aki a felvételi vizsgán olyan folyékony és értelmes feleleteket adott. Törülközőt, szappant tartott a kezében, és egyenesen hozzájuk lépett, látván, hogy történt valami.

- Mi az? - nézett Tóth Tiborra.

A másik felelt helyette:

- Hát te nem voltál bent?

- Nem. Csak megmosdottam egy kicsit - mondta. Aztán, amit egyikünk sem tett, kezét nyújtott, és bemutatkozott: - Czakó Pál.

- Formes Attila - mondta a sűrű szemöldökű fiú.

Délelőtt már hallottuk egymás nevét, de még nagyon meg voltunk illetődve, s nemigen figyeltünk ilyesmire; bár most az volt az érzésem, hogy emlékszem erre a névre. Czakó sorra bemutatkozott valamennyiünknek. Ledobta ágyára a mosdófelszerelését, s úgy, ahogy volt, meztelen felsőtesttel odalépett az én szomszédomhoz is. A szeplős, puha fiú kiegyenesedett, ugyanis időközben megint előhúzta útításkáját az ágy alól, kiszedte belőle a keménypapír dobozt, kivett egy újabb süteményt, megette, visszarakott mindent, dobozt a táskába, táskát az ágy alá, és Czakó éppen akkor ért oda hozzá, amikor a biztonság kedvéért még egyszer lehajolt, hogy kipróbálja, jól bezárta-e a bőröndöt. Kiegyenesedett tehát.

- Orbán Elemér vagyok - mondta tárgyilagosan.

Nem volt kövér, csak puha. Nyakszirtjén a katonazubbony magas gallérjából kiállt két fehér vászonsík, annak a keményített pántnak a két vége, amelyet Bognár tiszthelyettes „nyakszegély”-nek nevezett. Mi újoncok ugyanis nem nyári zsávolyruhát kaptunk, hanem rézgombos, fekete posztó „waffenrock”-ot és fekete posztónadrágot, természetesen hosszúnadrágot, amilyenben még soha nem jártunk. Pedig szép, meleg ősz volt, azaz tulajdonképpen még csak nyárutó, de itt a hegyek közt kissé már őszi volt az ég.

Medve Gábor ezt az eget nézte az ablakból. Legalábbis a kézírata, amit harmincnégy év múlva elküldetett nekem, így kezdődik, egyes szám harmadik személyben:

2

„A hálóteremnek három irányba néztek az ablakai, délnyugatra, északnyugatra és északkeletre. M. az egyik délnyugati, vagyis az épület homlokzata felőli ablakban könyökölt. Alkonyodott. A nap már lebukott a hegyek mögött, de még nem volt este. Egyáltalán nem volt este, majdnem világos nappal volt. A napot csak eltakarták a Keleti Alpok nyúlványai, de voltaképpen még nem szállt le. Tisztán meg lehetett különböztetni odalent a színeket, a lombok zöldjének többféle árnyalatát is. Csak a főalléba kezdett betelepülni lassacskán az esti sötétség, amelyet a fasor gyéren elhelyezett vasoszlopos lámpái sem tudnak majd eloszlatni. Erős hegyi levegő mart jólesően M. arcába; elkalandoztak a gondolatai; elindultak kifelé a hosszú főallén, a százéves fák emeletmagas sátra alatt, vissza az úton, amerre reggel befelé jött az anyjával; keresztül a park ölén, ki a főkapun, át a patak kis hídján meg a másikon, a felduzzasztott malomág kőhídján s a sikátorszerű utcácskán vissza a kisvárosba, végig a főutcán, elhagyva a várfal maradványait, a templomot, a bencés gimnáziumot meg a kis tér sarkán az Arany Strucc Szállodát, ahol az előző éjszakát töltötték, ki az állomásra és még tovább, az ismeretlen-ismerős nagyvilágba, amely Verne-regények tájaiból, francia nyelv-könyve képeiből, emlékeiből és vágyaiból tevődött össze, végtelen volt és rejtélyesen izgalmas, s melyet egy szokatlan arc, furcsa világítás, új íz vagy ismeretlen szag bármikor fel tudott idézni. M. távoli, magányos lovasokra gondolt, a trieszti öbölre, egy régi-régi, talán három vagy négy évvel ezelőtti karácsony éjszakára, a tegnap esti kocsizásra a városka aszfaltos főutcáján, Kehrling Béla teniszbajnokra, kovászos uborkára, mohos sziklára, fehér vitorlára; így jött az esti lehűlés. De még nem volt este, csak leszállt a nap a hegyek mögé. M. nézte az eget, és látta is, amit néz. Közel kilencszázszor fog még így leszállni a nap az Alpok nyúlványai mögé, de ő soha többé, vagy legalábbis rettenetesen sokáig nem fogja látni, amit néz.

Az imént is megzavarták egy kis időre létezése természetes rendjét, amikor egy félszemű, zöldesszürke nyomorék berúgta az ajtót szörnyű és érthetetlen »Hejnakker!« üvöltéssel. Bár a jelenség négy-öt perc alatt szerencsésen lezajlott, M.-et olyan undok félelem fogta el utána, hogy dupla rács ereszkedett a szemére, és hiába könyökölt vissza az ablakba, jó ideig nem látta, amit néz. Vagy egy negyedóraig nem érezte a messzeséget, a távlat összeszűkül, egyszerűen nem látta se a hegyeket, se a parkot, se a levegőeget, vagyis mindazt, ami ott volt előtte. Ahogy az érzékei lassan-lassan mégis ocsúdtak, először a gyakorló kürtöst kezdte hallani újra, a ramm-tararamm-tata recsegést, amit eddig jóakaratóan kissé érdekesnek osztályozott, de most, ahogy a Hejnakkert ordító jelenség körül magatehetetlenül körbetopogó gondolatai gépiesen átvették a trombitaszó ütemét, vagy talán fordítva, beleindították magukat a rézkürt hamis zengésébe, most ez is kissé ellenséges értelművé vált, s lefoslott róla a kellemes érdekesség. De a hegyek közé leszálló alkonyatot lassacskán megint látni kezdte, s még nem tudta, hogy soha többé, legalábbis ezzel a mai szemével soha többé nem fogja látni.

Czakó, aki mindnyájuknak bemutatkozott, úgy jött-ment, vetkőzött, mosdott, rakosgatott, mint aki máris teljesen otthonosan érzi magát. Kapkodva dobálta a holmiját, s a zubbonya leesett a padlóra, és bepiszkolódott. Czakó előszedett egy ruhakefét, és kefélni kezdte a fekete katonazubbonyt.

M.-nek ilyesmi eszébe sem jutott volna, olyan idegennek és ideiglenesnek érzett itt mindent, főképp a rajta levő egyenruhát. De a sokféle ismeretlen dologban sok érdekességet is látott, ellentétben Czakóval. Észrevette például a főlépcsőház faburkolatos falán kiakasztott képeket, a beüvegezett, színes olajnyomatokat, amikkel a folyosók is tele voltak. Az egyiket meg is jegyezte magának, mert furcsa volt. A földszint és az első emelet között, a jobb oldali lépcsőszárny fordulójában lógott; elolvasta a címét: »Tulp tanár anatómiája.«

Még érdekesebbek voltak az egykori növendékek bekeretezett rajzai a ruharaktár ajtajánál, a harmadik emelet, illetve a padlás lépcsőpihenőjén, ahonnan a rajzterem is nyílt. Amíg sorokra vártak ott délelőtt, ezeket a tájképeket, mértani idomokat, pompásan árnyalt, felborult réz gyertyatartókat nézegették. M. megbűvölve ácsorgott egy patakpartot ábrázoló rajz előtt sokáig. A csobogó víz, a fűzfa vastag törzse, de különösen a kis palló, a két szál igazán fából való, érzékelhetően fából való, jól eltalált deszkapalló tetszett neki módfelett. Megnézte az aláírást: »Amadeus Krause.« Aztán elolvastatta a többi rajz aláírásait is, »Zögling Gabriel Szelepcsényi, Zögling Johannes Beke« - meg egy hosszú név: »Zögling Karl Friedrich Freiherr von Walden-Egg...« A rajzlapok felső bal szegélyén pedig mindenütt az egyforma szöveg vagy csupán fekete bélyegző, ugyancsak németül: »K. K. Militär Unterrealschule.«

Érdekes volt a földszinti, óriási bolthajtásos étterem, fakorláttal elválasztott zenekari emelvénnel a végében. Egyébként ezen az esztrádon is állt két terített asztal, mert a teremben, akármilyen hosszú volt, nem fértek volna el másképpen háromszázhuszan. Ezen az első napon persze csak három asztalnál volt terítve, az újoncoknak és a visszamaradt felsőbb éveseknek, a többiek - a zászlóalj, ahogyan nevezték - még nem vonultak be.

Érdekes volt, hogy kapcát kaptak és hosszú szárú alsónadrágot, madzaggal a végén. A madzag sajnos mindig kioldódott, a kapca pedig összegyűrődve előrecsúszott a bakancs orrába. M. azt hitte, hogy ezek csak olyan apró bosszúságok, és nem is sokat törődött az egésszel. Elégedetten gondolt arra, hogy ezentúl már mindig hosszúnadrágban jár majd, mint a felnőttek. Egész délután örült a hosszúnadrágjának, még este is, még másnap délelőtt is. Persze nem egyfolytában örvendezett neki, hanem több ízben eszébe jutott a dolog, újra meg újra; számon tartotta a hosszúnadrágját másnap késő délutánig; attól fogva aztán soha többé életében.

Kicsit nehézkesen rakosgatta a lábát az összegyűrődött kapcák miatt, ahogy mentek lefelé a vacsorához, rendben, kettesével, ahogyan a nikotinos bajuszú tiszthelyettes felállította őket. A szomszédja megbökte:

- Az mi lehet ott? - suttogta.

A lépcső az első emeletre fordult velük éppen, s szemközt, egy félig nyitott ajtóból langyos fénysáv esett a hosszú folyosóra. A szobából nem láttak egyebet, mint a magas könyvespolcok szélét; a felső résznek üveges ajtaja volt.

M. vállat vont. »Nem tudom.«

- Könyvtár - mondta mögöttük Czakó.

- Sziertár - mondta halkan egy másik társuk.

- Ne pusmogj! - kiáltott rájuk feljebből a mögöttük lépdelő Bognár tiszthelyettes.

Bognárnak sárga volt a bajusza a nikotintól, és Vas megyei tájszólással beszélt, illetve kiabált, mert mindig kiabált. M. ugyan bosszankodott egy kicsit, és nem értette, hogy miért ne pusmoghatnának, de már kezdte megszokni Bognár örökös idegbajos akadékoskodásait. Bognár nemcsak goromba volt, hanem szinte szakadatlan görcsös lázban rángatózott a türelmetlen embergyűlölettől. Sajátságos módon aránylag hamar meg lehetett szokni.

Annak a társuknak volt igaza, aki azt mondta, hogy sziertár. M. a fordulóban ki tudta betűzni a feliratot: »Fizikai sziertár.« Fülkeszerűen beugró ajtaja volt ennek a fizikai sziertárnak, s M. megjegyezte magának a félhomályos folyosóra vetődő lámpafényt. A lépcsők szélesek voltak; két szárnyban indultak fölfelé, s két emelet közt a fele úton szembefordultak és egybeolvadtak. A fokok alaposan ki voltak kopva, különösen a földszint és az első emelet közt. M. itt is megjegyezte magának egy képet a sok közül, a »Las Meninas« címűt, mely nem a falon, hanem az oszlop egyik oldalán lógott. Ebben is volt valami érdekesség, mint a »Tulp tanár anatómiájá«-ban. Aztán a földszinti folyosó ételszagát is megjegyezte.

Vacsorakor egészen más volt az étterem, mint délben. A bolthajtások élesen kirajzolták árnyékaikat, s mivel csak a négy utolsó lámpa égett, a terem nagyobbik része homályba veszett. A zenekari emelvényen ültek, a császár fehér egyenruhás, életnagyságú, fiatalkori képmása alatt. Sajtos metéltet kaptak, de csak piszkálgatták az ételt, Czakó kivételével, aki rendesen megette, amit kivett.”

3

Én is rendesen megettem a sajtos metéltet, nemcsak Czakó. Kénytelen vagyok megszakítani M. kéziratát. Vagyis Medve Gáborét, hiszen már úgyis elárultam a nevét. Persze lehetséges, hogy nem egészen önmagáról beszél, amikor M.-nek nevezi, harmadik személyben, a főszereplőjét. Szebek Miklós magyarázta egyszer nekem, hogy a regényírók milyen bonyolult módon kotyvasztják össze hőseiket önmagukból és még egy csomó más, eleven vagy holt ismerősükből. Én azonban nem vagyok regényíró, hanem festő, és csak a magam módján tudom kiegészíteni és kikerekíteni Medve kéziratát. Ezért vagyok kénytelen megszakítani itt, és közbeszólni egyet-mást. Nem jó az arckép.

Akárkit is akart ábrázolni ezzel az M.-mel, én csak önarcképnek tudom felfogni, és ebben az értelemben fogom kijavítani ezentúl is. Lehet, hogy parlagi módon belekontárkodom a művébe, de hát azt írta, hogy csináljak vele, amit akarok. Márpedig az én festőszememnek nagyon hűtlen ez a portré.

Ugyanis leginkább csak ő volt, Medve Gábor volt az, aki piszkálgatta az ételt. Már az ebédnél is finnyásan turkált benne, a felét otthagya. Azt sem mondhatnám, hogy derűs érdeklődéssel nézegette a színes kis reprodukciókat a falon, a „Tulp tanár anatómiájá”-t, a rajzokat, mi mindent. Vagy hogy élvezte a hely érdekes újszerűségét. Körül sem nézett jóformán, legfeljebb kikönyökölt az ablakba. Délelőtt, a felvételi vizsga befejeztével az egyik földszinti szobában el kellett vonulnunk egy orvosezredes előtt, anyaszült meztelenül. Az orvos ránk pislogott csiptetője mögül, megnézte a torkunkat; egy két részre osztott fatartóból kivett egy kávéskanalat, a nyelvét lenyomta az eléje lépő fiú nyelvét, aztán a kanalat visszadobta a tartó másik rekeszébe. Mindnyájan szégyellők magunkat így teljesen meztelenül; a szép Tóth Tibornak belepirult a füle; Eynatten Vincére kétszer is rá kellett szólnia az egészségügyi altisztnak, aki az orvost kísérte, hogy no, gyerünk, tolja már le az alsónadrágját; ahogy ott topogtunk mezítláb a piszkos padlón, ami még külön bántotta az embert, ahogy ott facsargattuk kínosan a könyökünket, vagy takargattuk sovány kis ágyékunkat, valamennyien éreztük a kiszolgáltatottság gyalázatát; de Medve Gábor valósággal merevgörcsöt kapott ettől az egésztől, és utána teljesen megnémult.

Fent, a rajzterem előtt, ahol a ruhakiosztásra várakoztunk, megszólítottam. Igazán barátságosan mondtam neki valamit, de foghegyről válaszolt csak, és elfordult. Valahogyan a szeme barnasága tetszett nekem, bizalommal töltött el. No, gondoltam, hát ha ilyen pökhendi, ha ilyen gögös és beképzelt, hogy még beszélgetni is röstell velem, akkor maradjon magának. Majd megjön holnap a többiekkel Halász Petár, az én legjobb barátom.

Nem is bántam, amikor nagy sokára beszólítottak bennünket a ruharaktárba, nem is nagyon bántam, hogy ráförmedtek Medve Gáborra. Az egyik asztalnál sietősen kezünkbe nyomtak egy csomó fehérneműt; aztán egy másik altiszt intett az embernek, „Álljon ide!”, kutyafuttában megnézte a sorra kerülő fiút, s hátramorgott egy számot. Ruhadarabok repültek a hosszú asztalra, s egykettő, lóhalálában át kellett venni valamennyit. Medvének úgy tele lett a keze, karja, válla, hogy amikor végül egy pár bakancs repült feléje, azt már sehogy sem tudta elkapni. Vagy talán nem is akarta, mert a talpát kellett volna megfognia, s ehhez túl kényeskedő volt. Pillanatnyi szünet támadt, az egész adogatás, dobálás, kapkodás szélesebb üteme elakadt. Az asztal mögött működő negyedévesek közül ketten felegyenesedtek, s nézték Medve Gábort. Az altiszt is felegyenesedett, és csípőre tett kézzel nézte a fiút. Valami gorombát akart mondani, de aztán inkább jóindulatúan csak rámordult:

- No! No!

Medve végre megértette, hogy itt senki sem fog segíteni neki; odébb rugdalta hát a bakancsát, hogy ne legyen útban.

- Állat! - mondta az egyik zsávolyruhás negyedéves kurta nevetéssel, és visszahajolt a nadrág- és zubbonyhalmokhoz.

Én már észrevettem, hogy itt mindnyájunkkal olyan hangon s olyan hangsúllyal beszélnek, mintha a világ hülyéi lennénk, kétbalkezes, ügyefogyott, bamba tökfilkók. Medve azonban zavarba jött ettől, szinte pánikot kapott, és tényleg ügyetlenkedni kezdett rögtön. Láttam rajta, hogy őt is éppen ez bántja, ez a félreértés: kipellengérezik mint mulya élhetetlent, holott ő egészen normális ember. Láttam rajta, hogy bánkodik, de nem sajnáltam. Haragudtam rá előbbi felfuvalkodottságáért.

Vacsora után a hálóteremben Bognár tiszthelyettes lepedőket és párnahuzatokat osztott ki. Előbb mindenkit a helyére parancsolt, aztán egy papírról neveket kezdett felolvasni. Vesztemre velem kezdte:

- Both Benedek!

Valahogy így mondta: „Bót-h Bánedék.”

- Jelen - mondtam, ahogy az iskolában tanultuk.

Bognár leeresztette a papírt, és káromkodott egy sort. Erős dunántúli kiejtéssel beszélt. Megmagyarázta, hogy mit kell tenni, ha valakit a nevén szólítanak, aztán újrakezdte a névsort.

- Both Benedek.

- Parancs - mondtam kissé kényszeredetten, miközben felemeltem és visszahúztam a jobb karomat, ahogy Bognár kioktatott. Valahogyan vigyázzba is kellett volna állni hozzá, de éreztem, hogy nem sikerült eléggé a dolog. Mindenestől, kissé szégyelltem csinálni, őszintén szólva.

- Czakó!

- Parancs! - kiáltotta Czakó harsányan, s ő bezzeg erélyesen lökte ki karját a levegőbe és vissza.

Furcsán hatott ez a lelkes kiáltás, úgyhogy valamennyien önkéntelenül feléje fordultunk, holott már tudtuk, hogy nem szabad mocorogni, nézelődni. A tiszthelyettes azonban csak Eynattenre ripakodott rá.

- Ne forgasd a fejed, Eynatten!

A nevét persze kicsavarta, de meglepetés volt, hogy tegezte. Hamarosan kiderült, hogy ez csak amolyan költői tegezés, mert hozzátette rögtön:

- Sétafikálni van esze, de ezt még nem bírta megtanulni!

Halkan kezdte, s minden szótaggal feljebb hágott a hangja. A végét már üvöltötte, érthetetlen gyalázkodással zárva le a témát, „szerencsétlen” vagy hasonló, illetve csúnyább szóval, melyet hadarva ordított, aztán átmenet nélkül lecsillapodva, természetes hangon folytatta a nevek olvasását:

- Formes - aztán:

- Medve.

- Orbán.

- Tóth.

Parancs, parancs, parancs, mondták, s Bognár csak Tóth Tiborra nézett fel a végén. Kiosztotta az ágyneműt.

Azt gyakoroltuk, hogyan kell bevetni az ágyat. Tökéletesen egyformára kellett volna sikerülniök, de a dolog nem nagyon ment. Bognár végtelen türelemmel újra meg újra szétdobatta velünk az ágyat. Még Czakó munkájával sem volt megelégedve. Nem sikerült egyformára ágyaznunk.

De máskülönben is, azt vettem észre, hogy sajnálatos módon valahogyan mi magunk sem voltunk eléggé egyformák, még ha ugyanazt csináltuk is, ugyanabban az öltözetben. Ahányan voltunk, annyiféleképpen állt rajtunk az egyenruha. Czakó katonásan akart festeni a rézgombos, fekete zubbonyban, de a nadrágja túl hosszú volt, és harmonikaszerűen ráfeküdt a bakancsára. A lányos arcú Tóth Tibornak szerencséje volt, úgy látszik, mert olyan jól illett rá a zubbony, nadrág, mintha rászabták volna. Eynatten a bő gallérjában úgy festett, mintha egy hordóban fuldokolna, melyben sem elmerülni nem tud, sem kimászni nem képes belőle.

Formes Attilának szintén kiállt a gallérjából a nyakszegélye két csücske, mint Orbánnak, mégsem hasonlított a süteményt majszoló, puha fiúhoz egy szikrát sem.

Medve Gábor elég semlegesen viselte az egyenruhát. Bár az ő zubbonyának, nadrágjának és sapkájának is megvoltak a jellegzetes egyéni sutaságai - vállánál a posztó buggyot vetett, nadrágja a térdénél feszült, az ülepén lógott kissé, sapkája majdnem egyenes vonalban simult a homlokára, az enyhe tompa szögű vé betű forma helyett -, mégsem hatott nevetségesnek benne. Valahogyan nem jellemezte őt, hogy milyen ruha van rajta; mintha neki is mindegy lett volna, s mintha figyelő dióbarna szeme egymagában olyan döntő és teljes képet adna külsejéről, hogy minden egyéb benyomás nyomban semmivé válik ehhez mérve. Álmosnak látszott, ahogy ott küszködünk az ágyazás tudományával. Az unalom, Bognár tiszthelyettes zajos hangjának és jámbor földművesarcának egyhangúsága engem is kifárasztott; meg is értettem volna tehát, hogy Medve elálmosodott; a kéziratában azonban mást mond.

4

„M. ugyan álmos volt, s mégis olyan éber, mint még soha. Fiatal állat, ha új helyre kerül, kutya- vagy macskakölyök viselkedik ilyen rendkívül tartózkodóan s ilyen indokolatlan, túlzott óvatossággal. M. mélységes gyanakvással figyelte új környezetét, szimatolt, és valóban, leginkább a szagok, az új, idegen szagok figyelmeztették a hely baljós különösségére; ilyen szagú dolgok között, gondolta, nem a rendes, szabályos sorsú emberek élnek, holott ő természetesen a rendes, szabályos emberek közé sorolta magát. A folyosók, a deszkapadló, a Bognár nevű tiszthelyettes és a hegyi levegő szagán kívül önmagán is érezte az idegen szagot, az egyforma, fekete posztóruhák szagát.

Nagyon jól tudta persze, hogy milyen túlzott és indokolatlan ez a kölyökkutyához illő gyávasága. A lehangoló gorombaságok s apróbb sérelmek, amik érték, kissé bántották ugyan, de egykettőre túltette magát egyéni bajain, csakúgy, mint a többiekkel megesett méltatlanságokon, mert megértette, hogy mindez alapjában véve csak megtisztelő és felemelő rájuk nézve. Itt felnőttek tekintik őket, s ha nyers férfiasággal bánnak velük, hát el kell viselni a dolog kellemetlen részét is, mert a játék sokkal valódibb és sokkal izgalmasabb a sokszor képmutató, pipogya, álszent civil világnál, amelyben eddig éltek, s amelyben egyébként ráadásul szintén akadt már dolga goromba tanárral, tanítóval, házmesterrel.

Egyszóval, jóllehet néhányszor el-elszontyolodott M. a nap folyamán, tulajdonképpen nem látott okot aggodalomra. Mindent egybevetve, csupán egy komoly baj volt itt, és ez este derült ki. Az árnyékszéktől nagyon undorodott. Az olajos kátránnyal bekent faldarab tövében a lefolyó nem működött tökéletesen, s a tágas helyiség kőpadlója imitt-amott mindig csúszós volt. A három fülke pedig olyan mocskosnak és utálatosnak hatott, hogy M. keserves tépelődés után végül is dolgavégezetlenül visszafordult. Nem bírta rászánni magát, hogy leüljön a deszkára; s ha arra gondolt, hogy ezentúl mindig ezt kell majd használnia, el sem tudta képzelni, mi lesz vele.

De mire visszacsoszogott ormótlan kincstári papucsában a hálóterembe, ezt is elfelejtette. Álmos volt; a szomszédja, Czakó élénken fecsegett neki, nyájas és bőbeszédű fiú volt, s folyton vígan hunyorgatott, kacsingatott rá beszéd közben, mint akik pompásan értik egymást, pedig láthatta, hogy M. alig figyel oda. A szalmazsákos ágy hűvös volt, és nagyon jóleső. Bognár tiszthelyettes kiabált valamit, eloltották a lámpákat, csak két halvány fényű éjszakai lámpa maradt égve a mennyezeten, a nyitott ablakokon beáradt a csillagos éjszaka és a lassú,

bánatos kürtszó odalentről. Mire elfűjták a takarodót, Czakó már aludt. M. állára húzta a pokrócot. Hűvös volt az este. Kényelmesen befészkelte magát, jobb oldalára fordulva, ahogy mindig aludni szokott. A szeme már előbb leragadt, s most kezdte kikapcsolni gépiesen tudatának különböző élességű fényszóróit. Már hét reflektort eloltott az agyában, s akkor vette észre meghökkenve, hogy még mindig nappali világosság van a fejében: teljesen éber.

Nem tudta pontosan, hogy mire gondol, mert nem figyelt rá, kikapcsolt már minden figyelmet a fejében; csak azt tudta, hogy teljesen ébren van, és hogy jár tovább az esze. Így hevert az ágyában sokáig; egyszer, talán órák múlva, vonatfűtyülést hallott messziről; aztán valahára mégiscsak elaludt.”

5

Meg vagyok róla győződve, hogy Medve Gábor őszintén írja le az érzéseit, és hogy emlékezete sem csalja meg. Nemegyszer elképesztett vele, hogy milyen bámulatos pontossággal emlékszik vissza ősrégi dolgokra a legapróbb részletekig; holott az én emlékezőtehetségem sem mindennapi. Az írásait pedig, különösen korábbi elbeszéléseit, olyan felfokozott, szinte embertelen, már-már megengedhetetlennek tűnő, szörnyeteg őszinteség jellemzi, hogy némelyik kritikus a modorosságának bélyegezte, jóllehet igazságtalanul. De ha azon a szeptemberi napon Medve csakugyan valamiféle férfiasan vonzó, a gyerekkorunknál valódiabb és izgalmasabb világot sejtett vagy remélt itt találni, ahogyan írja, akkor sokkal jobban különböztünk egymástól, mint hittem volna.

Én nem vártam semmi effélét, és nem éreztem képmutatónak vagy férfiatlannak az otthoni dédelgetéseket, babusgatásokat. A kényeztető és elfogult anyai szeretetet nagyon rendjén valónak tartottam, sőt, csakis ezt tartottam rendjén valónak, semmi mást. Még ma sem tudok okosabbat mondani, csak azt, hogy soha függetlenebb, magányosabb, méltóságosabb, egyszerűbb férfiasabb életet nem éltem, mint tízéves koromig.

Hajnalban, amikor a hálóteremben megszólalt a két csengő őrjöngő ébresztője, bizony szívesebben vettem volna Bognár tiszthelyettes ordítása helyett az otthoni gyengéd nógatásokat, az álomból való szelíd felcírógatást s a forró teát, a kész reggelit. Negyed hat volt, még alig kelt fel a nap. Kapcát, cipőt, nadrágot rángattunk magunkra, törülközőt a derekunk köré, és „jobbra át!”, libasorban bevonultunk a mosdóba. Bognár az ajtóban állt, s egy kék kannából lila folyadékot töltögetett sorra mindnyájunknak a jobb kezünkben tartott nikkelpoharunkba, ezzel kellett torkot öblögetni. Hipermangáznak hívták. A mosdóban széles bádogvályú futott körbe három falon, konyhai rézcsapok hosszú sora alatt. Orbán ímmel-ámmal mosakodott, kedvetlenül, Czakó olyan hevesen csapkodta magára a vizet, hogy még engem is összefröcskölt, pedig három csappal odébb álltam. Felhőtlen, tiszta volt az ég. Fél óra múlva levonultunk az étterembe. „Imához!” „Leülni!” Ezt már tudtuk. Jó tiszta szaga volt az óriási étteremnek: gőzölgő, nagy csésze kakaót kaptunk és egy-egy friss, fehér cipót. A reggeli jó dolog volt. A hipermangán semleges. Az ébresztő rossz. Világos volt előttem minden. Ha Szeredy akkor kért volna tanácsot tőlem, habozás nélkül feleltem volna neki. Még értettem az életet. Akkor reggel még tudtam a világ rendjét, és értettem az egész életet; csak estefelé kezdtem először nem érteni.

Szeredy Dani egyébként - ha már szóba hoztam őt megint - azt a harmincöt esztendő, ami azóta eltelt, sommásan „fölösleges viszontagságok”-nak nevezte. A Magdáját indokolta nekem a Lukács fürdőben, noha én még egy szót sem szóltam, és az arcomról sem olvashatott le sem helyeslést, sem elítélést.

- No, no - mondtam, vagyis hogy marhaság, fene tudja. Aztán próbáltam lefordítani angolra, hogy hátha úgy több értelme van: - Superfluous experiences - mondtam rossz kiejtéssel.

- Vicissitudes - mondta Szeredy.

Ezen sem vesztünk össze. Fölösleges viszontagságok? Vállat vontam. De valamit már kellett nyilatkoznom érdemben is a kérdésről, mert láttam, hogy nagyon nyugtalan.

- Hát most mit? - mondtam neki kicsit dühösen. - Annak idején, ugye? No!

Annak idején, negyvennégyben majd megvesztek egymásért, és még együtt is laktak később Budapesten, Szeredy mégsem nyúlt a lányhoz egy ujjal sem. Erre persze most nem kellett felelnie, mert tudtam a feleletét: nem lehetett. Van amit lehet, van amit nem lehet. Érzélgősség, hamis romantika vagy mulyaság, mindegy; Szeredy úgy vélte, a sors nem azért lökte oda neki ezt a vágott szemű gyereklányt, hogy megrontsa és paráználkodjon vele, hanem azért, hogy vigyázzon rá. No, hát most utólag akarjátok bepótolni - mondtam neki, azaz csak éreztettem a hangsúlyommal -, no! Már késő! Magda nem tizenhat éves szűzlány, hanem harminc, és kétszer volt férjnél, és te is vén, kopasz szivar lettél, Danikám. Azt már nem tudod megkapni tőle, nem tudjátok megkapni többé az élettől, amit annak idején elszalasztottatok; persze elismerem, hogy talán úgy volt rendjén...

- Ó! Ohó! - mondta Szeredy. Óriási tévedésben leledzem. Végtelenül nagy marha vagyok. Se nem harminc, se nem tizenhat, hanem mindennél több és ősbibb és eredendőbb, és mit tudom én, kilencéves és Éva és Lilith és a világ valamennyi asszonya és szüze. Aztán elmesélte a legelső szerelmét.

Tízéves korában fent laktak az Istenhegyi úton, s egy Barika nevű budai kislány barátkozott vele saját kezdeményezéséből, akit persze Szeredy lenézett kisé, neménél és koránál fogva. Egy épülő emeletes villában mászkáltak sokat a környékbeli gyerekek, estefelé, amikor a kőművesek és ácsok már hazamentek. Simán fel lehetett sétálni a lejtős állványokon, és órákig barangolni a vakolatlan helyiségek útvesztőjében. Volt olyan rész, ahol már parkettáztak, volt, ahol az ablakokat illesztették be; a csövek, kábelek kilátszottak a falból. El lehetett bújni százféle rejtekhelyen. Két nagyobb fiú meg egy másik lány mindenféle haszontalanságokat csináltak ott fent az épülő házban. Szeredy egyszer gyaluforgácsot gyűjtött magának a felső emeleten, és már tele volt a keze egy csomó szép kacskaringós példánnyal, amikor Barika, aki kíségette, huncutul kiütötte a kezéből az egészet, és nevetve menekülni kezdett. Szeredy persze utolérte, elfogta, de nem bántotta, mert a kislány kegyelemért rimánkodott. Újra felszedegette a forgácsot. Barika ekkor váratlanul megint kiütötte a kezéből, és visítva elszaladt. Máskülönben nagyon szelíd kislány volt; Szeredy nem értette, hogy most mi lelte. Nem is nagy meggyőződéssel menekült, mint aki úgyis tudja, hogy utoléri. Amikor Szeredy elcsípte, a kislány összehúzta magát, és a mellére búj, hozzásimult gyáván, s így könyörgött: „Jaj, édes, drága Danikám, ne bánts! Édes, kedves Danikám, ne bántsál! Jaj, ne húzd a hajamat, inkább csinálj velem akármit, édes, drága Danikám, csak ne bántsál!” Az lett a vége, hogy beültek egy jó búvóhelyre, és sokáig hancúroztak, meg összebújva cirógatták, édes marakodásba merülve dédelgették egymást. Attól fogva sokat jártak fel ide kettesben; de egyszer, amikor a két nagyobb idegen fiú és a haszontalan lány felcsalta őket, és a második emeletre érve hirtelen lefogták Barikát, s ki tudja, mit akartak vele csinálni, Szeredy hősiesen megmentette barátnőjét. Vadul nekirohant az egyik kamasznak, feldöntötte, s ahogy a másik

elkapta őt, annak meg beleharapott a karjába. A fiú feljajdult, s elengedte mindkettőjüket. Szeredy gyorsan rákiáltott a kislányra: „Szaladj, Barika!” - s kissé hátramaradt, fedezetnek. De ő is megmenekült; futni hagyták.

- Nem volt ez lovagiasság - magyarázta Szeredy -, csak önzés. A szeretőmet féltettem másoktól. Ez a kilencéves budai kislány olyan mohó és könyörtelen vadsággal játszott velem szerelmesdít, mint egy kiéhezett leopárdcsorda; önző és zabolátlan szenvedéllyel esett nekem, sem fékezni, sem leplezni nem igyekezett erőszakos durvaságát; s mégis olyan odaadó gyöngédség volt minden mozdulatában, hogy később, hosszú évekig, azt hittem, nincs is ilyenfajta gyöngédség, csak káprázat volt, rosszul emlékszem, megcsal a távolság és az idő. Ősszel katonaiskolába mentem. Akkor sokáig a gyöngédségnek semmiféle fajtájára nem emlékeztem többé. Aztán lassan megtanultuk, hogyan kell élni az emberek közt, hogyan kell féken tartani természetes durvaságunkat, erőszakos önzésünket a szerelemben éppúgy, mint más emberi kapcsolatokban. Így telt el mértéktartással, óvatossággal, bölcsességgel harmincöt esztendő, s most kiderült, hogy mégiscsak jól emlékeztem, igenis létezik ez a vadállatias gyöngédség, s a zabolátlan önzés összefér a teljes odaadással, vannak pancsolatlan emberi kapcsolatok, mert Magdával ott folytathatom az életemet, ahol tízéves koromban abbahagytam. Ezért mondom, hogy hiábavaló tapasztalatok...

- Khm, hm - félbeszakítottam Szeredyt. Nagyon elragadta a hév. - Először is, fölösleges viszontagságokat mondtál. Hát nem tudom.

- Nem tudod?

- Nem tudom.

Szeredy kedvetlenül elhallgatott. Ha csakugyan kilencévesek lennétek, gondoltam, még akkor se mondanám azt, hogy nosza, csináljátok. Igen ám, negyvenöt éves fejjel: de ha én is kilencéves lennék, mit mondanék akkor?

Hiába, már nem vagyok kilencéves. Más dolgok is vannak, gondoltam.

- Más is van - mondtam.

- He? - nézett rám Szeredy.

Kijavítottam a szavaim:

- Más is volt. Akkor még tudtuk, most nem tudjuk.

Ezt most nem értette Szeredy. Kicsit felhúzta a szemöldökét. De én sem tudtam megmagyarázni. Hosszú. Lusta is voltam.

Mégiscsak végig kell menni Medve kéziratán. Fölösleges viszontagságok? Akkor még világosan értettem az életet, úgy kezdődött. S ha kidobhatom fölösleges, telefirkált papirosként az egész paksamétát - hiszen azt írta, csináljak vele, amit akarok -, akkor most ott folytathatnám. A világosságnál, a rendnél. A pancsolatlan dolgoknál, ahogy Szeredy mondta.

Meg kell ezt nézni. Meg kell próbálni. Hátha csakugyan ki lehet dobni.

Akkor még mindennek volt értelme, jól emlékszem. Csak estefelé kezdődött a zűrzavar, a hosszú, kettesnek nevezett hálóteremben.

Medve nem írja le, hogy délelőtt átköltöztünk a négyzet alakú északnyugati hálóteremből - ahol ilyenformán csak egy éjszakát töltöttünk - az egyik hosszú, homlokzat felőli hálóterembe, melynek mind a tíz ablaka délnyugatra nézett. Nyilván neki van igaza, s az ilyen jelentéktelen részleteket ki kell hagyni az elbeszélésből, mert csak nehézkessé teszik; de hát így volt, s én nem tudom elhallgatni, mert ez a hálóterem, a kettes számú, lett véglegesen a miénk. Nyolcvankét ágy állt benne, s Bognár tiszthelyettes szétszórt bennünket egyenként, jó messzire egymástól. Czako sajnálkozó fintorokat vágott Medve felé; én igazán nem sajnáltam tegnapi szomszédomat, Orbán Elemért, de a többieket sem. A barátomat vártam, Halász Pétert.

Még süttött a nap, de már alacsonyan járt - egy ujjnyival a hegyek fölött, éppen a második emelet magasságában, s egyenesen besütött a hálóterembe -, amikor megérkezett a bevonuló zászlóalj. A parkot, hátul a kórház kis épületét és külön kertjét, a gazdasági udvart, mindent körülfutott a magas, kilométer hosszú kökerítés, mint egy kisebbfajta kínai nagy fal. A főkapun kívül volt több oldalsó és hátsó bejárata is, és a két legnagyobbat, az északi országútra nyíló és a malom felőli, déli, leláncolt hatalmas vaskaput úgy hívták, hogy Netterkapu és Koller-kapu; senki sem tudta, hogy miért. Előbb a málhás szekerek jöttek meg a vasútról a Netter-kapun át. Mi persze még nem tudtuk, hogy honnét bújtak elő, csak azt láttuk, hogy az épület sarkánál bekanyarodnak, és tömerdek bőröndöt, útikosarat, ládát raknak le róluk kék zubbonyos, fekete nadrágos növendékek. Aztán a főallé felől távoli kürtszó hallatszott, ezúttal nem olyan hamis, mint a tegnapi, s alighogy elfűjta végig a menetet, nyomban egy másik, még ércesebb trombita vette át. Mire az is befejezte, már hallottuk a menetoszlop csoszogását odalent. Lassan, hintázva közeledett a fasorban az első század első szakasza, mint a kikötőjébe befutó gálya, halálos biztonsággal. Fejhangon elkiáltott kurta vezényszavak csendültek fel. „Félszázad!” Keményebben kopogtak a lépések, tam-tam, tam-tam: „Állj!” Aztán távolabbról, más hangon újra: „Félszázad!” Tam-tam, tam-tam: „Állj!”

Meregettem a szememet, hol lehet köztük Halász Péter. Az egyik oszlop a szökőkút másik oldalára kanyarodott. „Félszázad!” A mögötte jövő szakasz egyenesen ment tovább, s az épület elé érve, belekiabált egy újabb fejhang: „Félszázad!” Az előbbi: „Állj!” Az újabb, néhány lépés után: „Állj!” Aztán megint máshonnan: „Jobbra vissza-kozz!” És keresztbekasul, eminnen-amonnan, más-más hangon: pihenj! pihenj! pihenj!

Medve azt írja, hogy valamin éppen gondolkozott, de ez a sok vezényszó-pattogtatás kiverte a fejéből, pedig fontos dolog volt, a trieszti öböllel kapcsolatban. Később megint eszébe jutott, de aztán újra megzavarták, és se aznap, se másnap nem tudta rendesen végiggondolni.

Nekem Halász Péteren járt az eszem, s nem kellett végiggondolnom semmit. Tudtam mindent. Petár szénfekete fiú volt, az arca csupa vigyorgó ránc, a térde mindig csupa var. Egyszer egy puha, formálható, pasztellezéshez való radírt mutatott nekem, és azt hazudta, hogy lopta a boltban. Ezen barátkoztunk össze, mert a radír jó dolognak látszott, és rávettem, hogy menjünk el együtt újra a Nádler-féle papírkereskedésbe, hadd lopjak én is egyet magamnak. A lopás ugyan nem sikerült, illetve csak levelezőlapokat tudtam lopni gumi helyett, de addigra már kiderült, hogy Halász, még ha ebben az esetben hazudott is, azért nagyon bátor és jókedvű fiú, s hamarosan a legjobb, legkedvesebb barátom lett.

Mondom, én egy szikrát sem éreztem képmutatásnak vagy nyimnyám férfiatlanságnak az otthoni kényeztetést, mégis, nem nagyon vettem szívesen, hogy Bébének becézett mindenki. Attól kezdve azonban, hogy délutánonként Halász Petár felkiabált értem: „Bébé!”, és mentünk ki a nádasba vagy fel a hegyre, vagy csak csavarogni az utcán, ez az ostoba becézőnév is

elvesztette minden kellemetlen mellékízét. Éltünk függetlenül, eltűrtük a felnőttek gyerekségeit, jóindulatúan színházelőadást is rendeztünk nekik, de magunkban nevettünk rajtuk elnézően, s megosztottunk a nyolc korona negyvenen, amit a belépőjegyeken kerestünk. Sok mindenre kellett a pénz: mozira, parizerre, pipára, törmelécsokoládéra, Nick Carter-, Mister Herkules-, Doktor Kubb- és Buffalo Bill-füzetekre, s nemcsak a hetente megjelenő új számokra, hanem a Király utcában, egy udvari raktárhelyiségben kapható régi számokra is, mert nagy gyűjteményünk volt belőlük.

Az iskolai folyosó végében, a tornaterem lejáratánál a tízperces szünetekben nagy számoló-cédula-börze volt. Folyt a cserebere, pénzért, zsömléért, márványgolyóért kértek és kínáltak hiányzó Bensonokat, Janina Riz Abadie-kat, teljes Palma-sorozatot, Adriani Fernet Brancát, Lysoformot, Brázay Sósorszeszt. Petár egyeduralkodója volt ennek a tőzsdének sokáig, s amikor vérszerződést kötöttünk, természetesen ebbe is bevett engem, fuzionált szerény gyűjteményemmel, és amíg meg nem untuk, kezünkben tartottuk a piacot, hogy úgy mondjam.

A Feneketlen-tó nádasában, a kis klubház mögött alagútszerű folyosókat törtünk és vigvamoskat, rejtett hadiszállásokat rendeztünk be magunknak a víz fölött. Volt egy eldugott valódi revolverünk, és egyszer este bemásztunk a nyomdába. Lophattunk volna csodás dolgokat, de nem loptunk semmit, ezt előre megbeszéltük, mert az egyik nyomdász jó barátunk volt; ebédutánonként sokszor néztük a munkáját a kis pinceablakból. Viszont volt álkulcsunk a Verpeléti úti ház liftjéhez és mosókonyhájához, ahol Péterék laktak. El is rontottam ott egy zárat; de Petár nem árult volna el, tudtam, még ha tüzes vassal sütögetik, akkor sem. Én sem őt, nem lehetett a vérszerződés miatt sem. Pedig egyszer az apja rettenetesen megpofozta miattam; véletlenül belelombfűrészelttem egy politúros kis asztalukba, de jó alaposan, s Petár magára vállalta.

A legjobb mégis az volt, amikor csak céltalanul kószáltunk kettesben Budán. A Sárosfürdő helyén már felépült a nagy szálloda, csak a fűtőtestek heverték még kint az utcán, s az állványok egy részét még nem bontották le. A Gellért tér torkolatánál, az úttest túlsó oldalán bérkocsistand volt, nagy, görbe vízcsap, dézsák; a jámbor konflislovak rázogatták a fejükre akasztott abrakostarisznyát. Pék, tejszarnok, trafik; a trafik kirakata Mikuláskor tele piros levelezőlapokkal, virgácsos, krampuszos képekkel; a péknél szagoltuk a friss kenyér szagát, és néztük a félmeztelen péklegényeket, milyen villámgyorsan csúsztatják be a kemencébe végtelenül hosszú nyelű lapátjaikat. Ismertük a Kemenes utcát, ismertük a Ménesi út fáit, ismertük az évszakokat, ismertük egymást és az egész világot.

Aztán eléggé elromlott minden, amikor Petár katonaiskolába került, én meg pesti gimnáziumba. Nem nagyon szerettem új osztálytársaimat. Mafla, idegen fiúknak tartottam őket, öntudatosan gyáva, meghunyászkodó alakoknak. Volt köztük néhány szenteskedő jeles tanuló, volt egy-két verejtékező rossz tanuló, s volt egy kis baráti csoport, akik folyton autómárkákról beszélgettek, hencegtek, fölényeskedtek, egymást keresztnéven szólították, a többiekkel meg szóba sem álltak, s noha engem néha kegyesen kitüntettek azzal, hogy „kedves Benedek”-nek vagy éppenséggel „Bencé”-nek neveztek, talán még tőlük húzódoztam a legjobban. Volt, aki udvariasan „kérlek, Both”-nak szólított, a szomszédom mindig csak „te”-nek - te így, te úgy -, mintha nem is tudná a nevemet; de hát én sem Bence, sem Both, sem Benedek nem voltam, hanem Bébé, s minthogy Halász Petár barátom, aki ezt tudta rólam, sajnos messze járt, ezek itt hiába próbálkoztak mindenféle képtelen megszólítással, idegenek maradtak számomra, s én is idegen voltam közöttük. Ezért kíváncsi voltam a katonaiskolába. A gyerekkorunk sokkal valódibb és sokkal izgalmasabb világába kíváncsi voltam én vissza, és nem, ahogy Medve Gábor állítja önmagáról, a felnőttiség, a férfiasság megtisztelő világába.

Szeredy azt is mondta, amikor úgy elragadta a szónokiasság, hogy azzal a budai kislánnyal olyan hallgatólagos, emberi fogalmakban ki sem fejezhető, mélységes és titkos szövetségben éltek, mint egy halandók közé csöppent, álruhás pogány isten és pogány istennő. Ők tudták egymásról, hogy az emberi világ fölött járnak, és a földi mértékek nem érvényesek rájuk; de a többiek, a felnőttek nem tudták ezt róluk. Hát ilyesfélét éreztem én is, amikor a kettes hálóteremben a betóduló másodévesek közt egyszerre csak megpillantottam Halász Péter ősidőktől fogva ismerős ábrázatát. Ilyen titkos kötés kapcsolt össze bennünket is; így lebegtünk mindig pár arasszal az emberek feje fölött, szabadon, és senki sem gyanította, hogy nem közöttük járunk a földön. De Péter elrohant mellettem.

Egy perccel előbb hangzott fel a folyosón a tompa, erősödő dübörgés, majd néhány vezényszó, kis csönd, és kivágódott az ajtó. Tolongani kezdett befelé a hetven-nyolcvan növendék. Különös, hangtalan gomolygásban lökdösődtek, táskájukkal, utazókosarukkal a kezükben, s aki kiszabadult a falkából, száguldani kezdett a terem túlsó vége felé, hogy lefoglaljon magának egy jó ágyat, minél távolabb a felügyelői fülkétől, minél közelebb valamelyik kályhához. Így vágatott el mellettem Halász Péter, se jobbra, se balra nem nézve.

Egyszerre megtelt az eddig üresnek ismert óriási hálóterem, s egyenletesen morajlani kezdett, százféle zajból, neszekből összetevődő zúgással, jóllehet fennhangon, sőt hallhatóan suttogva sem beszélt senki. Bognár tiszthelyettes kiadta a rendelkezéseit, aztán kiment a mosdóba, ahol a nagy ágyneműs szekrények is álltak. A terem erre rögtön megélénkült; mozgolódás támadt, a zúgás felerősödött, félhangos szavak hallatszottak innen is, onnan is. Halász Péter felé nézegettem, és egyszer megpróbáltam inteni neki, de hasztalan. Nem tudtam észrevétni magam. Megnyugvás öntött el, amióta itt láthattam himlőhelyes képét, villogó, fehér fogait, kékesfekete szemöldökét, majomráncait - de türelmetlenség is elfogott, mert rengeteg mondanivalóm volt számára. Már éppen rászántam magam, hogy odamegyek hozzá, amikor zaj, kiáltozás támadt mögöttem, s a tiszthelyettes bedugta a fejét a mosdóból, aztán bejött.

A zúgás megint letompult. Bognár helyesen ítélte meg a helyzetet, mert egyenesen Orbán Elemérhez sétált.

- Már megint te, Elemér! - mondta.

Ezt a tréfáját, hogy Orbánt a keresztnévén szólítja, mi már ismertük délelőtről, a többiek közt azonban hatalmas derűtséget és általános érdeklődést keltett. Orbánnal az történt, hogy valakit megkínált a süteményéből, s eközben egy másik alaposan belemarkolt a dobozba kínálás nélkül is, aztán, amikor méltatlankodva becsukta az egészet a táskájába, egy harmadik növendék a táskát kezdte rángatni a kezéből, s a huzakodásnak az lett a vége, hogy a táska fogantyúja leszakadt. A tiszthelyettes nem hagyta végigmondani a dolgot.

- Nem kérdeztem! - vágott közbe.

- Az volt, tiszthelyettes úr kérem, az volt - mutatott Orbán az egyik fiú felé.

- Nem vagyok rá kíváncsi! - kiáltotta Bognár. Hirtelen nagy csönd lett.

- De tiszthelyettes úr... - akarta folytatni Orbán.

- Ne vádaskodjon itt, barátom - mondta Bognár, most már egészen más hangon, s egyszerre fenyegető morgás indult meg. Az egész hálóterem zúgni kezdett, ijesztően és vészjóslóan, úgyhogy Bognár kénytelen volt vigyázni vezényelni.

Egy percig mozdulatlanul álltunk, de Bognárnak dolga volt a mosdóban, lepedőket, párna-huzatokat kellett kiosztania, úgyhogy megint magunkra hagyott bennünket. Most már nem tétoztam, hanem odaszaladtam Halász Péterhez, megkerülve a kettős ágysort.

Megérintettem a vállát.

- Péter...

Halász két ágy között guggolt egy baltafejű fiúval. Most hátrafordult, és felnézett, csodálkozó arccal. Ahogy megpillantott, egészen halványan elmosolyodott.

- Szervusz - dünnyögte, anélkül hogy a guggolásból felemelkedett volna, aztán bizonytalan hangon hozzátette: - Szervusz, Benedek.

De a mosolya olyan rövid volt, hogy már el is fogyott.

A másik fiú, aki mellette guggolt, felnézett:

- Mi az? - szólt hidegen.

- Semmi - mondta Halász gyorsan. Aztán felém bökött a fejével: - Ismerem civilből.

Pillanatnyi szünet támadt. Eddig izgalomban nem bírtam megszólalni. Most, nem tudom, miért, végre ennyit kinyögtem:

- Hát felvettek.

A másik fiú megint felnézett rám, közönyösen, aztán intett Halásznak, hogy szorítsa a gumit. Egy felpumpált labdát igyekeztek befűzni.

Petár szó nélkül hátat fordított nekem, s én zavaromban állva maradtam egy helyben. Eltelt vagy két perc, s csak ekkor kezdett valamilyen szégyenérzés belevegyülni a teljes értetlenségembe. A lábam azonban gyökeret vert. Tehetetlenül néztem, vagy úgy tettem, mintha nézném, hogyan bíbelődnek a labdával. Még előre is hajoltam egy kicsit, kíváncsiságot mímelő mozdulattal. De nem értettem, hogy ezt miért csinálom.

Nem értettem továbbá azt sem, hogy miért mondtam az imént Péternek: „Hát felvettek.” Teljesen hamis, idegen szöveg volt ez. Egészen mást kellett volna mondanom. Ott tartottam, hogy fel akartam nyeríteni örömben; tehát egyszerűen „Hé!” vagy „Szia!” vagy hasonló ordítással csapkodnom kellett volna Petár hátát, hülyén ugrándozva. Ehelyett megzavarodva, érthetetlenül csak annyit mondtam: „Hát felvettek!” Miért?

Kétségtelen, hogy Péter viselkedése furcsa volt, tulajdonképpen rettenetes volt: de a saját magatartásom még furcsábbnak tűnt előttem. Rá kellett volna kiáltanom: „Ébredj fel!” Mert réveteg volt az arca. Néztem őket, és nem bírtam megszólalni. Aztán a baltafejű fiú hirtelen szembefordult velem.

- Mit bámulsz? - mordult rám ingerülten.

Halász is felnézett.

- Nem érted? - mondta a baltafejű. - Kotródj innét!

Haboztam. Sosem szerettem a verekedést, de más körülmények között most már szájon kellett volna vágnom a baltafejűt, mert magas növésű, erős gyerek voltam, s velem nem lehetett így beszélni. Nem is nagyon beszélt így velem soha senki. Halász Péter megint elmosolyodott, még furcsábban, mint az előbb, s a szemembe nézve ezt mondta csöndesen:

- Eredj vissza az ágyadhoz... Benedek.

Aztán lehajolt megint a labdájához, s mintha sajnálkozva megvonta volna a vállát.

A másik fiú mereven nézett velem farkasszemet. Három-négy másodpercig álltam így, majd anélkül, hogy tudtam volna, mit teszek, megfordultam, és visszamentem az ágyamhoz.

Olyan szórakozott lettem, hogy nem is nagyon láttam, mi történik körülöttem. De Medve Gábor ágya, a fal melletti soron, amúgy is közelebb volt a sűrű szemöldökű Formes Attilához, tehát mindenképpen megbízhatóbb, ha az ő leírásához folyamodom.

Medve arra lett figyelmes, hogy a sűrű szemöldökű újonctársunkat hárman körülfogták. Ketten leültek vele szemben a másik ágy szélére, és a lábát kezdték nézni.

- Hogy hívnak? - kérdezte tőle a harmadik fiú, aki álmosnak látszott.

Formes megmondta a nevét.

- Vesd csak le a cipőd - mondta az álmos fiú nyugodalmas hangon.

Magasabb volt Formesnél, s ha nem mosolygott, akkor is látszott a szája szögletében két árkocska. Pedig nagyon ritkán mosolygott; támadó, kemény arcát ez a két finom árkocska mégis meglágyította, vagy inkább csak megszépítette. Fekete szeme tele volt csillogással, de sűrű pilláit egészen leeresztette, s mindig készen állt, hogy még jobban leeresse, elrejteni áruló tekintetét: ezért látszott örökké álmosnak.

- No - mondta.

- Vesd le a cipőd - szólt az egyik szemben ülő fiú is.

- Miért - kérdezte Formes Attila csodálkozva.

Az álmos szemű hangtalanul felnevetett. Apró ráncok futottak szét az arcán, aztán megmerevedtek és elsimultak; de nem felelt, csak várta, hogy Formes levesse a cipőjét.

- Miért? De hát miért? - kérdezte az újonc megint.

- Mert Merényi azt mondta - felelt a harmadikuk fenyegetően.

Az álmos szemű Merényi azonban továbbra is nyugodt hangon, szinte jóakaratóan nógatta Formest.

- No. No.

Medvének azért tűnt fel az egész jelenet, mert mindjárt az első látásra nagyon megtetszett neki ez az álmos szemű fiú. Őt kezdte nézni tulajdonképpen; érdekes, macskaszemű nyugalom; gúnyos, vakmerő arcát; szinte vonzotta a tekintetét ez a kellemesen izgalmas jelenség. Pedig máson járt az esze. Egészen máson.

A trieszti öbölre gondolt. Illetve igyekezett végiggondolni egy fontosnak vélt dolgot, ami valami módon kapcsolatban volt a trieszti öböllel. Hogy milyen módon, az végül sosem derült ki; hiszen éppen ezért szerette volna végiggondolni rendesen az egészet, hogy megtudja, mi köze van ennek a dolognak a trieszti öbölhöz; de ismételten megzavarták, s hovatovább úgy kiverték a fejéből a gondolatait, hogy három évtized múlva, amikor újra megpróbálta megkeresni az összefüggést a dolgok között, még annyira sem jutott talán, mint az első alkalommal ott a hálóteremben.

Már délután, sőt már tegnap alkonyatkor felmerült gondolatai közt egy képféle, ahogy elábrándozott az ablakba könyökölve. Egy ismeretlen kis kikötőváros tengerparti piaca. Három oldalról palotaszerű, árkádos házak szegélyezték a kövezett teret, közepén magas talapzaton egy szobor állt, s a tengertől és a mélyebben fekvő rakparttól csak egy kőkorlát

választotta el. Persze nem a trieszti öbölről volt szó okvetlenül, csupán ezzel a névvel jelölte meg magának, jobb híján, minthogy Triesztben sem járt soha, és ennek a városkának is az volt talán a legdöntőbb jellegzetessége, hogy számára teljesen ismeretlen. A tér két belső sarkán két-két szűk mellékutca futott össze derékszögben. Az emeletes paloták közül az egyikben vámhivatal működött, s a földszinti árkádsor alatt esetleg ki is volt írva franciául: DOUANE; a középső viszont bankház volt vagy hasonló, emeleti ablakai alatt aranybetűs felírás futott végig: CASA BOCCANERA; de a régi cég fölött lakások voltak, súlyos brokátfüggönyökkel, s mintha ő az egyik ilyen óriási, kazettás-mennyezetes teremben fel-alá topogva várakozott volna, hajóra, futárra, üzenetre.

Mindez, tegyük hozzá, nem volt ilyen világos és egyértelmű; de harminc-egynéhány év múlva Medve nem tudta pontosabban leírni a képszerűvé összeálló gondolatait és érzéseit - mindazt, amin a zászlóalj megérkezésekor éppen tűnődött. Nem is lett volna különösebb jelentősége az egésznek, hiszen máskor is, jóformán mindig járt valami hasonló az eszében, ahogy minden tíz-tizenegy éves gyereknek el-elkalandozik a képzelete; de bosszankodott, hogy megzavarták, s ezért kezdte előlről, és ezért érezte talán fontosabbnak ezt a megszakadt gondolat-sort a szokásos akármilyen álmodozásainál.

A tengerparti piac - vagy pontosabban, a trieszti öbölként lajstromozott benyomáshalmaz - megfogható adatait nyilván olvasmányjaiból merítette, a hangulat azonban, amelyből az egész kép létrejönni igyekezett, két saját emlékével, illetve egy kettős emlékével volt közvetlen összefüggésben.

Elég régen, még január közepén, elmaradt a két utolsó órájuk. Erősen havazott. Ahogy kiléptek a piarista gimnázium kapuján, féktelen jókedv fogta el őket. Valamelyikük rohanni kezdett a rakpart felé, a többi meg utána. Medve is futott, fél kezében nagy lendülettel forgatva összeszíjazott könyveit. A Petőfi-szobor körül hócsatát rendeztek, s minthogy ráértek, Medve végül felült egy ellenkező irányú villamosra, hogy elkísérje két barátját egy darabon. Hetikártyával utazott, s úgyis csak az órát lukasztotta a kalauz. Maradt azonban két hógolyója a kezében. Éppen nézelődni kezdett, hogy mit csináljon velük, amikor meglátta, hogy a barátai pukkadoznak neveltükben, mert felfedezték a villamoson utazó Dégenfeldet, s egyikük hátulról lekapta Dégenfeld fejéről a diáksapkáját, amikor pedig a boldogtalan megfordult és riadtan, hajadonfőtt bámult a fiúra, az már rég átdobta a sapkát a másiknak. Ez a Dégenfeld a legfélszegebb, legügyefogyottabb osztálytársuk volt. A másik fiú most hátulról megint a fejébe nyomta a sapkáját, be, egészen a homlokába, s Dégenfeld elvörösödvé, mamlaszul próbálta igazgatni. Iskolatáskát viselt a hátán, mint az elemisták, holott éppen az volt a középiskolás diák voltuk legmámorítóbb kiváltsága, hogy könnyedén és nagyvonalúan csak úgy szíjjal, lehetőleg egy közönséges nadrágszíjjal fogták össze füzeteket és tankönyveiket. Érthető tehát, hogy Medve barátai Dégenfeld táskáját kinyitották a hátán, s belekandikáltak. Érthető az is, hogy Medve a kezében szorongatott két hógolyót gondosan begyömöszölte Dégenfeld táskájába. Aztán visszacsatolták a táska fedelét, és komoly képpel beszélgetni kezdtek Dégenfelddel. Alig fértek a bőrükbe, oly jól mulattak. Szaladt velük a sárga villamos a pesti Duna-parton; ki-kipukkadt belőlük a visszafojthatatlan nevetés.

Medve nem gondolta, hogy ezt a boldog, sugárzóan jókedvű, havas délelőttöt keservesen meg fogja banni. Estére lázas lett. Reggelre kitört rajta a nátha, és ágyban tartották. Mindig nagyon szeretett beteg lenni, feküdni otthon az ágyban, és egész nap olvasgatni felpolcolt párnákkal. De most nyugtalanította, hogy nem mehet iskolába. Eszébe jutott ugyanis az a két hógolyó, amit Dégenfeld táskájába csempészett. Elképzelte, hogy elolvadtak lassan, s mire Dégenfeld hazaért, szétáztatták a füzeteket, könyveit, minden holmiját, ami csak a táskában volt. Dégenfeld apja, a szegény szabómester, megdöbbenve nézi a szörnyű pusztítást. Még a tolltartó is

tönkrement, maga a táska is tönkrement. S talán ma délelőtt már panaszt is tett az igazgatónál. Nyomban vizsgálatot tartottak, és már tudják is, hogy ő a tettes.

Lázasan hánykolódott az ágyában, és egyre rosszabb nyugtalanság gyötörte. Már-már bizonyosságnak érezte, hogy nagy baj lesz a Dégenfeld-ügyből. Félt. Volt egyszer egy borzasztó tapasztalata, még nagyon régen. A fölöttük lakó kislány németkisasszonya egyszer váratlanul egészen durván, komor szemmel és rossz magyarsággal rátámadt, fenyegetően a sarokba szorította valamilyen ártatlan játékukért, s azt helyezte kilátásba, hogy letöri Medve kezét, továbbá felhossa a házmestert, és az fogja őt megbotozni. Ez a németkisasszony addig mindig nyájasan, negédesen mosolygott rá. Most egyszerre lefoszlott róla az álarc, s a gonosz és erőszakos szavak mögül egy gonosz és erőszakos világ ocsmány lehelete csapott Medve felé. Napokig úgy érezte magát utána, mintha förtelmes hullók tekergőztek volna végig a tagjain.

Ettől az érintéstől félt a hógolyók miatt is. Nem bírt olvasni sem. Semmi másra nem tudott gondolni, csak arra, hogy vajon mi lehet az iskolában. Bement-e Dégenfeld apja? Félelmében gyáván és keservesen megbánta, amit tett. Ez a szegény mafla, jámbor Dégenfeld soha nem ártott egyiküknek sem. Persze rossz tornász volt, és elég rossz tanuló is, akárhogy igyekezett. De azért jólelkű, ártatlan gyerek. Aranyszívű, gondolta Medve gyötrődve. Ők pedig hitvány, durva lelkű, garázda semmirekellők. Csúnya dolog volt, amit csináltak.

Délután elaludt egy kicsit, s derűsen ébredt fel, de csak egy másodpercig tartott ez a derűsebb hangulata, amíg eszébe nem jutott újra Dégenfeld. Estére felment a láza. Aztán egy régebbi emléke rohanta meg furcsa, fájdalmas módon, s ha nem is feledtette egészen a hólabdák miatt való félelmét, de fölébe kerekedett. Egy kis balatoni fürdőhely emléke, ahol két évvel előbb a nyarat töltötték. Semmit sem várt ettől a nyaralástól, kelletlenül, szinte elkeseredve ült vonatra a szüleivel, és nem is történt ott semmi, csak egyfolytában unatkozott. Most vad, teljesen értelmetlen epekedés fogta el a kis fürdőhely után, olyan erővel, hogy nyöszörögve forgolódott az ágyában.

A sárga szállodaépületek előtt kavicsos sétány húzódott végig, kavicsos gyalogúttal, virágágyakkal. Emlékezett a sarkantyúvirágok szerény szagára. Az étterem nagy terasza mellett cukrászda volt; odébb, külön bejárattal, a kurszalón; néhány üzletecske, aztán a nagy bazár, ajtajában újságos állvány, tarka vásznú fekvőszékek, gumiállatok. A sétány itt térséggé szélesedett, melynek közepén kerek, fedett emelvény várt a zenészekre minden délből és minden délután ugyanabban az órában. Eszébe jutott, hogy egyszer disznótoros vacsorát kaptak. Ugyanannál az asztalnál ültek mindig az étteremben. Az abrosz közepén mustártartó állt, só- és paprikatartó, fogpiszkálók, ecetes-olajos ikerüvegecskék. A pincér kis tulaezüst tálakat, csészéket rakott le, külön a hurka, kolbász, disznókaraj, külön a burgonya, külön a vörös káposzta mindegyiküknek. A teraszon nevetés, fecsegés, evőeszközök csilingelése zsongott, a cigány keringőt játszott. Medve megtanulta a dallamát, mert naponta ott ült a zenekari pavilon szélén, és nézte a cimbalmost, a klarinétost, a nagybőgőst, nem tudván jobbat csinálni. Nem volt ott senki barátja. Összebarátkozott a muzsikusokkal, és kibicelt a zenének, kibicelt apjáék bridzspartijának, csavargott, bámészkodott. Lógott a strandon, lógott az állomás körül, tudta, hogy nemsokára öt óra, hogy nemsokára fél nyolc; tulajdonképpen reggeltől estig unatkozott. Ahogy minderre visszaemlékezett, mégis rettenetes honvágy fogta el a kis fürdőhely után, s addig-addig dűnnyögte magában a tavaly előtti nyár keringőjét, míg omlani nem kezdtek a könnyei, összeáztatva párnáját, paplanát.

Gyanította, hogy kiadós szemfényvesztés lehet ebben a fájdalmas és mégis jóleső sóvárgásban, de napokig, hetekig hordozta magával, ha nem is ugyanazt a lázas, túlérzékeny vágyakozást, ami betegségében elfogta, hanem inkább a vágy emlékét, amelyet a régi keringő

dúdolgatásával bármikor fel tudott idézni. Néhány nap múlva meggyógyult, s amikor az iskolában kiderült, hogy sem Dégenfeld, sem az apja - aki egyébként nem szegény szabómester volt, hanem kúriai tanácselnök - nem emelt panaszt, és nem lett semmi baj a hógolyókból, Medve egykettőre megfélemezett szent fogadalmáról, hogy őszinte, hű barátja lesz Dégenfeldnek. Igaz, hogy tett néhány kísérletet: nagyon udvariasan megpróbált nagyon kedves lenni a fiúhoz, háromszor-négyszer odament hozzá, és szóba elegyedett vele. Dégenfeld azonban rideg bizalmatlansággal, sután, szinte sértő fölénnel fogadta a közeledését. Medve hamar megunt a dolgot, és eldöntötte magában, hogy ez a Dégenfeld mégiscsak egy gyáva mamlasz, sőt ráadásul elég kellemetlen alak. De nem vett részt többé a bosszantásában, ugyanis nem tetszett neki valami ebben az egészben; szemfényvesztést gyanított itt is, amivel önmagát csapja be. Lehetetlenség volt észre nem vennie, hogy az ember sokkal könnyebben alkot magának rossz véleményt arról, akit megbántott vagy akinek szándéktalanul is ártott, mint arról, akivel jól tett. Mindez, érthető módon, nem tetszett Medvének, utálta az egész témakört, és nem nyúlt többé Dégenfeldhez.

Amikor a hálóterem ablakában könyökölve Eynatten Vincéről eszébe jutott Dégenfeld, majd Dégenfeld gyors kikapcsolásával a régi piarista ház előtti Duna-part s egyben a kis balatoni fürdőhely; akkor merült fel előtte valahogyan, mintegy megoldásként, a trieszti öböl. Négy-szögletű tér, árkádsoros barokk paloták, szobortalapzatok, kőkorlát, tenger; faburkolatos, mozaikparkettás termek, francia ablakok, földig érő brokátfüggönyök; egy lovas üget a hegyeken át, a hágókon át, aztán lovat vált egy fogadónál, s meg nem pihen, sőt hosszú vágta-ba csap a csillagos homlokú, pihent kancán, s valaki várja, valaki füleli, mikor hangzik fel a szűk utcácska kövein a ló patája, a patkók csattogása; mert a futár titkos, nehéz parancsot hoz. Vagy mégis hajót vár, narancsszín vitorlával?

Medve nem tudott jobban mélyére hatolni az összefüggéseknek mert több ízben megzavarták. A boldog és önfeledt havas délelőttjébe belemocskoló félelem éppen úgy, mint a gyűlölködővé torzuló németkisasszony jelensége egy teljes, tréfát nem ismerő, ízetlen világ létezéséről tanúskodott. Medve nyilván igyekezett ebből a megrontott levegőből visszatálatni a jóízű valóságba, s a trieszti öböl esetleg útmutogatás volt már, talán egy fontos lehetőséget rejtett magában. De harmadszorra is másra terelődött a figyelme. Ahogy az álmos szemű fiú mozdulatlan fejtartását nézte, úgy döntött, hogy ráér majd később végiggondolni ezt a dolgot. Érdekelte őt az álmoszemű.

- Gyerünk. Kifűzni. Levetni. Mozgás.

Merényi röviden beszélt, határozott, de higgadt, majdnem békés hangon.

A sűrű szemöldökű Formes Attila a legnagyobb zavarban volt. Érződött valahogyan, hogy ellenállásról itt szó sem lehet, mégsem akarta olyan könnyen beadni a derekát. Nem értette, hogy miféle tréfa sült ki ebből, és nem is vette volna szívesen, ha az ő rovására tréfálkoznak.

- No - Merényi csak a fejével intett, hogy rajta.

- De miért? - próbált mosolyogni Formes.

Az ágy szélén ülő vörösesszőke hajú, vastag nyakú fiú erélyesen ráförmedt:

- Leveted magad, vagy mi húzzuk le?

- No! - intett megint az álmos szemű Merényi, egy árnyalattal keményebben. Nem tréfából húzatta le Formessel a cipőjét, hanem azért, mert ki akarta cserélni a maga rosszabb bakancsával. Formes véletlenül egy tűrhetőbb pár cipőt kapott a raktárban, úgy látszik.

Formes véletlenül egy pár vadonatúj, csodálatos, kapcsos cipőt kapott a raktárban, s több mint egy napja ebben járt már, de Medve még észre sem vette, úgy látszik. Frissen talpalt, de elég ütött-kopott bakancsokat osztottak ki nekünk; nem cipőfűző, hanem bőrszinór volt bennük, amivel nagyon nehezen lehetett beletalálni a lukakba. Formes cipőjén a lukak fele úton kapcsokkal folytatódtak, úgyhogy a bőrfűzőt csak bele kellett akasztgatni ide-oda a kapcsokba, ami játszi könnyedséggel ment és igen gyorsan. Bár ennek a jelentőségéről fogalmam sem volt, én már régen ismertem Formes gyönyörű kapcsos cipőjét. Már előző nap feltűnt nekem, amikor ebéd után kitereltek bennünket a főépület elé. Előbb ismertem, mint a gazdáját, azt mondhatnám.

Csakugyan véletlenül jutott hozzá Formes. A raktárnok altiszt először Tóth Tibornak dobta oda. Tóthnak azonban nagy volt, Formes pedig éppen egy szűk bakancssal küszködött, sehogyan sem tudta beleerőszakolni a sarkát. Az altiszt intett, hogy cseréljék ki egymás közt.

Ebéd után aztán jobban megnézhettem Formes cipőjét. Az épület bejárata előtt, a kavicsos térség közepén, ahová a főallé torkolt, szökőkút állt. Kerek medencéjében vörös testű halacsok úszkáltak; kanyarogtak, cikáztak, rajzoltak ide-oda a vízínövények közt. Ezt nézte a sűrű szemöldökű Formes, mialatt az apjával beszélgetett. Mi már délelőtt elváltunk szüleinktől. Ott ácsorogtam én is a szökőkútnál, pár lépésnyire Formeséktől.

- Ne a halakat nézgesd hát, kisfiam - mondta a keménykalapos férfi. - Mondom, ha bármi bajod, panaszod van, írd meg őszintén. Tudod, anyád mennyire aggódik érted. És edd meg, amit kaptok, ne válogass az ételekben. Érted?

- Igen. Jó - mondta a sűrű szemöldökű fiú meggyőződés nélkül.

- Figyelsz rám egyáltalán?

- Persze hogy figyelek, apa. De ezt már annyiszor mondtad.

A bolygó aranyhalak látványa azonban egyre odavonzotta a tekintetét, és csak akkor szűnt meg törődni velük, amikor hozzájuk lépett egy nyírott bajszerű őrnagy, és átkarolta a vállát bizalomgerjesztő mozdulattal. A két férfi beszélgetni kezdett, s szemlátomást versenyzett egymással az udvariasságban. Az őrnagy sűrűn bólogatott, és rendületlenül mosolygott; a keménykalapos azonban igyekezett minél többet elmondani fontos közlendőiből.

- Ugyanis rossz evő a gyerek... ezt meg kell mondanom, őrnagy uram, sajnos, rossz evő, ámbár a marhahúst csakugyan nem bírja a gyomra.

Az őrnagy mosolygott, bólogatott, pislogott. Nyájas embernek látszott. Formes cipőjéről most nekem is áttevődött a figyelmem a barátságos katonatisztre. Kis szünet támadt, mert a keménykalapos férfi befejezte a mondatát, s mintha valami választ várt volna.

- Nem lesz itt semmi baj - mondta végre a tiszt. - Ugye, fiacskám?

Rámosolygott a sűrű szemöldökű újoncra, akit a vállánál fogva egyre tartott. Aztán eszébe jutott még valami:

- Ötszöri étkezést kapnak napjában - mondta szelíden. - Uzsonnára például vajás vagy mézes kenyeret és almát vagy egy szelet csokoládét. Szereted a csokoládét, fiacskám?

- Igen - mondta a fiú készségesen.

- Ö, ö, izé. - Az őrnagy most eleresztette Formest, s egy kis gondolkozás után, vagy csak szemöldökráncolgatás után hozzátette: - Ö, a konyhában ki van függesztve a heti étrend. Meg is nézhetjük. - Egy mozdulatot tett az épület felé. - Kihozhatom, ö, ugye.

A keménykalapos férfi mindjárt küldeni akarta a fiát, az őrnagy azonban megfordult, és intett egy negyedévesnek, aki a kapunál ácsorgott.

- Ö, növendék.

A fiú erre a megszólításra, mintegy bekapcsolt gépember, hirtelen összezsugorodott a bokáját, villámgyors „parancs”-ot kiáltott, és merev léptekkel az őrnagy elé oldalgott, s megállt, mint a cövek.

- Bemegy a konyhába. Elkéri az étrendet. Az én parancsomra.

- Igenis!

A negyedéves hátraarcot csinált, és futva indult a főkapu felé.

Szöveget ütött a fejembe az őrnagy kétféle arckifejezése. Itt nem volt semmi „fiacskám” és semmi atyai mosolygás. A régi növendékekkel halk, nyugodt, szinte megkönnyebbült nyersséggel beszélt a tiszthoz; s arcának közönyös nyugalmát, hangja tárgyilagos határozottságát, mondatainak kiszabott, értelmes rövidekét még vonzónak is találtam. Megint Formes lábbelijére tévedt a pillantásom, aztán vissza az aranyhalakra.

9

Medve Gábor nem látta pontosan, hogy mi történt, mert jóformán kizárólag az álmos szemű Merényit nézte önfeledten, Formes azonban, mint a fejlemények során kiderült, végül mégis nekifogott, hogy levesse a cipőjét, önként, hiszen egy ujjal sem nyúltak hozzá. A vastag nyakú vörös fiú és a másik, aki mellette ült az ágy szélén, erélyesen biztatgatta. Merényi inkább csak a fejével intett néha, máskülönben mozdulatlanul állt előtte, és várt. Egyszerre azonban, mintha fagy dermesztette volna meg a levegőt, hirtelen halálos csönd támadt, s a helyzet teljesen megváltozott.

Olyan érzékelhetően szakadt meg a pusmogás, morajlás, hogy a nyomába tóduló dermedt, légüres némaság szinte végigsöpörte a hosszú hálótermet. Merényi eltűnt Formes ágya mellől, a másik kettő is eltűnt; pokoli ügyességgel és észrevétlen gyorsasággal mindenki a helyére varázslódott, az ágyához; pedig egy szempillantással előbb még nagy jövés-menés volt az ágyasok közt. A hálóterem felső végéből, ahol Bognár tiszthelyettes szokott állni, egy drótkéfébajszú, ismeretlen altiszt nézett szembe velünk.

Mindenki feléje fordult. A kéfébajszos jó ideig nem csinált semmit, csak álldogált szótlanul. Kifejezéstelen arca meg se rezzent. Amikor végre megszólalt, ilyesfélét mondott: „Mgye” - halkán, de vakkantva -, vagy talán nem is mondott semmit, csak a bajusza két vége rándult egyet fölfelé; a hálóterem vigyázzba vágta magát dörgő bokacsattanással.

Formes Attila elkésett a mozdulattal. Hamarjában nem tudta, mitévő legyen, mert fél lábáról már lehúzta a cipőt. De aztán megállt az egyik lábán, a másikkal meg odatérdelt ügyesen az ágy széléhez, mintha szabályosan vigyázzba állna. Megint mozdult egyet a kéfébajsz:

- Peh.

Ez nyilvánvalóan „pihenj”-t jelentett. Mindenesetre valamennyien ezt a vezényszót hajtottuk végre, kirakva jobb lábunkat. „Mgye” - vakkant megint a tiszthelyettes, aztán újra: „Peh.”

A negyedik „Mgye”-nél Formes is észrevette, amit a többiek már jóval előbb: hogy a kefebajszos férfi egyenesen őt nézi. Sőt nemcsak nézi, hanem int neki, alig észrevehető fejmozdulattal. Óvatosan leeresztette a meztelen talpát is a földre. Pillanatnyi szünet támadt, aztán hátulról alaposan meglökték.

- Eredj oda! - súgta Formesnak a mögötte álló fojtott dühvel.

A kefebajszos, amint az újonc eléje ért, valamit mondott neki, de olyan finom hangon, hogy az nem értette, s ennélfogva nem is felelt rá semmit. A férfi lassan végigmérte felülről lefelé. Ahogy a lábához ért a tekintete, felvonta a szemöldökét, és jobban előrehajolt. Gúnyos álmélkodással szemlélte Formes cipőtlenségét.

A fiú nyilván úgy érezte, hogy magyarázattal tartozik, de alighogy megszólalt, a másik félbeszakította:

- Még nem kérdeztem semmit.

Körüljárta az újoncot, s hátratett kézzel, hajlongva vizsgálta. Aztán újra megállt előtte.

- Ez veszedelmes - mondta. - Könnyen megfázunk így.

Halkan, választékosnak szánt hangon beszélt. Máris világos volt annyi, hogy ez a kefebajszú tiszthelyettes éppen az ellentéte a gorombán ordítózó Bognárnak.

- Ugyebár? - tette hozzá.

- Igen - mondta Formes, megörülve a kedélyes hangnak, de azért kissé bizonytalanul.

- Könnyen felfázunk így - folytatta a tiszthelyettes hátraszegve a nyakát -, aztán jön a hasmenés, kérem alázattal. Ugyebár?

- I... igen.

- Miért van mezítláb?

Ez még kurtábban hangzott.

- Meg akartam igazítani a kapcát - kezdte a fiú egyetlen lélegzettel -, mert összegyűrődött, és nyomta a lábamat, és amikor éppen levettem az egyik...

- Hasmenés - mondta a kefebajszos, kissé a hálóterem felé fordulva, s ügyet sem vetve az újonc magyarázkodására. - Hascikarás. Szaladgálás a reterátra.

- Levettem éppen az egyik...

- Hol a reterát? Nincs reterát. Tele a gatyá. Ugyebár? Kérem tisztelettel - tette hozzá gunyosan.

Bátortalan nevetés kerekedett, amely rögtön megtorpant, mihelyt a kefebajszos felkapta a fejét.

- Menjen a helyére - fordult újra Formeshez.

A fiú megindult, de a fele útnál visszaparancsolták.

- Hátra arc, és futólépést - mondta a tiszthelyettes.

Formes újra megindult, futva, de megint visszahívta a kefebajszos.

- Hátra arc, és futólépést - emelte fel az ujját -, amikor azt mondom, hogy lelépni. Lelépni.

A fiúnak ezúttal sikerült az ágyáig eljutni, s onnét intette vissza a férfit.

- Lelépni - mondta most egyszerűen, amikor Formes elébe ért. Nem tartotta szükségesnek megmagyarázni, hogy miért hívta vissza.

Még négyszer futtatta ide-oda a fiút. Utoljára pedig így szólt: - Vacsora után jelentkezik nálam. Lelép!

Ez volt Schulze tiszthelyettes, a másik felügyelőnk. Csak egy jó félóra múlva tudtam meg a nevét új szomszédomtól, amikor a kefebajszos kiment a teremből.

Bognár még mindig a mosdóban számolta a párnahuzatokat. Fokozatosan ismét megindult a halk morajlás, és jövés-menés támadt. Égtek a villanyok. A mi kivételünkkel már mindenki átöltözött fehér zsávolyruhába, és kézmosáshoz készülődött. Mi heten újoncok a tegnap délelőtt kapott fekete zubbonyt viseltük, és ezt hordtuk még sokáig. Mindenhol kirítt ez a rézgombos feketeségünk a többiek közül, akik vagy zsávolyruhában, vagy csukaszürke posztózubbonyban jártak.

Bognár rajonként vezényelte kézmosáshoz a hálótermet. Alig érthető, képtelenül hangzó műszavak röpködtek: „Első bajtárság. Fellépni! Visszakozz!” Ez a visszakozz volt a leggyakoribb vezényszó. Legalábbis a drótkefebajszú tiszthelyettes mindent visszakoztatott egyszer-kétszer. Mielőtt kiment, egy félóraig kellemetlenkedett velünk. Amikor a félig meztlábás Formest utoljára a helyére futtatta, előhúzta acél zsebóráját, felpattintotta a fedelét, megnézte, majd felénk fordult.

- Egy perc alatt átöltözni zsávolyruhába - mondta.

Komoran nézett velünk farkasszemet, és senki meg sem moccant. Nem értettem a dolgot. Megint rándult egyet a bajusza, és egy vezényszófelét kiáltott:

- Tovább!

Erre aztán szédületes kapkodással vetközni, öltözni kezdett valamennyi növendék. Hiába. Tovább tartott egy percnél, a zsebóra tanúsága szerint, úgyhogy a tiszthelyettes elrendelte:

- Fél perc alatt ingben, alsónadrágban sorakozó.

Fél perc alatt eszeveszett gomolygásban ott tülekedtünk valamennyien a fal menti ágysor és a kettős ágysor közti széles járatban. Akkor kezdődött a visszakoztatás. Helyekre! Sorakozó! Visszakozz! Sorakozó! Egy perc alatt házizubbonyban és zsávoly nadrágban. Másfél perc alatt beágyazva. Két lepedővel és aljpokróccal a karon sorakozó. Visszakozz! Egy perc alatt megágyazni. Szétdobni. Megágyazni. Lepedővel sorakozó. Visszakozz! Zsávolyzubbonyban. Beágyazni. Visszakozz! Végül a drótkefebajszú hidegen leszögezte: „Több mint két percig tartott. Köszönöm. Tudomásul vettem” - s azzal kiment.

- Hisz ez egy ronda alak - mondtam a szomszédomnak, akinek az ágyát a közös, nagy éjjeliszekevényünk választotta el az enyémtől.

- Schulze tiszthelyettes úr - mondta a tömpe orrú, csendes fiú. Rakosgatott a fiókban. Résztétlenül hallgatta kifakadásaimat.

Tovább zúgolódtam.

- De hát nem is lehet olyan gyorsan megágyazni.

- Eh, mit - felelte vállat vonva. Hátra sem nézett.

- Ő sem tudna - erősködtem.

- Hm, hm.

- Hát nem igaz?

- Ej, te hülye - mondta a tömpeorrú kelletlenül. - Majd!

Aztán, ahogy csodálkozva néztem rá, lezárta a vitát:

- Elefes.

Ingerülten fordult el. Sem azt nem értettem, hogy mivel bosszantottam fel, sem a szavak egy részét, amiket itt mindenki használt. A trágár kifejezések közül elég sokat ismertem, de nem tudtam például, mit jelent a „kupleráj” szó. Pedig ezt Bognár tiszthelyettes is többször alkalmazta. „Nem vagy kuplerájban” - mondta korholóan. Tömpe orrú szomszédom pedig ezzel kezdte az ismeretségünket. „Aztán ne csinálj kuplerájt a szekrényben” - mondta szelíden, bemutatkozás helyett. Jóindulatú gyereknek látszott. Még nem tudtam a nevét.

Az éjjeliszekrény a homlokáig ért - mert voltaképpen egy nagy, ormótlan, barna láda volt, amolyan kisebbfajta ruhásszekrény -, s ha a fiókjában keresgél, lábujjhegyre kellett állnia. Nekem persze csak az államig ért az éjjeliszekrény. Fiókja egy rekeszkel két részre volt osztva. Az ajtaja belsejére litografált „Szekrényrend” volt ragasztva, mely rajz és szöveg segítségével részletes pontossággal előírta mindennek a helyét. A fiók külön, felülnézetben volt lerajzolva, s benne ügyesen a szappan, fogkefe, körömkefe, körömmolló, tű-cérna, a „nikkel ivópohár” meg egyéb, még „tartalék gombok” is láthatók voltak, s a művész mindent két példányban ábrázolt, balról az én rekeszemet, jobbról a szomszédoméét, és szabad kézzel; a nagyobbik rajzon azonban, mely a szekrény rendjét szemléltette, vonalzót használt. Az összehajtogatott ingeket, zubbonyokat, nadrágokat ennél fogva vonalzóval élesen meghúzott, keskeny téglalapok jelképezték. Talán könnyebb lett volna az egész életem, ha nem használ vonalzót; talán bátrabb, jobb, külön ember vált volna belőlem.

Nem értettem, hogy miért haragszik tömpe orrú szomszédom, ha Schulze tiszthelyettest szidom; nem értettem, miért nevez engem ülepnek, állatnak és még csúnyább dolgoknak, furcsa, kedvetlen ingerültséggel, amikor olyan csendes, béketűrő fiúnak látszik; de nem sokat törtem rajta a fejemet. Halász Péter viselkedése annyira megzavart, hogy úgyszólván semmi másra nem bírtam gondolni.

Vacsora előtt az étteremben Bognár tiszthelyettes beosztott bennünket tízesével egy-egy asztalhoz, az újoncokat itt is elválasztva egymástól. Én is egyedül kerültem kilenc régi növendék közé. Még nem ülhattünk le. Most már tele volt az étterem, s a többi három évfolyam asztalainál is nagy nyüzsgés, helyezkedés folyt. A terem felső végét, amelyhez a zenekari emelvény két asztala is tartozott, a negyedévesek kapták, de az alsóbb évesek asztalaihoz, a miénkhez is kijelöltek egy-egy negyedévest asztalfőnek. Elég sokáig húzódott ez a rendezkedés, s én közben észrevettem Halász Pétert nem messze a mi asztalunktól. Hirtelen elhatároztam, hogy odamegyek hozzá.

Belül állt, az ablakfülkében, s át kellett volna furakodnom hat-nyolc növendék közt. Ahogy meglátott, a szemével, szemöldökével rögtön jeleket kezdett adni, nagyon hevesen, hogy menjek vissza, menjek a fenébe, gyorsan. Rá se hederítettem. El voltam szánva, hogy beszéljek vele. De egyszerre csak éreztem, hogy megfogják a vállamat és hátrapenderítenek.

Bognár lódított vissza a kijelölt asztalomhoz. Nem káromkodott, nem mondott semmit, csak intett. Mintha az eddigi halk morajlás is elcsitult volna. Az asztalom körül állók pillantását követve, a felső ajtó felé fordultam. Ott állt Schulze tiszthelyettes úr.

Könyökömmel megérintettem a szomszédom karját, aki másfelé nézett.

- Te - súgtam neki dühösen -, ez a ronda Schulze már megint itt van.

Villant egyet a szeme felém, szinte eltorzult az arca a gyűlölettől:

- Neked jár a pofád? - suttogta. - Te senkiházi, te trágyalé, te koszos újonc, te...

A másik szomszédom közben bokán rúgott, és úgy látszik, többen meghallották a megjegyzésem, mert az asztalon is áthajolt az egyik fiú, fenyegetően meresztgetve rám a szemét, s hasonló átkokat sziszegett. Egy negyedik csak annyit mondott, amikor ima után leültünk, és kiderült, hogy ő lett a bal oldali szomszédom, nem pedig, aki bokán rúgott, csak annyit mondott: „Ne beszélj annyit.”

- Miért ne beszélnék? - kérdeztem halkán, de felháborodva.

- Csak.

- Talán te fogod megtiltani?

- Kuss - mondta röviden, és el is kellett hallgatnom, mert a napos tiszt visszafelé sétált az étterem alsó vége felől, s a többiek is elhallgattak.

Gulyás volt vacsorára, levesestányérokba ettük kanállal. Láttam, hogy a többiek közül néhányan jeleket karcolnak bicskájukkal a szalvétakarikájukba. Ez ugyan fölösleges volt, mert a karikák számot viseltek, de azért előszedtem én is a bicskám, és követtem példájukat, pusztán szórakozásból. A puha fémötvözetből készült gyűrűt élvezetes volt faragcsálni, mégis abbahagytam, alighogy belefogtam. Kissé megütközve tapasztaltam, hogy nem lelem benne örömet.

Bognár kísért fel bennünket a hálóterembe, persze „zárt rendben”, ahogyan nevezték, hiszen mindenhová így mentünk. A folyosón sorakozó, „fejlődött vonalban”, azaz két sorban, aztán jobbra át, indulj. Már jött is ki az étteremből a következő évfolyam, keresték a sapkájukat a temérdek fogason, sorakozó, jobbra át, irány a hálóterem, század indulj. Bognár odafent bement a mosdóba pár percre, kijött, utasításokat adott annak a két-három növendéknek, akik kísérettek, aztán kiment a hálóteremből.

Tömpe orrú szekrénytársam vetközni kezdett. Kihúzta ágya alól a táskáját, és eltorlaszolta vele a kijáratot a két ágy között. Most, hogy Bognár kiment, elég nagy járás-kelés és láрма kerekedett; még hangos beszéd is hallatszott, s messze, vagy nyolc ablakkal feljebb, vita és megkezdett, hamar félbehagyott dulakodás. Átléptem a táskát, amikor szomszédom utánam szólt:

- Hová mész?

Meglepődtem, mert eddig nagyon szófukar volt ez a tömpe orrú fiú. Most figyelmeztetett, hogy ágyazzak meg, és vetközzem le, ne szerencsétlenkedjek annyit, mert pórul járok. Mind ezt gorombán, a legrágárabb kifejezésekkel közölte. Mégis szót fogadtam neki. Majdnem egy fejjel alacsonyabb volt nálam, s úgy gondoltam, egyébként tévesen, hogy fél kézzel el tudnék bánni vele. De nagyjából már eldöntöttem, hogy mindent felfüggesztek addig, amíg meg nem figyeltem és ki nem ismertem az itteni szokásokat. Azt máris észrevettem, hogy ezeknek a trágár káromkodásoknak nincs nagy súlyuk voltaképpen. Majd kiigazodom itt hamarosan - gondoltam, szintén tévesen.

Megágyaztam, levetkőztem. Nem sok idő telhetett el Bognár távozása óta. A zaj fokozódott. Aztán egyszerre megint végigsöpört a hosszú hálóteremen a teljes elnémulás. Pár másodperccel előbb valamiféle cincogó, cicegő hang indult el a felső ajtó felől, s a vészjel, cik-cik-cik, máris elhalt. Kicsit elkésett. Schulze már bent is volt. Átvette Bognár tiszthelyettétől a

szolgálatot. Megállt az ágy sorok végében, háttal a mosdónak, közvetlenül a földön hanyatt fekvő Czakó és Medve Gábor mellett. Rá sem nézett a két újoncra. A bajusza mozdult meg. A szájával pedig ezt mondta:

- Auf die Plätze!

Az „auf die”-t tagolva és halkán ejtette ki, a „Plätze” szónál pedig a dühös vakkantás után ráfagyott arcára a fintor: bajusza úgy maradt felhúzva, vízenyős szeme kidülledt. Mindenki az ágya végéhez rohant, aki nem volt ott, s újra a tiszthelyettes felé fordulva megmerevedett.

Ezzel kezdődött életünk igazi zűrzavara. Ha eddig nem értettem egyet-mást, hát most aztán olyan sűrű köd szállt le - igaza van Medvének -, hogy ettől fogva minden összezavarodott; s napokba, hetekbe telt, amíg annyira tájékozódni tudtam, hogy megtaláljam a saját orromat. De az már nem az én orrom volt. Én sem voltam már önmagam. Nem álltam egyébből, mint szakadatlan szűkülésből és görcsös figyelemből, hogy megértsem, mivé kell válnom, mit kívánnak tőlem. Mert sokáig ezt sem értettük meg; s Medve értette meg a leglassabban és a legnehezebben.

10

Czakó Pali értette meg a leghamarabb. Előző nap, amikor a hibás szemű negyedéves oktatott bennünket és ordítózott velünk, jelen sem volt. Később jött elő a mosdóból félmeztelenül; mindnyájunkhoz odament bemutatkozni, s Formes, aki kísérette, apránként beszámolt neki a gyalázkodó zsávolyzubbonyosról.

- Ezt mondta? Igazán ezt mondta? - vágott közbe Czakó hirtelen.

- Ezt.

Czakó körülnézett. Találkozott a pillantása Tóth Tiboréval, Orbánéval, az enyémmel.

- Felpofoztátok? - fordult megint Formes felé.

- Nem - mondta Formes.

Czakó ismét a közönyösen álldogáló Tóth Tiborhoz fordult:

- Hová ment? - kérdezte felháborodva. - Nem láttátok, hogy hová ment?

Nem láttuk. Formes sem látta. Czakó nagy léptekkel elindult az ajtó felé, mint aki azonmód, ing, zubbony nélkül utána akar rohanni a hibás szemű negyedévesnek. Tőlünk iparkodott baráti hangon kérdezgetni, hogy nem láttuk-e, hová ment, de látszott rajta, hogy őszintén elfutotta a méreg, egészen belepirult.

Kinézett a folyosóra, aztán mégis visszafordult.

- Jó - mondta. Az ágyához sietett, hogy magára rángassa az inget, zubbonyt. Kapkodva öltözött. A zubbonya leesett a földre, s amikor fölemelte, észrevette, hogy bepiszkolódott. Előszedett egy ruhakefét, és kefélni kezdte.

Kár, hogy nem volt itt: ezt fejezte ki hepciáskodó magatartása. De én is ezt gondoltam magamban, kár, hogy nem volt itt.

Este az étteremben, vacsora után, Medve Gábor figyelmeztette őt a hibás szemű negyedévesre. Odasúgta neki, ahogy indultunk kifelé:

- Te, az volt az.
- Kicsoda? Micsoda? - nézett rá Czakó.

Medve megmagyarázta.

- Vagy úgy - mondta Czakó.
- Valamit kellene csinálni.
- Nem lehet - rázta a fejét Czakó.
- Miért?

Nem beszélhettek tovább, mert kiértek a folyosóra, és sorakozni kellett. Csak jóval később, fent, a hálóteremben, a takarodó előtt mondta el Czakó, amit vacsora közben megtudott. Nem pofozhatunk meg egy negyedévest, sőt teljesítenünk kell a parancsait, mert följebbvalónk.

- Micsoda hülyeség - mondta Medve, aki csak félfüllel hallgatta bőbeszédű szomszédját. Czakó áradó bizalmassággal mesélt a családjáról, viselt dolgairól, rokonairól; tréfás eseteket mondott el, és nagynénjeit, barátait, unokatestvéreit a keresztnévükön emlegette, mintha régi-régi közös ismerősökről beszélne.

- Miért hülyeség? - nézett fel Medvére. - Mi is leszünk negyedévesek.

Medve olyasfélét válaszolt neki, hogy addigra ez a hibásszemű még idősebb lesz, minél fogva ugyanúgy pimaszkodhat velünk, és mi soha életünkben nem pofozhatjuk meg.

- Az is igaz! - kiáltott fel Czakó nevetve. Átmenet nélkül abbahagyta az egész érvelést. - Hát akkor marhaságot mondtam - jelentette ki, és kedvesen rámosolygott Medve Gáborra, amivel rögtön lefegyverezte barna szemű szomszédját.

Zömök, cigányképű volt ez a Czakó, s mondom, én sem tartottam üres hetvenkedésnek, amit beszél, pedig sokat beszélt. Volt egy díszesen kifaragott tollszára, a végében, a cirádák közt ügyesen elrejtve parányi nagyítólencse bújt meg. Ha a világosság felé emelve belenézett az ember, Davos behavazott körképe vált láthatóvá. Délelőtt Orbán Elemérnek mutogatta ezt a tollat. De ahogy elmentem mellettük, hallottam, hogy egészen másról beszél.

- Te löttél már revolverrel? - kérdezte a puha Orbán Elemértől.

- Nem.

- Csak azért mondom, mert azzal nagyon nehéz célozni, tudod - magyarázta.

Hosszasan mesélt valamit Orbánnak, de a többire már nem figyeltem. Ezt mégiscsak hencegésnek ítéltam. Nekünk véletlenül volt revolverünk Halász Péterrel, de mi sem mertünk löni vele.

Este az történt, hogy Czakó éppen Medve Gáborral beszélgetett, amikor az álmos nézésű Merényi a szemük láttára kétszer pofon vágta Eynatten Vincét. Bognár tiszthelyettes már jó ideje, hogy kiment a hálóteremből, és elég nagy zaj volt.

Eynatten az ágya végénél gyömöszölgette a szalmazsák alá a lepedőt, s ahogy fordultában felemelkedett és hátralépett, hozzáért valakinek a karjához.

Merényi volt. Bal kezében utazótáskát cipelt, s most nyomban megállt. Szenvtelenül nézte egy percig az újoncot.

- Miért löktél meg? - kérdezte végre.

Eynatten barátságos hangon válaszolt, mert a kérdés sem hangzott támadóan.

- Véletlenül.
- Véletlenül?

Merényi csak egy észrevétlen mozdulattal lépett közelebb hozzá, s teljes erejéből pofon vágta. Nyitott tenyérrel ütött; először jobbról, aztán visszafelé, a keze fejével, balról.

Eynatten megingott. Mint a részeg, hátratántorgott a szekrényéig. Aztán észbe kapott, és nekiugrott ellenfelének. Merényi leeresztette a jobb kezét, a másikban egyre tartva a táskát, bevárta, míg Eynatten odaér elébe, és akkor hirtelen sípcsonton rúgta. Eynatten feljajdult; felkapta a térdét a melléig, és ölelgetni kezdte, sziszegve, fél lábon ugrálva. Az álmos szemű Merényi sarkon fordult, és szó nélkül továbbment.

Olyan gyorsan és olyan feltűnés nélkül zajlott le mindez, hogy akik kicsit távolabb voltak, észre sem vették. Medve azonban mindig Merényit bámulta, ha csak tehetette, s most is, mialatt Czakó locsogott neki, már régen ezt az álmos nézésű, gúnyos-hideg arcú fiút figyelte. Mind a ketten tanúi voltak a jelenetnek. Medve megdöbbenve és gépiesen indult Merényi után. Czakó ment a nyomában.

- Te!

Merényi ledobta a táskát az egyik ágynál, és nem fordult meg.

- Te! - szólt rá még egyszer Medve.

Habozott, hogy megfogja-e a vállát. De Merényi most mégis hátranézett.

Czakó ott állt szorosan Medve mellett, csak egy fél lépéssel hátrább. Nem szólt egy szót sem. Ezúttal Medve volt bőbeszédű.

- Te! Hogy merted megütni? Hiszen meg sem lökött!

Merényi eddig csak a válla fölött nézte őket. Most lassan-lassan szembefordult Medvével. De nem felelt semmit.

Czakó sem szólalt meg. Csak Medve Gábor beszélt, s talán ő is úgy érezte, hogy többet beszél a kelleténél, mert egy idő múlva elhallgatott. Valahonnét ott termett és közéjük furakodott egy himlőhelyes, sovány fiú. Ferdére torzult, gonosz vigyorgással lihegte Medve orra alá:

- Te rühes újonc! Merényivel akarsz pimaszkodni?

Nevettető lett volna a buzgalma, ha nem olyan visszataszító jelenség. Gyengének látszott, betegesnek. Karikás volt a szeme alja. Merényi egy mozdulattal félretolta, anélkül hogy ránézett volna.

Medve önkéntelenül hátrált egy lépést. Elragadta az indulata, de most egy pillanatra visszatért a józansága és a természetes gyávasága. Félte minden porcikáját, és utált még hozzáérni is máshoz, mások holmijához. Tétovázott. Merényi nem mozdult, de Czakó sem, s így Medve most Czakó mellé került, ki eddig kissé hátrább állt.

Már többen körülvették őket. A himlőhelyes arcú fiún kívül egyszerre csak ott volt az a vastag nyakú vöröshajú is, aki Formes cipőjét lehúzatta. Medve nem vette észre, hogy egy harmadik lopva lekuporodik mögéje, azaz négykézlábra ereszkedik a bokájánál. Merényi ugyanekkor feléje ugrott, és hirtelen felkapta az öklét, mintha orrba akarná vágni.

De nem ütött, csak mímelte a mozdulatot. A terv az volt, hogy Medve ösztönösen hátra akar majd lépni egyet, és megbotlik, hanyatt vágódik a mögötte kuporgó fiún, menthetetlenül keresztülbukik rajta. A világon mindenki ezt tette volna: gépiesen hátrál, hogy kitérjen az ütés elől; aztán Merényi csak megtörülte volna öklével az orrát. Medve azonban, teljesen kiszá-

míthatatlan módon nem hátrafelé, hanem előrelépett, s görcsös dühvel emelte fel mind a két kezét. Majdnem összeütköztek. A meglepett Merényt könnyűszerrel szájon vághatta volna, akár a két fülét is megcibálhatta volna, de megint tétozott.

Ez a másodpernyi habozás elég volt az álmoszeműnek. Bal kezével felütötte Medve állát, jobb kezével elkapta a karját, és villámgyorsan kicsavarta. Medve megperdült a tengelye körül, és térdre kényszerült, háttal Merényinek. Lenyelte a jajkiáltást, összeszorított foggal, pedig úgy érezte, hogy kiszakad a karja.

Czakó közben oldalt lépett, hogy ne legyen senki a háta mögött, amikor észrevette, hogy a vastag nyakú, vörös fiúnak rajta van a tekintete, őt figyelő mozdulatlanul, de gyanúsan hunyorít már. Czakó nem tétozott, és nem késlekedett. Egy negyedfordulatot tett csak, és szélesebben lendült a karja.

Először maga felé rántotta a vörshajút, aztán csavart egyet a derekán, és állon vágta. A vörösnek hátrabicsaklott a nyaka. Egy pillanatig így maradt, majd megint előredőlt, és bókolt egyet, mintha rábólintana: úgy van, kapott egy ökölcsapást. Mosolygott. Széles, vörös képe szinte elégedettséget fejezett ki. Aztán lehajolt, és nyugodtan belefejejt Czakó gyomrába.

Nem tartott sokáig a dolog. Czakó összecsuklott, mint egy bicska. Akik körülfogták őket, négyen-öten, még beléjük rugdostak, s minthogy mind a ketten a földön voltak, bokájuknál fogva vonszolni kezdték őket az ágyasok közti széles utcán végig, a hálóterem felső részéig. Az ajtóhoz érve hirtelen mégis elengedték előbb az egyiket, aztán a másikat. Keményen koppant sarkuk a padlón, s úgy maradtak, hanyatt fekvé. A cik-cik-cik vészjel már végigfutott a hosszú termen; nyílt az ajtó. Mire csukódott, halálos csönd támadt.

Schulze tiszthelyettes megállt a földön heverő Czakó és Medve mellett, mintha ott sem lennének.

- Auf die Plätze!

Tudtam, hogy oda kell állnunk az ágyunk végéhez. Átléptem tömpe orrú szekrénytársam kofferjét, s közben akaratlanul, talán idegességemben, elolvastam a nagy betűkkel rámozolt nevet: „Szeredy D. II. évf. növ.” A római kettes egyik szára sötétebb volt, mint a másik; nyilván az egyest javították ki utóbb kettesre.

11

Schulze meghallotta a zajongást már a folyosón - mint mindig, hiszen valahányszor kiment egy percre, a hálóteremben rögtön megeredt a beszélgetés -, s a belépése és az egész magatartása olyasmint fejezett ki, hogy borzalmas szerencsétlenség történt, a haza válságos órája jött el. Fojtott hanghordozása is azt hirdette tragikus nyugalomával, hogy ostromállapot van, rögtönítélő bíráskodás. Teljes testi-lelki odaadást követelt ez a viselkedés a nagy és szent ügy érdekében.

Tudtam jól, hogy tulajdonképpen nem történt semmi, csupán azt célozza Schulze szakadatlan izgalmi állapota, hogy nekünk állandó feszült éberséggel kelljen figyelnünk ezt a kefebajuszt és ezt a savószínű arcot; és mégis, amikor most teljesen indokolatlanul németül szólalt meg, egy pillanatra az a gondolatom támadt, hogy talán ez a ki nem mondott szörnyű katasztrófa vette el hirtelen a tiszthelyettes esztét. Mindenesetre vigasztaló érzés volt, hogy egy árnyalatnyi kíváncsisággal tudom figyelni Schulzét. Miért beszél németül? Mit fog még csinálni?

A tiszthelyettes éppen így szólt Medve Gáborhoz, aki nehézkesebben tápáskodott fölfelé, mint Czakó:

- Föl!

Máris visszatért tehát anyanyelvünkre. A monarchia úgynevezett közös hadseregében szolgált, ahol német volt a vezényszó. Bognár mindig magyarul beszélt, Schulze azonban gyakran fordította németre a szót. „Am Gang mit Mantel im entwickelte Linie Vergaterung!” - recsegett ránk. Vagy: „Doppelreihe, rechts um! Halbkompagnie! Marschieren. Zum Marsch!” - és mi tudtuk, hogy mit kell csinálni. Volt úgy, hogy az egész kihallgatásnak - „rapport”-nak - németül kellett elmondania a szolgálatadás-átvételt, jelentést, kérelmet. Így gyarapítottuk a nyelvtudásunkat. Egyelőre azonban a két újonc, aki ott állt Schulze előtt ügyefogyottan, cserkészfiús vigyázzállásban, még a magyar vezényszót sem értette.

- Hleüm! - mordult rájuk a tiszthelyettes.

Mind a ketten alaposan megriadtak, de nem csináltak semmit.

- Le-ül-ni! - ismételte Schulze.

Most egymásra néztek; aztán Czakó egy kis habozás után hirtelen leült a földre. Medve Gábor állva maradt.

- Föl!

Czakó felállt.

- Leül!

Czakó újra leült a földre törökülésben.

Schulze tiszthelyettes mélyet lélegzett, és közelebb lépett Medve Gáborhoz. Nem mondott neki semmit, csak nézte. Hosszú idő telt el így; talán két-három perc is. Mindnyájan, az egész hálóterem, Schulze felé fordulva álltunk, moccanás nélkül. Az újonc válla lassan remegni kezdett.

- Kérdezem - szólalt meg végre a tiszthelyettes -, érti a magyar szót?

Medvének nem jött ki hang a torkán. Biccentett.

- Beteg? - kérdezte megkeményedett arccal Schulze.

- Nem - suttogta a fiú.

- Leülni!

Medve Gábornak megvonaglott a dereka. Látszott, hogy küszködik valamivel, valami roppant erővel, ami kétfelé szeretné őt tépni, és csavargatja a testét. De mégis állva maradt; ámbár csak olyasformán, mint egy magányos facsemete a viharban.

Schulze felénk fordult, és felderült az arca. „Áhá, áhá” - bólogatott. A homlokára mutatott, és megrázta a kezét, jelezve, hogy Medve Gábor kissé gyengeelméjű. - „Nem érti” - szólt magyarázólag mifelénk.

- De értem - mondta most Medve. - Kérem, tiszthelyettes úr, én csak azért voltam a földön...

- Csak akkor beszél, ha kérdeztem! - vágott közbe a tiszthelyettes. A fiú azonban folytatni akarta:

- Kérem szépen...

Nyelt egyet; eszébe jutott, hogy „kérem szépen”-nel itt nem lehet kezdeni a mondatot: és idegesen kijavította:

- Alázatosan jelentem...

- Megtagadja az engedelmességet? - csikorgatta a foga közül Schulze.

- Nem, de alázatosan jelentem, én nem csináltam semmi rosszat, és ha a tiszthelyettes úr ezért...

Schulze mindaddig elég higgadtan beszélt. Most elbődült: „Nem kérdeztem semmit!” - olyan rettenetes hangon, hogy megfagyott a vér az ereimben. Medve Gábor is nagyon megijedt.

- Leülni! - mennydörgött rá a tiszthelyettes.

A fiú, sápadtan, mint a fal, hátrált egy lépést. Szinte láttam, hogy barna szeme még jobban elsötétül, és küszködik a sírással. Mégsem ült le, hanem erőlködve újra megszólalt:

- De hát... alázatosan jelentem... miért...

Schulze elfordult tőle, mint aki nem törődik vele többé, és odaintett két növendéket.

- Segítsenek neki.

Amint melléje álltak és jobbról-balról meg akarták fogni a két karját, Medve kétségbeesésében hirtelen leült a földre, és csurogni kezdett a könnye. Czakó még mindig ott ült a padlón, kissé előbbre.

Schulze nem nézett rájuk.

- Mgyá - mondta.

Dörgő csattanással vigyázzba vágta magát az egész hálóterem. Sokan már le voltak vetkőzve, s papucsban nem vághatták össze a bokájukat úgy, hogy szóljon; a bokacsattanást azonban amúgy is, felöltözve is azzal erősítették, hogy a két tenyerüket odacsapták a combjukhoz.

- Egy perc alatt! - mondta Schulze hideglelés, fojtott izgalommal, szinte sápadtan, remegő szájjal: - Felöltözve. Sorakozó. A folyosón.

Amikor mindenki kitódult a folyosóra, mi újoncok, szokás szerint, beálltunk a sorba a bal-szárnyon. Schulze kiléptette Medve Gábort az arcvonal elé. Szembefordította a többiekkel, aztán „leülni”-t és „föl”-t kezdett vezényelni. Megcsináltuk ötször, tízszer, tizenötször. Schulze időnként odafordult Medvéhez:

- Megy már?

Vagy:

- Én ráérek.

Egyszer azt mondta:

- Majd a bajtársai megköszönik magának ezt.

Csináltuk tovább, hússzor, huszonötször. Ugráltunk le-föl, szállt a por a deszkapadlós második emeleti folyosón. A tenyerem is fájt már, és csupa piszok volt, vörös volt, égett. A nadrágom csupa piszok volt, az alsónadrágom elrepedt, éreztem, az ülepemen. A verejték csiklandozta az orromat, nyakamat, még a fejem bőrét is, és egyszer felállás közben a kezem fejével lopva megtörültem legalább az orrom tövét, mert nem álltam tovább a csiklandást. Aztán még egyszer, még kétszer; így kentem rá az arcomra egy csomó sötétszürke piszkot.

Végül kezdett egyre lassabban menni a felugrás. Remegett a lábam. Szédültem is. Kár volt, gondoltam, kár volt ennek a hülye Medvének annyit okoskodni Schulzéval.

De lehetséges, hogy már így gondoltam: Schulze tiszthelyettes úrral. Amikor egy-két perccel a takarodó előtt végre abbahagyta velünk a büntetőgyakorlatot, és bent a hálóteremben, a szokott helyén, a kettős ágysor felső végénél megállva elmozdíthatatlanul, mint egy szobor, vezényelgette tovább a teendőinket, a szeme még mindig lázasan csillogott, de arcán egy kis megkönnyebbülés látszott. Ha nem is tudta teljesen jóvátenni azt a borzalmas kárt, amit egy hitvány újonc függelemsértéssel határos viselkedése okozott a hazának, a végső katasztrófát sikerült elhárítania azáltal, hogy habozás nélkül cselekedett; s talán még meg tudja menteni valamennyiünk becsületét, ha ebben az értelemben folytatja, és sziklaszilárdan helytáll. Rendíthetetlenül. „Márpedig. El. Vagyok. Rá. Szánva. Megértettük?” - az arckifejezése majdnem kimondta ezt. És mi meg is értettük; ha nem is pontosan ezekkel a szavakkal, de a lényegét nem lehetett nem megérteni. Elöttem is szinte egészen világos volt, hogy az adott helyzetben Schulze tiszthelyettes úr mást nem tehetett, mint amit tett, és ezt meg is kellett tennie.

Később mégis újra elfogott az utálkozás és a harag. Már megmosdottunk, rajonként, vezényszóra. Már cipőt tisztogattunk, levetköztünk, felraktuk az éjjeliszekrény tetejére a ruhánkat, összehajtogatva, alulra a nadrágot, rá a zubbonyt, inget, sapkát. Már Schulze körbejárta a hálótermet, és ledobálgatta majdnem mindnyájunk ruháját, s éppen újra hajtogattam, nyomogattam, préselgettem én is a zubbonyomat, hogy megpróbáljam megközelíteni a „Szekrényrend” vonalzóval rajzolt eszményét, azt az éles, síkokból és derékszögekből álló, késsel elvágott bazalttömböt, amit Schulze megkívánt, amikor észrevettem, hogy már megint Medve Gábort nyaggatja a terem túlsó végében. Nem is annyira Schulze tiszthelyettesre haragudtam meg, mint inkább tömpe orrú szekrénytársamra, aki mindvégig közönyös képpel csinálta, amit éppen kellett, és most sem adta jelét semmiféle érzelmenek, indulatnak, ahogy rakta vissza ruháját a szekrényre. Mert az övét is ledobta Schulze, pedig igazán százszor különb volt összehajtogatva, mint az enyém.

- Te, Szeredy - súgtam oda neki. Dühös voltam, és elhatároztam, hogy mégis visszatérek a vacsora előtti rövid szóváltásunkra, hiába intett le olyan gorombán. Igenis megmondom neki, hogy mi a véleményem Schulzéről.

A szekrénnel szemben álltunk mind a ketten, egymás mellett, s amint megláttam a kék szemét, máris letettem szándékomról. Csak egy picit mozdított a fején, alig észrevehetően felém fordította, és egy pillanatra összenéztünk. Nem kérdezett semmit, még annyit sem mondott, hogy „No?” Elég közönyös volt a tekintete. De ahogy megláttam a szeme kékjét, mégis elpárolgott a haragom, vagy elment a kedvem a támadó élű megjegyzéstől. Összenéztünk, aztán inkább csak ennyit mondtam:

- Szeredynek hívnak, ugye?

- Ühüm.

- És mi a keresztnéved? - súgtam.

Dünnögött valamit, de nem értettem.

- Mi? - hajoltam közelebb hozzá.

- Nyasgem - súgta vissza, valamivel hangosabban. Vagyis, hogy nyaljam ki a fenekét.

Sok minden volt a hangjában: dühös gúny, megvetés, egy szikrányi humor, még sértő szándék is, de egyik sem jellemezte, csak a keserűség. A torkára száradt, régi, levakarhatatlan keserűség. Bámulatos módon nekem nem esett rosszul, sőt majdnem jólesett a gorombasága. Vagy talán nem is bámulatos módon; hiszen olyan világos volt, hogy nem engem akar megsérteni, csupán a keserű nyálát próbálja kiköpní valahová, s véletlenül az én arcomba, minthogy éppen összenéztünk. Persze nem tudta kiköpní; ez rossz módszer volt. Csak jóval később jött rá a helyes módszerre.

12

Az árnyékszékre engedélykérés nélkül is ki lehetett menni a hálóteremből. A helyiség mindig zsúfolt volt, a három fülke mindig foglalt, a deszkafalnak támaszkodva rendszerint többen várakoztak, volt, aki vizelt a kátrányos lefolyónál, de java részük az ablakban beszélgetett, és aki végzett a dolgával, az sem sietett vissza, hanem csatlakozott egyik vagy másik csevegő csoporthoz. Schulze, mielőtt eloltotta a lámpát a hálóteremben, kijött ide, hogy szétzavarja a kedélyes összejövetelt.

Eközben történt, hogy Orbán Elemér megint előhúzta ágya alól a táskáját, és kivette belőle a süteményesdobozt, látván, hogy mások is felhasználják a tiszthelyettes távollétét hasonló pákosztoskodásra. Vesztére azonban nem zárta vissza rögtön a skatulyát a táskába, hanem letette maga mellé, az ágyra, s így majszolgotott, teljesen elmerülve az evés gyönyörűségében. A vörös hajú, vastag nyakú fiú állt meg az ágyánál.

- Mi az? - kérdezte. - Mit eszel?

Orbán felnézett rá tele szájjal és meglehetősen bamba képpel.

- Adj egyet - mondta a vöröshajú sietősen.

Az ágy sorok közt megint jártak-keltek, habár közel sem volt akkora mozgalmasság a teremben, mint Bognár tiszthelyettes távozásaikor.

- Nem érted? - mondta a vöröshajú.

Orbán még mindig habozott.

- Mi, hát irigyled? - förmedt rá a másik. Dühbe jött hirtelen. Orbán Elemér azonban közben már rászánta magát, hogy megkínálja, és éppen nyújtotta feléje a dobozt. - Kell a fenének, te tetves! - kiáltotta a vöröshajú, és egy féktelen mozdulattal kiütötte az újonc kezéből az egész skatulyát. Nem szabad elfelejtenünk, hogy mindez a bevonulás napjának estéjén történt; mindnyájan jóllakottan jöttek meg a két hónapos nyári szabadságról; azonfelül a vonaton is, amely a transzportot hozta, egész idő alatt eszegettek. Egy hét múlva már senki sem követett volna el efféle könnyelműséget élelmiszerrel.

A sütemények kiborultak, és szétszóródtak a földön. A vöröshajú, önnön vakmerőségétől megittasulva, egy befejező mozdulattal rálépett a dobozra, hogy az szétreccsent, a maradék tésztával együtt. S azzal otthagya Orbánt, aki percekig mozdulni sem tudott, csak állt kövé váltan a romok fölött.

Amikor Schulze bejött, Orbán a kezében szorongatott, megmaradt fél süteményét ösztönösen a párnája alá dugta, a kiborult és széttaposott skatulyához azonban nem nyúlt. A tiszthelyettes hamarosan észrevette a rendetlenséget.

- Mi az ott? - kérdezte.

Orbán nem felelt.

- Kié ez a doboz? - kérdezte újra.

- Az enyém - mondta Orbán kínlódva.

- Összeszedni, eltakarítani!

Az árnyékszék melletti takarítófülkében volt egy szemetesvödör. Orbánnak intett a szomszédja, hogy menjen ki érte. Az újonc nem mozdult.

- Mi az? - nézett rá csodálkozva Schulze. - Baj van?

- Igenis - mondta Orbán sírós hangon. - Az a vöröshajú kiütötte a kezemből, és eltaposta az egészemet.

Schulze tiszthelyettes ugyan nem így értette a kérdését. A „Baj van?” annyit jelentett, hogy az emberiségnek ez a söpredéke, aki előtte áll, nyilván a testi-lelki nyomorékságnak olyan mélypontjára süllyedt váratlanul, hogy már a legegyszerűbb parancsokat sem képes teljesíteni. De hát Orbán Elemér kimondta a mondatot, és nem lehetett többé visszaszívni. Most már csakugyan baj volt.

Schulze dereka görcsösen megmerevedett és önkéntelenül hátralepett egy-két lépést.

- Ezt nem kérdeztem - mondta csaknem suttogva. Aztán egész testében remegve ordítani kezdett: - Ezt-nem-kér-dez-tem!

Megint félelmetes csönd lett és mozdulatlanság a hatalmas teremben.

- Ezt nem kérdeztem - mondta Schulze harmadszor is, egy fokkal nyugodtabban. Szünetet tartott. Az arcáról tisztán leolvashattuk tragikus, emberfeletti vívódásait ebben a rettenetes helyzetben, de egyben a könnyörtelen elszántságot is, hogy meg fogja találni a kivezető utat a válságból. Nem könnyű, nem sokan lennének képesek rá. Nagy szerencse, hogy az ő kezében van mindnyájunk sorsa.

Vajon mit lehet itt tenni? - gondoltam. Halványan arra számítottam, hogy Schulze talán megint németül fog megszólalni.

Ilyesféle történt, noha a tiszthelyettes csak egy nevet hadart el; de német nevet és német szórendben.

- Növendék... Burger!

- Parancs! - kiáltotta valaki.

- Hozzám.

A vörös hajú fiú lépett eléje, keményen megállt, és felvetette a fejét.

- Háromszor ébresztőre jön. Megértve?

- Igenis!

- Lelép!

A vöröshajú hátraarcot csinált, kilépett nagy dobogással, és futva ment vissza az ágyához. A „három ébresztő” a legenyhébb büntetések közé tartozott, bár nem volt kellemes, mert azt jelentette, hogy a napos húsz-huszonöt perccel ébresztő előtt felrázta az embert a legédesebb álmából, s az ébresztő pillanatában bevetett ágygal, megmosdva, felöltözve kellett jelentkezni a tiszthelyettesnél.

Schulze rövid, erélyes előadást tartott arról, hogy a növendékek „tartsák bajtársias kötelességüknek az újoncok gyámolítását, ne ragadtassák magukat silány tréfákra velük szemben, hanem inkább hassanak oda, hogy minél előbb jó, használható embereket tudjon faragni belőlük”. Aztán elhallgatott, és miként az előbb sem nézett Burgerra, amikor nevén szólította, most sem fordult Orbán felé, pedig az ott állt közvetlenül mellette, hanem egészen más irányba beleordította a levegőbe:

- Növendék... Orbán!

Az újonc nehezen kapott észbe, végül azonban mégiscsak kinyögte:

- Parancs!

- Hozzám!

Ez a „Hozzám!” kemény feladatnak bizonyult. Orbán Elemér, hogy úgy mondjam, már a kiindulás pillanatában ott volt „nála”. Közelebb alig lehetett volna. Nyolcszor-tízszer kellett megismételni, amíg megtanulta, hogyan lépjen a tiszthelyettes elé, háromlépésnyire tőle, hogyan forduljon szembe vele.

Schulze szelíden, igaz jóakarattal beszélt hozzá.

- Egy hétig jelentkezik ébresztőre - mondta. - Megértve?

- Igenis.

- Tudja, hogy ezt miért kapta?

- Igenis - mondta Orbán.

- Miért?

Orbán azonban nem tudta, s most csak zavartan hallgatott.

- Hogy megtanulja - magyarázta Schulze -, hogy nálunk nincs árulkodás. Ez rongyemberek szokása. Nem vádaskodunk a bajtársainkra. Megértve?

- Igenis.

- S ha még egyszer megtörténik, akkor jön a dutyi. Az áristom. A jó kis karcér. Kenyér, víz, piccs. Ha kell, kurta vas. Megértve?

- Igenis - felelte változatlanul bamba képpel Orbán.

Részvétlenül néztem ezt a hájas fiút. Az volt a gyanúm, hogy a buta fejében egyáltalán nem volt „megértve” Schulze látszólag igazságtalan ítélete. Egyebet sem értett meg eddig, mint azt, hogy a legcélszerűbb mindenre igenissel felelni, vagy végső esetben hallgatni - gondoltam lenézéssel. Álmomban sem jutott volna eszembe, hogy kövessem a példáját, sőt egyenesen megvettem érte. Az sem tűnt fel nekem, hogy nem lett semmi baj belőle, amikor rámondta az igenist, holott nem tudta, miért kapta a büntetést. A tiszthelyettes még csak meg sem róttá ezért a bambaságért.

Én értettem, hogy az árulkodás csúnya és gyáva dolog. Formes Attila is értette; nem árulta el Merényiéket, amikor lehúzták a cipőjét. Nagyon szépen és lovagiasan viselkedett. Nemeslelkűségével alaposan lefőzte a kötekedő, csibész Merényit, s igazán hálára és örök barátságra kötelezte vele, úgy képzeltem.

A falánk Orbán Elemért ugyan elég komisz igazságtalanság érte, mégis, megint úgy éreztem, hogy Schulze tiszthelyettes úr a nehéz helyzetben csak azt tette, amit tennie kellett. Nagyjából igazat adtam neki; mindenesetre meg tudtam érteni, hogy miért zárta le így az ügyet.

Csak abban tévedtem, hogy az ügy lezárult.

Reggelre elfelejtettem Orbán Elemért, és amikor negyed hatkor fülsiketítő csörömpöléssel megint megszólalt a két ajtó fölött a két csöngő, olyan ájult részegséggel ugrottam ki az ágyból, hogy jóformán se nem láttam, se nem hallottam. Akkor sem vettem volna észre a tiszthelyettes fülkájénél jelentkező felöltözött Orbánt és Burgert, ha mellettem állnak; pedig nagyon messze volt tőlük az ágyam, szerencsémre a hálóterem alsó végében.

Pirkadt odakint. Ma is szép idő ígérkezett. Öltözködni kezdtünk, mosakodni mentünk rajonként - most az egyik növendék töltögette poharunkba a hipermangánt, nem Schulze -, bevetettük az ágyat. Mire elkészültünk, a folyosóra néző tejüveg ablakokon megcsillant a napsugár.

Schulze végigsétált a hálóteremen, s ahol intett, az ágy tulajdonosa szétdobta a takarókat, lepedőket, s újra kezdett ágyazni. Azután sorakozót vezényelt, és megvizsgálta a kezeinket, füleinket, hogy rendesen megmosdott-e mindenki.

Orbán Elemér nyakát piszkosnak találta.

- Mi ez? - kérdezte. - Dreck. Ez dreck. Ugyebár?

Orbánnal egyetemben a többi újoncot is kipanacsolta a mosdóba. Le kellett vetköznünk, és újra kellett kezdenünk a mosakodást. Schulze egy darabig szótlánul nézett bennünket, aztán kikiáltott az ajtón:

- Merényi, Burger!

- Parancs, parancs!

Az álmos nézésű Merényivel a vastag nyakú, vörös hajú fiú jött be a mosdóba. A tiszthelyettes intésére elkapták s a csap alá nyomva, körömkefével sikálni kezdték Orbánt.

- Ne sajnálja - szólt rá Schulze a vörös Burgerra, teljesen fölöslegesen, mert olyan irgalmatlanul súrolták a puha testű újoncot, hogy a nyaka már főttrák-színű volt.

Mi többiek elkészültünk a mosakodással, és megfélemlítve néztük a jelenetet, csak Czakó forgatta még fejét a csap alatt, prüsszkölve és csapkodva magára a vizet. Végül Schulze intett, hogy állítsák meg Czakót.

Merényi tolmácsolta a parancsot, szelíd rúgással.

- Igenis! - kiáltotta Czakó kiegyenesedve.

A szappanát azonban túl gyorsan akarta felkapni, s kicsúszott a kezéből, és elpenderedett a bádorgolc végébe. Utánaugrott, de megint túl sietősen markolta meg. A szappan visszaszánkázott. Merényi elnevette magát hangtalanul. Amikor befelé indulva Czakó elhaladt Schulze mellett, a tiszthelyettes tarkón legyintette, s mintha elmosolyodott volna.

13

Nekem nem volt kedvem mosolyogni. Amikor levonultunk csuklógyakorlatra, a lépcsőn megint nézegettem a képeket, sokkal figyelmetlenebbül, mint eddig, s a fordulóban egy pillantást vettem „Tulp tanár anatómiájá”-ra. A puffadt hulla, amelyet a kalpagos németalföldi sebészek körülvesznek, egy kicsit emlékeztetett Orbán Elemérre. De máson járt az eszem. Miért éppen Merényit és Burgert hívta oda Schulze, s főképp miért éppen Burgert? Ezt nem bírtam megérteni. Vagy nem akartam, vagy talán nem mertem megérteni. Itt valami nem volt rendjén. Az sem tetszett nekem, őszintén szólva, hogy Czakó annyira szeret

mosakodni. Mint egy férfi, mint egy felnőtt fiú, mint mi is később. Mert idővel megszerettük a józanító, friss, hideg vizet; de akkor még, abban a korban még ez nagyon természetellenes volt; mi normális emberek mindnyájan szívből utáltuk a mosakodást.

Halász Péterre már nem gondoltam annyit, mint tegnap este. De nem is lett volna rá alkalom, hogy odamenjek hozzá vagy bárkihez, mert Schulze most már egy percre sem hagyott magunkra bennünket, és még a szomszédommal sem beszélgethettem, legfeljebb az étteremben egy keveset, s azok meg, az asztalomnál ülők, rám se hederítettek. Úgyszólván az egész délelőttöt vezényszóra csináltuk végig. Reggeli után vissza a hálóterembe, később le a tanterembe, majd ki a gyakorlóterre, orvosi vizsga, vissza a tanterembe; s persze mindig sorakozó, jobbra át, balra arc, indulj, állj, visszakozz. Tisztet csak egyszer láttunk. A tanteremben rendezkedett velünk Schulze, s megint éppen a boldogtalan Orbánnal foglalkozott, amikor egyszer csak se szó, se beszéd, hátat fordított az újoncnak, és fellépett a dobogóra.

- Mgyá!

Ezúttal érdekes módon a bajuszát nem hagyta úgy feltolva az orra alá a vezényszó után, hanem szépen visszaeresztette a helyére, és szapora léptekkel a benyitó alezredes elé állt, hogy jelentse neki a létszámot.

- Köszönöm - mondta a tiszt. Végignézett rajtunk, ahogy merev vigyázban álltunk. - Nahát - mondta megint, és bólintott.

Teljesen kopasz ember volt, rózsaszínű fejbőre meztelenül csillogott a betükröző napfényben. Körülnézett a teremben. Gondolkozni látszott. Így álltunk egy percig.

- Az a szekrény! - mondta végre, rámutatva a falhoz tolt tölgyfa szekrényre. Schulze felé fordult.

- Igenis - mondta a tiszthelyettes kihúzva magát.

- Üres? - kérdezte a tiszt nagy nyomatékkal.

- Igenis, alezredes úr - felelte Schulze.

Az alezredes megint gondolkozott egy percet. Azaz sokáig.

- Nahát! - mondta aztán, bólintva egyet. Kurtán hangzott, férfiasan, de nem lehetett kivenni belőle, hogy a megelégedését fejezi-e ki vele, vagy az elégedetlenségét. Váratlanul sarkon fordult, és kiment.

Ez volt a századparancsnokunk. Azt nem mondhatom, hogy soha többé nem láttuk, mert az ember nem tudta elkerülni, hogy két-három hetenként egyszer ne kelljen kihallgatásra mennie, és ő tartotta a kihallgatást, a kopasz alezredes. De a hálóteremben, tanteremben nem találkoztunk vele többé; illetve csak két év múlva, amikor ő tanította nekünk a történelmet, s már más volt a századparancsnokunk.

Délben már Bognár volt velünk. Kiderült, hogy a két tiszthelyettes naponta váltja egymást. Kiderült, hogy ez a nikotinos bajuszú, parasztos beszédű, vadállatiasan ordító és gyűlölködő Bognár nemcsak elviselhető, hanem szinte kellemes ember Schulze tiszthelyettes úrhoz képest. Kézmosás után, ebédhez menet, már a lépcsőn lefelé egészen jókedvű, felszabadult hangulat uralkodott. A kivájt fokokon bizonyos technikával - a bakancs szöges sarkára állva és egyet nekiugorva - el lehetett korcsolyázni fél lépcsőszárnyakat is; a nehézség inkább abban állt, hogy utána ne vágódjon el az ember. A századunk kettesével menet hosszú volt, s ahol Bognár nem láthatta, sokan csúszkálgattak jókora zajjal. Beszélgetés is folyt. Isten tudja miért, de Bognár nem bírt olyan fegyelmet tartani, mint Schulze, pedig ő azt is megtette, amit

Schulze soha életében: hogy néha-néha nekiment valamelyikünknek, és dühében megütötte, vagy orránál fogva a falhoz nyomta.

Aznap este is tanúi voltunk a hálóteremben egy ilyen dühkitörésének. Arra lépett be, hogy a vörös Burger Orbán Elemért rázogattja a nyakánál fogva két ágy között, s olyan hevesen, hogy mind a két ágy elcsúszott a helyéről, az egyik jobbra, a másik balra. Ez iszonyatos rendetlenség volt; hiszen reggel is, este is folyton az ágyakat és éjjeliszekrényeket kellett igazgatnunk úgy, hogy az ágytámlák és a szekrények élei zsinórszerű, egyenes vonalba essenek. A mosdóajtóból irányította mindig valaki hunyorítva: „Beljebb! kijjebb! sok! vissza!” Egyszóval Bognár méregbe gurult, és Orbán Elemért kapásból enyhén pofon vágta, Burgert pedig az orránál fogva nekinyomta az éjjeliszekrénynek, elég durván és kegyetlenül, mert a vörös fiú utána majdnem elesett, és látszott, hogy alig jut lélegzethez.

- Marha paraszt - mondta Szeredy D., a szekrénytársam, felháborodott hangon, de halkan. - Vadparaszt!

Bognárt nézte ő is, és nem volt vitás, hogy kire mondja. Furcsálltam a megjegyzését. Bognár durvasága ugyan visszataszító volt, de ha őt hajlandó ilyen határozottan elítélni, akkor tegnap miért torkolt le engem, amikor Schulze ellen kifakadtam? Szemére is hánytam volna érthetetlen, sőt igazságtalan következetlenségét, de nem volt kedvem vitatkozni. Semmihez sem volt kedvem. Valami más, sokkal érthetlenebb, sokkal nyomasztóbb kérdés gyötört.

Alig néhány perccel előbb történt, amikor Bognár kiment a teremből, hogy odaszaladtam Halász Péterhez.

- Szervusz - mondtam. Nem mosolyogtam barátságosan. Elhatároztam végre, hogy tisztázom vele a dolgomat.

Most egyedül guggolt a szekrénye előtt. Cipőt tisztított, amit nem lett volna szabad itt bent, a hálóteremben, s ezért csinálta ilyen rejtve. Csodálkozásomra ezúttal a régi kedvességével vigyorgott fel rám.

- Édes öregem! - mondta suttogva. - Édes öregem!

Nem állt fel. Lassan kénytelen voltam én is leguggolni melléje a két ágy közé. Halkan magyarázni kezdte, hogy milyen kár, igazán mennyire sajnálja, hogy nem kerültünk egymás mellé se a tanteremben, se az étteremben.

Melegen csillogott rám a szeme. Fecsegett, és szélesen vigyorgott hozzám, mint régen. Majdnem elfelejtettem az egész haragomat. „De hát miért voltál olyan tegnap?” - kérdeztem végre.

- Milyen? - húzta fel a szemöldökét csodálkozva.

- Hát olyan.

- Milyen?

- Olyan - mondtam haragosabban. Tudtam, hogy hazug ez az értetlensége.

- Ugyan, Bébé...

Ezzel körülbelül be is fejeződött a beszélgetésünk. Halász Petár már másra figyelt. Észrevett valakit, vagy szólt neki valaki, nem tudom; kinyújtotta a nyakát, és forgatni kezdte a fejét ide-oda.

- Ki volt az veled tegnap? - kérdeztem.

- Tegnap? - ismételte mélán.

- Az a fiú itt.

- Itt?

- Az a tátottszájú? - kérdeztem.

- Az? Homola - felelte szórakozottan, s azzal felugrott, átvette magát két ágyon, és elrohant.

Akaratlanul is mentem utána. Már ketten ott álltak Formes Attila és Merényi mellett, Petár harmadiknak érkezett. Az volt az érdekes, úgy látszik, hogy Formes ezúttal ellenszegült Merényinek. Nyilván nem volt hajlandó önként odaadni a cipőjét, mert azt láttam, hogy rövid szóváltás után ketten lenyomják hanyatt az ágyára, Merényi pedig ügyesen és higgadtan, mint egy boncoló sebész, kifűzi és lehúzza a lábáról a szép, kapcsos cipőket. Befejezésül odavágta hozzá a saját pár bakancsát. Amikor mindnyájan otthagyták, az újonc egy darabig úgy maradt mozdulatlanul, hanyatt fekvve, ahogy lenyomták az ágyra.

Én már előbb megtorpantam, és állva maradtam jóval távolabb. Meg sem mozdultam. Nem mentem Formes Attila segítségére.

Földbe gyökerezett a lábam, s moccanni sem mertem. Merényi elhaladt mellettem, papucsban csoszogva. Bal kezében lóbálgatta a kapcsos cipőket. Közönyös pillantást vetett rám. Elkaptam a szemem. Kikerültem még a tekintetét is gyáván és nyomorultul. Ezen rágódtam aztán, ezen a majdnem rejtélyes gyávaságomon és nyomorúságomon, amikor Szeredy leparasztozta Bognárt.

14

Orbán Elemért nemcsak a vörös hajú Burger, hanem a többiek is úgyszólván valamennyien piszkálták egész nap. Bognár tiszthelyettes sem az újonc védelmében rontott neki Burgernak, mert hiszen lassacskán a szavajárásává vált, hogy „Már megint te, Elemér?”. Schulze adta meg a jelet Orbán üldözésére, és egyedül ő állíthatta volna meg újabb jeladással ezt a folyamatot; de addig senkinek eszébe sem jutott másként vélekedni a dologról, Bognárnak sem. Eldöntöttek látszott, hogy ez a párnás testű újonc lesz ezentúl minden ingerültség, rosszkedv és gúny céltáblája. Szinte még ő maga is természetesnek találta. Habár méltatlankodott, nem esett kétségbe, s amikor megint békében hagyták egy kicsit, ugyanaz a bamba, egykedvű kifejezés tért vissza mindig az arcára.

Orbánt tehát nem sajnáltam különösebben. Még bosszankodtam is rá, amikor az ügyetlenkedései miatt délelőtt Schulze mindnyájunkkal újracsináltatott néhány sorakozót lent a gyakorlótéren, a tízórai-kiosztás előtt pedig addig visszakoztatta a mozdulatokat - első sor, előre lépj! első sor, hátra arc! -, amíg jóformán letelt a félórás szünet, és alig maradt időnk megenni a zsíros kenyeret. Pedig nagyon jóízű volt ez a jól megsózott, vastag karéj, friss zsíros kenyér. Egy nagy fatálca volt telerakva velük, ketten fogták a tálca két fülét, és türelmesen ácsorogtak egy fa alatt vagy húsz-huszonöt percig, amíg végre Schulze intésére végigvihették a sorok közt, hogy mindnyájan vegyünk egyet-egyet. Schulze hallatlan szívósággal visszakoztatta és ismételtette a vezényszavakat, ha rosszul ment valami. Megfuttatta a fél századot, megfektetett bennünket - végignyaltuk a gyakorlótérrel, ahogyan mondták -, s persze nemcsak Orbán Elemér miatt, aki például mindig elkésve ért a helyére sorakozónál, hanem hol ez, hol az volt a hibás, főként mi újoncok, de a régi növendékek közül is sokan. Az volt az elve - persze tömörebb, katonai-urológiai szóval kifejezve -, hogy keményen meg kell

fogni a társaságot, különösen a szabadságról való bevonulást követő napokban, mert ilyenkor hajlamos a banda leginkább az elkanászosodásra.

Bognárnak viszont éppen ezekben a napokban volt a legtöbb dolga a lajstromaival. Ő kezelte a felszerelés egy részét, az ágyneműt, fehérneműt, pokrócokat és a mosdóbeli, barna szekrényeken kívül mindenféle leltározással nagy, csíkos főkönyvekkel is örökké gondja volt. Lehet, hogy a természeténél fogva is emberségesebb volt Schulzénál, de lehet, hogy csupán nem ért rá szakadatlanul velünk foglalkozni. A takarodó előtti félórán minduntalan kiment a hálóteremből, rendszerint csak a mosdóba, de egyszer-kétszer a folyosóról nyíló század-irodába is. Inkább csak azért járogatott vissza, hogy ne hagyjon magunkra bennünket túl sokáig, és ne legyen túl nagy kupleráj.

Az első emeleten két tanterme volt az évfolyamunknak. Én az újoncok java részével - Tóth Tibor és Eynatten kivételével - az A-osztályba kerültem; s bizony délután, amikor sokáig magunkra maradtunk, elég nagy kupleráj támadt a tantermünkben. Ezt az elítélő kifejezést mi is mindig rosszálló értelemben használtuk, holott ebben az esetben például kétségkívül jó dolgot jelentett. Amíg Bognár a B-osztályban volt elfoglalva, mi zavartalanul beszélgettünk, felálltunk a helyünkről, pepecseltünk a holminkkal, aránylag szabadon és békességben léteztünk. Ez volt a nagy kupleráj. Hangos beszéd, széktologatás, nevetgélés. A mellettem ülő, mókás képű, kis szőke fiú odáig ment a fékevesztett fegyelmetlenség zűrzavarában, hogy bicskájával a csámpásan álló tintatartóját piszkálgatta, amíg helyére nem billent, aztán a tankönyveit kezdte sorra venni, és kíváncsian lapozgatott bennük.

Nem padokban ültünk. Külön asztalkát kapott mindegyikünk, amelyek soronként egymás mellé voltak tolva, s felemelhető, zöld fedelük alatt tágas fiók volt a könyveink, füzetek, írószereink, mindenféle holmink számára. Ki is lehetett támasztani fedezékszerűen ezt a fedelet; s ha lecsuktuk, enyhén lejtett a hasunk felé, mint az iskolapadok. A fedőlap egy kis vízszintes darabban folytatódott hátrafelé, s ez alatt a rész alatt szintén volt egy fiók. Alacsony, kellemes kis íróasztalka volt az egész mindenség, s úgy hívták, hogy „tanszerláda”.

Szókincsünk, a nemi élet és az emésztés köréből vett féltucatnyi trágárság mindegyike rugalmasan tudta pótolni a legkülönbözőbb igéket, főneveket, mellékneveket, határozószavakat, s ilyen módon százával és ezrével szorította ki a használatból anyanyelvünk megfelelő kifejezéseit. Ezenfelül azonban még azzal is megkülönböztettük magunkat, azaz megkülönböztettek bennünket a pongyola és laza civil világtól, hogy itt lehetőleg más neve volt sokszor a legközönségesebb tárgyaknak is, mesterkéltséggel és félrevezető neve. Nemegyszer megtörtént, hogy odahaza szabadságon a szüleink nem értették a beszédünket, és kénytelenek voltunk a kérdésünket vagy feleletünket visszafordítani a polgári nyelvre, ahogy Medve Gábor is visszafordította a kéziratában. Mikor olvasni kezdtem, eleinte megütődtem ezen. Miért nevezi a kimenőköpenyt rézgombos télikabátnak? Miért ír a gyengélkedő, az ismétlés vagy a karabély helyett ilyen fura szavakat: beteg, tanulás, puska? Mintha nem is a közös gyerek-korunkról beszélne. Az én fülemnek süketen hangzottak ezek a meghamisított szavak. De aztán persze beláttam, hogy igaza van. S mégis, a tanszerládát ő sem tudta másnak nevezni. Az ő fülét is bántotta volna, ő is elviselhetetlen hazugságnak érezte volna, ahogyan írja, ha padnak, íróasztalkának vagy hasonlónak kereszteli el, s még talán leginkább azzal a megoldással kacérkodott, hogy szanlerdátának vagy lanteraszádának nevezi, mert így legalább kiküszöbölné az eredeti kifejezés csekély, de sajnálatosan félrevezető értelmét, s ugyanakkor nem térne el túlságosan az igazságtól.

De hát akár tanszerláda, akár lanteraszáda - mert az első napokban csakugyan ilyesféleképpen hangzott nekünk is -, én ezzel a kis zöld fedelű asztalkámmal barátkoztam meg a leg hamarabb. Ez egyedül az enyém volt, és itt a tanteremben végre egy kis nyugalomhoz jutottunk.

Ebéd után Bognár kivitt bennünket a kisebbik gyakorlótérre, és rövid, talán negyedórás szabad lézengés után az egész zászlóalj sorakozott, s megkezdődött századonként a gyakorlatozás. Fél hatkor Bognár felolvasta a napiparancsot, aztán felmentünk az első emeletre. Tankönyveket kaptunk. Kettesével szólítottak be bennünket a hosszúkás kis irodába, ahol egy százados pipákat jegyzett különféle rovatokba, s ha ki átvette a holmiját, mehetett a tanterembe. Kuplerájozni.

A könyvek java része viharvert volt, nemcsak számárfüles, hanem tépett, avas, telefirkált. A térképatlaszom, amit kaptam, több emberöltőt végigszolgálhatott: Bécsben nyomtatták, 1881-ben, s a fedőtáblája belsejére ragasztott, még kitöltetlen „Hiányjegyzék” alatt, ami minden könyvünkben benne volt, vastagon rétegeződtek az elmúlt évtizedek rosszul levakart vagy benne hagyott „hiányjegyzékei” s „Mangelzettel”-jei. Más-más tintával más-más nevek voltak beírva az előzéklapokra, a margókra, a képek alá. A sokféle kiadású könyv között volt néhány új is. Vadonatúj volt például a szomszédom természetrajzkönyve, melynek mindjárt az elején egy körte keresztmetszete volt látható.

Belepislantottam a könyvébe, de csak a szemem csücskéből. Nem akartam barátkozó hajlamnak jelét adni, mert már tudtam, hogy milyen rideg fogadtatásra számíthatok ezeknél a régi növendékeknél. Mókás képű fiú volt. Minden szabálytalan volt az arcán; a bal füle más volt, mint a jobb, a két szemöldöke sehogyan sem illett össze, a haja összevissza nőtt, s a homloka és az orra hátra volt lapítva; de minden vonása éles, kifejező és erőteljes volt, s amikor mosolygó szájjal rám nézett, ez az egész, vad rendetlenség egyszerre kellemes, megnyerő összhanggá olvadt. Felém nyújtotta a nyitott könyvet.

- A köhte kehesztmetszete - mondta raccsolva.

- Igen? Igen? - dadogtam hülyén.

Nem tudtam mit mondani hamarjában, olyan zavarba hozott a váratlan szívélyességével. Beszélgetni kezdett velem; a többiek még felelni sem igen voltak hajlandók a kérdéseimre. Később kiderült, hogy a nevemet is tudja.

- Légy szíves, Both - fordult hozzám -, add kölcsön egy percre az atlaszodat.

Annál jobban meglepődtem ezen, mert én még nem tudtam az ő nevét. Pedig rá volt írva a füzeteire nagy, kerek betűkkel: Colalto Egon. Meglestem, mialatt ő az atlaszom „Hiányjegyzék”-rétegeit feszegette zsebkése hegyével, olyan finom és óvatos mozdulatokkal, mint egy órásmester.

De nem Colaltónak, hanem Kollaltónak ejtették; legalábbis a szelíd, szőke főhadnagy, aki másnap délelőtt a magyarórán dolgozatot íratott velünk, így mondta. Csak egy rövid, tízperces kis dolgozat volt az óra végén. Tollbamondás. A komoly, fiatal főhadnagy olyan jóindulatúan diktálta a szöveget, hogy szinte a szájunkba rágta a helyesírást. Mókás arcú szomszédom mégis bele-belesandított a füzetembe a biztonság okáért, hogy én hogyan írtam.

- Colalto - szólt neheztelő hangon a főhadnagy. S már el is fordult. Ennyi volt az egész megrovás. Egy szemrehányó „Kollaltó”.

A délelőtti nagy, negyvenperces szünetig volt még egy mértanóránk és egy földrajzóránk. Civil iskolás koromban igazán nem hittem volna, hogy ilyen derűs, szinte boldog hangulata lehet a tanóráknak. A földrajzot is egy fiatal főhadnagy tanította, borotvált, barna képével ravaszul mosolygott, és viccelgetett velünk. A bicegő Kuzmics százados a mértanórán ugyan néha hátrafordult a táblától, s ránk kiabált, hogy csend legyen, de aztán nem törődött vele, ha újra megindult a susogás. Volt, aki felnyitotta tanszerládája fedelét, és a fiókban kotorászott, játszadozott. Volt, aki olvasott. Sietősen lemásoltam írkámba Kuzmics párhuzamos és a

kitérő egyeneseit, aztán Colaltóval kezdtem beszélgetni. Kint sütött a nap; de csak a földrajzóra vége felé világított be annyira a tanterembe, hogy rézsütös sugarai elérték a katedrát, és egyszerre vakító fényözönt zúdítottak ránk. A nyitott ablakokon át tisztán és - azt kell mondanom - szinte hallhatóan áradt be hozzánk az őszi ég, a hegyoldal és a nagy park mérhetetlen csöndje, mint a távolról szűrte, ismerős zeneszó.

Colalto nyájasságát is a tanterem jó hangulatának javára írtam, hiszen ha másutt voltunk, ügyet sem vetett rám. Az első emeleti folyosón is faburkolat védte a falakat, mint a földszinten, s itt is egy csomó bekeretezett, kis színes műnyomat volt kifüggesztve. Az egyikén hosszú hajú lány térdelt profilban, és nem volt rajta más, csak egy lepedőféle, de már azt is húzta lefelé róla átlósan egy kéz vagy mi. Szóval nem volt érdektelen a kép, zavarosságában sem, s már csak azért is megjegyeztem, mert éppen alatta lógott a sapkám. A tankönyvkiosztás estéjén, amikor vacsora előtt Bognár kiterelt bennünket sorakozni a folyosóra, meg akartam mutatni Colaltónak. Hátha ő jobban érti, mit ábrázol voltaképpen. De egy pillanat alatt eltűnt mellőlem, még le sem akasztottam sapkámat a fogasról. Forgattam a fejem utána.

Szédületes gyorsasággal tudták lekapkodni sapkáikat a fogasokról. Már ott sem voltak, s mi újoncok még akkor kezdtük keresgélni, hogy melyik is a miénk. Viszont mi aztán csak a fejünkre csaptuk, ők pedig sokáig igazgatták; meghúzták kétoldalt, meghúzták elől-hátul, majd kifeszített tenyerük élét a homlokukhoz illesztve, a mutatóujjukkal ellenőrizték, hogy a sapkarózsa közepén van-e, az orruk vonalában. Erről is rögtön fel lehetett ismerni bennünket: az újonc sapkája mindig maflán vagy valahogyan csáléra állt. Persze fogalmunk sem volt róla, hogy ezt a végtelenül egyszerű szabású, kis kék katonasapkát ki-ki teljesen egyénien hordja, s nemcsak hogy különböző sapkaviseletek lehetségesek, hanem a jellegzetesebb fajta viseleteknek még nevük is van: Gorzó-sapó, Tepliczky-sapó.

Este a hálótérben is forgattam a fejem Colalto után, mert egyszer elszaladt az ágyam mellett. Bognár tiszthelyettes gyakori távolléte bizonyos fokig visszaadta mozgási szabadságunkat. Láttam, hogy Colalto a mosdó felé tart; kimentem hát utána, noha a mi rajunk már előbb átesett az esti - egyébként igazán fölöslegesnek tartott - mosakodáson. De Colalto nem volt a mosdóban. Csak Orbán Elemér álldogált szerencsétlenül az egyik csapnál, néhány fiútól körülvéve, és a himlőhelyes arcú, beteges külsejű, undok kis kölyök, akit már ismertem, éppen a nyaka felé bökődött:

- Csupa retek - mondta. - Nézzétek. Mi ez itt? Dreck!

A többiek röhögtek. Egy pillanatig azt hittem, Schulzét gúnyolja ezzel az utánzással. Aztán ráeszméltem tévedésemre. Csak Orbánt mosdatták, és olyan jól szórakoztak, hogy sikerült észrevétlenül kihátrálnom.

Később pedig láttam, amikor a vörös Burger ledobta Orbán Elemér ruharakását az éjjeli-szekrényről, és ráparancsolt, hogy hajtogassa össze újra. Az újonc méltatlankodott, s ebből indult ki az a nézeteltérés, melynek során Burger szigorúbbá vált, és végül rázogatni kezdte őt, két ágyat is kimozdítva a helyéről. Aztán Bognár rendet teremtett; ezt már elmondtam.

- Marha paraszt - dünnyögte Szeredy a foga közt.

Azon töprengtem, hogy vajon miért nem mentem Formes Attila segítségére. Legjobb tudomásom szerint bátor és lovagias ember voltam mindig, s szerencsémre a testi erőm sem hiányzott ehhez a velem egykorúak között. Vajon mit fogok csinálni, ha nekem is ledobja a ruhámat Burger? - gondoltam nyugtalanul. Nem tudtam pontosan, hogy meddig terjed ez az újszerű gyávaságom.

Medve úgy írja le önmagát vagy legalábbis azt, akit M.-nek nevez, mint a világ leggyávább teremtményét. Nyilván valamilyen írói fogásnak szánja, talán így tömöríti a mondandóját, összevonja a jellemeket: nem tudom. De annyira eltér a megtörtént eseményektől, hogy ezt a részt még módosítva és kibővítve sem tudom átvenni a kéziratából; csak néhány sorát idézem, s azután elmondom úgy, ahogyan volt, még ha el is rontom az ő jól megszerkesztett elbeszélését.

„Amikor lámpaoltás után a félhomályos hálóteremben hirtelen megrohanták, és a rövid nyelű porolókorbácsokkal verni kezdték, M. jajveszékelve próbált menekülni, de hasztalan. - Kegyelem! Kegyelem! - zokogta. Szánalmas sivítózást csapott, talán abban a reményben, hogy Bognár tiszthelyettes meghallja, és visszatér a századirodából.

Pedig vacsora előtt roppantul hetvenkedett.

- Szeretném én látni - mondta a szomszédjának -, hogy velem ezt csinálja.

- De hát Homola...

- Mit, Homola, Homola! Majd elhegedülöm én egyszer a Homola nótáját - jelentette ki fennhéjázva.

A szomszédja nem felelt, csak egy fintort vágott, s aztán valószínűleg elmondta másoknak vagy egyenesen Homolának a dolgot, mert vacsora után megjelent M. ágyánál a baltafejú fiú.

- Kinek hegedülsz te el a nótáját? - kérdezte veszedelmesen vigyorogva. - Kinek?

- Senkinek. Miért? Senkinek - dadogta M. riadtan.

Homola leejtett állal meredt rá, és vigyorgott rendületlenül.

- Miért? Én nem mondtam semmit! - hazudta M. dadogva. Kapott egy pofont. - Ne bánts! Ne bánts! - kezdett kiabálni M. Kapott még egy pofont.

- Hegedű? - kérdezte Homola.

M. hátrált, de a szekrényhez szorult. Már sokan álltak körülöttük. Csattogtak a pofonok, és M. jajgatva kapkodta két kezét az arca elé, de mindig elkésett. Amikor a jobb kezét emelte a jobb arcához, balról kapott egy pofont, s mire a bal kezét odakapta, már jobbról vágták fültövön. Szégyenletes védekezésében egyszer köpni próbált, de ennek sem ismerte a technikáját, és a nyála lecsurgott a szája szélén, le az állára. Csak önmagát köpte le.”

Medve bal keze fel volt kötve, már csak azért sem kapkodhatta az arca elé, és véletlenül pofonokat sem kapott. Habár sok tekintetben a valóság mozzanataiból rakta össze a jelenetet, majdnem pontosan az ellenkezője az igazság.

Nem akarok vetélkedni vele, hogy melyikünk volt gyávább - noha nyugodt lélekkel vakmerőnek is nevezhetném őt, eszeveszetten bátor fiúnak, hozzám képest meg a többiekhez képest -, azonban tény az, hogy eleinte sokkal érthetlenebb, furcsább, sőt ellenszenvesebb jellemnek mutatkozott, mint ahogyan M.-et leírja.

Dölyfös és csökönyös fiú volt kétségtelenül, de nem ez tette őt ellenszenvessé, hanem a bolond, rettenetes idegessége. Amikor megint Schulze vette át a szolgálatot, Orbán Elemér késlekedései mellett Medve is kezdett feltűnni a lassúságával. Volt úgy, hogy utolsónak készült el az öltözködéssel vagy ágyazással, és a század már sorakozva állt vigyázban, míg Schulze hátratett kézzel, gúnyosan nézte a kapkodását.

- Igen! - bólogatott. - Magára várunk, nagyságos úr. Csak kényelmesen. Ráérünk.

Aztán persze, amikor végre Medve is beállt a sorba, a tiszthelyettes ordítva kergette vissza, vetkőztette le és öltöztette fel újra az egész századot. Medve igyekezni látszott, de mindig ideges volt, mindig zavarodott és kissé értetlen. Az ügyetlenkedése nem volt egészen rendjén.

Igaz ugyan, hogy a bal csuklója még ebéd előtt megsérült, és nem tudta kifogástalanul használni a bal kezét. Az utolsó óránk torna volt. Levonultunk a park délnyugati részében fekvő, úgynevezett régi tornatérre. Az elég korhadtnak látszó mászórudak, a nyújtók, földbe vert talapzatú korlátok mellett afféle akadálypálya volt itt. Magas, háromméteres deszkakerítéssel kezdődött, aztán lebegő gerendák következtek, keskeny falépcsőfokok, homokos árok. Ezen a pályán kellett végigfutnunk hármásával, mert többen nem fértünk volna el egyszerre. A kis peckes vívómester utoljára hagyott bennünket, újoncokat.

Én Czakóval és Medvével kerültem össze. Láttam, hogy a többiek hogyan csinálták.

- Elkészültél? - kiáltotta a németes beszédű vívómester. - Vityász! Rajta!

Nekirohantunk a deszkafalnak, és szaporán kapaszkodtunk át rajta. Nem volt nehéz, mert félkör alakú, apró nyílások voltak a deszkákba vágva, ahová bedughattuk a cipőnk orrát. Átléptem a tetején, és leugrottam a túlsó oldalára a gyorsaság kedvéért, mert versenyeztünk egymással. Akkor láttam csak, hogy Medve Gábor már alaposan megelőzött bennünket, és rég az egyik gerendán egyensúlyozott végig. Pedig Czakó is furge gyerek volt. Medve játszva, hosszakkal vert meg bennünket. A következő hármásban Orbán Elemér is indult.

- Elkészültél? Vityász! Rajta!

Orbán nekilendült a deszkafalnak, aztán visszaesett. Dugdosta a kezét a résekbe, kapaszkodott, megint leesett. A kis vívómester hagyta egy darabig. A másik kettő már messze járt, már fordultak is vissza, Orbán még mindig a falnál kínlódott.

- Mutasd meg neki! - intett felénk a vívómester. - Ők is újonc és mégis tudja! Rajta! - Mérgesen rávágott Orbánra a nádpálcájával, amit mindig a kezében tartott.

Czakónak, Medvének és nekem intett. Újra nekilódultunk. A fal tetejéről láttam, hogy Medve visszaesik. Pár perccel előbb még úgy mászott át rajta, mint a gyík. Most rájött az idegessége vagy mi, és a fiú teljesen felmondta a szolgálatot.

Görcsösen erőlködött egy darabig, ugyanolyan ügyetlenül, mint Orbán, aztán feladta a küzdelmet. Hátrafordult.

- Alázatosan jelentem, nem tudok felmászni rá - mondta vörös füllel.

- Próbáld! - ordította dühösen a kis vívómester. Nádpálcájával most csak a korlátot csapdosta.

Medve verejtékezve, remegő izületekkel végre feljutott a deszkafal pereméig, és ekkor hirtelen elengedte magát mindenestől. Lezuhant, mint egy zsák. Oldalvást, a bal kezére esett, mert az egyik lába egy pillanatra beakadt. Amikor feltápászkodott, a kis vívómester ráhúzott egyet a fenekére, félíg tréfásan, félíg dühösen, ahogy szokta, s németül szidalmazta, de a fiú nem az ütés helyét kezdte tapogatni, pedig csípős volt a nádpálca, hanem a bal kezét húzogatta és nézegette. Hamarosan megdagadt a csuklója. A vívómester letétette vele a buzogányokat, és kiszólitott a sorból egy növendéket.

- Drágh!

- Parancs!

- Kísérje fel a kórházba.

Medve végiggyalogolt a komoly, szigorú, barna képű Drágh Gedeonnal a park mellékösvényein, a Netter-kapuhoz vezető fasoron, végig a főépület előtt, átvágtak a nagy gyakorlótéren, s a hosszú úton egy árva szót sem szólt hozzá a társa. Kétszer próbált tőle kérdezni valamit, de arra sem felelt. Ahogy befordultak a kis kórház kertjébe, Medve egy pillanatra megállt, amíg a másik betette maga mögött a kaput. Megint nézegetni kezdte a dagadt csuklóját. Ekkor váratlanul megszólalt a szigorú képű Drágh.

- Fáj? - kérdezte nyersen.

- Nem.

- No jó - mondta Drágh. Nem akart barátságtalan lenni az újonchoz, de ő volt az évfolyam-első, s a komolyságával és a tekintélyével nem fért volna össze, hogy beszélgessen vele útközben.

Az orvos ezredes bekötötte Medve csuklóját, és egy fekete kendőt is akasztott a nyakába, hogy abban tartsa. Így, felkötött karral, Medve kissé nyugodtabbnak látszott. Mintha elmúlt volna az idegessége is. A vívómester leültette egy padra, s onnét nézte a hátralevő pár percig, hogyan fejezzük be a buzogánygyakorlatot. Csak az ügyetlensége rejtélyét nem értettem, és őszintén szólva nem is tartottam rokonszenvesnek. A vívómester is felsült vele, hiszen azért akarta velünk megmutatni a gyakorlatot, mert látta, hogy Medve milyen majomügyességgel mászott át először a deszkafalon.

Estefelé megint rosszul csinált valamit figyelmetlenségből. Kötelező levelet kellett írunk haza, s a délelőtti, szőke főhadnagy beült hozzánk a tanterembe. Schulzét átküldte a B-osztályba. Marcellnek hívták ezt a főhadnagyot. Magával hozott egy halom füzetet, és a dolgozatainkat javította, mialatt mi a levélírással küszködtünk. Aki kész lett vele, kivitte, és letette eléje, a katedra szélére. Javában rágtam a tollamat, amikor Marcell váratlanul felnézett.

- Medve Gábor - mondta. Egy borítékot forgatott a kezében.

Medve felállt. „Parancs!” Kiment a katedra elé.

- Miért ragasztotta le a borítékot?

Medve nem felelt.

- Megmondtam világosan, hogy nem kell leragasztani. Figyeljen máskor - mondta a főhadnagy, de közben feltépte a borítékot, és olvasni kezdte Medve levelét. Belemaradt. Végigolvasta, aztán eltépte. Ránézett az újoncra. - Írjon újat, kérem - mondta higgadtan. - Azt ne írja, hogy nem bírja ki itt. És ne ragassza le a borítékot.

Minthogy Medve állva maradt előtte, még hozzátette:

- Ha valami baja, panasza van, forduljon hozzánk. Nem szükséges ilyesmivel nyugtalanítani az édesanyját.

Azzal visszahajolt a dolgozatfüzetek fölé. A mi évfolyamunkhoz volt beosztva, és a leveleket is ő cenzúrázta. Medve Gábornak gyökeret vert a lába a katedránál. Egy kis idő múlva a főhadnagy felnézett, és látta, hogy még mindig ott ácsorog előtte a fiú. Halkan rászólt, hogy menjen a helyére, és írja meg a levelét.

- De hát - dadogta Medve - nem tudok mit írni, főhadnagy úr...

- Ej, ej, fiacskám - csóváltatta a fejét Marcell főhadnagy, most már kissé kifogyva végtelen türelméből. - Hát írja meg, hogy egészséges, hogy jó az ellátása, hogy jelest kapott az első magyar dolgozatára... hogy még nem tudott egészen beleszokni az itteni fegyelembé vagy ilyesmi, de reméli, rövidesen éppen olyan jó katona válik magából, mint a többiek. Hiszen még csak három napja van itt.

Medve szédülten ment a helyére. Egy pillanatra elkápráztatták a főhadnagy szavai. - Jólesett neki a tapintatosan tudomására hozott dicséret, hogy sikerült a dolgozata. Egy másodpercig még azt is készpénznek vette, hogy a bajával csakugyan hozzájuk fordulhat. De csak egy másodpercre csillant fel ez az ábrándkép, aztán szétfoszlott. Még csak három napja, hogy itt van, gondolta. Igen. Három napja. És még hét év lenne hátra.

Ez a Marcell főhadnagy valóban ilyen szelíd, jóindulatú fiú volt, hiába vártuk, hogy egyszer csak lerántja majd az álarcát, és elkezd ő is ordítózni, komiszkodni velünk. Csinosan öltözködött. Medvének, ahogyan írja, jólesett látni őt hetente négyszer-ötször, de tudta, hogy éppoly kevés köze van az életünkhöz, mint a többi tisztnek, s a szavai mögött sincs egyéb, mint azok a gyerekes elképzelések, amiket a kívülállók szeretnének ráhúzni a valóságra.

Medve írt egy semmitmondó, kötelező levelet, aztán titokban újra megírta még határozottabban az első levelét, és kicsempészte az intézetből. Lakott a városban egy ismerősük, egy nyugdíjas tábornok. A felesége egy hét múlva bejött meglátogatni Medvét. Hórihorgas, ősz hajú néni volt, csíptetőt viselt. Neki adta oda Medve a levelét, hogy dobja be kint a városban.

Láttam őket a gyakorlótér szélén üldögélni, egy padon. Az asszony cukrászsüteményt hozott Medvének, és rövidlátóan nézte a magasból, hogyan tömi magába a fiú a krémes réteseket. Már újra Bognár volt szolgálatban, s így a parancsfelolvasás és uzsonnakiosztás után elég hamar hozzájutottunk a délutáni szünetünkhöz.

Az „oszolj” után Merényi, Homola és még öten-hatan rohanni kezdtek az alsó futballkapu felé; egyikük már előre is rúgta a labdát. Mi többiek csak szétszéledtünk lomhán, leültünk a padokra, mások hasra feküdtek a füben, rágtuk a mézes kenyerünket. Ez is nagyon jó volt; bámultam az eget. Én nem kívántam futballozni. De aztán észrevettem, hogy sokan nagyon szerettek volna.

Merényiék egy kapura játszottak. Egyre többen álltak körül a pályát, és nézték őket. Türelmesen bámészkodtak. Azt lesték, hogy kiguruljon a labda, és legalább egyet rúghassanak bele. Ha néha-néha megtörtént, hirtelen óriási tülekedés, lökdösődés támadt a pálya szélén, s amelyikük hamarabb érte el a labdát, diadalmasan rúgta vissza a játékosoknak. Pedig másnak is volt labdája. Egyszer Merényi ki is kiáltott valakinek, hogy lehozta-e a labdáját, aztán kicserélte a magukéval, és azzal játszottak tovább.

Láttam, hogy a felső kapunál a harmadévesek futballoznak, de nem értettem, hogy itt, az alsó pályán miért nem játszanak a többiek, ha annyira szeretnének, hiszen elérték volna Merényiékthől, még ha a kaput le is foglalták maguknak. Csak Colalto dekázott a saját labdájával jóval feljebb, a gyakorlótér szélén, s majdnem egy helyben. Halász Péter pedig Merényiék kirúgott labdáját fűzte ki, és leeresztette a belsőt; sokáig babrált vele a földön ülve törökülésben.

Nem ismertem a többieket, akik Merényivel futballoztak, csak a vörös Burgert és a leesett állú Homolát. De láttam, hogy vidám, zajos, eleven fiúk mind, s különösen azt találtam rokonszenvesnek, akit, ha jól hallottam, Gerebennek szólítottak. Egy másikat Mufinak becéztek, és Merényi is elnevelte magát olykor a tréfáin. „Jól van, Mufi!” - kiáltotta, s tarkón ütötte a barátját; Mufi ilyenkor behúzta a nyakát, és grimaszokat vágott, huncut majompofákat. Birkóztak is egy-egyszer, láttam; azaz Merényi pofozgatni kezdte Mufit, aki ügyesen

kibujkált a pofonok elől, bár kapott is egyet-kettőt, hogy csak úgy csattant, de rendületlenül vigyorgott. Aztán Merényi felkapta őt, szinte összecsomagolta, és felhajította a levegőbe. Mufi gyakorlott bukfencsel ért földet, és mindnyájan hatalmasakat nevettek. Mufi azért egy kicsit húzta a lábát utána; mégis megüthette magát, gondoltam, csak nem mutatja. Vagy fel sem veszi. Velünk Mufi sosem bolondozott.

Még azt is hallottam, hogy Merényi egyszer „Mufikám”-nak szólította őt. Egészen más hangon beszéltek egymással, mint a többiekkel, és mint a többiek egymással. Este éppen kint voltam az árnyékszéken, amikor benyitottak együtt, mind a hatan.

Megint zsúfolva volt a helyiség. Czakó a díszes tollszárát mutogatta valakinek. A növendék a villanykörte felé tartva nézte Davos havas látképét. Én a deszkafálnál ácsorogtam. A nyitott ablak a hátsó kertre nézett; a farakásokon túl, a ródlidombon túl kanyarodott hátra a külső fasor; az őszi lombokon átsillogtak a távoli gazdasági épület világos ablakai. Beáradt a hűvös, éles hegyi levegő és patakvíztisztaságával szinte pásztákat rádirozott az átható ammóniáküzbe.

- Bemenni! - kiáltotta valaki harsányan.

Merényi, Burger, Homola, Gereben s Mufi lépett be és hatodiknak a karikás szemű, himlőhelyes arcú fiú.

- Mindenki menjen be! - ismételte Merényi, s kissé félreállt, hogy helyet adjon nekünk a távozásra. Közben észrevette Czakó tollszárát, és feléjük lépett.

- Mi ez?

Nem nyúlt utána. Czakó társa tüstént odaadta neki a tollat. Czakó viszont nyugodtan zsebre dugta mind a két kezét. Megálltam az ajtóban, és néztem, hogy mi lesz ebből.

Nyilvánvaló volt a veszély, hogy Merényi, miután megnézte Davos látképét, nem adja vissza a tollszárát. Mindenki készenlétbe állt volna tehát, hogy alkalmas pillanatban utánakaphasson jogos tulajdonának. Czakó azonban zsebre vágta a két kezét, s a testtartása sem árult el nyugtalanságot. Nem színészkedett, és nem okos lélektani számításból viselkedett így; ez volt a természete. Czakó Pál bátor gyerekeknek született.

Burger és Homola is belekukucskált a tollszárba, aztán visszaadták Merényinek. Merényi leeresztette hosszú szempilláit. Egy darabig nézte a mozdulatlan Czakót, s hirtelen odanyújtotta neki a tollszárát. Egy szó sem esett eddig. Most Czakó halványan elmosolyodott.

- Muris, nem? - kérdezte bátortalanul Czakó társa.

Merényi azonban most már csak intett, hogy menjünk ki.

Hatan maradtak kint az árnyékszéken, hogy megtanácskozzák a Medve Gábor elleni népítéletet. Voltaképpen már három napja halogatták. Ezen az estén aztán, néhány perccel takarodó előtt, szájról szájra adták a hálóteremben a döntést, hogy „pokrócozás” lesz. S amikor Bognár eloltotta a lámpát, és kiment az irodába, egy jelre egyszerre finom mozgolódás támadt, s innen is, onnan is felkerekedtek a mezítlásas, hálóinges árnyak, porolókorbáccsal, megcsavargatott törülközővel, nadrágszíjjal felfegyverkezve, és majdnem az egész hálóterem megindult Medve ágya felé.

Medvének egy jó negyedórával előbb Homolával volt összetűzése. Még el sem kezdtünk vetkőzni, amikor arra lettem figyelmes, hogy a tátott szájú fiú Medvét fenyegeti.

- Mit mondtál te? Mit mondtál te?

Medve felkötött fél karjával dacosan állt előtte, és a vállát vonogatta. Nem értettem minden szót, de azt láttam, hogy egy idő múlva Homola hirtelen kinyúlt, és megcsavarintotta az újonc orrát. Medve felemelte az ép öklét, bal vállával ellökte magától Homolát, és rá akart csapni a fejére. Nem vette észre, hogy hárman-négyen már mögéje kerültek. Villámgyorsan lefogták. Pár pillanatig nem tudott mozdulni. Csak a karját és a vállát fogták, s nem számítottak rá, hogy milyen vad indulattal akarja kitépni magát a kezükből. Nyilván ezért sikerült elszabadulnia. Már tízen, húszan voltak körülötte, s egyre nőtt a gyűrű. Nekirohant megint Homolának. Most azonban úgy lefogták, hogy moccanni sem bírt. Karját, lábát, fejét külön, egy átölelte a derekát, egy megmarkolta hátulról a két fülét. Homola a teljesen tehetetlen fiúnak fricskázgató kezdte az orrát. Medve kétségbeesett dühében kiköpött rá, de csakugyan rosszul köpött, a nyála lecsurgott az állára.

- Gyáva csürhe! - ordította el magát rettenetes hangon, közel a síráshoz. Az ordítása végigszállt a hosszú hálótermen, visszaverődött a túlsó falon, s a hirtelen csöndben szinte hallottam a visszhangját. Gyáva csürhe!

Ez az igazság. Úgy értem, hogy ez történt, s nem az, amit ő M.-ről leírt. Harmincnégy éven át jó barátom volt, de ezekről a dolgokról soha nem beszéltünk. Engem is megverték, Szeredyt is, mindenkit. Egytől egyig valamennyien beletörtünk az engedelmességbe. De se Medvével, se Szeredyvel, se Gereben Énokkal, se a többiekkel soha erről nem beszéltünk később. Nem azért, mert szégyelltük magunkat, vagy szégyelltük a világ szerkezetét, hanem azért, mert már nem volt érdekes, és nem tartottuk fontosnak. Mindez végül is semmivé vált, és éppen azért vált semmivé, hogy ne kelljen soha többé beszélni se róla. Csak azokról a sokkal érdekesebb és fontosabb dolgokról, amelyek lassan-lassan szétfoszlatták, szétrontották, semmivé mállasztották mindezt.

Azt sem tudom, hogy Medve miért írta le mégis harmincnégy év múlva ezeket. Talán mégis fontosnak ítélte utóbb. Kicsit megdöbbenve olvastam a kéziratát. De ki kell igazítanom, mielőtt rátérnénk az érdekesebb dolgokra. Lehetetlen, hogy ilyen rosszul emlékezzék. Valami célja volt ezzel a ferdítéssel kétségtelenül. Ezért is idéztem szóról szóra. El kell mondanom azonban az igazságot is.

Amikor megrohanták őt a sötét hálóteremben, se nem könyörgött kegyelemért, se nem jajgatott, se egy árva szót nem szólt. Egy hang ki nem jött a torkán, s ezt én a mai napig sem felejtettem el. Félelmetes volt a némasága. Olyan félelmetes, hogy nemcsak én éreztem annak, hanem mindenki. Szeredy is, Colalto is, még maguk Merényiék is. Annyira, hogy Medvét soha többé nem pokrócozták meg, noha pofont és verést persze még kapott bőven éveken át. De ettől a némaságtól megijedtek.

Én is nagyon megijedtem. Nem tudtam másra gondolni, mint arra, hogy meghalt. Haragudtam rá. Majdnem gyűlöletet éreztem iránta. Feküdtem az ágyamban vacogva, lélegzeni is alig mertem. Nem ugrottam ki a takaróm alól, és nem ordítottam végig a hálótermen: „Gyáva csürhe!” Ezt sem felejtettem el a mai napig. Tele voltam undorral és iszonyattal.

Minderről soha nem beszéltünk. Medve a halála előtt mégis leírta; bizonyára úgy ítélte meg, hogy ezt is tudni kell a folytatáshoz. Azt tette még hozzá, hogy elalvás előtt egy darabig megint a trieszti öböl járt az eszében, amiről már napok óta egészen megfeledkezett, de aztán sajnos valahogyan ismét másra terelődtek a gondolatai.

Második rész

Sár és hó

1

Egyszer arra ébredtem, hogy zuhog az eső. Nyakamra húztam a pokrócot. Akkor észrevettem, hogy furcsa félhomály dereng körülöttem, s egy óriási teremben fekszem, ahol rengetegen alszanak. Nyitott ablakok fekete sora látszott. De nem tudtam, hol vagyok.

Jó meleg volt az ágyban. Nem mozdultam. Arra gondoltam, hogy alhatom tovább, és ez jó. Az eső rossz, gondoltam. Az eső nem rossz, gondoltam aztán.

A hálóterem mélyen aludt. A sokféle szuszogás, hortyogás, mocorgás összefolyt egyetlen tenger alatti csenddé. Némelyik ágy végében törülköző volt kikötve, természetesen, mert az ügyeletes altiszt éjszakai körútja során mindig felrázta az ágybavizelőket. Két tompa fényű, sárga lámpa égett a mennyezeten. Kint rendületlenül esett. Ha nem áll el reggelre, akkor a csuklógyakorlat fele elmarad, és bent tartják az épület folyosóin. Ez jó, de a sár rossz. A bakancsom, a nadrágom szára, a köpenyem alja, minden csupa sár lesz. Persze, gondoltam, Myrkovszky is ágybavizelő. Azért van kint a törülközője. Most már tudtam, hogy hol vagyok, csak azt nem tudtam, mióta vagyok itt. Nem erre akartam azonban gondolni, hanem az álomra, hogy folytathassam.

Júliával álmodtam, valahol voltunk együtt, aztán feljött hozzánk vacsorára. Hiába erőszakoltam a gondolataimat, ahogy újra elaludtam, nyomban egészen másról kezdtem álmodni. De így is jó volt. Odahaza jártam, Budapesten. Nem a mi lakásunkban, mégis minden ismerős volt. Reggeliztünk egy loggián a Duna fölött, és Viktor bácsi megállt az erkélyajtóban. Szalmakalapot viselt, vajszerű burettruhát, és persze szárnyas keménygallért csokornyakkendővel. „Ha akarod, Bébé - mondta -, használhatod az írógépet.” Úgy volt, hogy utazik Bécsbe. Valahogyan nagyon szerettem őt álomban. Péter-Pál napja lehetett, előttünk volt az egész, hosszú nyár.

Aztán arra ébredtem, hogy tévedésből megszólalt az ébresztő. Ez nem lehet igaz, gondoltam minden alkalommal. Égtek a villanyok.

- Föl!

Mezítláb, hálóingben álltunk vigyázban tűrhetetlenül sokáig. Fáztam. A tiszthelyettes várt a „tovább”-bal, mert valaki még mindig késlekedett.

- Igen, igen! - ordított rá Bognár valakire. - Ráérünk!

Már megint az a kurva Medve, gondoltam mellékesen, a hétszentséges úristenit a rohadt pofájának. Kicsit megemeltam az egyik talpamat, és hülye reménykedéssel bámultam Bognárt. No! Mi lesz? Mikor mondja már, hogy visszafekhetünk, csak tévedésből csináltak korábban ébresztőt? Hiszen egy perce sincs, hogy elaludtam, amikor éjfél tájt felébresztett az eső. Az ablakok felé sandítottam. Most nem esett.

Vagy talán nem is aznap éjszaka történt, hogy felébredtem az esőre? Mióta vagyok itt? Colalto, ahogy mély álmából felpattant, régi mozdulatával lerúgva magáról a takarót és előregurulva, halkan egy számot mondott mindig maga elé.

- Százhárom.

Vagy hetvenhárom. Vagy harminchárom? Nem, az nem lehetett akkor. Colalto a napokat számolta, hogy mennyi van még hátra a karácsonyi szabadságig. Szeredy nem számolta. Én se számoltam. Senki sem számolta, csak Colalto. Rettenetesen sok nap volt még hátra. Civil időszámításban - ha közös nevezőre lehetne hozni ezt a kétféle időmúlást - legalább tíztizenöt esztendőre való. A lámpagyújtásos ébresztőknek télies színezetet adott a hajnali köd, de még messze volt a tél.

Mindegy, hogy százhárom vagy harminchárom, gondoltam, mert ez úgysem mehet így tovább három napig sem. Valaminek történnie kell egykettőre. Szinte kíváncsiság volt bennem, hogy mi lesz, olyan bizonyosra vettem a változást, a fordulatot; mert a lelkem mélyén ismertem jól annak a lágyan hullámzó, sodródó mozgásnak a rejtett törvényeit, ami a létezésemet hordozta.

- Tovább - vezényelte végre Bognár tiszthelyettes.

- Elállt az eső - dűnnyögtem Szeredy felé, ahogy megindult a mozgás a hálóteremben. Szeredy a nadrágját húzta, és nem felelt. Én az ágyon ülve a cipőmet húztam.

Ha Bognár volt szolgálatban, akkor majdnem mindenki előbb kapcát, cipőt vett fel, s aztán a nadrágot, mert jobb volt így. Nem kellett például mezítláb lelépni a padlóra. Schulzénál ezt nem lehetett. Egyszer, talán évek múlva, még meg is indokolta. A bakancs sarkával, szögeivel kiszakítja az ember a nadrágot. Az uzsonnaszünetben tartott Schulze ilyen előadásokat az eszkimók táplálkozásáról, a bélhurut megelőzéséről, mindenféléről, hogy megrövidítse a szabad időnkét; senki sem figyelt oda, remegő türelmetlenséggel vártuk, mikor fejezi már be. Különben sem szakította ki az ember a nadrágszárat: bakancsostól bele lehetett bújni, jól lefeszítve a lábfejet. És ha mégis beleakadt valahol az ember sarka, ráncigálás közben, hát legfeljebb elszakadt az a rohadt kincstári nadrág. Kicserélték a raktárban.

Szeredy, kényszerítő ok nélkül, most is előbb a nadrágját húzta fel. Már nem bosszantott vele, ismertem. Voltak ilyen dolgai. Eleinte bosszankodtam rá. Vagyis már több mint két hete, hogy ott voltam. Négy hete, talán hat hete is.

- Elállt az eső - mondtam megint. Törülközőt, poharat, szappant szedtünk elő közös fiókunkból.

- Ló! Pikula! - mondtá Szeredy dühösen.

- De esett éjszaka - mondtam.

- Nem esett.

- De esett.

- Höm, mbm!

Abbahagytuk. Szeredy még egy mozdulatot tett, aztán abbahagytuk, mert ennyi beszélgetés is felébresztette az embert, s éppen csak annyira, hogy jobban érezzük a halálos álmoságunkat. Most már nem voltam biztos benne, hogy aznap éjszaka riadtam fel az esőre és a hidegre.

Történhetett jóval előbb is. Sűrű köd volt kint. Határozottan emlékszem, hogy aznap olyan sűrű köd volt a csuklógyakorlaton, amilyent még soha nem láttam. Ámbár lehet, hogy ez nem aznap volt. Talán hetekkel később. Vagy egy másik évben. De nem, másik évben, ezerkilencszázhuszonnégy vagy huszonöt őszén már sem Myrkovszky, sem más nemigen volt ágybavizelő. S az ágyam is másutt volt. Harmadéves korunkban például az ablak felőli sornak mindjárt az elején. Most pedig a hálóterem végében, hosszant.

Persze sokszor volt nagy köd reggelente. De erre az elsőre külön, élesebben emlékszem. Már fent más volt a lámpák fénye, és a nyitott ablakok betömődtek szinte füsttel. Szombat lehetett, mert Bognár tiszta fehéreneműt adott ki, és a mosdó melletti első ágynál Drágh kiabálta a neveket a lajstromból: „Matej. Medve. Merényi...” Merényi szokása szerint nem ment érte, hanem intett Medvének, hogy vigye oda neki. Drágh, szintén szokása szerint, mert ezt a kis játékot konokul végigcsinálta mindig, egy másodpercnyi szünetet tartott, összehúzott szemöldökkel habozott, aztán egy fejcsóválás- és vállvonogatásszerű mozdulattal odalökte az újoncnak Merényi ingét és nyakravalóját is, s attól fogva gorombább hangon olvasta tovább a neveket. Egyszer Homola is megpróbálta, hogy ne menjen oda a holmijáért. Drágh abba hagyta a kiosztást, és megismételte: „Homola!” Nem lehetett vele kukoricázni ilyesmiben. Évfolyamelső volt, és Bognár is akármikor kiléphetett a mosdóból. Merényinek eltúrte, másnak nem. Homola kénytelen volt legalább elindulni feléje; persze a szolgálati viszonynak szólt ez az engedékenysége és nem Drágh személyének.

Medve karjára vette az ingeket, Merényiét is, mint már nem először; megfordult, indult vissza, aztán megállt. Most ő kezdett habozni. A zubbonya végig nyitva volt, s idegesen begombolta az alsó gombot, majd a másodikat. Mintha ezért állt volna meg. Fekete zubbonyt hordtunk még, mi heten, újoncok.

Öt héttel a bevonulásunk után cserélték ki ezeket az ideiglenes fekete „waffenrock”-jainkat a rendes csukaszürkére. Ennélfogva mégsem lehettem ott hat hete. Legalább két s legfeljebb négy, négy és fél hete ezek szerint. Szeptember 1-je és október 6-a között történhetett tehát - de micsoda? Hogy felébredtem éjfél tájt az esőre? Hogy Medve visszalökte az ágyra Merényi fehéreneműjét? S hogy lent a ködben pár lépésnyire lehetett csak látni, és lazáltunk a csuklón? Hiszen lehetséges, hogy ez a három dolog nem egy napon történt.

Nem tudom kifogástalan időrendbe szedni az eseményeket. Pedig szeretném. Igaz ugyan, hogy mindez s még sok más is, amit majd el kell mondanom, egyszerre volt érvényes, egy időben. Medve fekete zubbonya akasztott meg az elbeszélésben. Ehhez is, mint a hálóterem egész képéhez, minden kis mozzanathoz és minden részlethez előzmények hosszú sora fűződött, sőt folyományok, következmények, később történt dolgok tartoztak hozzá, melyek visszamenőleg, visszahatólag egészítették ki a jelentését, tették teljessé az értelmét; s kölcsönös vonatkozások és kapcsolatok indáztak keresztül-kasul mindent. Mégis, ha nem az időrend egymásutánjában mondom el a történeteket, az elbeszélés menete, amely amúgy is hajlamos önkényes értelmezések felé terelődni, kikerülhetetlenül hamis hangsúlyok, egyoldalú szempontok, esetleges, torz, részleges nézőszögek belekeverésével rendezi el az anyagot; mert valamilyen - bármilyen, megszokott és ismert - rend mindig ráerőszakolja magát a rendezetlen dolgokra; s talán éppen a lényegét sikkasztja el: a rendezetlen dolgok még ismeretlen, valódibb rendjét.

Mi hát a lényeges? A múltnak abból a parányi töredékéből, amit Medve kézírata és az én emlékezetem szintén elég önkényes szeszéllyel őrzött meg, nem tudom biztonsággal kiválasztani, hogy melyik a döntően szükséges részlet, és melyik az elhagyható. Annyit tudok csak, hogy Medve fekete zubbonya például, ahogy zavartan és görcsös kézzel gombolgatta egy fél percig, nemcsak annyi volt akkor nekünk, amennyit ez a két szó kifejez. Talán nem túlságosan lényeges, de mégis nehezen elhallgatható tartalmak szövődtek már a posztójába.

Tulajdonképpen érdekesebb, előkelőbb volt ez a mi rézgombos, fekete zubbonyunk, mint a többiek rendes, közönséges szürke házizubbonya. Külön rajban, a század balszárnyán álltunk a sorakozónál.

- Dragonyoszubbony - mondta egyszer Czakó, aki mindent tudott.

Ez még az első napokban történt. A gyakorlótér szélén ácsorogtunk délután, Merényiék már elrohantak futballozni, és véletlenül egy csoportban maradtunk négyen-öten feketezubbonnyosok. De nem is véletlenül, mert az uzsonnakiosztás és az oszloj után mi újoncok nehezkesebben széledtünk szét, mint a többiek. Czakó a kenyerét rágva ránézett Medvére, aztán Formes Attilára. „Hö-hö” - mondta. - „Fekete zubbony, zöld fül!”

- Dragonyosok viselték - tette hozzá magyarázólag. - Lovastishti zubbony.

- Honnét tudod? - kérdeztem.

- Vagy dzsidások - mondta Czakó.

- Fekete lovasok - mondta Medve. Akkor még egészen eleven volt a szeme. - A fekete kéz.

- Micsoda? - fordult Formes Medvéhez.

- Össze kellene fognunk. - Medve Formestől Tóth Tiborra nézett. - Fekete kéz. Kössünk szövetséget. Ne hagyjuk ezt.

Medve Tóth Tibor pillantását kereste, de Tóth enyhén vállat vont s elfordult.

- Ez az - mondta Czakó. - Tedd rá! Fekete lovas!

Medve habozva belecsapott Czakó kinyújtott tenyerébe.

- Tedd rá.

Én is rátettem. Czakó bal kezével rácsapott Tóth Tibor vállára. Tóth azonban elhúzódott. Formes is kezet adott. Én a kenyeremet rágtam és röhögtem. Nem tudtuk, mire szövetkezünk, de jól hangzott a fekete kéz. Kalugyerszky állt meg mellettünk, és intett az állával, kérdően:

- Mi az?

Kalugyerszky nem nevetett. A nevét még nem tudtam, csak az arcára emlékeztem, hogy ő is az A-osztályban van. Harmadik-negyedik napunk lehetett.

- Semmi - mondta Czakó szélesen vigyorogva. Indultunk tovább mindnyájan, de Medve élénken utánunk szólt még:

- De érvényes! - Szokatlanul határozott volt a hangja.

- Érvényes - mondtam akaratlanul.

Kalugyerszkynek nem tetszett valami. Még szép napsütéses idő volt. Halász Péter elszaladt mellettem, intett a szemöldökével. Felmentem a ródlidombig, leheveredtem a fűbe, néztem az égen úszó szelíd gomolyfelhőket, és elfeledkeztem az egésztől örökre. Ma sem emlékszem rá, és nem tudom, hogy igaz-e, így történt-e. Ahogyan elmondtam, az csupán az emlék emléke.

Ugyanis pár nap múlva, mikor a délutáni szünet kezdetén megint egy csoportban lődörögtünk a gyakorlótér szélén hárman újoncok, Kalugyerszky és a kis Matej hozzánk lépett, és gyalázkodó hangon ránk támadtak:

- Mi az? Összefogtok? Mi?

Akkor jutott eszembe ez a korábbi beszélgetés a fekete dragonyosokról és a fekete kézzel, s akkor már így emlékeztem rá. Ilyesféle együgyű, civiles számárság lehetett, bár Medve egészen másképp és összevonva írja le.

„Matej és a Varjú, ahogy észrevették, hogy három-négy újonc szinte egészen kedélyesen csak úgy társalogni kezd az egyik padnál, beavatkoztak.

- A fekete dragonyosok viselték - mondta éppen Czakó Pali. A zubbonyukról kezdtek beszélgetni.

- Frászt - jelentette ki Both.

- Inkább a kalózkod, nem? - mondta Medve. - A fekete kéz.

- Hehe, csapjunk fel kalóznak benne - nevetgélt Formes.

- Mi az! Mi? - A Varjú minden bevezetés nélkül térden rúgta Formest. - Mi? Összefogtok, mi?

Matej alattomosan gyomron öklözte Medvét.

- Összeesküvés? Mi?

Okosabb lett volna, ha az újoncok nem kezdenek beszélgetni egymással, mintha egy követési garden partyn éreznék magukat - de hát már késő volt. Mások is odagyültek.”

Persze, ahogy észrevettem a kéziratában, Medve sok mindent szándékosan megváltoztatott. Kétségtelen, hogy a néhány nap alatt, ami közben eltelt, egészen más értelme lett mindennek. Előbb én még a Halász Péterrel kötött vérszerződésünkre is gondoltam, és reggelente, ha megpillantottam ébresztőkor Halászt a túlsó ágysoron, egy fél másodpercre megörültem neki, majd nyomban keserűség fogott el. Jobb lenne, ha itt sem volna - gondoltam. - Mindent elpusztít visszamenőleg is ez az új Petár. Valaha felkiabált értem: „Bébé! Gyere már!” Az udvar végében, a kertek alatt a salakbuckát védtük egyszer, és egy kő homlokodon talált. Valahogyan olyan bő sugárban kezdett ömleni a vér a homlokomból, hogy Petár jeleket rajzolt vele a falra, s akár azt is odaírhatta volna a véremmel, hogy „Hazám...” - mint Petőfi a vidéki vendéglők metszetein. Innét vettük a vérszerződés ötletét. Aztán Júlia, aki akkor végezte a Zeneakadémiát, vigaszul, hogy kikaptam otthon a vérző homlokomért, elvitt mind a kettőnket moziba. És szép, bordás fagylaltgerezdeket ettünk a cukrászdában, málnát, csokoládét, sárga vaníliát, lapátkanálkával. Júlia fizetett értünk a kis csatos bugyellárisából. Hát ilyenkor, ébresztőkor, fagylalt, vérszerződés, mozi, minden érvénytelenné vált, ha Petárra néztem.

De nem sok idő kellett, s megváltozott ez is. Reggelente a Varjút volt rossz megpillantani, nem Halász Petárt, s már nem gondoltam, hogy jobb lenne, ha Petár itt sem volna. A halottainkkal úgy vagyunk, hogy eleinte, ha róluk álmodunk, ébredéskor keserű haragot érzünk: miért csak álom volt, hogy élnek? Később lassan-lassan alábbadja az ember, és ébredés után is hordozza magával az álom andalító, jó érzését: legalább álmomban éltek, gondolja, s már szívesen álmodik róluk. Halász Péter kopaszra nyírt fejét egészen szívesen vettem észre ébresztőkor: azt már megtanultam, hogy sok minden semmivé vált, s lassacskán beértem azzal, hogy Petár mégiscsak régi dolgokra emlékeztetett a pusztá létezésével.

Más értelme, más jelentése lett alig pár nap alatt a dzsidászubbonyunknak is. Amikor Matejék belénk kötöttek, hogy összeesküvést szövünk, jóllehet éppen csak tunyán megálltunk egymás mellett, s miként mondom, arról az előző beszélgetésről réges-rég megfeledkeztünk: akkor már eszem ágában sem volt fekete kézre és szerződésre gondolni, inkább azon járt az eszem, hogy az oszloj után ezentúl minél gyorsabban odébbállok majd, nehogy Czakó beszédbe elegyedjen velem, s feltűnjön valakinek a két fekete dragonyosubbony egymás mellett.

Jól benne jártunk már az októberben, amikor Bognár egy délelőtt a kihallgatásszünetben felvitt bennünket a raktárba, és rendes, csukaszürke házizubbonyt vételeztünk fel a régimódi, fekete waffenrock helyett. Délután pedig beosztottak bennünket újoncokat nagyság szerint a fél századunk két szakaszába, a többiek közé. A jobbszárnyon az első tagpár második sorába kerültem, Szentiványi és Szabó Gerzson közé, Medve pár emberrel lejjebb, Czako pedig a balszárnyra. Ez a helyünk nem afféle elméleti, jelképes hely volt csupán: konkrét és valóságosabb helyem talán azóta sem volt életemben.

Azért kaptuk meg aznap délután beosztásunkat a szakaszainkban, mert az egész zászlóalj kivonult gyakorlatra. Kivonultunk, vagyis a falakon kívül, ha nem is a városon át, csak a lövölde felé meneteltünk fel a hegyre, hogy ott a kis fennsíkon és tisztásokon terepgyakorlatot tartsunk, meg természetesen magának a menetgyakorlatnak a kedvéért is. Visszafelé például, már az alkonyat órájában, amikor a fátyolfelhőkön át váratlanul kisütött a lemenő nap, biztosított menetben indultunk le a hegyről, amíg a városka határába érve, még a vasúti síneken innen, a százados meg nem állította a zászlóalj zömét, hogy lefúvassa a gyakorlatot.

A kürtösök visszahívták a gyalogélt, a járőrpárokat, az utóvédeket, háromszor elfújták: Titii! Terere-ree, tárará-rá, tarara-raa! - aztán mentünk tovább a dombok alján, a majorságok, elszórt házacskák között, s végül a patak mentén, és szabad volt énekelni. „A gőzösnek hat kereke, de fényes, de fényes...”

A századunk legelején mentem, és valami oktan bizakodás fogott el. Örültem a szürke zubbonyomnak, a rendes beosztásomnak, s talán abba a tévhitbe ringattam magam, hogy fokról fokra megszüntetik majd újonc voltunkat. Még nem tudtam, hogy minden áldott ősszel újrakezdjük valamennyien a hathetes újonckiképzést, s most is, ezért nem volt rá szükség, hogy a gyakorlaton külön vegyenek bennünket, igazi újoncokat. Még nem tudtam, hogy a tisztelgést, a díszlépést, a vigyázzállást fogjuk előlről tanulni akkor is, évszázadok múlva, amikor a katonaság minden csínja-bínja, minden fortélya jobban a kisujjunkban lesz már, mint a világ valamennyi továbbszolgáló zupásőrmesterének. Mint vén, hétpróbás, agyonrafinált és elkérgesedett katonák, hatodéves, hetedéves korunkban is ezt csináltuk még szeptemberben; pedig akkor már nyugodtan nekifoghattak volna délutánonként akár annak is, hogy megpróbáljanak módszeresen leszoktatni bennünket a vigyázzállásról - a halálunkig úgysem sikerült volna. Bár talán Medve a koporsójában is finoman összeszezi a bokáját; legalábbis nehezen tudom másként elképzelni.

- Márványkőből...

„Hejde, márványkőből van a Tisza feneke.” Egyre bátrabban eresztettem ki a hangomat. Szinte jókedvűen énekeltük a régi bakanótákat, pedig gyötrelmesen utáltuk a gyakorlatozást, és kutya fáradtak is voltunk. De valahogyan jó nóták voltak ezek. Meg sem kellett tanulni, máris tudta az ember valamennyit; és úgy voltak megszerkesztve, hogy még a fáradságunkat és utálatunkat is beharsoghattuk velük a világba, tele tüdőből.

- Söpri a pápai utcát...

A Gyöngyös-patak valódi ágya és a sokkal keskenyebb, de felduzzasztott malomág között, a töltésen már egyenesen hazavezetett bennünket az út; a tulsó oldalon már a mi téglakerítésünk futott. Érdekes volt a vízimalom, még ha állt is a kereke. Szép volt a patak sűrűn benőtt, széles, mély medre, még ha a vizét ezen a szakaszon el is fogták a malomárok zsilipjei, és csak vékony kis pántlikában kigyózott odalént, a mohos kövek közt. De az út, a kövezetlen, kátyús, göröngyös taligaút sajnos itt majdnem mindig sáros volt.

- A gőz-homorú-köszörűlde!
- A gőz-köszörű-homorulda!
- A manikűr, a pedikűr!
- A borbély, a fodrász!

Ennél a nótánál az ének egyszerre csak abbamaradt, és ez a dobpergést utánzó, pattogó prózai felsorolás következett. „A pékinas, a cukrász - a vers, a próza - a Bédy-Schwimmer Róza.” Aztán:

- A búr, a búr, a búrkalappal!
- Károly király az érckalappal!

Rosszfajta, agyagos, tapadós sárban meneteltünk, de olyan önfeledt voltam, hogy pillanatnyilag nem is gondoltam a sár következményeivel. Pedig Schulze volt szolgálatban. Estére ez az agyag úgy rászárad a bakancsunkra, hogy késsel sem lehet levakarni. A nedves ronggyal viszont úgy szétmázoljuk rajta a sarat, s úgy átvizesítjük a bőrt, hogy nincs isten, aki kifényesítse utána. Schulzénak az volt a felfogása, hogy ha elég kitartóan dörzsöli, gyúrja, keféli az ember, akkor igenis kap egy kis csillogást még a nedves cipő is. Ez nem volt igaz.

Az egész évfolyamunkban mindössze három-négy pár olyan - finomabb bőrből készült - bakancs volt, amelyet nedvesen is ki lehetett fényesíteni, mint például Merényié, amelyet Formestől szedett el; a többi nyolcvanra nézve reménytelen küzdelem volt minden hasonló igyekezet. Ez a reménytelenség már ott lebegett a Gyöngyös partján, az alkonyati, piros nap-sütésben, a hársfák alatt; ámbár a malomág túlsó oldalán bámészkodó parasztgyerekek vagy vödröt cipelő öregasszonyok, akik nézték a harsány énekszóval vonuló menetoszlopunkat, nyilván gondtalan, hetyke társaságnak vélték bennünket. Nehéz is megérteni, hogy miért kell olyan feneketlenül elkeseredni egy kis cipőtisztogatástól; Medve ugyan megpróbálja elmagyarázni egy későbbi fejezetben; de ott a faluszélen az ördög se akarta megértetni velük, ellenkezőleg, annál dacosabb kedvvel harsogtuk a nótát meg a búrkalapot, hogy csak hadd nézzenek bennünket irigykedve.

Mire a tanteremben túlestünk a parancsfelolvasáson, a nap már rég lement, de az ég még világos volt. Égett a villany. Indigókék volt az ég, egyre sötétebb kék a falombok fekete kontúrja mögött. Zsoldos a fésűjén szájharmonikázott elől, Bónis nagy agyagrögöket feszegetett le a bakancsáról a falikörző hegyével, Colalto a kenyerét rágt a mellettem. Én is a kenyermaradékát rágtam, és nem gondoltam semmire. Még volt öt-hat percünk a szünetből. A tanszerládám zöld fedelét néztem, mégis láttam, hogy Czakó Medvével beszélget az ablaknál szürke zubbonyban.

- Te. Ide figyelj! Te.

Czakó lelkesebb és barátságosabb volt, mint máskor. Ezt értettem. Valamit magyarázott. Levele jött hazulról.

- Te. Azt írja anya, hogy most hallja, hogy a kis Medve Gábor is itt van, és hogy ismeri jól a családot, és hogy barátkozzam veled, és hogy a szüleiddel a napokban együtt voltak, ezt nem tudom elolvasni, hogy hol a lópikulába.

- Igen?

Medve érdeklődés nélkül belenézett a levélbe, és vállat vont. Ugyanolyan kelletlen és közönyös volt, mint már hetek óta. Ezt nem értettem. Nemigen ereszkedett le hozzá senki, s hogy Czakó közeledését mégis vagy éppen ezért részvétlenül fogadta: ezen nem csodálkoztam. De nem látszott észrevenni a lámpafényt idebent, az indigó eget odakint, se az új csukaszürke

zubbonyát, se semmit. Még Czakót is megdermesztette és elnémította egy pillanatra, pedig ez nem volt könnyű.

- Hehe - Czakó megint elmosolyodott, s a szemöldökét húzogatva, sokatmondóan hajolt Medve felé. - Hehe, megszűnt a fekete kéz.

- A fekete micsoda?

Czakó Medve zubbonyára mutogatott, majd a sajátjára. Átmenet nélkül tért át anyja leveléről erre a témára, de annyit kacsingatott hozzá, hogy már elég világos volt, miről beszél.

- Hát a... Mi? Fekete kéz. Feloszlott. Mi? Nem?

Medve zavartan hümmögött, vállat vont. Látszott rajta, fogalma sincs róla, hogy miről beszél Czakó, de nem is kíváncsi rá. Aztán hátat fordított neki, és elég udvariatlanul otthagyt a levelestől, mindenestől. Felnéztem, és most, ahogy szembefordult velem, megláttam az arcát.

Felnéztem, mert tulajdonképpen csak most lettem figyelmes rájuk. Halvány hiányérzetem támadt. Valami apró, szokatlan mozzanat volt itt. Czakó állva maradt az ablakban, egy lépést sem tett Medve után, hogy ülepen rúgja, ami a párbeszéd természetes befejezése lett volna. Erre figyeltem fel. S ahogy felnéztem, megláttam Medve arcát. Dühbe jöttem.

Gyorsan átléptem Colalto háta mögött, s a térdemmel jól faron billentettem Medvét. Olyasfélét morogtam hozzá, hogy „te marha állat, te barom” - de ahogy előrenyomott állal, a pillanatnyi vak gyűlölettől megfeszült a torkom, ez a kurta gyalázkodás még jobban megkurtult, s mindössze három mássalhangzófélet fújtam feléje:

- T! Sz! Mb!

Medve azért értette. Ráviczorogtam, s azzal máris visszapenderültem a helyemre. A mozdulat, a rúgás jólesett a térdemnek, de megnyugtatni nem tudott. Ránk sem hederített senki. Még volt három-négy percünk a szünetből. Az ég indigója gyorsan sötétedett.

Mikor az imént Medvére néztem, egyszerre elhagyott az a rövid, átmeneti kis békesség, amit isten tudja, honnét gyűjtöttem össze magamban. Vajon mi van a szerszámaimmal otthon? - gondoltam nyugtalanul. Így alkonyatkor néha még eszembe jutott mindenféle. Budapesten, az előszobánkban egy nagy, fehér szekrény alsó polcán tartottam a szerszámaimat. Lombfűrész, reszelők, fogók, kalapács. Meg az új spirálfűró. Főként a jó spirálfűróra gondoltam aggodalmasan egy másodpercig. Aztán erre a futó érzésre rátelepedett egy másik és másfajta érzés. Vágytalan közöny. Annak a hideg bizonyosságnak a sejtelve, hogy most már egészen mindegy, mi van a szerszámaimmal.

De nem ezért rúgtam ülepen Medvét. Inkább csak megszokásból, azt hiszem. Sűrű, sokféle és árnyaltos rúgásainkkal sok mindent ki tudtunk fejezni. Ezeket a közléseket szintén nagyon nehéz szavakra lefordítani. Önálló érvényű, mással nem helyettesíthető kifejezőmód volt ez, mint a beszéd és az írás vagy a kép, a zene vagy a csók, s rá lehetett szokni, ha egyszer elkezdte az ember.

3

Medvét mindenki rugdosta, nekem egyszer igazán okom is lett volna rá, mert kihívóan felelősségre vont, de akkor nem volt kedvem hozzá. Azelőtt soha életemben nem rúgtam bele senkibe. Itt sem, három vagy négy hétig - mindenesetre több mint két hétig -, kivéve egyszer Orbán Elemérbe. Azt is megbántam. Kettejükön kívül, Medvén és Orbánon kívül mást meg nemigen rúghattam ülepen, s nem is mertem volna. Még Zámencsik Bélát sem.

Medve a második héten nekiment a kis Varjúnak hülyeségében. Rettenetesen összeverték. Tájékozatlan volt konokul. Én voltaképpen sokkal hamarabb kiismertem magam az egész rendszerben. Majd itt embert faragnak belőlünk, hajtogatta Schulze. Egy mindenkiért, mindenki egyért. Pofa be. Nincs extrawurst. Megértettem, hogy ez így van.

Volt, amit németül mondott Schulze: Maul halten und weiter dienen. Vagy férfias szenvedelemmel: Isten, király, haza! Vagy humorosan: Reterátvitéz, tele a gatyá. De akárhogy és akármit is mondott, megértettem, hogy ez így van. Schulze korlátlan teljhatalmát senkinek sem jutott eszébe kétségbe vonni. Bognárt lehetett szidni, de Schulze fölötté állt személyes érzelmeinknek. Nevetséges és fölösleges lett volna gyűlölni. Azt sem kívánta tőlünk senki, hogy szeressük, valahogyan mégis ez látszott a könnyebb útnak. Merényiék pedig a kegyencei voltak Schulzénak, a segédei és helyettesei.

Idősebbek voltak nálunk egy-két évvel. Első éves korukban maradtak le ehhez az évfolyamhoz; megbuktak kettőnél több tárgyból, s ismételniük kellett. Merényi volt a legnagyobb hatalom, amelynek mindenki alá volt vetve, ámbár egymás között is határozott lépcsőfokok választották el kinek-kinek a hatalmi helyzetét, a Merényt körülvevő négy-öt főkolompostól lefelé, egészen a gyámoltalan Zámencsik Béláig. Ennek a létrának a legalján, mélyen Zámencsik alatt következünk mi újoncok.

Laczkovics Sándor is ismétlő volt, de ő ebben az évben maradt le az évfolyamhoz; s az öccséhez, Laczkovics Józsikához. Gereben Énok nem volt ismétlő, sőt két sávot és két gombot viselt a gallérján, mégis a hatalmasok közé tartozott. Viszont volt egy ötödik tavalyi ismétlő, Szabó János Gerzson, aki egy fokkal lejjebb állt a másik négyenél; kicsit kívül maradt Merényi, Homola, Burger és a Varjú csoportján. A rossz arcú, himlőhelyes, nyiszlett kis Varjúnak tulajdonképpen Varga János volt a neve. Már ezt is tudtam. Azt hittem, hogy már mennyi mindent tudok.

Azt hittem, hogy Szabó Gerzsonnal barátságot kötöttem. Lassú észjárású, nehézkes mozgású, nagy, erős fiú volt ez a Szabó Gerzson. Nemígen avatkozott bele semmibe. Kék szeméből szelíd közöny áradt, bonyodalommentes jóakarát, mint egy állatszélidítő pillantásából. Kétségtelenül élvezett bizonyos mentelmi jogokat, területenkívüliséget, az évfolyamelső Drághhoz hasonlóan, de nem volt annyi szava Merényiéknél, hogy érdemes lett volna latba vetnie, gondoltam. Odaállt ő is röhögni Orbán Eleméren, többnyire, de sosem vitte rá a lelke, hogy tettelesen is részt vegyen a mulatságban. Sőt a nevetésében most felfedeztem némi elnéző, atyai kedélyességet, ami még a többiek kegyetlenségét is enyhítette.

Azért lett olyan fontos nekem Szabó Gerzson lelkivilága, akivel különben is egy asztalnál ültem az étteremben, mert egy szombati napon, szeptember 15-én, nekiajándékoztam a gyönyörű, sárga csomagolópapíromat.

A vacsora előtti órában a tanteremben rendezkedtünk. A tanszerládám belsejét készültem kibélelni papírral, ahogy Colaltótól és másoktól láttam. Zsoldos kezdte meg ezt a divatot, és gyorsan terjedt. Volt nekem egy nagyobb meg egy kisebb ív szép sárga csomagolópapírom. Még a bőröndömből mentettem ki, amikor leadtuk a raktárban. De nem volt rajkszögem. Colaltónak volt egy egész dobozzal; cserébe azonban a kisebbik papírt kérte. Nem adtam, mert ezt a hátsó rekeszbe szántam.

Véletlenül egészen rendkívüli csomagolópapír volt ez különben is. Félig áttetsző, zsíros fényű, okkersárga, és erősítésül szálak voltak belepréselve hálószerűen. Ki akartam szabni pontosan, azzal a szándékkal, hogy vagy szerzek valahonnét rajkszöveget, vagy ha nem, hát körös-körül beleragasztom a fiókomba, mert ragasztószerem volt.

Szabó Gerzson megállt mellettem. Érdeklődéssel nézte, amint bibelődtem a papírral.

- A tied?

Felnéztem rá.

- Enyém.

Barátságosan szólított meg, s amint mondom, a szeme kékjében is éreztem mindig valami barátságosat. Csak hajtogattam a papírt, nem vágtam.

- Madzag is van benne? - hajolt közelebb Szabó Gerzson. Megtapogatta. - Vagy cérna?

- Igen - mondtam. - Csak nincs rajzszögem.

Szabó Gerzson nagy tetszéssel simogatta a sárga papírt, csóváltatta a fejét, s végül felhorkant, leplezetlen elismeréssel a hangjában:

- Ha! Hogyapp!

Colalto felé fordult:

- Hogy ap? Hö! Hogyapitlibe izélték bele ezt a kurva madzagot?

Colalto udvariasan vigyorgott. A hálószerű szálak csakugyan rejtélyesen voltak beleizélve a papír anyagába. Szabó Gerzson hátba vágott, s amikor otthagyt, csak akkor kaptam észbe, hogy mi történt. Jóformán szívélyesen beszélgetett velem egy Merényiékhez egészen közel álló hatalmasság. Izgatottan kezdtek járni a gondolataim összevissza.

Aztán, nem is tudom, miért, s anélkül hogy különösebben megfontoltam volna, fogtam a kisebbik darab csomagolópapírt, és odavittem Szabó Gerzsonnak. A leghátsó sorban ült. Értetlenül nézett fel rám.

- Neked adom - mondtam -, ha kell.

Kék szeme elég hidegen meredt rám, de aztán hirtelen felcsillant, amikor megértette.

- Nekem adod? - kérdezte mohón, és villámgyorsan kirántotta a kezemből a papírt. Fölösleges volt ez a sietség, hiszen azért vittem oda. Schulze beült hozzánk egy félórára, s amikor megint visszament a B-osztályba, Szabó Gerzson előrejött hozzám.

- Kicsi - mondta. Letette elém a sárga papírt.

- Kicsi?

- Ha ideadod a nagyobbikat - mondta -, kapsz rajzszöget helyette.

Csupán egy fél másodpercig haboztam. Talán nem kellett volna. Később arra gondoltam, hogy talán ez volt a hiba. Mindenesetre odaadtam neki a nagyobbik papírt, elég őszinte lelkesedéssel.

Medve már egy félórával előbb is figyelte a sárga papíromat, és figyelte Szabó Gerzson megjelenését. Most is hátratekerte a nyakát, és szinte delejesen bámult bennünket. Nem lett volna szabad felállnia a helyéről, s ahogy felém indult, a katedrán ülő Drágh nyomban rá is kiáltott:

- Medve!

Schulze nem volt benn. Szabó Gerzson már visszament a helyére. Elég nagy zaj volt, mert hátul Homola gombozott Merényivel, és hárman körülállták őket.

Medve megállt előttem. Barna szeme csak úgy sötétlett a haragtól.

- Minek adtad oda neki? - förmedt rám. - Te hülye.

Elképedtem. Teljesen váratlanul ért a támadás.

- A fene egyen meg! - mondta Medve. Villogott a szeme feketén.

Mi baja van ennek, gondoltam. Jó modorú, udvarias fiú volt mindig, különösen velem. Olyan derűs, szinte lelkesült hangulatban voltam, hogy hamarjában nem is értettem, mit akar.

- Miért adtad neki? Hülye - ismételte Medve.

A sárga papírt azért adtam Szabó Gerzonnak, hogy megnyerjem a rokonszenvét. Örültem az egész dolognak, és ez a nyavalyás Medve most olyan szemmel nézett rám, hogy mégis majdnem elpirultam. Azt hiszem, valagba kellett volna rúgnom. Drágh megint rászólt. Medve dühösen a helyére ment nagy nehezen. Bosszantott a dolog, de a kedvemet nem sikerült elrontania.

Mert az étteremben, vacsoránál meg másnap is, láttam Szabó Gerzsonon, hogy jóakarátúan vigyorog rám egyet-egyet. Estefelé pedig, vasárnap volt, odahozott nekem egy fél marék rajzszöget.

Sajnos némelyiknek csak a feje volt meg. Amikor kezdtem berajzszögezni fiókomba a maradék kisebbik papírt, akkor vettem észre. A tanszerládám felét még ki tudtam volna bélelni. Kevés is volt a rajzszög. Aztán a második elgörbült és eltört. A harmadik is. Bosszantodtam, elkecseregettem. Aztán a negyedik is.

Majdnem sírva fakadtam. Sorra eltört valamennyi. Csupa rossz rajzszög volt. Nyilván egyszer már elgörbültek, s a belapult tűjüket zsebkéssel óvatosan megint kiegyenesítették; de mindenki tudja, hogy az ilyenek már használhatatlanok. Vagy mit tudom én, honnét szedte őket Szabó Gerzson.

Hirtelen haragomban visszavitem neki az egészet.

- Rosszakat adtál.

- Rosszakat? - nézett fel Szabó csodálkozva.

A szomszédja vigyorgott, pofákat vágott. Nem kellett volna visszavinnem, most már láttam.

- Rosszakat? - kérdezte Szabó Gerzson. - Nem tetszettek? No jó. Eridj a pitlibe!

Azt a tréfát eszelték ki, hogy másnap reggel az étteremben az „Imától!” és a „Leülni!” után ügyesen öt-hat rajzszöget tettek hirtelen a székemre. Ahogy nagy lendülettel beléjük ültem, kettő úgy megszúrt, hogy hangos kiáltással felpattantam a helyemről. Az ügyeletes tiszt meghallotta, és már mutatott is rám. Intett. Menjek ki a folyosóra.

Reggeli nélkül maradtam. Ácsorogtam kint, a fogason lógó sapkák között. A tálaló ajtajában bádogkannákkal csörömpöltek. Üres volt a folyosó, a légmozgás lassan járt föl-alá, a vesztibül felől jött, a konyhánál megmozgatta a gőzöket, egy kis ködcsapot hordozott bele az ételszagba. Sosem hittem volna, hogy ilyen sokáig szokott tartani a reggelizés. Furcsa érzés volt egyedül lenni.

Kalandos érzés volt. Még a reggeliről is megfélemeztem egy időre; ámbár az igazság inkább az, hogy a lelkem mélyén el sem tudtam hinni, hogy csakugyan ne kapjak reggelit. Majd csak lesz valahogy, gondoltam. - A végén biztosan beszólít az ügyeletes tiszt. De telt az idő, és semmi sem történt. Megfélemeztek rólam? Egyszerre csak kezdtek kitódulni az étteremből, és ráeszméltem a keserű valóságra.

Annyira hiányzott gégémnek a forró kakaó, hogy szinte fulladoztam a dühtől. Mégis, amikor a tolongásban felbukkant Szabó Gerzson és még ketten-hárman az asztalomnál ülők közül, s messziről röhögtek felém, hogy no ugye, ezek már megfelelő minőségű rajzszőgek voltak? - én is igyekeztem nevetni, mint aki jó képet tud vágni rossz tréfához. Megtanultam, hogy ez a célszerű viselkedés.

Arra gondoltam, hogy nem kellett volna egy fél másodpercig haboznom tegnapelőtt, amikor Szabó Gerzson elkérte a nagyobbik darab sárga papírt. Talán ezzel bántottam meg. Én ugyan nem azt latolgattam, hogy adjam-e vagy sem, csupán átfutott a fejemben, hogy Colaltótól a kisebbikért is kaptam volna rajzszőgeket, és hogy vajon érdemes lesz-e félig kibélelni a fiókomat, vagy inkább a hátsó rekeszt béleljem ki egészen. De amíg ezt végiggondoltam, talán tétovázni látszottam.

Azonban nem ezzel sértettem meg Szabó Gerzsont, hamarosan kiderült. Egyáltalán nem sértettem meg. Sorakozó előtt enyhén ülepen rúgott, alsó lábszárának gyakorlott oldalozó mozdulatával - ami megint a barátság jele volt. Még ketten ülepen rúgtak, szívélyesen. De nem derültem föl. Megették a reggelimet, kiröhögtek, s egy kicsit megrugdostak, nehogy elbízsam magam. A tanterem ajtajában, minthogy okosabbat nem bírtam kitalálni, rosszkedvemben én rúgtam bele a kövér Orbán Elemérbe.

Aztán később arra gondoltam, hogy ezt sem kellett volna. Csakó például sohasem rúgta meg Orbán Elemért. Másokkal verekedett, legszívesebben Borsa Lőrincsel, de Orbánt sosem bántotta. Senkit sem kellett volna megrúgnom.

Még később pedig arra gondoltam, hogy nem is senkit, hanem éppenséggel Szabó Gerzsont kellett volna farba rúgnom, ahelyett hogy futottam ennek a durva lelkű baromnak a barátsága után. Mert azért továbbra is igyekeztem a kedvébe járni.

Aztán jött olyan idő is, amikor a mindig nyájas, de a döntő pillanatokban tökéletesen részvétlen Colalto helyett szívesebben gondoltam Szabó Gerzsonra, akivel az ember legalább tudta, hogy hányadán áll. Colaltónak még csak el sem lehetett mondani, ha valami bajom volt; udvariasan és teljesen figyelmetlenül nézett a szemembe; nem hallotta, nem értette, nem vette tudomásul, amit beszélek, mint aki nem is tételezi fel az emberről, hogy odáig képes süllyedni, hogy baja, panasza lehet. Többet ért nála Szabó Gerzson, aki szegény nem is volt olyan durva lelkű barom; még többet ért a goromba Szeredy, aki meg egyáltalán nem volt goromba. De később megint jött olyan idő, hogy mégis megszerettem Colaltót; részvétlennek úgylis mindenki részvétlen volt, s ez a mókásan aszimmetrikus képű, nevetős fiú legalább rendületlenül iparkodott mindig jó modorú lenni; s már tudtam, hogy ez nem kicsiség.

Tulajdonképpen Medve befolyásolt Szabó Gerzson ellen, bár fogalmam sem volt róla, hogy befolyással van rám. Untam Medvét. Izgága volt eleinte; sokat ugrált, aztán idegeskedett; és meg sem próbált alkalmazkodni a helyhez, beleilleszkedni a rendszerbe. Csak sértett képpel válogatott az ételben. A húst jóformán mindig otthagya. Pedig már ő is örökké éhes volt, mint mindnyájan, és éppen a tízóráira kapott zsíros kenyere miatt került bajba kétszer is.

Ebédnél a húst mindig mócsingnak hívtuk, igazságtalanul, mert nem adtak ugyan nagyon szép húsokat, és a bonyeles részeket sem tisztogatták le róla, de azért meg lehetett enni. Medve piszkálgatta, félretolta, és beérte a krumplival, főzelékkel. Senki sem törődött vele, ha otthagytuk az ételt; emiatt még Schulze sem gyötört bennünket, ami igazán váratlan nagy szerencse volt. Medve nem is ehhez vágott sértett képet, hanem evés közben akaratlanul ráíródott arcára általános alaphangulata.

- Kell jó rajzszőg? Höhö!

Amikor Szabó Gerzsonéknak olyan jól sikerült a viccük a rajzszőggel, egész délelőtt ezt kérdezték tőlem. A tanteremben is, a szünetben is, még az árnyékszéken is.

- Kell jó rajzszőg?

A nadrágomat gomboltam. Medve az olajos falnál állt, háttal nekünk. Nyolcan-tízen voltunk a helyiségben. Szabó Gerzson elégedetten felnevetett, és ő is megkérdezte, huszadszor:

- Kell jó rajzszőg?

Medvét elfogta az indulat. Fejébe szállt a vér, és ilyenkor nem bírt uralkodni magán. Vizelés közben hátraszólt, éles, gúnyos hangon:

- Jaj de szellemesek vagytok!

Aztán ahogy ráeszmélt, hogy most már úgyis mindegy, indokolatlan, túlzott dühvel hozzátette:

- Ronda csiszlikék!

Ez a civil kifejezés a mi szótárunkhoz képest voltaképpen elég enyhe volt, de furcsaságában annál sértőbben hatott. Mégis, a szöveg itt majdnem érdektelen volt már. Hiszen elég volt, ha valamelyikünk fennhangon tett egy megjegyzést vagy önálló véleményt nyilvánított, akár a legközömbösebb dologról: arcátlan pimaszságáért rögtön megkapta a magáét. Formes egyszer a tanterem ablakában felkiáltott:

- Nini! Jár a szökőkút!

- Kuss! - förmedt rá Burger.

Szinte döbönt felháborodással kezdték gyalázni mások is:

- Ki kérdezett!

- Fogd be a pofád!

- Kinyílt a csipája!

Elrugdosták az ablak mellől, és odaálltak nézni a szökőkutat, amit csakugyan megindítottak. Én is éreztem, hogy Formes elvétette a hangot. Fesztelenül, elfogulatlan érdeklődéssel kiáltott fel. De Eynatten például rosszabbul járt. A folyosón tolongtunk tízperces szünetben, és Homola odakiáltott a B-osztályosok felé:

- Mi volt számtanórán?

- Dolgozatjavítás - felelte Eynatten fennhangon.

Homola, aki éppen fordult elfelé, hirtelen visszafordult, és ugyanazzal a lendülettel pofon vágta Eynattent.

- Kuss! Ki kérdezett?

Ahhoz képest tehát, hogy Medve egyáltalán közbeszólt Szabó Gerzsonék viccelődésekor, már elég mindegy volt, hogy mit mond. Nem is vették nagyon komolyan a sértéseit. Az egyikük tréfásan megrúgta hátulról. Medve, aki még nem fejezte be a vizelést, elvesztette az egyensúlyát, és nekiesett az olajos, kátrányos falnak; azaz kénytelen volt jobb kezével beletenyeregni az undok kátrányba, hogy neki ne essen arccal. Óriási nevetés támadt.

Egyszer Czakó Palit is nekitaszították így a vizeledefalnak. Czakó egy pillanatig kárvallott képpel nézegette a kátrányos tenyerét, lenyelt egy káromkodást, aztán, félig bosszankodva, maga is nevetni kezdett. S végül teli torokból együtt hahotázott a többiekkel, őszintén;

miközben megpróbált kezet fogni az újonnan érkezőkkel; de csak Tóth Tibort sikerült beugratnia ebbe; a többiek talán nem is akarta igazán. Tóth Tibornak remegni kezdett az összeszorított szája, lefelé görbült. Még mielőtt sírva fakadt volna, Laczkovics Józsika gonoszul megrúgta; kis mozdulattal, de úgy, hogy a heréjét is érje a rúgás, ami sokáig fáj. Gereben Énok csöndesen belerúgott Laczkovicsba, figyelmeztetőleg: „Hagyd!” Tóth Tibort már a második héten hagyták, mert a szép, lányos arcával mindig rögtön sírva fakadt, nem sokat kukoricázott; és ez elég kellemetlen látvány volt.

Medve nem tudott úgy viselkedni, mint Czakó. Gyors, döbrent pillantást vetett a tenyerére, aztán vadul megfordult, kissé meghajolva, sután, mert közben féltő, szemérmes és ideges mozdulattal igazgatta a nadrágnylását a tisztán maradt bal kezével. Riadtan oldalt lépett, ok nélkül, aztán túl gyors félfordulattal megint vissza. Sápadtan, kimondhatatlan gyűlölettel meredt ránk, és úgy állt ott a nagy nevetésben, olyan gyámoltalanul és olyan magányosan, mint egy súlyosan megsebesült, fiatal ragadozó.

Hol erre forgatta a fejét, hol arra. Egyszer rám nézett.

- Elefes - mondtam.

Tartoztam neki ennyivel még szombatról, amiért felelősségre vont kéretlenül. De még fontosabb volt jeleznem, hogy nem fújok vele egy követ; mert kínosan érintett, hogy mintegy az én védelmemben avatkozott bele a dologba. Ebből a veszélyes baromságból nem kértem. És dühös is voltam rá: minek ugrál, miért nem fogja be a száját, ha ilyen gyalázatosan rosszul viseli el a sérelmeket. Hiszen tulajdonképpen nagyon szerencsésen megúsza az egészet. Mégis kétségbe lesz esve megint, és magába roskad. Aki mimózálelek, az ne kötekedjen.

- Nyasgem! - tettem hozzá fokozódó meggyőződéssel.

De anélkül, hogy tudtam volna, máris Szabó Gerzson ellen hangolt kissé. Ettől fogva nem bírtam olyan őszintén udvarolni Szabónak, és jó ideig durva lelkű fráternek tartottam; amiben egyébként, ahogy már említettem, talán nem is volt igazam.

Medve nem felelt semmit; tett egy mozdulatot, mintha mondani akarna valamit, de aztán nem szólt; az egyik fülke deszkafalához lépett, és magasra emelve jobb kezét, beletörölte kátrányos tenyerét a választófalba. A tenyere és az öt ujj nyoma ott maradt feketén a falon. Örökre.

Legalábbis számunkra örökre, mert ezerkilencszázhuszonhat júniusában, amikor utoljára használtuk a helyiséget, még ott volt. Annyit jelentett, hogy az eltelt három év alatt nem festették újra az árnyékszék sárga deszkafalait.

4

De nem így telt velünk az idő. Rosszul mondtam el az egészet. S ráadásul ugrom egyet a végén, és három évet emlegetek, számszerű adatokkal, mintha lemérhető, egynemű valamiről beszélnék. S mintha ez a valami események összefüggő egymásutánja lenne.

A három év például egyáltalán nem telt el, hanem van; minden pillanata áll egy helyben, kivetítve a mindenség ernyőjére, szélesen, mint egy divergens sugárnyaláb metszőpontjai szferikus felületen. Az árnyékszék deszkafalán porszem rakódott porszemre, és ha Medve tenyerének a nyoma végzetes jel volt a falon, talán a láthatatlanná vált fekete kéz szörnyű „mene tekелje”, hát annyi bizonyos, hogy nekünk erről nem volt tudomásunk, sőt ma sincs

róla tudomásom. Lehetséges, hogy fennáll a dolgok közt valamiféle isteni rend és összefüggés; az is lehet, hogy jeleket ró a falra, mindenfelé, szívesen kínálkozó, sőt magukat kellett jelképeket; s kétségtelen, hogy magam is könnyebben tudnám rendbe szedve és cselekményszerűen elbeszélni, hogyan telt el három évünk, ha a fekete kéz jeléhez igazodom: csak hogy számunkra semmi ehhez foghatót nem jelentett, az időnk múlásában pedig, a valóságban, semmi ilyen átfogó, egységes vagy világos formában kifejezhető összefüggés nem nyilvánult meg.

A fekete kéz úgy merült feledésbe, és annyit ért, mint az a parányi orsóra tekert erős fonál, amit még anyám csomagolt be nekem annak idején, hogy tisztogassam vele a fésűmet, nehogy megszóljanak majd érte a többiek, ha látják, hogy korpás. Hát hogy is mondjam? Ilyesféle tisztátalanság itt akkor se igen sértette volna társaim finnyasságát, ha sokkal nagyobb érdeklődéssel viseltetnek magánügyeim iránt. Aztán, bár tisztogatni hajnaltól estig mindent tisztogattunk, mintegy vezényszóra, mégsem tudom, hogy a nap melyik órájában, percében, másodpercében lett volna olyan negyedórám, amikor alkalmam nyílik pusztá lelkesedésből a saját fésűmet pucolgatni. Egyébként kopaszra voltunk nyírva nullásgéppel. A fésűm használatlanul hányódott a fiókunk alján. Anyám jó tanácsát elfelejtettem, mint nem létező dolgot, mert az alanya, állítmánya, tárgya, minden mondatrésze egyszerűen értelmetlenné és érvénytelenné vált, s a kis orsónak minden vonatkozása megszűnt a valósággal. Így feledkeztünk meg a fekete kézről is, ha ugyan egyáltalán elhangzott a gyakorlótér szélén valaha is az a rövid beszélgetés.

Itt nem volt hajunk, itt nem volt összeesküvés. De ha lett volna, akkor sem volt ki ellen, mi ellen. Legfeljebb a világ belső szerkezete és emberi mivoltunk végső természete ellen. Mintha a halak így szólnának a tenger mélyén: Ne hagyjuk ezt, hogy a világ cseppfolyós, és hogy mi halak vagyunk benne, hanem fogjunk össze, és legyünk emlős állatok, szilárd talajon. Ismét lehetséges, hogy valahol, talán a csillagokba írva, fennáll ilyen kötés; elképzelhető ilyen átfogó törekvés. A kivitelezése azonban hosszabb időt vesz igénybe, semhogy a mi létünk méreteinek nagyságrendjében át tudnánk tekinteni, s egyáltalán tudomásunk lehetne róla.

Nem így telt velünk az idő. Nem cselekményszerűen, nem áttekinthetően. A kézzelfogható valóságban éltünk, nem dicséretes eszmék jelképei közt vagy kerek történetek absztrakcióiban. Medve tenyere nyoma végzetesebb jelentést tartalmazott számunkra, mint bármiféle fekete kéz mene tekелje. Két év múlva, három év múlva is ott volt; számunkra az első emeleti egyik árnyékszék telefirkált, faragott, maszatos deszkafalának kis darabját jelentette, ahová valaki egyszer belekente az olajos tenyerét. Meghitt és ismerős folt volt, de nem láttuk külön. Százszor, ezerszer futott el rajta a pillantásunk. Porszem rakódott porszemre. Azt jelentette, hogy nem történik semmi, hiába várjuk. Hogy csak rakódnak bennünk a napok, az órák, a percek: nincs más cselekménye az életünknek. Azt jelentette, hogy mégis így telik velünk az idő, rettenetesen és csodálatosan.

Elmondtam időrendbe szedve három nap mozzanatait, szombat délutántól, amikor Szabó Gerzsonnak adtam a sárga papíromat, és Medve felelősségre vont érte, hétfő délelőttig, amikor a rajzszőgekkel bosszantottak, és Medvét nekilökték a vízdédnek. Nem így telt el ez a három nap. Nem ilyen gyorsan; nem ilyen összefüggően; s egyáltalán, nem ez történt.

Az történt, hogy hétfőn németóra alatt a Lázadás a Bounty fedélzetén-t olvastam. Az történt, hogy vasárnap délután fél öt felé megeredt az eső, és abbamaradt a szokásos kincstári sétánk, felvonultunk a tanterembe, és szabad foglalkozás volt vacsoráig. Délelőtt nagyon sokáig tartott a mi protestáns istentiszteletünk, s mire a hálóterembe értünk, a katolikusok már visszaöltöztek háziruhába. Ez jó volt, mert egy negyedórával kevesebb időt töltöttünk Schulzéval. Visszaadta a könyvem elbéd előtt, fene tudja, miért, amit még a bevonuláskor

elkobzott. Formesnak is, Colaltónak is, másoknak is; egy csomó könyvet hozott ki a század-irodából. Néztam Schulzét, de csak a szemem csücskéből, a bajuszát; most már olvashattam volna a Bounty fedélzeté-t; kinyitottam a könyvet, és Schulzét ügyeltem közben, mintha olvasnék, ez történt. Bognárnak majdnem nekiment két kerékpározó negyedéves a külső fasorban, amikor indultunk fel a tanterembe; ők nem örültek az esőnek, mert biciklizni szerettek volna. A Netter-kapu nyitva volt, csodálkoztunk is. Szombaton is néztam Schulzét, illetve nem mertem nézni, csak tudtam, hogy ott ül hatlépésnyire előttem a katedrán, és én nem nézek fel rá, s nem bírtam másra gondolni. Nem bírtam ügyelni a tanulásra. Ez a félóra egymagában tovább tartott három napnál. Hétfőn dühös voltam Medvére valami miatt, talán mert a napos tiszt kidobott a reggeliről. Az történt, hogy este gombot kellett varnom a nadrágomra, mert előzőleg fehér cémával varrtam fel, és Schulze levágatta. Gyalázatos dolog volt. Az történt, hogy szombaton lencsét kaptunk vacsorára, belevagdalt kolbásszal. Kanállal ettük, levesestányérból. Másodszor is jutott nekem. Ilyen jó napom se volt még életemben.

Három napig madarat lehetett volna fogatni velem akkor este az étteremben. Csak sajnos lassan telt az idő. Mire elérkezett a másnap vagy akár a következő félóra, már minden másképpen volt.

5

Lassan telt az idő. Hosszú volt a szeptember. Nem tudok rá hasonlatot, hogy milyen lassan telt és milyen hosszú volt, és nincs is kedvem felelőtlen hasonlatokhoz. Illetlenség volna. Mert ma már könnyen beszélek. Páholyban ülök, és hányavetin dobálódzom napokkal, hónapokkal meg évekkkel, évtizedekkel. Mint meghódított birodalmat, nyeglén járom szélteben-hosszában a letelt időt, pedig amíg múlt velünk, olyan nehezen múlt, hogy szinte önkínzás volt számon tartani a napokat, ahogy Colalto tette.

Zsoldosnak volt egy kis zsebnaptárja, s esténként kihúzta benne az elmúlt napot. Nem elégedett meg egy egyszerű vonással, hanem feketére mázolta ceruzájával az egész sort, a protestáns és izraelita naptárrovatokkal együtt. Egyrészt olvashatatlaná akarta tenni minde-
nestől, másrészt pedig így nagyobbna tűnt a nyereség, mint ha csupán a keltezést húzza át. A lap másik oldalán párhuzamos kis hurkák kezdtek kidomborodni, s helyenként át is szakadt a papír, a még távoli, kihúzásra nem jogosult októberi naptároldalon; ennyit ért el vele.

Fájdalmas volt ráeszmélni, hogy milyen nyomorúságosan kevés idő telt el, mégis számon kellett tartani valahogyan a napokat, mert a természetes időérzékünk eléggé felmondta a szolgálatot. Vakon tántorogtunk a halmazállapotát veszített időben, s hol úgy éreztük, hogy egy helyben állunk, hol pedig mérhetetlen messzeségben láttuk magunk mögött a nemrég múlt eseményeket. Az időközök megnyúltak, vagy semmivé zsugorodtak, vagy akár visszájukra fordultak olykor, felborítva az időrendet is.

Tulajdonképpen csak kétféle napunk volt, Schulze-nap és Bognár-nap. A létezésnek ezt a tovább már alig egyszerűsíthető ütemét néha megzökken-tette a vasárnapi és ünnepi szolgálatnak a hétköznapi-tól független beosztása, más szóval mondva, megtörtént, hogy Schulze nem ment haza délben, hanem negyvennyolc óráig maradt szolgálatban egyfolytában. Ez sokszor csak az ebéd előtti kézmosásnál derült ki, és teljesen készületlenül ért bennünket. Ilyenkor haragudtam én Szeredyre. Az embert először jeges iszonyat fogta el Schulze láttán, majd tomboló felháborodás, aztán csüggedés. A hálóteremben, kézmosáskor, még a végső csüggedés előtt voltam. Szerettem volna belerúgni a szekrényajtónkba, beleverni fejemet a

falba, végigvetni magamat az ágyon, és hason fekve bögni legalább. Természetesen nem tehettem egyiket sem; de Szeredy még csak jelét sem adta, hogy szeretne valami hasonlót elkövetni. Közönyösen vette ki a fiókból a szappanát, szótlanul akasztotta le a törülközőjét. Ilyenkor haragudtam rá a legjobban.

Ritkán történt meg ez a szolgálatcsere, de a két utolsó órán mégis figyeltük, ha lehetett, hogy megy-e el Schulze; s ha az ablak közelében ülők meglátták őt odalent hazafelé indulni, rögtön továbbadták a megnyugtató hírt. A tiszthelyettesek és a tisztek kint laktak a városban, kivéve Monsignor Hanákot, akinek a földszinten, a kis zeneszoba mellett volt két szobája, meg az iskola parancsnokát, Kovách Garibaldit, akinek az első emeleten volt rendes lakása. Kovách ezredest ennek ellenére jóformán soha nem lehetett látni sehol. Már-már rejtélyes volt, hogyan jár haza, mert a lakásához csak a mi tantermi folyosónkon át lehetett eljutni. Fél-évenként legfeljebb egyszer jött be pár percre hospitálni valamelyik óránkra, a keddi vagy szombati délutánokon nagy ritkán fel-feltűnt szikár alakja a gyakorlótér szélén, s egy alkalommal a főépület előtt láttuk álldogálni egy zöld ruhás, szőke hölgy társaságában.

A kedd és a szombat nehéz, átkozott nap volt, mert egész délután gyakorlatozás folyt. Szerdán a két utolsó óra, a szabadkézi rajz, jó volt. Fent, a nagy rajzteremben ráérős kávéházi életet éltünk. Kellemes volt rajzolgatni is. Az óra előtt és a tízpercekben a lépcsőház képekkel teleaggatott falait nézegettük, Amadeus Krause, Szelepcsényi meg a többi egykori növendékek bekeretezett rajzait, bent pedig a terem némi változatosságot nyújtott a hálótermünk és tantermünk egyhangúsága után, mert egészen más volt, érdekesebb, világosabb, tele gipszmintákkal, koponyákkal, mértani idomokkal. Engem talán egy életre megtévesztett mindez, s lehet, hogy azért mentem el festőnek, mert azt képzeltem, hogy a festészet ilyen kellemes kupleráj, mint a szerdai két rajzóránk volt. Ma már tudom, hogy a művészet sajnos nem kávéház, hanem akkor már inkább hasonlít egy keddi vagy szombati menetgyakorlatra, ami igazán keserves és homályos célú mesterség volt, mégis, ha keresztülvonultunk a városka utcáin, örömről leltük benne, hogy valami fegyelmezett és egyben hetyke dolgot mutassunk a civileknek, bárha belegebedünk is.

De megint jócskán előrerúgatók az időkben, hogy a festészeztől bölcselkedjem, s ismét ki kell igazítanom a szavamat. Sok az a harminc esztendő, amit átugrottam, még több az újonckiképzés hat hete. Ott még nem tartottunk. Október közepéig egyáltalán nem vonultunk ki a városon keresztül, és nemigen leltük örömről semmiben. Legfeljebb egy kis nyugalmat találtunk abban, ha a rajzteremben, a tanteremben vagy az árnyékszéken békében hagyott bennünket Schulze. Érdeklődésünk is csak azért csillant fel az apró-cseprő, szokatlanabb dolgokra, mert együgyű módon változást reméltünk tőlük. Ha kinyitották a Netter-kaput egy társzekérnek, ha elmaradt egy kihallgatás, ha a hipermangános kanna nem volt a helyén este, ha megláttunk egy új arcot a tisztek közt vagy egy civilt a gazdasági udvarnál, vagy ha csupán annyi történt, hogy Marcell főhadnagy olvasta fel délután a napiparancsot az altiszt helyett, a lelkünk mélyén rögtön reménykedni kezdtünk, hogy talán végre lesz valami.

A józan eszünkkel persze tudtuk, hogy fölösleges olyan bizakodó érzéssel bámulni a szivárványt a lövölde fölött, vagy Kovách Garibaldit, vagy a nyitott Netter-kaput, mégis néztük; bámultunk, megcsodáltunk minden szokatlan potomságot, akarva, nem akarva. Felfigyeltünk arra a két kőművesre, akik a vesztibülben valamilyen emléktáblát helyeztek el. Ahá, gondoltuk, verik már a vakolatot! Talán, talán - kezdett az ember menthetetlenül reménykedni -, talán elmarad a fürdés! Kint a gyakorlótéren a parancs és az uzsonnakiosztás után el is terjedt a hír, hogy Schulzét tanfolyamra vezényelték.

- Ló! - mondta Szeredy felháborodva.

- De - erősködött Laczkovics Sándor. - Jutasra megy.

- Nem az van - mondta a csúcsfejű Inkey -, hanem októbertől fogva később lesz az ébresztő!

Bánom is én, gondoltam, csak legalább a fürdés maradna el. Ez is ugyanilyen légből kapott képtelenség volt, de szerényebb ábránd. Az oszloj után Medve szokása szerint elindult fel, a ródlidomb felé, Merényiék rohantak futballozni, Schulze pedig leült egy padra, a kapu mögött, ahol néhányan rögtön körülvették, illő távolságban persze, s hízelkedő arccal várták, hogy odavessen nekik egy-egy kedélyeskedő szót, mialatt kissé csúfondárosan, de jóakarattal nézi a labdarúgókat. Halász Péter és Szabó Gerzson is gyakran ott lebzsel a tiszthelyettes talpnyalói közt. Még a tekintélyes és komoly Drágh is néha. Én is megpróbáltam egyszer, jóval később, mert az első időkben nem mertem volna odasomfordálni a közelébe. Volt úgy, hogy Schulze meg sem szólalt, csak ült rejtélyes félmosollyal az arcán, amíg véget nem ért a szünet. De volt úgy is, hogy elejtett egy-két megjegyzést. Ezt jó jelnek tekintettük mindig, bár sokszor alaptalanul. „Schulze tiszthelyettes úrnak ma jó hangulata van.” Vakkantott valamit a bajusza alatt, s a körülötte ácsorgók buzgón továbbadták: „Homola! A tiszthelyettes úrhoz!” vagy: „Mufi! Ide!” - s megállt egy-egy percre a játék, amíg Schulze elmondta a tréfáját, vagy megismételtette Mufival a cigánykerekét, és jóindulattal elbocsátotta. Én is odaálltam mögéje néhányszor kacagni a humorán, de aztán abbahagytam, amikor láttam, hogy úgysem megyünk semmire effélével: Schulze hozzáférhetetlen és megvesztegethetetlen. Akivel délután kedélyeskedett, este ugyanúgy kezeli, ugyanúgy kipécézi esetleg, és lecsap rá valamiért, mintha semmi sem történt volna. Abbahagytam, aztán folytattam mégis: amikor megértettem, hogy senki sem számításból hízeleg neki, hanem tiszta szívből. A hatalma őszinte, áhítatos tiszteletéből. Így illett. Még a gondolat is képtelenségnek tűnt volna, hogy senki se álljon ott a padnál Schulze körül. Hogy az oszloj után egyszerűen faképnél hagyjuk őt valamennyien. Medve azonban el sem kezdte, abba sem hagyta, nem is folytatta, mint én. Rövid volt ez a délutáni szünet, és drága minden perce. Medve elvonult magában egy távoli padra, vagy leheveredett a fübe a kis domb hajlatánál, sőt hamarosan szokásává vált, hogy a domb túlsó oldalán keressen magának menedéket, a gyakorlótér felső végében.

Gesztenyefasor választotta itt el a gyakorlóteret az intézeti kórház és a gazdasági udvar léckerítésétől. A füvel benőtt dombocska oldalában kőtábla hirdette, mint egy óriási sírhalmom, gót nagybetűkkel: „Rodelhügel.” A külső fasoron túl sűrű bokrok, fák takarták el a magas téglakerítést, s a dzsungelövezet mélyén, a fal tövében is lehetett tanyázni, sőt egy helyen kilátóerkélyszerűen fel lehetett kapaszkodni a kerítésre. Szeredy és a nagy Laczkovics nyomában én is bebújtam a lombok között, és a kivert téglák helyére lépve, felhúzódkodtam a falra. A világ kint, a tág és szabad világ mezőkből, dűlőutakból, ugaron hagyott földekből állt. Bizakodva néztem a nyugati ég alját. De persze nem maradt el a fürdés.

Péntek délután volt mindig a fürdés az alagsorban - a péntek is átkozott nap volt. Ágyékkötőszerű, kis fürdőnadrágunkban, majdnem meztelenül, Schulze ugráltatott és vezényelgetett bennünket; meg sem tudtunk rendesen törölközni; a félőrült siettetésnek és a kényelmetlenségnek ravaszul kiagyalt pokla volt ez a fürdő. Előre rettegtünk tőle, pontosabban, pénteken déltájt, a két utolsó órán kezdtem meg a rettegést. Ennyiből állt nagyjából a naptárunk. A Schulze-Bognár-váltakozásokon felül a hét napjait csak ezek a gyakorlatok, szabadkézi rajzok és fürdők határozták meg.

Medve még arra is emlékszik, hogy csütörtökön ebéd után vívóóránk volt mindig a tornateremben, s a parancsfelolvasáshoz onnét vonultunk ki egyenesen, a hátsó kapun át. Ebből aztán meg tudja állapítani, hogy aznap csak hétfő lehetett, amikor megláttuk Kovách Garibaldi ezredest a szökőkútnál beszélgetni egy szőke hölggyel. Sem kedd, sem szombat nem volt, sem szerda nem volt, sem péntek nem volt, minthogy sem gyakorlat, sem rajzóra,

sem fürdés nem volt aznap. De csütörtök sem volt, mert a főkapun mentünk ki, és kanyarodtunk jobbra, az északi gyakorlótér felé, nem pedig a hátsó kapun át. „Hétfő volt körülbelül” - írja Medve; de hogy hanyadik hétfő, s hogy milyen kevés hét, sőt milyen kevés nap telt el a bevonulásunk óta, azt ott menet közben bizony nem tudtuk volna megmondani.

Már akkor kezdtek elmosódni a napok közti különbségek, amikor negyedszer-ötödször vonultunk le ugyanígy a délutáni parancsfelolvasáshoz. Elrakodni. A folyosón sorakozó. Jobbra át! Sapkám a félmeztelen Szent Ágnes képe alól akasztottam le. A lépcsőn jobbra fordultunk, aztán balra, ott lógott a „Las Meninas”; az alsó lépcsőszárny fokai voltak a leghomorúbbra kikoptatva. A vesztibülben az él automatikusan lassított, hogy a lépcsőn leszakadozó balszárny felzárkózhasson. Hanyadszor csináltuk már ezt: századszor, ezredszer, ötödször, tizedszer? Medve azt írta, hogy a második emeleti lépcsőszakaszon mintegy hatezerszer, az első emeletin mintegy tízezerszer haladt végig életében; s ha le akarja mérni, hogy mennyit koptatott el az amúgy is kivájt fokokból az ő lába, ha be akar számolni róla, hogy mi volt a különbség az első és az utolsó lépése között, amit ezen a lépcsőn megtett, akkor körülbelül a semmit kell integrálnia, mert az ötödik és hatodik alkalom között éppúgy nem volt észlelhető különbség, mint az ötezredik és az ötezeregyedik között. Mégis, teszi hozzá, a feladat megoldható.

6

„Hétfő volt körülbelül. A vesztibülben az él magától lassított. A porta és a zeneszoba közt a balszárny lassan felzárkózott. De a főkapun kilépve Schulze díszlépést vezényelt. Nini, gondolta Medve egy pillanatra.

A többiekkel együtt, fejét mereven az ezredes felé fordítva, még merevebben csapkodta lábát a kavicsos sétányon. Kovách Garibaldi öszülő halántékú, jóvágású férfi volt. A szeme két sarkában mosolygó ráncok és bölcs, atyai tekintete azt a gyanút ébresztette fel az emberben, hogy ez a kellemes öreg katona mindent tud. Többet tud a világról, mint a felnőttek, többet, mint Marcell főhadnagy. Sőt talán azt is tudja, amit ők tudnak - gondolta Medve -, s ez a higgadt, férfias mosolya éppen arra biztat, hogy nem kell olyan komolyan venni az emberek világát.

A parancsnok azonban nem tudott semmit, s a mosolya nem biztatott semmire. Mindez káprázat volt: a másodperc töredéke alatt eloszlott; émelyítő, rossz nyomás maradt mögötte Medve gyomorszája táján. De már nem az ezredest nézte.

A szép, szőke asszony, aki Kovách ezredessel beszélgetett a szökőkútnál, ernyőt tartott a kezében, és divatos, zöld kalapja karimájáról fátyol lógott a homlokába. Egy civil. Nőnemű lény. Ráadásul jól öltözött fiatal hölgy. A zöld utazókosztüm, a kalap, a fátyol Medvét nyomban emlékeztetni kezdte valamire.

Mint elsüllyedt világrész, úgy merült fel előtte a budapesti Ferenciek tere, ahol a templom előtt talán ebben a percben is jönnek-mennek a kalapos, ernyős nők, apró csomagjaikat lóbálgatva. Vagy ilyenkor talán inkább színházba készülődnek lassan. Vagy még pongyolában szundikálnak a díványukon Budán, Pesten, Párizsban, Londonban, Rómában. Álmosan ébrednek, összekócolt bubifrizurával. Délutáni szobák jutottak az eszébe, rokonok, ismerősök lakásai szerte a fővárosban; egy zugligeti villa magasán fekvő tenispályája; az Anker köz esőtől csillogó járdája; a régi Városi Színház lejtős, szőnyeges ruhatári oldalfolyosója, ahová egyszer elvitték; és keresgélte magában az operett egyik dallamát; de nem tudott rájönni.

Nem tudott azonnal rájönni, pedig ezeket a dolgokat szerette volna rögzíteni az ismerős dallammal - »Bob úrfi... Bob úrfi...?« -, hogy magával vigye a »Rodelhügel«-tábla tövébe, a dombhoz, ha majd a parancs és uzsonna után Schulze végre oszoljt vezényel. Mert igaz ugyan, hogy Kovách Garibaldit megpillantva, aki végtére is a legfőbb parancsnok volt itt, s messze fölötte állt Schulzénak, az embert akaratlanul olyan titkos várakozásféle fogta el, hogy egy szép napon tényleg átveszi majd az uralmat a tiszthelyettestől; ezt az érzést azonban Medve nem vihette magával, mert szinte azon nyomban megszűnt, azaz belevegyült egy nyomasztó tudás. Az ezredestől éppúgy nem várhat semmit, mint a többi tiszttől.

A félreértést az okozta kezdetben, hogy Marcell főhadnagyon kívül, aki szemmel látható jóakarattal beszélt mindig vele, Kuzmics százados is megdicsérte egyszer a feleletéért meg a mértanfüzetéért, s az első szabadkézi rajzára is jelest kapott. Hamar kialakult körülötte a hangulat, hogy szorgalmas, jó tanuló. Még az idegesebb tisztek is a legtürelemesebb hangjukon szóltak hozzá, a békésebbek pedig szinte megbecsüléssel.

Medve ebben valamiféle védelmet érzett vagy legalábbis a védelem lehetőségét. Láta, hogy egyelőre nem sokra megy vele, de úgy képzelte, hogy ha arra kerülne a sor, a tisztek, tanárai, évfolyamfőnöke pártjára kelnének. Az is csak megerősítette ebben a hitében, hogy a többiek mindnyájan féltek és utálkoztak a kihallgatástól, melyet a délelőtti szünetben tartott mindig a kopasz alezredes, századparancsnokuk. Ami nekik rossz, gondolta Medve ködösen, az neki csak jó lehet; az alezredes ott nyilván igazságot szolgáltat.

A napiparancsban nyakra-főre olvasták fel a különböző fenyítéseket; hol ezt, hol azt büntette meg valamivel a századparancsnok. Medve még sosem volt kihallgatáson, s nem is félt tőle. Akkor sem ijedt meg, amikor egy németóra elején Ernst alezredes kihallgatásra rendelte.

Jóságos öreg volt ez az Ernst alezredes. Tutyimutyi bácsi. Nem tudott rendet tartani, és ötpercenként letámolygott a dobogóról, hogy rikácsolva csendet ordítson. Medve az első sorban ült, a középen. Ernst alezredes többnyire az ő tanszerládájának dült neki, s a ceruzájával szilajul kopogva az asztalka lejtős, zöld fedelén, Medve válla fölött kiabált át:

- Ruhe! Indolens szamarak! Nem tűröm!

Németül, magyarul gyalázta az osztályt, rázta sovány, öreg öklét, és Medve úgy fogta fel, hogy mindez nem neki szól. Egyébként joggal fogta fel így, de az igazságnál döntőbb volt, hogy a látszat is ezt mondta: az alezredes átnézett fölötte, és a többiekre ordított.

Medve unta Ernst alezredes unalmas óráit. Nem bírt figyelni. Mégsem beszélgetett a szomszédaival, mint mások. Ugyanis sem bal oldali szomszédja, a kis Matej, sem a jobb oldali, a vidéki színész képű Zsoldos, nem beszélgettek vele. Zsoldos legfeljebb annyira ereszkedett le hozzá néha, hogy - ha nem volt bent tiszthelyettes a tanteremben, és a selyempapírba burkolt fésűjén, mint valami szájharmonikán, eljátszott egy simmit - más hallgatóság híján egy-egy percre Medve felé fordult, s a szemöldökét sokatmondóan ráncolgatva az ő arcába fújta, zümmögte, zizegte a táncdalt. Beszélgetnivalója azonban nem volt vele.

Egyszer, ahogy rögtön a németóra elején megindult a szokásos pusmogás és Ernst alezredes feltápáskodott, és nehézkesen, de nagy igyekezettel mindig a lába elé nézve lesietett a katedréről, hogy Medve tanszerládájára támaszkodva csöndet kiabáljon, bal kezével váratlanul beletenyereelt egy nagy, maszatos zsírfoltba.

Elakadt a szava. Megérezte a csúszós ragacsosságot, és csodálkozva kezdte nézegetni a tenyerét. Aztán ráförmedt Medvére:

- Sakrament! Te... nebuló!

Tudott jól magyarul, anyanyelvén; sőt, mintha sokkal nagyobb szókinccsel élt volna, mint mások; de a kifejezéseknek egy meghatározott csoportját értelmüktől eltérően, a saját felfogása szerint használta. Ilyeneket mondott: »Magának híre-hamva sincs!« - ami azt jelentette leginkább, egyebek közt, hogy az illető meglehetősen gyengén felelt. Aki nem tudott semmit, annak azt mondta a feleletére, lesújtóan: »Alkalmasint.« A neveket is kicsavarta, elferdítette önkényesen. A »nebuló«-t súlyos sértésnek szánta.

Sarkon fordult, s lehajtott fejjel, a dobogó lépcsőfokait nézve, visszament a katedrára. Az ülésrendtáblácskán kikereste Medve nevét, ami elég sok időbe telt. Végre felnézett:

- Zögling Medvey!

- Parancs! - mondta Medve felpattanva. Felállás közben egy pillanatra előregörnyedt, mert fáj a hasa, vagyis inkább émelygett.

Az öreg Ernst nem vette észre szabálytalan felállását; sohasem vett észre semmit. Könnyű volt packázni vele, könnyű volt felbosszantani. A keze, a feje remegni kezdett haragjában, homályos szemmel nézelődött tanácstalanul, könnyzacskói megduzzadtak, köhögés fogta el, fújta az orrát sokáig óriási zsebkendőibe. Medve rendszerint azért szurkolt, hogy ne lármázzon az osztály, és ne hozzák ki a sodrából szegény öreget minduntalan. Hiszen nem olyan nehéz megállni, hogy csöndben maradjon az ember, gondolta nagylelkűen a többiek nevében. Nem vette észre, hogy neki aránylag nem kerül sokba ez a nagylelkűség. Elképzelte a nyugdíjas Ernst alezredest családjá körében, felnőtt gyermekeivel, unokáival, akik szeretettel és kíméléssel vannak iránta. Végére is egy hosszú emberélet áll mögötte. Mégis csupa jóság, csupa megértés. Most azonban váratlanul elég nyersen förmedt rá Medvére:

- Kihallgatásra! Jelenti, hogy zsírt kent az asztalára. Abtreten!

Ez a német vezényszó sem volt egészen helyénvaló. A »lelépni!« után tisztelegni kellett, hátraarcot csinálni, és három kemény lépés után elmenetelni valahová messzire. Ernst alezredes »abtreten«-jét legjobb esetben is csak afféle indulatos fellengzősségnek lehetett felfogni, és Medve legfeljebb átvitt értelemben tudta végrehajtani. Leült, egyebet nem tehetett. Noha a zsírt nem ő kente az asztalára.

Az igazság az, hogy Medve nem gondolkozott sem a vezényszó értelmezésén, sem Ernst alezredes jóságán vagy igazságtalanságán, sem a kihallgatásra rendeltetésén. A ködös civil fogalmak és gyerekes elképzelések egyre ritkábban kísértették; kezdett kicsúszni alóluk a talaj: már nem gondolta, hogy a tiszték majd a pártjára kelnek, vagy hogy a kihallgatáson a századparancsnok igazságot szolgáltat. Nem gondolta az ellenkezőjét sem. Ezen a napon nagyjából állandósult benne az az állapot, hogy egyáltalán semmire sem tud gondolni, csupán forró, vörös és fekete karikák tágulnak-szűkülnek a szeme előtt, a naponta megújuló kétségbeesés és tanácstalan zavarodottság félönkvületében.

A délelőtti szünetben, közvetlenül a németóra előtt, aznap fent maradt a század a tantermekben, mert esett az eső. Az orvosi vizit és a tízórai-kiosztás után Bognár kiment az iroda elé összeállítani a kihallgatást. Medve beleharapott a zsíros kenyerébe, fél combbal a tanszerládáján ülve, s átadta magát az evés gyönyörűségének. Nem vette észre, hogy a rossz arcú Varjú előrejött, és már Zsoldosnak ütögeti fel az állát. Medve háttal ült nekik, félíg Matej felé fordulva.

A délelőtti vajas vagy zsíros kenyeret nagyon szerette. A mócsingos húsokat még otthagytá, de a grízes metéltet, noha utálta, éhségében már megette. A vasárnapi, esti szafaládét is megette, pedig az olyan rossz volt, hogy sokan felvitték a hálóterembe, dobálódzni vele. A zsíros kenyér azonban óriási érték volt. A kis Matej a vastag karéjt szélteben elnyiszálta a

bicskájával. Ilyen módon két vékony karéjra tett szert. A zsírosat megette, az üreset pedig megkente magának kacsaszírral. Ugyanis volt egy befőttesüvegnyi szép barna csíkos, lesütött kacsaszírja a hátsó rekeszében.

Ezt nézte Medve. A legnagyobb önuralommal sem tudta megállni, hogy sóvár szemmel ne nézze Matej kacsaszírját. A kis szeplős fiú egyszer vagy kétszer adott belőle egy kenésnyit a legjobb barátjának, mert jószívű volt hozzá, de másnak természetesen soha, hiába kértek tőle olykor szemérmetlen erőszakossággal. Az üveget is úgy tartotta a bal hóna alatt, hogy bármikor gyorsan vissza tudta lökni a hátsó fiókba, s a fiók fedelét is rácsapta, ha veszély fenyegette a kacsaszírt. Merényi persze elszedhette volna tőle, ha akarja, de Matej barátságban volt Mufival, s ezen a réven némi kiváltságos kíméletben részesült. Drághnak viszont önként adott volna, ha kér; Drágh azonban nem kért senkitől semmit.

Medve kénytelen volt megérteni, hogy őt milyen mérhetetlen távolság választja el a kacsaszírtól, s bár sokszor úgy elfogta a mohó vágyakozás, hogy mindenről megfélelkezve, már-már azon volt, hogy kérjen egy késhegynyi Matejtől, végül mégsem szólalt meg soha. Nem lehetett annyira elvakulnia, hogy ne tudja, milyen reménytelen és nevetséges, megalázó helyzetbe hozná csak magát egy ilyen kéréssel.

Lecsúszott az asztaláról, és nagy önfegyelemmel elfordult Matejtől. A karikás szemű Varjú állt előtte. Mutatóujjával Medve zubbonyának felső gombjára bökött.

- Ni! Mi van itt neked?

Meggyőző volt a mozdulata, és Medve szórakozottan le is nézett rögtön a gombjára. Pedig ismerte már ezt a kis viccet; az előbb éppen Zsoldossal csinálta a Varjú. Medve mástól is látta már. Amint lehajtotta a fejét, a Varjú villámgyorsan felütötte Medve állát. Csattant egyet az állkapcsa, és ráharapott a nyelvére.

Jobb kezében tartotta a zsíros kenyerét. Megpróbált úgy viselkedni, mint Zsoldos. Ettől a visszataszító, kis himlőhelyes Varjútól rettenetesen félt. Felszisszent, egy kicsit fintorgott, nyomogatta az állát, és megpróbált elismerően elvigyorodni; remélve, hogy így szabadul meg a leggyorsabban a Varjútól.

- Au! - mondta.

Megharapta a nyelvét, de nem fájt, csak mímelte. Matej kacsaszírja fájt neki. Illetve ez sem fájt. Ettől csak zavarba jött. Ez a zavar volt elviselhetetlen.

Tulajdonképpen attól is zavarba jött volna, ha kap ugyan a kacsaszírból, de - tegyük fel - csak másodszorban vagy harmadszorban, Matej legjobb barátja után. Vagy ha Matej rajta kívül még másnak is ad. A valóságban a legeslegutolsó helyen állt azok között is, akik nem kaptak belőle: de ez már elég mindegy volt. Mérhetetlen, kínos zavarba hozta őt a kacsaszír, ugyanúgy, mint amikor megverték, pofon vágták, vagy megrúgták.

Szeretett volna tudomást nem venni, a szívében elfordulni az egésztől, de nem lehetett. Otthon mindig félretették neki a kacsaszírt, pecsenyezsírt, mert nagyon szerette. Az anyja sem evett belőle; a máj lesült zsírja is kizárólag az övé volt. Friss rozskenyérrre kenve ette tízórait vagy délután, hason fekve olvasgatva a díványon. Nagyszerű volt, és természetes és teljesen rendjén való. Ez pedig, ahogy Matej féltékenyen őrizte a kacsaszírját, amit az édesanyja talán ugyanolyan szeretettel csomagolt be neki, szánalmas volt, és nyomorúságos. Szegényessé vált az egész, még az anyai szeretet is. Medve szégyenkezett, kínos zavarba jött. Szeretett volna elfordulni érzéseitől, de nem lehetett.

Szédelgett, nagy, tüzes karikák tágultak-szűkültek a szeme előtt. Igyekezett ébren tartani magát, de Varjúra meg a saját viselkedésére, hogy miként hárítsa el a támadó szándékot, nem tudott egészen odafigyelni.

- Au - mondta. Megtapogatta az arcát, aztán megpróbált elmosolyodni.

Az elismerően vidámnak és egykedvűen higgadtnak szánt mosoly nem nagyon sikerült. A torz, görcsös undor már előbb kiült az arcára, és ez a vigyorgásféle nem mosta le róla, csak még ijesztőbbé tette. Gyávaságával voltaképpen alkalmazkodni iparkodott a többiekhez. Nem tudta, hogy nincs sok köszönet benne, ha ilyen arkifejezéssel teszi. Nem tudta, hogy máshonnan nézve ezt a zárt rendszert, akár beljebből, akár kívülebbről nézve, ő itt a támadó fél, s nem a Varjú.

Tudta azonban, hogy a megkövetelt gyávaságnak is megvan a pontos mértéke, s ha túlzásba viszi, az már ismét kihívó lehet. Varjú merev arccal, rebbenés nélküli szemmel nézte őt, és nem mozdult, sem nem szólt semmit. Már régen továbbléphetett volna, de csak állt, és bámulta pimasz, kemény arccal Medvét, mint a kígyóbüvölő.

Matej végül, mint aki észbe kap, félig lenyelve a falatot, buzgón Medve felé fordult:

- Mi az? Te rühes! Nem tetszik valami?

Most Varjú, alig mozdítva meg a fejét, egy félpillantást vetett Zsoldosra. Szünet támadt. Aztán megint csak Matej beszélt, már nem tele szájjal.

- Te rühes, te ganéj! Megkaphatod, ha csak az kell!

Elhúzza a szavakat, gyalázta Medvét, fenyegető hangon. A Varjú még mindig nem szólalt meg. Zsoldos sem: vihogott, szinte vállat vont, helyeslő tartózkodással, de nem szólt semmit. Jelentéktelenebb személy volt, s ennél fogva kevesebb buzgalommal tartozott nekik, mint Matej, aki Mufival való barátsága révén mintegy Merényiék külsőbb köreihez kapcsolódott, s ez a rangja harcos állásfoglalásra kötelezte.

Elméletileg egyébként mind a ketten szembefordulhattak volna a Varjúval, akár szájon is vághatták volna, hogy legurul a feje. Egyenrangúak voltak mindnyájan, az újoncokat is beleértve. Semmiféle írott vagy élőszóval kimondott törvény, szabályzat nem adott semmilyen hatalmat Merényi vagy a Varjú kezébe. Éppen ez nehezítette meg a dolgot. Egy-egy mozdulattal, nevetéssel, visszafeleseléssel, még ha kockázatos volt is, többé-kevésbé mindenki jelezte időnként ezt az elméleti függetlenségét és egyenjogúságát; talán az egy Zámencsik kivételével. Medve úgy érezte, hogy a helyzet most ilyesfélét kíván tőle.

Jobb kezében tartotta a zsíros kenyerét, felemelte tehát a bal könyökét, a Varjú melle felé, mintha ütésre készülne, és szerényen motyogta:

- Ej, eredj innen.

A Varjú meg sem moccan. Medve ott állt ütésre lendített ököllel, és mégsem ütött. A szerencsétlen és túlzottan gyáva mozdulatot nem tudta okosabban befejezni, mint hogy egy kicsit mellbe vágta Varjút.

A himlőhelyes arcú összehúzta a szemét, és végre megmozdult. Előbb kiütötte Medve kezéből a kenyeret, aztán belenyomta térdét a hasába, a köldöke táján, teljes erejéből. A kenyér Medve tanszerládájára esett, zsíros felével lefelé.

Merényi, aki ritkán nevetett, most nyerítve felkacagott. Ráugrott fenekével a zsíros kenyérre, majd nem szétnyomta a kis zöld asztalon, aztán leugrott róla, felszúrta a bicskájával, és intett Mufinak.

- Mufi kutya! Ide gyere.

Magasra tartotta a bicskára szúrt, szétlapított kenyeret, és ugráltatta érte Mufit.

- Pitizz szépen, Mufi kutya!

Mufi a melle elé emelve rázogatta a két mancsát, ugatott, morgott, kapkodott szájával a kenyér után, s amikor Merényi végre csakugyan odaadta neki, mohón habzsolni kezdte. Kevesen tudták megállni nevetés nélkül. Kitűnőek voltak Mufi mozdulatai.

Medve nem nevetett. A Varjú úgy megnyomta a gyomorszáját, hogy egy-két percig rosszul érezte magát. Forgott vele a tanterem. A hányingere fokozatosan elmúlt, de megmaradt a fájás a köldöke alatt. Belső undorodása egészen elkábította. Berogyantott vállal, kissé meggörbülve ült a helyén, mozdulatlanul.

Látott és hallott mindent, de süket közönyt érzett csak, nem törődött semmivel, várta, hogy elmúljon ez az alig elviselhető belső gyengesége. Láta, hogy reménytelenül zuhog az eső odakint. A katedra előtt mozogtak előre-hátra néhányan a szereplők közül. Merényi: ütemesen táncolgatva kettőt részút jobbra, kettőt haránt balra. Mufi a mancsaival. Gereben röhögve. Még egy-két szürke házizubbony: némán, mint a moziban. Láta a képeket, aztán elkésve, messziről, észlelte a hangokat is, melyek egy fokkal tompábban, mintegy fáziskéséssel érkeztek a tudatába, lehasadva a látottakról.

Hallotta, hogy nevetés támad. Hallotta Mufi mókás vakkantásait. Láta, hogy Mufi elkapta a kenyeret. Aztán eszi. Aztán ugat. Vagy már nem ugat, hanem táncol? Mindegy. Nem volt fontos ez a bohókás némajáték és ez a távoli hangzavar. Nem volt fontos, hogy éppen az ő zsíros kenyeke körül forog mindez. Noha élesen látta az összenyomott kenyérszeletet, ahogy a héja egy kicsit elállt a belétől. De semleges tárgy volt. Nem tartalmazott több jelentést, mint a dobogó szálkás deszkái, vagy mint a táblatörlő szivacs, vagy mint a szivacstartóból kissé lelógó krétás törlőrongy, amely a szivacs mögött felpúposodott, és egy falnak forduló, sértődött fehér kismacskához hasonlított.

Merényi fél lábbal felugrott a dobogóra, perdült egyet a sarkán, és visszaugrott a padsor elé. Gereben bal felső zubbonyzebe be volt gyűrve. Drágh a kályhánál állt meg, és igyekezett nem mutatni, hogy milyen jól szórakozik. A letörölt táblán tejútnyomok száradoztak. Medve élesen látott mindent, pedig sehová nem nézett, csak maga elé, a tanszerládája jobb sarkára. Egyszer bejött Ernst alezredes, felálltak, leültek, aztán hallotta a csendet, a vigyázást, később Ernst hangját. Esett odakint. A testi élmény és a belső undor közönyösen hullámozott benne. Mióta elkábult tőle, nem fájt ez a tárgyszerű hullámozás.

Még a tanszerládája zöld fedelének a sarka látszott a legfontosabbnak. Ismerte jól, de most más szemmel nézte: ennyi történt. Illetve nem nézte, mert annyira azért nem volt fontos ez sem, csak éppen ott volt a szeme előtt egész idő alatt. Egyenetlen volt a festés rajta. Az a kis darab, amire rámeredt, a simább részén kellemes fűzöld színű volt, de lejjebb elsötétedett. A szélén meggyüremlett a festék: a sötétebb zöld foltba pedig, melynek az alakja semmihez sem hasonlított, három párhuzamos rovátka futott bele a fa szálainak megfelelően; nyilván körzövéggel vagy ceruzával karcolták ezeket a vágatokat az elődjei. Medve nem gondolt a keletkezésükre, sem a céljukra vagy értelmükre, csupán nézte a vonalakat és a tenyérszerű, zöld deszkafelületet hullámokban erősödő és gyengülő figyelemmel.

A németóra végére felengedett jótékonyan dermedt lelkiállapota, és a világ hideg iszonyata kezdett nyugalmasan, egyenletesen beáradni az eszméletébe, mint akinek megromlott, kihűlt levest töltögetnek le a torkán. Sorjában az is eszébe jutott, hogy kihallgatásra rendelték.

Este Schulze főpróbát tartott a kihallgatásból, és Medvével is elmondatta néhányszor, amit majd jelentenie kell az alezredesnek. Takarodó után, az ágyban Medve alaposan kigondolta, hogy mit felel majd, ha megkérdezik tőle, hogy miért volt zsíros az asztala. Hogyan történt? Miért nem törülte le? Részletesen kigondolt mindent, de aztán másképpen alakult.

Másnap, ahogy a délelőtti nagyszünet megkezdődött, fel kellett rohanniuk a hálóterembe cipőt, nadrágot kefélni. A kihallgatásnak inkább a vele járó sok ruhatisztogatás volt a lényege. Sokáig vártak a kopasz alezredesre. Végre megjelent, s ahogy oldalozva lépett mindig egyet és tisztelgett, s vele együtt a kísérete is lépett egyre jobbra, végre Medve elé ért. A fiú lámpalázasan mondta el a betanult szöveget, hogy Ernst alezredes úr parancsára kihallgatáson megjelent, mert zsíros volt a tanszerládája fedele.

- Mi? Fedele?

Medve bambán és jámboran nézte a századparancsnok értetlen arcát.

- Feleljen.

- Igenis! - mondta Medve.

Kiderült azonban, hogy a kopasz alezredes homlokráncolgatása és teljesen értetlen arca mégis valami mást fejezett ki. Talán meghökkenést, talán felháborodást. Nagyon jól értette ugyanis első hallásra a dolgot, és döntött.

- Zsíros? - kérdezte.

- Igenis.

- Fedele. - Az alezredes bólintott. - A tanterem nem disznóól. Tanuljuk meg. Jelenti egy héten át kihallgatáson.

Az utolsó mondatot a válla fölött, félig hátrafelé mondta az írnoknak, s már lépett is tovább eggyel, tisztelegve. Medve és a bal szomszédja is tisztelegtek, mind a hárman egyszerre. Ez így rendben is volt, mind a hárman érezték. Medve ugyan másképp képzelte, de most valahogyan szinte jólesett neki, hogy így történt. Csakis így történhetett; s egy picit kis megnyugvást lehetett meríteni abból, hogy egy hibátlan mintára ismer rá az ember."

7

„Medve délelőttönként ott állt a kihallgatás balszárnyán, és jelentette, hogy a tanterem nem disznóól. Többnyire az egész szünete ráment, s a cipő- és ruhatisztogatással is soron kívüli küzdelmeket kellett folytatnia naponta. A negyedik vagy ötödik alkalommal azonban, egy hétfői napon, véletlenül kapóra jött neki, hogy fel kellett szaladniuk a hálóterembe kihallgatás előtt. Piszkos volt a keze, mert nekilökték a vizelede falának; egy órája utálta már; a kátrány nem jött le szappan nélkül; undorodva fogta meg a ceruzáját, könyveit. Fent aztán gyorsan megmosta szappannal, körömkefével, s derűs hangulatban ment vissza, mint aki óriási módon bolonddá tette az egész világot.

Volt egy másik dolog is, amit még észben tartott; amire felfigyelt, ami át tudott hatolni állandó zavarodottsága tüzes spirálködein; s amiben talán az volt a nyugtató, hogy egyáltalán észrevette.

Szombat este egyik újonctársa, Both Benedek, odaadta sárga, áttetsző csomagolópapírját Szabó Gerzsonnak önként. Medve ezen hirtelen dühbe gurult akkor. Nem is értette egészen; aztán vacsorakor és hétfőn délelőtt is észrevett valamit.

Észrevette a hosszú újonc csökönyösségét. Both konok, rendíthetetlen bizalommal nézte Szabó Gerzsont. Valami jót vélt látni benne, és nem volt hajlandó tudomásul venni, hogy miféle közönséges, erőszakos, faragatlan paraszt. Nem hízélgésből ajándékozta meg, hanem őszinte lelkesedésből. S még akkor is bízott benne, amikor csúnyán becsapta. Érdekes dolog, gondolta Medve. Érdekes módszer. Látszólag csak egyszerű hülyeség vagy félreértés; de mégis úgy érezte Medve, hogy nem okvetlenül hülyeség. Mindenesetre egy kis vigasztaló, majdnem jóleső érzéssel nézte Both Benedek hülyeségét.

Délután a lépcsőházban, amikor a vesztibülben az él lassított és ők felzárkóztak, megpillantotta Both Benedek hátát. Kint a szökökútnál pedig Kovách ezredes állt. A parancsnok kellemes, férfias arca egy másodperc töredékéig megtévesztette az embert. De nyomban széteszlott ez a káprázata, s az a sok mindenféle más, amit már tudott, egyszerre agyoncsapta Medve derűs hangulatát.

»Bob úrfi, hej...« - tűnődött görcsösen egy operettdalon. Az ezredes mellett egy zöld kosztümös, szőke asszony állt, s Medve a szokatlan jelenség jóvoltából felmerült Városi Színházat, Ferenciek terét, budapesti lakásokat igyekezett nem elfelejteni, hogy magával vigye majd a »Rodelhügel«-tábla tövébe, amikor a hölgy feléjük fordulva egyszerre csak felkiáltott, és csillogó szemmel integetni kezdett az ernyőjével.

- Gábor! Gábor!

Medvének éppen eszébe jutott a dal. Bob úrfi, hej, legény a talpán. - - - De aztán megismerte az édesanyját, és a szívverése is majd elállt.”

8

Ha hétfő volt, akkor csak szeptember huszonnegyediké lehetett, miként Medve harminckét év múlva egy régi almanach naptárából kikereste. Tizenhetediké előtt alig kaphatta meg a levelét édesanyja.

- Gábor! - integetett feléje türelmetlenül a szőke asszony, elfordulva az ezredestől. - Gyere hát!

A menetelő fél századunk közben túlhaladt rajtuk. Az él már a fenyőcsoport magasságában járt. Medve természetesen sem meg nem állt, sem semmiféle jelét nem adta, hogy megismerte az anyját. Az épület sarkánál érte utol az a növendék, akit Schulze utánaszalasztott.

- Menjen, menjen! - sürgette a tiszthelyettes, foga közül eresztve a szót. - Az ezredes úrhoz! - sziszegte villogó szemmel, éreztetvén, hogy most aztán élethalálkérdés a gyorsaság és a katonáság.

Medve futott tovább, s másodszor az ezredes előtt állt meg, háromlépésnyire. Kifulladásig akart jelentkezni, előírásosan, de az anyja, aki már-már a karját tárta fia felé, félig nevetve, félig megzavarodva közbeszólt.

- Ó, Gábor! Egyetlenem!

- Azt hiszem - mondta Kovách Garibaldi az asszonynak -, legjobb, ha magára hagyom a fiával.

Még több mosolygó ránc volt az arca, mint valaha. Amíg el nem ment, Medve három-negyedrész feléje fordulva állt vigyázzban, és azt sem tudta, miként üdvözlje az anyját: tisztelegjen-e neki is három lépésről, nyújtson kezet, vagy ölelje meg? Erre nézve a Szolgálati Szabályzat nem adott támpontot.

Illetve adott, de csak a szabályzat szelleme. Pontos előírás nem volt, érzék kellett hozzá, ami később mindnyájunkban ki is fejlődött, és tudtuk, hogyan viselkedjünk látogatóinkkal a napos tiszt jelenlétében. Ilyenkor az ember édesanyját a szüleinek kijáró szeretetteljes udvariassággal üdvözlí. Tiszteleg neki, persze kissé hanyagabbul, mint ahogy kell, de lovagiasan; odalép, kezet csókol, széket hoz, ha a társalgóban történik mindez; megvárja, míg a szülő leül, majd a tisztelettudó ragaszkodás számos jelével árasztja el: mint például azzal, hogy ő maga nem dől hátra a széken, nem terpeszkedik el kényelmesen, hanem előredőlvé, fél ülepével a levegőben, figyelmesen, szerényen néz a szülő arcába, s mintegy várja, hogy leejtsen valamit, amit azután ő ugorva, szolgálatkészén, boldogan felemelhet.

Medve szó nélkül tűrte, hogy az anyja odahajoljon hozzá és megcsókolja. Aztán keze fejének szórakozott és mellékes mozdulatával letörülte arcáról, ahogy szokta, a csók és a könnycsepp nedvességét, s kézen fogva húzni kezdte az asszonyt a főallé torkolata felé, a tisztelettudó lovagiasság legcsekélyebb jele nélkül. Erőszakosan irányította anyja lépteit, s inkább olyasféléképpen fogta a kezét, görcsösen és mohó óvatossággal, mint Matej a kacsaszíros üvegjét.

- Gábor - mondta az asszony bántódott hangon -, hát láttad, hogy integetek, és csak mentél tovább?

Befelé lépegettek egy átlós irányú fasorban, amely a főallé sarkánál kanyarodott jobbra, a sűrű lombok közé. A parknak ezen a részén Medve még sohasem járt. Nem felelt a kérdésre. Anyja azonban tovább feszegette a dolgot.

- Talán ide se jöttél volna hozzám, ha nem szólnak neked?

A fiú hallgatott. Szerette volna összeszedni a gondolatait, de úgy elkápráztatták az események, hogy csupa lényegtelen semmiség jutott az eszébe. Idegességében ki is mondta az egyiket, maga elé motyogva.

- Most lemaradok az uzsonnakiosztásról.

- Tessék? Mit mondasz?

Medve fel volt zaklatva, és nem figyelt semmire. Földöntúli szomjúság gyötörte hetek óta, s anyja most lecsillapította ezt a szomjúságát a puszta jelenlétével. Alig tudta felérni ésszel, hogy ez valóság. Szimatolt, elengedte az asszony kezét, újra megfogta. Tisztán érezte az illatát is. Nem figyelt rá.

- Drágám, felelj hát a kérdésekre - kérlelte az asszony. Csökönyös türelemmel újra megkérdezte: - Oda se jöttél volna hozzám?

- Ej, hát nem szabad kilépni a sorból, mami! - mondta végre Medve türelmetlenül.

- Dehogynem, dehogynem. Csacsi vagy...

Az asszony most megnyugodott, és kibontakozva csendes ölelkezésükből, a fia egyenruháját kezdte nézegetni kíváncsian. Aztán észrevett valamit.

- Mit csináltál az arcoddal?

- Az arcommal? - kérdezte Medve csodálkozva. - Hol?

- Itt, a szemed alatt!

Medve szeme alatt véraláfutásos foltocska látszott. Néhány nappal ezelőtt verte be egy oszlopba, amikor elgáncsolták a lépcsőn. Megtapogatta, és eszébe jutott a dolog.

- Ez? Semmi - mondta. - Megütöttem.

- Jaj, Istenem - mondta az asszony -, úgy megijesztettél a leveleddel, drágám. Miért írtál nekem ilyeneket?

- Vigyél haza.

Medve hangsúlytalanul ejtette ki ezt a két szót, aztán összeszorította a száját. Nem tudott többet mondani ennél. De fölöslegesnek is érezte. Abban a szempillantásban, ahogy felismerte anyját a szökőkútnál, rögtön tudta, hogy kiszabadult innen.

Egy kerti padon ültek, bokrok között, szorosan egymás mellett. Medve levette a sapkáját és nézegette a bélését, a belevarrt számot. Ezt sem lett volna szabad: a sapkát levenni. De amúgy is büntudatot érzett; már beléidegződött, hogy azt soha, semmi esetre sem szabad csinálnia, amihez kedve van. Megengedhetetlen a többiekkel szemben. Ebből még baj lesz, hogy itt ül: de nem bánta; s voltaképpen nem is erre gondolt.

- Beszélj hát, édes kisfiam. Mi bánt?

- Vigyél haza.

Csak ezt az egyet ismételte egy darabig anyja kérdéseire, aztán lassacskán elhallgatott végképp. Ez az asszony úgyis érti őt.

Veronikára gondolt, aztán a nagymamájára, aztán egy Tilda nevű kislányra. Nehéz volt itt nők nélkül. Varrhatta az ember maga a gombjait. Moshatta maga a lábát. Azt is rosszul, mindig izzadt, a kapca bűdös volt. A nők jobban csinálták; és fogták az ember homlokát, ha hányt; hát hiába, hiányoztak. Főképp az anyja, aki mindig értette őt, és pontosan tudta róla, hogy milyen.

Éppen az bántotta őt a legjobban, hogy itt teljesen félreismerik, s hovatovább egészen más embert csinálnak belőle, mint ami. Észrevette például, hogy szinte már kezd esetlenné válni, mint egy lány. Amikor a lépcsőn elgáncsolták, elhagyta magát, s ügyetlenül, zsákszerűen zuhant neki a szögletes oszlop sarkának. Nem torolhatta meg senkin, mert fogalma sem volt, hogy ki gáncsolta el; azonkívül fel kellett ugrania, amilyen gyorsan csak tudott, és tovább kellett mennie, nehogy a tiszthelyettes észrevegye a dolgot; de joga sem volt elégtételt venni, legalábbis nem akárkin. Márpedig valószínűleg Homola volt megint, aki még fent a hálótéremben bokán rúgta, miközben gyűlölködő utálattal a fülébe súgta:

- Miattad megint utolsó lesz a második század!

Schulze ugyanis háromszor-négyszer visszakoztatta a sorakozót Medve lassúsága miatt, s az fenyegetett, hogy a század utolsóinak ér le a csuklógyakorlatra. Medve nem tudta megmagyarázni, hogy először is ebben semmi kétségbeejtőt nem lát - hiszen legfeljebb kevesebbet csuklóznak, a reggelire úgyis egyszerre vonul be az egész zászlóalj -, másodszor pedig nem ő az oka, hanem inkább Schulze, harmadszor pedig fűtül a második századra, negyedszer pedig, mindegy, hosszú. Unalmas, bonyodalmas. Negyedszer pedig ő tulajdonképpen egyáltalán nem szeret magyarázkodni és okoskodni, s nem is szokott; ezt az anyja nagyon jól tudja róla.

Azazhogy szokott. Magyarázkodni is, fecsegni is szokott, igaz. Elénk, bőbeszédű fiú volt, s az anyja sokszor rászólt:

- Ne prédikálj annyit, ne csúrd-csavard, te fiskális!

Elhallgatott ilyenkor. De az anyja értette a hallgatását, és tudta jól, hogy ő milyen.

Nem mintha olyan szörnyen nagyra lett volna vele. Szidni szokta, dicsérni nemigen. Jóformán nem is emlékezett rá, hogy valaha is dicsérte volna őt az anyja. Se a szemébe, se másnak. Perelt vele, kicsinyesen zsörtölődött mindenféleért; korholta, kötelességtudásra intette; de néha-néha megtörtént, különösen ha súlyosabb oka volt rá, hogy váratlanul - ha a fia elszontyolodott - abbahagyta az egész szigorúságot, és átmenet nélkül elnevette magát. Ilyenkor tele lett napfénnel a szeme, a szőke haja, tündöklés, csupa világosság volt a levegő. Egyébként az asszony becsületesen, lelkiismeretesen komolyan vett mindent: de ilyenkor egyszerre szinte összenevetett vele, szemtelen, fitos arccal, mint akik ketten tudnak valamit, valami titkot, minden emberi tudáson túl.

De mit? És milyen hát ő? Nemcsak, hogy nem esetlen és gyáva, hanem nagylelkű, bátor, igazságos s boldog és jókedvű is mindig - csak hogy itt ezt nem tudják róla. Ámbár. Ámbár ezt könnyű mondani. Hiszen lehet mondani, nem hazugság. De kár mondani, nincs kedve mondani. Annyi bizonyos csupán, hogy neki van igaza, s nem Schulzénak, Merényinek. Mindenki téved. Nem, sajnos ezt sem szabad elhinnie. Nem megy. Hiszen ő a leggyávább és legnyomorultabb a világon. Persze azért az sem vitás, hogy senki sem különb nála, de hiába próbál kardot rántani és előretörni, mert amikor hátranéz, hogy jönnek-e utána a seregei, hát egyszerre... Nem, nem. Ebből még nagyon sok minden hiányzik. Mégsem egészen így van ez.

Nem jók a szavak. Valahol talán tudja a dolgokat, szavak nélkül; s ezért nem szeret magyarázkodni. Minél jobban ritkulkak a szavak, annál jobban sűrűsödik az igazság; s a végső lényeg a hallgatás táján van, csak abba fér bele. Ha tudná, amit mondani akar, akkor sem tehetne egyebet, mint hogy a hallgatásra bízza. Ámbár a padon üldögélve, ahogy a sapkáját forgatta a kezében, még abban sem volt biztos, hogy akarja-e egyáltalán közölni anyjával mindazt, amit a világról tud.

Kürtösök gyakoroltak valahol messze, a külső fasorban lépegetve. A park lombjai fölött finoman szállt az enyhe őszi levegőben a távoli trombitaszó.

- Beszélj hát, édes fiam - nógatta az asszony egyre. - Mi bajod, mi bánt? Néma gyerekek az anyja sem érti szavát.

Sokkal később egyszer eszébe jutott Medvének, hogy az anyja azt mondta neki: „Néma gyerekek anyja sem érti szavát”, s akkor fontosnak, keserűen mélyértelműnek érezte utólag - ezen a hétfői napon azonban, szeptemberben, a kerti padon üldögélve, alig figyelt az asszonyra. Hiszen ez volt a jó benne: nem kellett figyelni rá, semmitmondó számárságokat beszélt rendszerint, közhelyeket, ha nem konkrét dolgokról volt szó. Konkrét dolog csak annyi volt, hogy az asszony megígérte, hogy nemsokára újra meglátogatja.

Azt is megmagyarázta, hogy örülniük kell, hogy felvették ráadásul ingyenes, államköltséges helyre, egy ilyen kitűnő iskolába, s hogy az ország nehéz, elszegényedett helyzetében milyen nagy dolog az, ha valakit kész pálya, biztos megélhetés vár, és katonatiszt, úriember lesz belőle. Elég nagy fiú ő már ahhoz, hogy ezt megértse.

- És ne igyál hideg vizet, ha ki vagy melegedve, drágám - tette hozzá. - Tüdőgyulladást kaphatsz.

Medve nem volt elég nagy fiú ahhoz, hogy ezt az indokolást megértse. Csak ráhagyta az anyjára. Jó, katonatiszt lesz belőle, úriember. Egy percre sem hitte, hogy itt marad, de ráhagyta az anyjára. El volt kápráztatva, és könnyelműség fogta el. Nem törődött semmivel.

- Tanulj szorgalmasan! - búcsúzott el tőle másnap az asszony. - Pajtásaiddal légy udvarias, szerettesd meg magad. Tanáraiddal légy mindig tisztelettudó, édes fiacskám. Megígéred nekem?

- Ühüm.

- Hallod?

- Jó. - Medve igyekezett ingerültség nélkül felelgetni.

- Ígérd meg, drágám!

- Jó, mami!

Ezen a második, kivételesen engedélyezett tízperces látogatáson ott volt anyja barátnője, a tábornok felesége is. A hórihorgas, kedves, cvikkeres néni kicsit meg volt szeppenve a szigorú arcával, mert ráparancsoltak, hogy nem közvetíthet többé levelet az intézeti cenzúra megkerülésével.

- És ígérd meg, hogy nem iszol hideg vizet, ha fel vagy hevülve, Gábor!

- Jó.

Álmát, cukrászsüteményt hoztak neki, amit sebesen, hangtalanul evett. Nem bánta, hogy csak ilyen rövid ideig láthatta az anyját. Majd eljön nemsokára újra. Tulajdonképpen unta is egy kicsit. Most már csakugyan nem volt semmi beszélőnivalója vele. Mindegy volt, hogy tíz percre ül-e mellette vagy csak nyolc percre. Megkapta tőle, ami neki kellett.

Medve édesanyja akkor harmincnégy éves volt. Szabályos vonású arcán néha észre lehetett venni egy árnyalatnyi kihívó, majdnem szemtelen fitosságot, ami furcsa ellentétben állt lényének józan komolyságával. Megbízható, higgadt, hétköznapi asszony volt; a nőies tetszelgést alig ismerte. Még a tükre előtt is szemérmesen, zavartan üldögélt, és sokszor abbahagyta az esti öltözködését, púderozkodását, felrakta a pápaszemét, s gondterhelt képpel, de derűsen kezdett számolgatni a szakácsnővel. Álmában sem jutott volna eszébe, hogy bármiben is szembeforduljon a közfelfogással. De az orra egy kicsit pisze volt; s ha szokott mozdulatával kihúzta a nyakát és felvetette a fejét, szépségének lányosan hetyke megfellebbezhetetlensége azt mondta akaratlanul és némán, azt hirdette diadalmasan, hogy fűtyül mindenre, csinálhatnak amit akarnak, a világ mégis sokkal különb hely, az élet mégis nagyszerűbb dolog, mint amilyennek józan emberi ésszel látszik.

Miután az orra, álla, nyaka s a szőkesége a tudtán kívül is válaszolt ilyen módon mindarra, amit a fia meg sem próbált közölni vele, s ugyanazt mondta, amit régen: igazán közömbös volt hát, hogy élőszóval mit beszélgetnek és mennyi ideig. Medve unta is némiképp, és sietett vissza a századához, mert örült, hogy tegnap mégsem lett baj a látogatásból, és a fiúk sem tettek trágár megjegyzéseket az anyjára, pedig szinte számított rá. Az asszony az esti személyvonattal utazott el. Lassú, rossz vonat volt; a szabadságos transzportunk is ezzel ment mindig. Döcögött egész éjszaka, sokáig állt a csomópontokon; álmos cukorkaárusok dülöngéltek végig rajta éjfélkor, háromnegyed kettőkor, négy órakor; reggel fél hét tájt ért Budapestre.

Fél hétkor már világos nappal volt, és a tanteremben vártuk Kuzmics századost, mert számtan volt az első óra. A Kenguru rendszerint késett. Kmetty Fidél fűvócsővel célozgatta hátulról Medve fejét, s az apró, nyálas papírgalacsinok java része célba talált.

Szeptemberben még korán kelt a nap. Már a hálótérben kivilágosodott. Aztán tolódott egyre későbbre a napkelte. Csak a csuklógyakorlatnál kezdett pirkadni. Aztán az étteremben égtek a lámpák, és mialatt reggeliztünk, akkor világosodtak lassan az ablakok. Még később, az első órán hajnalodott, decemberben már csak a második órán. Medve is pisze orral érkezett szeptemberben. Elég hamar megváltoztak az arcvonásaink, a puha orrok és az arcizmok önfeledt mozgékonyasága, de szeptember második felében Medve még ugyanolyan pisze volt, mint ahogy érkezett.

Kmetty Fidélnek is finom, lányos arca volt, bár másképpen, mint Tóth Tibornak. Mancinak hívták emiatt. Nem kellett lámpát gyújtani a tanteremben, olyan világos volt a reggel. Tiszta volt az ég. A Manci galacsinjai többnyire eltalálták Medve tarkóját, de az újonc hátra sem fordult. Az édesanyja elutazása óta eléggé megváltozott. Idegesség nélkül ült a helyén, és a szülővárosára gondolt. Budapest a Duna két partján fekszik. Ősi település. Első kerület: Vár, Krisztinaváros, Tabán. Hát a Lágymányos? Második kerület: Víziváros, Országút. A hidakról le lehet nézni a vízbe; úgymint főképp a Ferenc József hídról és az Erzsébet hídról, ahol a huszonhetes jár. Sok zöld víz hömpölyög odalent sötéten, nyugtalanul.

Medve egyszer régebben, amikor másodszor fújtak galacsint a nyakába, felállt a székére, és hátrafelé fordulva ordított Kmetty Mancira. Nagy móka volt, hogy így dühbe jött. Voltak ilyen kitörései, bár egyre ritkultak. Az anyja látogatása után azonban megváltozott: egészen közönyössé vált, és hosszú ideig nem csinált semmi ilyen nevetséges, erőszakos dolgot.

Odanyúlt a nyakához, de nem nézett hátra; nem törődött a papírgalacsinokkal. Várta az anyját. A vezényszavakat is így hajtotta végre. A keddi gyakorlat végén Schulze végignyaltatta velünk a gyakorlóteret valami miatt, talán Asbót Imre miatt. Feküdj! Föl! Hússzor, harmincszor. Felálláskor egy lépéssel előre került az arcvonala mindig; így közeledett a félszázad lépésről lépésre a felső kapufához. Föl!

- Fek! - Schulze már messziről vakkantgatta a vezényszót, mert megállt egy helyben. - Föl! Hátra! Arc! Fek!

Nem volt sár, Medve levágódott a föbe, s egy pillanatra lefektette a fejét is puhán. Jólesett elnyúlnia, habár egy másodperc múlva már újra fel kellett ugrania. Ezt sem bánta. Várta az anyját, és nem törődött többé semmivel.

- Föl!

Tulajdonképpen rögtön várni kezdte az asszonyt, alighogy elment. Aztán várta mindennap. S hogy nem jött, hát mindennap csalódott. Pedig tudta, hogy remény nélkül reménykedik, s a legrosszabb az volt, hogy látta, nem tehet mást. Nem nagyon maradt egyebe, mint ez a reménytelen reménykedés. Bele kellett kapaszkodnia.

Csak később kezdett emlékezni rá, amikor teltek a hetek, hogy az anyja búcsúzáskor mondott valamit; olyasmit, hogy mégsem jön el újra, mert az ezredes lebeszélte róla: hogy rossz szemmel nézik, hogy a nevelési elveikbe ütközik, így meg úgy, a növendék hátrányára lenne. Medve nem értette ezt akkor, és nem is figyelt rá. Ez nem volt valódi dolog, csak amolyan papírmásé; felnőttek társasjátéka a szavakkal; minek ilyen elmondani? Hiszen az anyja tudja jól, hogy el kell jönnie.

El kell jönnie, mert ha nem jön, akkor már késő lesz. Akkor valami jóvátehetetlen történik. Akkor az anyja nem értette meg őt; nem értette meg, amit ő nem tudott elmondani. Pedig felelt rá, a nevetésével, a nyaktartásával: de akkor lehetséges, hogy mégsem értette meg.

Medve tapasztalta, hogy a szavaival és cselekedeteivel csak nagyon tökéletlenül tud bánni, s mégis, ha néha mindent rosszul mondott és rosszul csinált is, édesanyja sohasem dült be ezeknek a torz, teljesen hamis látszatoknak, hanem a szíve mélyén világosan megértette őt. Hitt tehát abban, hogy a gyarló szavakon és nehezen kormányozható tetteken túl sokkal épebb és egészségesebb titokzatos megértés köti össze egyik embert a másikkal. Hitt abban, hogy egyenesen beleláthatunk egymás lelkébe. Most ez a hite megingott. Megingott, aztán újra megszilárdult. Megint kétségek árasztották el, erősebb hullámban, s megint fölébük kerekedett.

Birkóznia kellett a kételyeivel életre-halálra, mert ha ez a rejtélyes, mély, eszköztelen megértés nincsen, ha csak délibáb volt, akkor teljesen magára marad, kiszakad a világból, nincs többé semmilyen útja az emberekhez. Hiszen beletörődhetnék, hogy az, aminek látszik: életterlen, bánatos, elég gyáva, és sok tekintetben ostoba kis nyomorult. De ez csak alkalmi szerep volna, amit azért játszik el nekik, mert nem tudnak többet felfogni belőle. Ő maga nem volna jelen, valóságosan. Hinnie kellett tehát mindenáron és reménykednie, tűzön-vízen át, mert ezzel az utolsó szállal kapaszkodott az emberi világ valóságába. Nagyjából semmi mással nem törődött.

Közönyösen túrt el mindent, csinálta a vezényszavakat, várta az anyját. Hosszú idő múlva, egy ködös reggelen mégis újra kitört belőle a régi izgatás. Isten tudja, mit gondolt magában, amikor némi tétovázás után visszalökte az ágyra Merényi fehérneműjét. Az arcán csak kétségbeesett tehetetlenség látszott. Talán attól szenvedett, hogy nem képes egyetlen ökölcsapással szétzúzni az egész világot; vagy talán attól, hogy ha már erre nem képes, miért nem tud hát legalább uralkodni a saját gesztusain. Mindenesetre kizökkent hetek óta tartó fásult egykedvűségéből egy pillanatra; s én csak azt láttam, hogy megint valami baromságot csinál, aminek mi fogjuk meginni a levét, újoncok. Még külön rajunk volt, s fekete zubbonyt hordtunk.

- Pongrácz, Szabó! - kiabálta Drágh tovább a neveket.

Szabó Gerzson felvette az ágyról Merényi ingét és nyakravalóját, hogy elvigye neki, s egyúttal nyakon ütötte Medvét. Ahogy Medve végigment az ágyson, itt is, ott is beleöklöztek; valaki elgáncsolta, de nem esett el, csak megtántorodott, és megcsúszva beleverte a hónalját az ágy vastámlájába.

Halász Péter, aki előző délután csomagot kapott, skatulyával a kezében odament Medvéhez.

- Mostál már száját? - kérdezte lelkesen, hadarva. - Mostál már száját?

Medve éppen a helyére ért, és csodálkozva nézett fel Petárra.

- Mostál már száját?

- Miért? - kérdezte Medve óvatosan. De nem volt elég óvatos.

- Hát hogy kinyalhasd a valagam - felelte Halász Péter.

Éppen a „miért?”-et nem kellett volna mondania Medvének, mert ez volt a csattanója ennek a szellemességnek. Minden miéltre ez volt a válasz. Különböző ötletekkel csikarták ki a „miért?”-eket. „Hallottátok? Elmarad a földrajzóra.” Vagy: „Both, az irodába!” Vagy: „Le kell adni a lábszárvédőket.” „Miért?” „Hogy kinyalhasd” - felelték annak, aki megkérdezte.

Nevetés támadt, és láttam Medvén, hogy megsértődött. Ez bosszantott. Tudhatná, hogy ennek a tréfának alig van személyes éle. Velem még az este megcsinálta ugyanezt Halász Péter; beugrottam, mert azt hittem, meg akar kínálni a csomagijából; s nekem is rosszulest a tréfa, hiába tudtam, hogy nincs személyes éle. Csakhogy az más volt; én, ha nem is józanul, de majdnem érthető regényességgel egy szikrát számíthattam rá, hogy esetleg megkínál. De nem is ez volt a lényeg; más bosszantott.

Halász Péter bolondozásával és Szabó Gerzson nyaklevesével Medve nagyon jól járt, mert ilyen módon nagyjából lezárult az ügye. Láthatta, hogy szinte jóakaratóan elsimították a súlyos dolgot. Járhatott volna rosszabbul is. Ha mindenki megdermed, és Szabó Gerzson meg a többiek semmit sem csinálnak - ami elég természetes lett volna -, akkor Medve viselkedése megkapja a valódi hangsúlyát. Egyenesen Merényi személye ellen követett el sértést. A folytatása pedig valószínűleg párbaj lett volna a hálóterem végében.

Láttam már ilyen párbajt, mert ott volt az ágyam, és mert az ember nem tudta elfordítani tőle a tekintetét, hiába szerette volna. A spanyolfal mögött vívták, alsónadrágban, rövid nyelű porolókorbácsokkal. A hatágú korbács bőrszíjainak a végére kis füles rézgombokat is kötözték. Rendszerint első vérre ment, legalábbis, ha Merényiék egymás közt, vitézkedésből párbajoztak. De láttam csúnyábbat is. Amikor Merényi nem hagyta abba az „első vér”-nél a B-osztályos Asbót Imrével. Körülállták őket; győzni nem lehetett, menekülni sem, támadni sem, védekezni is csak húsz-harminc másodpercig. Volt bizonyos technikája a dolognak, bár leginkább csak arra lehetett törekedni, hogy a szíjak összeakadjanak. Meztelen felsőtesttel kellett kiállni, és este folyt le mindig, Bognár szolgálatában. Reggelre behegedtek a kellemetlenebb sérülések is, és mindenki fel tudott kelni rendesen. Merényinek volt tört gyantája, a vívóteremből hordozta fel, s begyantázta a tornacipője talpát; a csuklójára zsebkendőt kötözött, s alsónadrágját felgyűrte térdig.

Medve előreláthatóan megmenekült a párbajtól, ezt érezni lehetett a hálóterem levegőjéből. Halász Péter se ment volna oda hozzá a papírdobozával, hogy mosott-e már száját, ha vészterhesebb a hangulat. Mégis, Medve megsértődött még külön ezért is, s nyilvánvalóan nem volt tudomása semmiről, főképp Szabó Gerzson ösztönös jóakarataról. Ez bosszantott benne. Voltaképpen mi a lópikulát akar, gondoltam dühösen.

Talán nyaljuk ki a fenekét, amiért felelőtlenül ingerli itt Merényit? - gondoltam. De nem mondtam ki hangosan, pedig Szeredy egy félpillantást vetett rám, mert úgy látta, hogy kérdezni akarok valamit.

Még levonuláskor is égtek a lámpák, pedig ilyenkor már virradt. Október elején jártunk. Ahogy kiléptünk a főkapun, először visszahőkölt az ember. Sorra minden tagpár megtorpant egy pillanatra; féltünk belemenni a kásás, sűrű ködbe.

Pedig már felkelt a nap. Semmi más nem látszott, mint a kapu fölötti két lámpa táján két szétfolyó, bágyadt fénygömb, a köd rétegein átderengve: nem lámpa nagyságú, hanem hordó nagyságú, sárgás péptömeg, ami nem világított, csak ott volt. Aztán, három-négy lépés után, kezdett ez is eltűnni.

A csuklót - amit bajos volna polgári nyelvre lefordítva, mondjuk, kötelező csoportos reggeli tornának nevezni, mert egyfelől nem is volt kötelező, csak annyira, amennyire a haragnak kötelező szólni, ha húzzák, vagy amennyire a fejszének kötelező kint tartózkodnia az udvaron, ha kihajították, másfelől pedig senki sem erőltette azt a látszatot, hogy testedzés a célja: pusztán arról volt szó, hogy hajnalonként egy félórás büntetéssel kezdjük mindig a napot; hiszen a csuklóztatás más időpontban leplezetlenül büntetésszámba ment -, egyszóval a reggeli előtti csuklógyakorlatot nem a játszótereken tartották, hanem a főépület előtt, a

gyepágyakat, a puszpáng-, tuja- és fenyőcsoportokat körülölelő, széles, kavicsos sétányon. Rajonként álltunk fel, nyitódva, kartávolságnyira egymástól, és csináltuk a fekvőtámaszokat, karlendítéseket, térdmélyhajlításokat, rajonként futottunk körbe a kavicsos, minden negyedik lépést megnyomva, s a légzőgyakorlatok után a látszólagos összevisszaságból egyszerre megint rendesen sorakozó századok lettek.

Minden rajnak megvolt a maga helye, s bár némelyiknek száz-százötven lépést is kellett még menetelnie a főkaputól, behunyt szemmel is odataláltak volna. Ez a soha nem tapasztalt, vastag köd azonban zavaró volt. Riasztó volt.

Ahogy először álltam ott, ebben az ismeretlen ködben, féltem. Furcsa, ijesztő, rossz érzés volt, hogy csupán a közvetlen szomszédaimat látom, s őket is kissé szétfolyó körvonalakkal, mögöttük pedig rögtön bezárul ez a fal, körbe-körbe minden irányban, alig pár lépésnyire tőlem. A rajparancsnokok nem látták az embereiket, legfeljebb a középsőt, s jóformán azt sem tudták, hol áll a rajuk, csak kiabálták bele az áthatolhatatlan, szürke kásába a vezényszavakat, titkolt idegességgel.

- Csípőőő-re!

- Kettő!

- Egy-kettő! Föl! Terpeszállás és... Lép! Re! Ktő! Karokat! Négy! - Keresztbe-kasul szálltak, úsztak a kiáltások magasabb-mélyebb, közelebbi-távolabbi hangokon, és elenyészően csekély rosszhiszeműség kellett csak hozzá, hogy az ember ne értse meg, ki vezényel, mit és kinek?

Szorongva, tétován emelgettem a karomat, amikor észrevettem, hogy a jobb oldali szomszédom kedélyesen zsebre vágta a kezét, és nyugodtan ácsorog egy helyben, nem csinálja a vezényelt gyakorlatot. Mintha nem is hallaná. Lassan elmúlt a pánikézésem, és követtem a példáját.

Mindenki lazsált, csak a balra előttem álló Medve Gábor csuklózott szorgalmasan és maflán, úgy láttam. Pedig észre kellett vennie, hogy én sem hajtom végre a vezényelt gyakorlatokat. Amikor bevonultunk, az étterem előtti folyosón ülepen rúgtam. Ilyenkor a balszárny ment elől.

Rosszul állt meg, és majdnem nekimentem. Bognár már kétszer hátraarcot vezényelt, és sétáltatott bennünket oda-vissza a vesztibülben. Alig vártam már, hogy reggelizhessem. „Félszázad!” - vezényelte Bognár, és Medve a következő lépésre megállt hirtelen; neki-mentem egy kicsit; gyorsan lépett kettőt, és Bognár csak most fejezte be a vezényszót: „Állj!”

Én is kiestem az ütemből, és mérgemben meg attól való féltemben, hogy a tiszthelyettes újra visszafordít bennünket, a térdemmel ülepen rúgtam Medvét. Ez nagyon elterjedt, szinte semmitmondó lábmozdulat volt itt, én mégis rögtön megbántam. Igaz ugyan, hogy elég dühösen és erőlesen csináltam. De először rúgtam bele valakibe, ha Orbán Elemért nem számítjuk.

Bognár tiszthelyettes nem vette észre a dolgot; oszoljt vezényelt. Mások azonban észrevették; az asztalomnál ülők közül Szabó Gerzson és Drágh, s mind a ketten elismerőleg vigyorogtak rám, Szabó még tarkón is legyintett barátságosan. Váratlanul tehát jóra fordult az egész. Szinte népszerű lettem, úgy éreztem; majdnem emberszámba vettek, amiért farba rúgtam Medvét. Most már én is másképp láttam a dolgot. Vidám férfiasságnak láttam. Beleharaptam a ropogós, friss zsömlémbe, s mohó, nagy kortyokban ittam rá a forró, édes kakaót. Drághék nevettek valamin. Velük nevettem, tele szájjal, bár nem tudtam, hogy min.

Föllelkesülve ezen az új szemléleten, egy délután a gyakorlótéren valahogyan megszállt az ördög, s az előrehajoló Laczkovics Sándort a térdemmel fenékbe rúgtam úgy, hogy a két kezére esett. Elszaladtam, de néhány lépés után lassítottam, hogy utolérhessen. Teljesen indokolatlan volt a viselkedésem. Laczkovics azért hajolt le, hogy a bicskáját beletörölje a fübe. Ahogy utolért, nevetve és dühösen, jobb kezében ott volt a nyitott bicska, el kellett hát szednem tőle. Letepertem, a zsebkést összecsuktam, aztán hagytam, hogy feltápáskodjon. Újra nekem rontott. Birkóztunk, elestünk mind a ketten, és a földön henteregve röhögtünk egymáson. Ilyen furcsa, szelíd fiú volt ez a Laczkovics Sándor. Az öccsével nem mertem volna ezt megcsinálni. Mind a ketten nagyon vadak voltak, de Sándor ilyen szelíd is.

Czakót is jó volt ülepen rúgni. Rögtön nagyot perdült, felcsillant a szeme, és nekem rohant, vagy csak jelezte, hogy visszaadja a rúgást, s helyette mellém szegődött mesélni, tücsköt-bogarat, ismeretlen szereplők érdektelen eseteit, mindig új részletekkel bővítve a már hallott történeteket. Tóth Tiborral és Zámencsik Bélával viszont rosszul jártam. Elkedvetlenítettek az egésztől. Zámencsiket egyszer elgáncsoltam, s olyan undorító volt, ahogy teljesen elhagyta magát, és gyáva alattomosággal pislogott fel rám, hogy nevetni sem lehetett rajta. Felsegítettem. Szürke arccal elfordult tőlem. Utáltam az érintését is.

Colaltót nem kellett ülepen rúgni, amúgy is élénk és barátságos volt mindig. Szeredyt pedig sokáig nem mertem. Egyszer aztán, amikor a két ágy között meglökött egy kicsit a térdével, hogy siettesen, megfordultam, és visszaadtam neki a rúgást. Fél kézzel lenyomott az ágyamra. Amilyen hosszú voltam, úgy estem hanyatt, már csak a meglepetéstől is, mert sejtelenem sem volt, hogy ilyen bivalyerős fiú. Rátérdelt a karomra, és csúnyán meggyötörhette volna a karizmaimat, ha gyúrni kezdi a térdével, ami szinte jogos volt az efféle két vállra fektetésnél, de elengedett. Nem nevetett, csak otthagytott, elfordult dühös pofával.

Egyébként se Szabó Gerzson, se más nem vette tudomásul vidáman férfias próbálkozásaimat, és soha többé nem méltányoltak úgy, mint amikor Medvét először ülepen rúgtam. Le is lohadt a kedvem, azaz helyesebben, ezek az amúgy is nagyon ritka pillanataim, ezek a nehezen összegyűjtött lendületű, gyér nekibuzdulásaim kezdtek visszaolvadni a kopár nyomorúság mindennapos tengerébe. Orbánt ülepen rúgtam a lépcsőn; nem volt benne semmi örömöm, de hát nála nem is számítottam rá. A nagyobbik Laczkovicsot egyszer később nem mertem, mert rosszkedvű volt. Colaltót nem lett volna érdemes. Medvét megtaszítottam a térdemmel az árnyékszék ajtajában; rám nézett közönyösen, hogy ej, menjek a fenébe; megbántam. Amikor pedig először volt rajtunk a rendes csukaszürke zubbony, s a délutáni kivonulás után a tanteremben az indigókék alkonyatban utána mentem Medvének, hogy faron billentsem, a mozdulatom már sem vidám nem volt, sem férfias. Gyerekes volt és keserű; s legfeljebb megszokott. Medve sokkal többet értett belőle, mint hittem volna. Majdnem bocsánatkérő félmosollyal nézett vissza rám, ahogy gyűlölködve rámordultam:

- Te! M! Sz!

Aznap egy kis bizakodás fogott el a Gyöngyös partján, ahogy énekeltük menet közben a „Papai utcá”-t - meg hogy „a búr, a búr, a búrkalappal”, meg hogy kicserélték a fekete újonczubbonyunkat, s amikor a tanteremben eszembe jutott, hogy vajon mi van a szerzőszámaimmal odahaza, az előszobaszekrényben, Medve arcán hirtelen megláttam, hogy most már úgymint minden mindegy. Maradék életerőm utolsó rúgása volt ez az ellene támadt gyors dühöm, Medve megértette.

Megértette, vagy így értette: mert a kéziratából vettem át ezt a mondatot is. Talán jól értette. Persze a pisze orra és az akkori arca külön bosszantott. Egy év múlva már megcsontosodott az orra, és határozott, erőteljes lett, majdnem kampós, nekem ez Medve igazi arca. De akkor még más volt, bár nagyon hamar megváltoztak a vonásaink mindnyájunknak, talán az egyetlen Tóth Tibort kivéve. Lehet, hogy csakugyan lelket akartam önteni Medvébe azzal a rúgással, ha egyszer ő így értette, de az is igaz, hogy nem szerettem őt abban az időben, az anyja látogatása után. Eltelt három hét, eltelt négy hét, az asszony nem jött. Eltelt öt hét, eltelt hat hét.

Október utolsó napjaiban egy délután kivonultunk a városi fényképészhez. Medve akkori arcára már nem is emlékeznék, ha ez a régi felvétel meg nem őrizi. Elég bamba kis kölyöknek látszunk rajtuk. Amolyan se hús, se hal módra, óvatos, alamuszi szemmel néztünk a világba. A kedvezményes vasúti igazolványhoz kellett ezek a fényképek.

Mindszentkor, november elsején Schulze nem ment haza délben, nem adta át a szolgálatot Bognárnak, s ekkor dühöngtem magamban olyan tehetetlenül Szeredyre; mert azt már persze elfelejtettem, hogy október hatodikán, az aradi vértanúk napján Bognár maradt negyvennyolc óráig szolgálatban. Hol volt az már; azóta beléptünk november havába. A délutáni szünetben kezdett ránk alkonyodni. Halottak napja után szombat jött, gyakorlat; aztán vasárnap; s hétfőn már nem mentünk le délután a gyakorlótérre; ettől fogva a tanteremben volt a parancsfelolvasás, rendszerint a mi osztályunkban.

Szerdán Marcell főhadnagy kiosztotta az elkészült fényképeket, hogy a következő levélben hazaküldhessük szüleinknek. Az ebéd utáni első órában jött be hozzánk, lerakta maga elé, a katedrára a borítékokat, és névsor szerint szólított oda bennünket szokott sietősségével. Nem sokat bakafántoskodott, hogy ki hogyan áll meg előtte vigyázzban.

- Bónis, Borsa.

- Parancs!

- Parancs!

- Both, Burger - hadarta tovább, s fel sem nézett, úgy nyújtotta az elébe lépők kezébe a kis borítékokat. Senkit sem zavart vissza a helyére, amiért nem pattant fel elég gyorsan, és nem lépett oda elég feszesen. Azt is eltúrte, hogy aki már megkapta a fényképet, vígan mutogassa a szomszédjának. Itt-ott vihogtak, kellemes hangulat támadt.

- Matej, Medve, Merényi!

- Parancs, parancs, parancs!

Ahogy fogyott a halom, Marcell főhadnagy egyre sebesebben osztogatta. Jobbról balra haladtunk el a katedra előtt, egymás sarkában, és ment a dolog tempósan, csak egyszer akadt el egy pillanatra.

- Myrkovszky, Orbán, Öttevényi!

- Parancs, parancs!

Marcell Karcsi most egy percre felnézett, és szórakozottan összehúzta a szemét, mint aki érzi, hogy egy parányi kis műhiba történt. Marcell Karcsinak hívtuk csak, neki nem volt semmi gúnyneve. Ezen a csinos, férfias, határozott, de nagyon jó modorú és egészen valószínűtlenül jóindulatú fiatalemberen valahogyan nem volt semmi, amibe a csúfolódás beleakaszkozhatott volna. Halkan megismételte az első két nevet: „Myrkovszky, Orbán” - s Myrkovszky és Orbán, akik már ott álltak előtte, ugyanúgy megismételték halkan, hogy „parancs!”. Meg-

kapták borítékjukat, aztán a főhadnagy egy pillantást vetett Ötvevényi borítékjára, zsebre vágta, és olvasta tovább hangosan a neveket:

- Pongrácz. Szabó. Szeredy.

Ez a kis zökkenő volt számunkra az utolsó megnyilvánulása Ötvevényi létezésének. Egy héttel előbb, a fényképész sárga, földszintes házának macskaköves udvarán még ott ácsorgott velünk. Elég érdektelen, unalmas gyereknek tartottam. Nem sok vizet zavart. Benne volt az intézeti énekkarban. Kicsit elállt a füle. Ugyanúgy lenyelt és eltűrt mindent, mint mindnyájan, aztán egyszerre csak megbolondult. Megbokrosodott. A barátja védelmében, teljesen váratlanul, felelősségre vonta Merényiékét, s végül panaszra ment ellenük. Jaks Kálmánnak hívták a barátját, mellette ült a tanteremben.

Én viszont egy rajban voltam Ötvevényivel október közepe óta, vagyis mióta megszűnt az újoncfélrajunk, és beosztottak bennünket a századba. Bal kéz felől, előttem csuklózott reggelente, körülbelül ott, ahol Medve állt azelőtt, csak hogy ő nem csinálta buzgón a fekvőtámaszokat, ha sűrű köd volt, hanem ugyanúgy lazált, mint mindnyájan. Jó minősítése volt, jól tanult, rendes, vallásos fiú volt. De ha leszállt néha ez a vastag, ólmos köd, a kedvünkért szállt le és nem a rajparancsnokok kedvéért. Ezt én is megtanultam azon az őszön; s azóta soha nem érzek pánikot sűrű ködökben, általános zűrzavarban, világfelfordulások idején, bombázott, sötét városokban és vesztett háborúkban, hanem csak zsebre vágom a kezem, és nyugodtan ácsorgok egy helyben, az egekből alábocsátott ólomfüggönyök alatt. Ezt is tudni kell, mert Szeredyvel például nemegyszer ezzel a kitanult, ősi nyugalommal és belső elégedettséggel eregettük el fülünk mellett a hatalmasok ködbe kiabált, fejvesztett vezényszavait.

11

Ezerkilencszáznegyvennégy nyarán Szeredyt a hadbíróság in effigie megfosztotta rangjától, és in contumaciam golyó általi halálra ítélte hűtlenségért. Ez hazaárulást jelentett, a tárgyalást pedig azért kellett a vádlott távollétében megtartani, mert aznap éjjel, mikor lent voltam nála Váradon, öt és fél órával előbb, mint az elfogatására kiküldött tiszti járőr, nem sokkal éjfél után, valaki nagyon halkán megzörgette Szeredy utcai ablakát.

Ki akartam nyitni a spalettát.

- Várj - mondta Szeredy. - Eloltom a villanyt.

Vaksötét volt odakint. Be kellett tartani a légoltalmi előírásokat, ha valaki vezérkari százados. Magda beljebb húzta a kinyújtott lábát, hogy az ablakhoz léphessek. A szép Teo már elment előbb.

- Eressz be, Szeredy - mondta egy hang nagyon csöndesen és határozottan.

Szeredy szó nélkül kiment kaput nyitni. A kapualjból vezetett két lépcső az ajtóhoz; üveges veranda, aztán kamraféle átjáró, aztán előszoba; hol jobbra, hol balra kellett fordulni, amíg betalált az ember a belső szobájába, ahol ültünk. A látogató ismerte a járást. Éppen csak becsuktam a spalettát, és villanyt gyújtottam megint, s már bent is volt.

Ahogy meglátott bennünket, visszafordult a nyomában jövő Szeredy felé, aki az ajtókat csukogatta. Ezt a belső szobaajtót már nem tudta becsukni, mert látogatója szinte útját állta.

Századosi egyenruhát viselt, és elég magas, sovány, korán öszülő fiú volt. Szeredyt feltartóztatta a küszöbön, és egy pillanatig szótlánul nézett a szemébe, merev kis mosollyal az arcán. Aztán két szót mondott neki, két végletes szót, amiből csak ilyen morgásfélét értettem:

- Dödöm. Dömdödöm.

- Hm? - Szeredy fél lépést hátrált, felhúzta a szemöldökét, és gyorsan ő is elmosolyodott, pontosan ugyanúgy, ahogy az idegen százados. - Hm? Igen?

De a látogató erre már nem felelt semmit, nem ismételte meg, amit mondott, csak nézte változatlan arccal Szeredyt, hogy ez bizony így van. Már elmondta a mondókáját, és becsukta a száját.

Így álltak derűsen szembenézve egymással, mintha a merev, halálos, egyforma félmosolyuk mögött egy másik, igazi mosoly bujkálna az arcukon. Szeredy gondolkozott.

- Ide figyelj. Teo hazudott - mondta aztán. - Jól sejtettem. Nem ő volt.

A látogató alig észrevehetően felhúzta a szemöldökét. Láttam, hogy Szeredy nem akar felénk nézni.

- Igaz - mondta. - Igazad van, ez most már egészen mindegy.

Az idegen százados most azt mondhatta volna: „No látod”, de még mindig nem szólt semmit, mert nem szeretett sokat beszélni.

Tudtam, hogy rohadtul piszok helyzetben van Szeredy. Ott kezdődött, hogy az ember nem árulja el a hazáját; még ha rohadt is a hazája; ezt csinálja más; piszok munka; ember nem csinálja. Ott folytatódott, hogy az ember nem adja hóhérkézre a szeretőjét, még ha - egyszóval sehogy se. De éjfélre már az volt a téma, hogy amit az ember megtett volna a szép, rohadt szeretőjéért, azt most már nem lehet nem megtenni egy piszok, ártatlan gyereklányért. Szeredy Dani jól belemászott ebbe. Csőbe húzták. „Most csudára kicsellózott velem a sors” - mondta volna, de nem kellett mondania, úgyis tudtam, hogy ezt gondolja.

Ez volt az utolsó téma, erről nem beszélgettünk az elmúlt félórán. Konyakoztunk. Magda leginkább hallgatott. Persze, gondoltam, ő csinálta az egész kalamajkát, hiába ült ott olyan ijedt, komoly és boldog mandulaszemmel. Szeredy talán még gondolni sem gondolta ezt. Törtük a fejünket. Beszéltünk mindenfélét, vicceket is, aztán megint gondolkoztunk. Közben is. Már egy jó félórája. De most minden megváltozott.

Amikor az idegen százados azt mondta Szeredynek, végleges hangon: „Dödöm, dömdödöm” - hogy mi lehetőleg ne halljuk, s Szeredy hátrált, felhúzta a szemöldökét, és túl gyorsan elmosolyodott, rögtön tudtam, hogy megoldódott valami, s nem kell tovább gondolkoznunk. Abba is hagytam, elég szívesen. Töltöttem Magdának és magamnak; még jócskán volt az üvegben.

- De hogy a fenébe... - kezdte Szeredy, s elhallgatott. A vendég csak mosolygott rá mozdulatlanul. - Sokat járatam a szám - mondta megint Szeredy, aztán kérdezett valamit: - Ranódi?

De lehet, hogy mást kérdezett. Szabódik? vagy Darnói? Akármit kérdezett, az idegen százados arca meg sem rezzent, nézett vissza rá türelmesen, és nem felelt. Ahogy Szeredy egy pillantást vetett felénk, a látogató is követte gépiesen a tekintetével; vagyis ránk nézett, s már vissza is fordult Szeredy felé, majd eszébe jutott valami, és újra felénk fordulva, váratlanul odaszólt nekem egykedvű, barátságos, magától értetődő hangon, s még a mosolyán sem kellett változtatnia:

- Szervusz, Bébé.

Jaks Kálmán volt. Tizennégy éve nem láttam. Nem azon csodálkoztam, hogy ő az, mert öntudatlanul már előbb felismertem, s így utólag valahogyan nyilvánvaló volt, hogy nem is lehetett más, hanem az lepett meg hamarjában, hogy végül mégis szóra nyitotta a száját.

Hajnalra értünk Budapestre. Szeredy vezetett. Volt egy hamisított nyílt parancsa, amelyben a H. M.-be rendelték, nekem is voltak irataim, Magdának is, de azért jobb volt, hogy nem állították meg sehol a kocsit.

Egyszer a nyílt országúton, még Cegléd előtt, Szeredy lefékezett. Kiszedett a tárcájából egy fényképet, megnézte, darabokra tépte, és kiszórta a szélbe. Átnézte a papírjait, s még valamit kidobott apróra tépve. Hátraszólt:

- Add ide azt a kis lapos üveget, Magdi.

Be volt hunyva a szemem. A lány habozott.

- Nincs már benne? - kérdezte Szeredy. Aztán hátrafordult, és rámosolygott a lányra.

- Nem félsz tán, Magdi?

- Én igencsak! - mondta a lány suttogva, de nevetett hozzá.

- Azt a kis lapos üveget, te.

- Zsebre tette a Bébé - mondta Magda.

Azt hitték, hogy alszom. Nem aludtam. Előreadtam az üveget, és ránéztem Magdára. Meg volt kicsit szeppenve, hogy talán nem illett neki is csak úgy Bébét mondani, de azért bátran nézett vissza rám. Amellett nem tudta még a nevemet.

Amellett ez volt a nevem, ez a nevetséges Bébé. Amikor kiszálltunk egy pasaréti villa garázsában, Szeredy megállt előttem, felhúzta a szemöldökét, és sóhajtott egyet:

- Nnnn!

Borostás volt a képünk mind a kettőnknek, és gyűrött, kialvatlan. „Hát...” - kezdte Szeredy, s egy kis vigyorgásféle indult meg a szája szögletében, de abbahagyta mind a kettőt. Azt akarta éppen mondani, hogy ebben most már benne vagyunk, Bébé, és mindenesetre egy-egy a félidő, mert ezúttal mi csellóztunk ki a sorssal, amikor eszébe jutott Jaks Kálmán, és abbahagyta a vigyorgással együtt. Ezt onnét tudom, mert nekem is éppen eszembe jutott Jaks Kálmán.

Arra gondoltam, hogy milyen mélységes nyugalommal, milyen mellékesen és halálos biztonsággal szólt oda nekem: „Szervusz, Bébé.” Arra gondoltam, hogy Ötvenyinek volt a barátja. Arra gondoltam, hogy nagyon nem szeretném, ha bajba keveredne most Váradon.

A tehetetlen összetartozásnak időtlen időkre szóló köteléke bogozott össze bennünket; valami, ami kitermelődött, tejsav vagy gyanta, a sebekből, izomlázból, fájdalomból, törekvésekből, és lehetővé tette, hogy éljünk; valami, ami talán kevesebb a barátságnál, és több a szerelemnél.

A civilek is össze vannak kötözve, a Himalája hegymászói, a szerelmesek, mert másként nem megy a dolog. Mi azonban ráadásul tudtuk, hogy mindenben túl mindnyájan külön mérközést játsunk a magunk sorsával. Ha Jaksot agyonlövik egy falnál, ez az ő dolga lesz. Téves, hamis és fölösleges volna ehhez bármiféle részvétünk, hiszen hozzá sem tudunk szólni, és azt sem tudjuk megmondani, vajon végleges vereséget szenvedett-e, vagy éppen fordítva, alaposan kicsellózott ilyen módon a sorssal. Nem ismertük a játékszabályait, csak azt tudtuk, Szeredy is, Medve is, én is, maga Jaks is, hogy egy ponton túl, mint mindnyájan, már egyedül

vívja ő is nagy mérközését, és senki emberfia nem jöhet a segítségére. Ezért volt szívósabb és tartósabb a mi kötelékünk, mint a hegymászóké vagy a szeretőké, mert ez a tudás is eleve bele volt szöve.

12

Ötvenyinek, Jaks barátjának volt egy furcsasága. Uzsonnára a kenyérhez néha vegyes gyümölcsöt kaptunk, azaz egy kocsonyás, határozatlanul édeskés, piros kockát. Ötvenyi ezt annyira utálta, hogy meg sem ette; kettétörte, s a felét Jaksnak, másik felét Tóth Tibornak adta. Hiszen mi sem szerettük nagyon, és később megtanultam a civilek közt, hogy van ilyen: de akkor láttam életemben először, hogy valaki egy édes lekvárféleséget ne egyen meg. Bizonyos tisztelettel néztem Ötvenyit; mindenesetre tudomást vettem róla a furcsasága révén, még mielőtt a botránya kitört.

Akkor történt egyébként, halottak napján vagy az előtte való pénteken, ezerkilencszázhuszonháromban, amikor Ötvenyi esete kezdődött, hogy a kisebbik Laczkovics megkaparintotta a csomagból Júlia levelét, és felfedezték gyerekkori becézőnevemet. „Édes Bébé” - ordított fel a kis Laczkovics, a fél tanterem rám jött, még Szeredy is átvette aznap este rögtön, és azóta folyik ez a bébézés.

Egyrészt a levelem és Laczkovicsék meg a többiek miatt nem figyeltem eléggé, mi történik Ötvenyi körül, másrészt nem is látszott különösebben figyelemreméltó dolognak. Merényiék elszedték az Ötvenyi mellett ülő Jaks pogácsáját, almáját, dióját, amit Szegedről kapott. Egy idő óta, vagyis amióta Varjú elragadta Matej kacsaszíját, rászoktak erre, s már mi is megszoktuk. Hűvös, őszi idő járt, délután köpenyben gyakorlatoztunk.

Ötvenyi háromgombos volt, jeles növendék, s csekély furcsaságán kívül elég érdektelen alak. Még azt is tudtam róla, hogy misére jár reggelente, mint Tóth Tibor, a lányos képű újonc, aki a hálóteremben melléje került, s akivel majdnem barátságot kötött. Némely tekintetben hasonlítottak egymáshoz. Láttam, hogy közönyös udvariassággal olykor beszélgetnek is, bár napközben Tóth Tiborról, minthogy a B-osztályban volt, könnyen megfélemedezett az ember.

Monsignor Hanák minden hajnalban misézett a második emeleti kis kápolnában. Pontosan negyed hatkor, ébresztőkor kezdte. A napos háromnegyed ötkor körüljárt a sötét hálóteremben, és felrázta mindazokat, akiknek ébresztőre kellett jelentkezniük, vagy kápolnába akartak menni.

Medve is járt a kápolnába. Még október közepén engedélyt kért a Monsignortól, hogy más vallású létére járhatson a misére; s ettől fogva másodnaponként, amikor Schulze volt szolgálatban, a kápolna hátsó padjában üldögélve töltötte el az időt ébresztőtől a levonulásig. Így megmenekedett a nap legrosszabb félórájától, Schulze legnehezebb perceitől. Ez megért neki nemcsak egy-egy misét, hanem egy-egy drága félórát is az alvásból. Iszonyatos volt felkelni, kiszakadni az álomból; de még mindig sokkal könnyebb volt így, a napos erélyes rázogatóására, sietős suttogására a sötétben, mint a rendes ébresztőre; a napos szaladt tovább, és az ember egy-két percnyi haladékot ilyenkor megengedhetett magának.

A kápolna rendszerint üres volt. Legfeljebb öt-hatan üldögéltek a padsorokban szétszórva. Medve örült, hogy a többiek nem jöttek rá erre a megoldásra, mert akkor nyilván Schulze is kieszt volna valamit ellene. Álmosan, fázósan, unatkozva figyelte és utánozta a néhány

katolikus fiú mozdulatait, de jóleső elégtételt érzett, hálát, hogy sikerült ez a ravaszsága és bölcsessége, s most ülhet egy kicsit nyugton.

Monsignor Hanák sosem késett. Köpcösen, hátravetett testsúllyal lépegetett. Eltűnt az oltár mögött, felvette díszes, himzett miseruháját, aztán elősétált, és jött vele együtt Tóth Tibor is, hol egyedül, hol másodmagával. Tóth rendszeresen ministrált neki, a többiek váltakozva. Csöngettyűvel, misekönyvvel, némán, rejtélyesen mozogtak az oltár két lépcsőfokán.

Tóth Tibornak mindig tiszta és rendes volt az öltözeke. A B-osztályból átszivárgott a híre, hogy színjelesre áll, háromgombos lesz belőle. Példás volt a magaviselete is. Mi többiek már kaptunk mindenféle fenytést, ő még nem. Október második hetében nekem is hat napon át kellett kihallgatáson jelentgetnem, hogy nem rongáljuk a kincstár vagyonát, Medve pedig nemsokára fogdát kapott, az újoncok közül elsőnek, mert nemtetszésének adott kifejezést valami által.

A büntetéseket vaktában kaptuk, hol az egyikünk, hol a másikunk, mindenféle apróságért, amilyent százat követtünk el napjában valamennyien. A követelményeket úgy szabták meg, hogy soha senki ne lehessen ártatlan. Mindnyájan tudtuk ezt, és nagyjából beletörődtünk. Egyedül Tóth Tibor próbálkozott meg a lehetetlennel: hogy betartson minden előírást.

Mégsem volt ez tőle emberfeletti vállalkozás. Még csak tiszteletre méltó teljesítmény sem. A barátjáról, Ötvenyiről, aki háromgombos volt, vagy Drághról, az évfolyamelsőről inkább mondhatnám, hogy elismerésre méltó igyekezettel fegyelmezték magukat; mert ők azért normális emberek voltak, kisebb-nagyobb gyarlóságokkal és természetes vágyakkal, ösztönökkel ellátva. Tóth Tibornak jóformán nem került fáradságába a dolog. Megszállottan csinálta. Amolyan holdkórosnak tartottuk, s szinte kivívta magának a jogot a különtségéhez, egyrészt a konokságával, másrészt azzal, hogy mihelyt gyötörni kezdtek, nyomban sírva fakadt, erőszakos, majdnem kíméletlen, nőies durvasággal. Megszoktuk durcás pofazacskóit, seprős pilláit, szenteskedését.

Nem volt rokonszenves Tóth Tibor lénye. Ha valakit támadás ér, ösztönszerűen szembefordul vele, és ellenáll; ez rossz módszer túlerővel szemben, mert csak annál nagyobb lesz az ütés, amit kap. Aki elengedi magát és összeomlik, mint egy rongydarab, az meg sem érzi az ökölcsapást. Nagy önuralom kellett ahhoz, hogy Tóth Tibor az első mozdulatra sírva fakadjon, s bölcs eljárás volt tőle, de nem rokonszenves. Pedig már én is megtanultam, hogy az önuralom hasznos dolog.

Matejt se szerettem az önuralmáért. Először is, gondoltam, honnan volt annyi esze ennek a ronda ripóknek, hogy kacsaszírt hozzon hazulról? Ami a legkiadósabb élelmiszer a világon. És honnét van annyi akaratereje, hogy takarékoskodjon vele, és így beossa magának? Vékonyan kente, egyre vékonyabban, ahogy fogyott, de az elején se könnyelműsködött észrevehetően.

- Micsoda fakír! - mondta rá Colalto.

Csak nézte őt az ember. Micsoda fakír, csakugyan. Állat! Ehhez van esze persze, hogy zabálja a második adag tízórait, amikor már mindnyájan megettük a magunk zsíros kenyerét. És mohóság nélkül, megfontoltan tömi a fejét, mozog le-föl az állkapcsa, nagy nyugalommal, az állatnak.

A délelőtti kenyérnyiszalását már nagyon ismertük, de egyszer a délutáni szünetben is előszedte a kacsaszírt, aztán ráfizetett a dologra. A mézes vagy lekváros kenyér helyett aznap csokoládét kaptunk uzsonnára - mert ez is megtörtént néha valóban, ahogy valaha Molnár őrnagy úr Formes apjának kilátásba helyezte -, egy szelet töltött csokoládét, és hozzá

egy karéj puszta kenyeret. Kenyeret mindig adtak az uzsonnához; a sajthoz, szalonnához, disznósajthoz kellett is, de almához, körtéhez is kaptunk. Bognár kiment a tanteremből; keddi nap lehetett, mert gyakorlat volt délután, és késve osztották ki az uzsonnát; Matej előszedte a befőttesüvegjét.

Kalugyerszky, akinek mindig adott egy csipetnyit a zsírból, jóra való, élénk gyerek volt; csak két év múlva tudtam meg, hogy unokatestvérek; nem nagyon illettek össze, és furcsálltam is a barátságukat. Egyszóval, ahogy Kalugyerszky az üveghez emelte a kenyerét, Mufi a háta mögé settenkedve, hirtelen ügyesen előrenyúlt, lenyomta a kezét, és odatolta a saját kenyerét, tökéletes időérzéssel kiszámítva azt a pillanatot, amikor Matej már nem tudta megváltoztatni a mozdulatát, s a zsebkéséről a zsír menthetetlenül rákenődött Mufi kenyerére.

Matej dühös lett. Nevettek körülötte. Talán haragjában megfeledkezett szokott óvatosságáról, talán túl nagy feltűnést keltett, hogy, hogy nem, a Varjú egyszerre csak megkaparintotta az üvegjét, és eliramodott vele. Izgatott megdöbbenés támadt.

Most tisztán láttam a Varjú arcát, ahogy vitte a kacsazsír. Ívelt, sűrű, fekete szemöldöke volt. A ragyák, himlőhelyek alatt, a beteges sápadtsága mögött tulajdonképpen szép vonásai voltak. Szemtelen és züllött angyalarca volt. Matej rohanni kezdett utána, de az asztalkák közt útját állták.

Mire odaért, a Varjú már szétosztogatta Burgernek, Halász Péternek, Merényinek, Homolának a zsír jó részét, és mint a cselező labdarúgó, mindig a hátát fordítva Matej felé, kikisiklott előre, s védte ügyesen a befőttesüveget, amíg Kalugyerszky közbe nem lépett.

Élvezetes volt. Inkey beállt a két ajtó közé, hogy cikkellen, ha a folyosón jönni látja a tiszthelyettest. De Kalugyerszky most elrontotta a szórakozásukat. Elvesztette a fejét. Amint Merényiék nevettek, azon mindenki nevetett, s aki nem nevetett velük, az a közhangulat, a közösség érzelmei ellen fordult. Alig értettem, hogy miként követhet el egy régi növendék olyan ostobaságot, amiről én már tudtam, hogy nem lehet elkövetni. De mindenképpen bosszantó volt, hogy Kalugyerszky az asztalok közt elébe került a Varjúnak, útját állta tárt karral, s ezzel véget vetett a jó mókának. Matej, aki eddig vad kétségbeeséssel és mégis gyáván tétovázva járkált a Varjú után, és kapkodott feléje ügyefogyottan, most akaratlanul is utolérte. A nagy nevetés hirtelen elhalkult a tanteremben.

Varjú villámgyorsan átjátszotta az üveget Burgernek. Matej megtorpant, ahol volt. Amikor Kalugyerszky két széket megkerülve Burgerhez ért, a vörös fiú visszadobta a zsírosüveget a Varjúnak, Kalugyerszky iparkodott vissza. Megint nagy nevetés támadt. Dobálni kezdték az üveget, Merényi, a vörös Burger, a Varjú, ide-oda. Kalugyerszky forgott utána, ugrált, de hiába. Egyszer aztán valahogyan kicsúszott Varjú kezéből az üveg, s bár elkapta estében, de túl görcsösen, s akár szándékosan csinálta, akár nem, úgy festett, mintha két marokkal odacsapná az asztal lábához. Matej zsírosüvege ízzé-porrá tört.

Kalugyerszky éppen odaért, és a Varjú ráordított:

- Most eltörted!

Burger hátrahajlított nyakkal nevetett. Csak annyira tudta összeszedni magát a nevetéstől, hogy egy tankönyvvel hátulról fejbe vágta Kalugyerszkyt. Aztán mégis észrevette, hogy mindenki elhallgatott, és abbahagyta a nevetést. Merényi ugyanis mozdulatlanul vált, egy pillanat alatt elkomolyodott, odaintette magához Kalugyerszkyt, és lassan, szaggatott ütemben pofozni kezdte.

Ezt ismertük. Negyvenketten voltunk az A-osztályban. Meg se mukkant senki. Szék se csikordult, lapozás sem hallatszott. Merényi összehúzott szemmel, merev arccal nézte áldozatát, mint egy tárgyat, amely a saját tulajdona. Halk, lefojtott hangon szólt rá néha:

- Ereszd le a kezed.

Aztán csattant élesen a tenyere. Váratlanul kétszer is egymás után. Kis szünet, mozdulatlanság és: „Ereszd le a kezed!” Kalugyerszky majdnem vigyázban állt előtte egyre dermedtebben. Megint balról csattant a pofon; gépiesen rándult fel a keze.

- Le a kezed!

Leengedte a kezét. Nem írom le részletesen; Merényi jéghideg arca csak egy másodpercre mozdult meg, amikor csavart egyet az orrán, száján: volt egy ilyen rándításszerű kis fintora, ami nem jelentett semmit. Néznünk kellett őket, mert mindnyájunknak szólt ez, és senki sem merte megtenni, hogy a könyvébe temetkezzen, érdektelenséget mutasson. Nem volt kellemes, mert Kalugyerszky végül is nem volt akárki. Csak most, a szemünk láttára bukott le közénk, az átlagsorba, okulásunkra. Okultunk; ködösen még azt is értettem, hogy haragudni kell rá. Néhány napig Matej sem állt szóba vele; de később kibékültek.

13

Öttevényi esete ilyesféleképpen kezdődött, bár egészen másként folytatódott. Eleinte azt hittük, hogy csak fejébe szállt a dicsőség. Valamilyen ünnepély volt a tornateremben, mindenszentekkor vagy előtte, a reformáció napján, vagy még előbb, ezt már nem tudom. Öttevényi az énekkarban egy szólórészt énekelt, és szépen csengő szoprán hangjával olyan sikert aratott, hogy ebéd után behívták a tiszti étkezdébe. Másnap vagy harmadnap - pénteken, mert fürdés volt - megint érte küldtek, és megénekellették. Szombaton gyakorlat volt, utána Schulze kincstári sétával vette el az egész uzsonnaszünetünket; körbejártuk egyszer vagy másfélszer a parkot a külső fasorban; oszolyban mentünk, ilyenkor lehetett beszélgetni, lemaradozni, vadgesztenyét rugdalni magunk előtt, de egy csoportban kellett maradnunk a tiszthelyettes körül. Ahogy közeledett a tél, egyre gyakrabba váltak ezek a kincstári séták, különösen vasárnaponként. Ez nem ment büntetésszámba. Közöséges aljas-ság volt, gyilkosság, gáztett; Schulze elrabolta nyomorult kis szabad időnket a tanteremben. Elégedett vigyorgás ült az arcán, ahogy lépegetett velünk a vörös, sárga, hulló lombok alatt. Köpenyben, zsebre vágott kézzel, undorral csoszogtunk mögötte, tapostuk a vastag avart, rugdostuk a kavicsokat, gesztenyéket, tobozokat, és senkinek sem volt kedve beszélgetni. Schulze odahívta maga mellé Öttevényit, és a tiszték példájára ő is megénekellette.

Az intézeti énekkar az ünnepélyen előadott dalon kívül egy régi toborzót is gyakorolt éppen, s Öttevényi ebbe fogott bele. „A szép fényes katonának...” Mások is dúdolni kezdték, s az ember kénytelen volt lépést tartani a dalra. Amikor Schulze hátraszólt érte, Öttevényi elég kelletlenül szaladt előre. De mihelyt énekelni kezdett, rögtön csupa meleg csillogás lett a hangja; ezt nem tudta kedv nélkül csinálni.

Tulajdonképpen furcsán énekelt. Másként, mint a többiek. A hangja, mondom, fényes volt és meleg, akármilyen hangulatban lépkedett is Schulze jobb oldalán; de mintha kottát látna maga előtt, a mértéket, ütemezést olyan könyörtelenül, szinte hidegen betartotta. Mi hiába húztuk el, hogy „Szép élet, víg éééélet!” - hiába harsogtuk érzéssel, még csak túl sem tudtuk ordítani Öttevényit, mert a szopránja felszárnnyalt a kopaszodó fák alatt, különvált tőlünk most már a

fegyelmezett tagoltságával is. Eleinte nem tetszett nekem ez az éneklési mód, de ahogy konokul, megállíthatatlanul végigénekelte a dalt, semmivel sem törődve, lassan azt kezdtem érezni, hogy valamiképpen sokkal nagyobb hajtóerő működik benne, azonban állandóan féken tartja, két marokkal fogja a gyeplőt, aztán mégis előbb ér célba a feltartott ügetésével, emelt nyakkal, mint a mi bele-belevágtázó, szilajabbnak tűnő cigánylovaink; s hogy igazában ez az éneklés, amit ő csinál, mi csupán hejehuján kurjongatunk.

Az uszoda mögött kanyarodott egyet a külső fasor. A bakancsom orrán megéreztem, hogy belerúgtam egy szerecsendióba, és le akartam hajolni érte, amikor Colalto mellém lépett.

- Csomagod jött - mondta.

- Igen? Honnan tudod? - kérdeztem. Megkönnyebbültem, mert azt hittem, Colalto is észrevette a szerecsendiót, s azért lépett oda. Közben azonban magam is szem elől vesztettem.

- Láttam a postakönyvet - mondta Colalto.

Mégis megtaláltam a nyirkos levelek közt a diómat. Felvettem, zsebre vágtam gyorsan, hogy ne legyen vita. A rendkívül vastag, majdnem tömör csonthéj közepén, ha sikerül bicskával szétfeszégetni, parányi édes, jóízű dióbélféle bukkan elő, alig mogyoróbél nagyságú. Ismerem már. Valamilyen délszaki fa gyümölcse volt, és csak mi neveztük el szerecsendiónak.

A park sokféle fái közül felének sem tudtuk a nevét. A túlsó kanyarban, ha nem Schulzéval voltunk, és beljebb lehetett szökni, szentjánoskenyeret szedtünk néha. Meg egyfajta csavarodott, sűrű, levélszerű termést, amit bakaszivarnak hívtunk; aranyalmafa is volt, bent a kertészetnél, ahhoz ritkán tudtunk hozzáférni. De felhordoztunk magunknak mindenfélét a tanterembe, még közönséges vadgesztenyét is olykor. Ez a tojás nagyságú, rücskös kérgű szerecsendió kivételes szerencsének számított.

Fent a tanteremben séta után Schulze kiadta a csomagomat, és mindjárt szét is osztotta. Ezt tudhattam előre. Csak a születésünk és nevünk napjára kaphattunk hazulról élelmiszer-csomagot. Ha máskor jött, szétosztották a szakaszunknak meg a rajunknak. Egyszer már így jártam. Akkor még nagyon elkeserített, de azóta anyám nem küldött, tudta már a rendet. S a nevem napja még messze járt; majd ha tavaszba fordul a tél; a tél, ami még el sem jött. Júlia küldte a csomagot, aki nem tudta a rendet.

Anyámat Évának keresztelték, a húgát Júliának. Ezt a két nevet váltogatták a család leányai az unalomig évszázadok óta. A sok-sok mindenféle fajta Évák és Júliák közül az én Júliám, csöppnyi gyerekkorom óta a legjobb barátom, nem hasonlított a világ egyetlen nagynénijéhez sem. Huszonöt éves, karcsú, kreol bőrű, cigarettázó lány volt. Vitt mindenhová, segített színdarabot írni, kettesben csavarogtunk. Most eljegyezte magát, s írt egy hosszú levelet.

Pontosan tudta, hogy mit küldjön. A doboz aljára, a papír alá, bedugott két új Nick Carter-számot is, de Schulze persze megtalálta és elkobozta őket. A lomnici kenyeret pedig szétosztotta. Colalto teletömte vele a száját. Bónis Feri is élvezettel majszolta. Pongrácznak ebből nem jutott, s bár valami mást kapott már a csomagomból, a mellette ülő Drágh, gögösségből, kettétörte a süteményét, és a felét Pongrácz elé tolta. Fügével, mazsolával, mandulával, cukrozott gyümölcsökkel készült ez a lomnici kenyér, s Júlia nem azért sütötte, hogy ők falják fel. Ha letagadom neki, akkor félős, hogy megint küld majd, és újra szétosztják. De nem ez volt mégsem a legnagyobb baj.

Amikor Schulze átment a B-osztályba, Homola és a Varjú Jaks Kálmánt kezdte nyaggatni valamiért, Szabó Gerzson és a kis Laczkovics pedig odajött hozzám, kíváncsiságból és talán a kiürült doboz iránti érdeklődésből, hogy lehet-e a keménypapírját használni. Laczkovics Józsi

aztán, különösebb rosszindulat nélkül, jókedvében és féktelenségében, felkapta a leveletem, és mókázva, fennhangon olvasni kezdte: „Édes Bébé, drága kis öregem...”

- Édes Bébé! - ordított fel a boldogságtól nyerítve. Csapkodni kezdte tenyerével az asztalomat. „Édes Bébé.” Elvörösödtem.

Szabó Gerzsonnak lassan futott szét ábrázatán a vigyorgás, aztán tett egy mozdulatot a kezével, és elégedetten morogta:

- Édes Bébé...

Csak Halász Péter arcát láttam, ahogy kicsit meghökkent, behúzta a nyakát, majd vigyorogni kezdett ő is a többiekkel. Meg kell adni, becsületére vált, hogy eddig, nem árulta el ezt a kínos becézőnevemet.

- Édes Bébé!! - valahonnét hozzám vágtak egy könyvet.

Lebuktam a tanszerládám mögé, igyekeztem vigyorogni, a vállamat vonogattam, heherésztam hülyén. El is értem annyit, hogy lassacskán, egy végtelenségnek tűnő negyedóra múlva, abbahagyták. Mindenáron vissza akartam szerezni Júlia levelét; ezért voltam képes ilyen szívósan megjátszani a közönyösséget. Hosszú, fontos levél volt, majdnem szomorú, majdnem bocsánatkérő, jöllehet ezt senki más nem tudta volna kiolvasni belőle, mert Júlia mindig viccelődve, bolondozva írt, kedvesen és okosan. Csak én tudtam, akinek szólt, és ő, aki írta. Nagyon érzékeny volt mindenre, a legkisebb tapintatlanságra vagy érzéketlenségre is, és számomra ez a lány volt az egyetlen, aki soha, semmivel nem sértett meg. A boldogságtól azonnal nevetni kezdtünk, ha megláttuk egymást, s ismertem minden dolgát, ismertem testét-lelkét, a vékony, gömbölyű, barna karját és a csúfondáros-ravasz okosságával furcsán párosuló naiv, lelkes jóhiszeműségét. Most mégis cserbenhagyott, s ráadásul férjhez megy; tudta ezt a kétszeres árulást, ami nekem nem is fájt, nemhogy felróttam volna neki; hiszen csak a tizenegy éves unokaöccse voltam, és mindennek nyilván így kellett lennie; ámbár azt nem mondhatnám, hogy én kevésbé tudtam volna, mint ő; nagyon élesen figyeltem és tudomásul vettem a dolgoknak ezt a természetét, és éppen ezért voltak fontosak hosszú levelei, ezzel a teljességgel elrejtett, még csak nem is a sorok közé, hanem Isten tudja, hová rejtett szomorúságukkal és titkos bocsánatkérésükkel. De hát mindez kettőnk magánügye volt. Elég az hozzá, hogy sikerült visszaszereznem a levelet, és lassan le is csitultak. Bár sejtettem, hogy a bébézésnek most már sohasem lesz vége.

Azonban inkább Ötvevényinek köszönhettem, hogy elterelődött rólam a figyelem, mint a fölényes önuralmamnak. Kimerültem a hosszú erőfeszítésben, és nem gondoltam semmire, csak a szerecsendiómmal bíbelődtem türelmesen, csikorgattam rajta a bicskám hegyét. Ezért nem tudom pontosan, mi történt. Merényiék a megszokott módon erőszakoskodtak, előbb Jakssal, akitől elszedték maradék pogácsáit, almáit, mert a Matej kacsaszírijának sikeres elragadása óta rákaptak az erélyesebb fosztogatásra; aztán Ötvevényivel. Jaks már egy hete takarékoskodott a hazuról kapott, szerény elemózsiájával, én is tudtam, hogy van még almája; a többi ki lehetett találni; de hogy Ötvevényivel mit műveltek, azt nem tudtam. Úgy rémlett, beletúrtak a fiókjába, és elvették a noteszét. Csak a vacsoránál kezdtem észrevenni, hogy némán terjed valamiféle titkos izgalom.

Vacsora előtt, fent, kézmosáskor láttam, hogy Jaks Kálmánt a mosdóban közrefogták, és Merényi tárgyal vele; azaz kurta kérdéseket tett fel neki, és félig becsukott szemmel figyelte az arcát, ahogy szokta. Az étteremben Ötvevényi, kétasztalnyira a miénktől, mereven maga elé nézve ült a helyén. Nem beszéltek hozzá. Eszegette a rizses húst; sem elkeseredés, sem szomorúság, sem félelem, sem elszántság nem látszott rajta. Csak éppen se jobbra, se balra nem nézett, és lazábban, szórakozottabban fogta a villáját, mint máskor.

Már az is rendkívüli dolog volt, hogy a szomszédom felelt a kérdésekre. A szalvétakarikáját a hüvelykujjával jól megnyomva úgy tudta előrefuttatni, hogy az bumeráng módjára visszagurult. Láttam, hogy sokan nézegetnek Öttevényi felé. Az ügyeletes tiszt messze-messze, az étterem alsó végében járt, az első évesek asztalainál, mert azok ettek a leglassabban általában, és ezt a rizses húst különösen nehéz volt nyelni. De nem volt rossz. Mi már rég befejeztük a vacsorát, és kiittunk minden vizet a két kancsóból, sőt Szabó Gerzson átküldte poharát a szomszéd asztalhoz, hogy töltsék meg, mert nagyon szomjas lett az ember ettől az ételtől. Drágától nem kérdeztem semmit. Nem szerette a kérdéseket, és nem is igen válaszolt volna nekem. A mellettem ülő, nagy fejű fiú sem szokott feleletre méltatni rendes körülmények között; most azonban megvárta, hogy a szalvétagyűrűje az asztal közepén lassítson, megállapodjék, s a harántpörgése visszahozza, egyre gyorsulva, aztán abbahagyta a további pöckölést, és felém fordult:

- Hát nem tudod?

- Nem.

- Feliratkozott panaszra.

Öttevényi közvetlenül vacsora előtt, a tanteremben, amikor a napos végigment a sorok közt, hogy összeírja a másnapi kihallgatást, beírta magát a panaszrovatba. A napos először röhögött, aztán tiltakozott, végül meghökkent.

- Ne marhászkodj.

Idegesen megrázta a fejét, és tovább akart menni.

- Írjál be! - mondta Öttevényi.

A kihallgatási naplóban csakugyan volt egy panaszrovat, a gyakorlatban azonban még nem fordult elő, hogy valaki panasszal élt volna, mert ez szigorú büntetéssel járt. Sem Schulze, sem a tisztek nem csináltak titkot belőle, hogy minden panasz alaptalannak fog minősülni, s így nem ajánlatos megpróbálkozni vele. Csak az üres rubrika futott heteken, hónapokon, évtizedeken át a kihallgatási naplóban.

Ezen a szombati napon mégis, november harmadikán, ezerkilencszázhuszonháromban, belekerült Öttevényi növendék neve. Megkötötte magát. Nem tágított. Azt hittük, hirtelen megkergült. Fejébe szállt a dicsőség az énekkari szereplése miatt. Beírta, hogy Homola, a Varjú és Merényi elvették erőszakkal Jaks csavarós Penkala-ceruzáját s az ő noteszét; összetörték a tolltartója fedelét, megrongálták mindenféle holmiját. A napló Schulzéhoz, onnét pedig a századirodába került; mindezt nem lehetett többé visszacsinálni.

Feszültség volt a levegőben lent a vacsoránál. Forgattam én is a fejemet. Medve kipiszkálta a húsdarabokat a tányérja szélére, de a ragacsosan egybeálló rizst mind megette. Nekem ízlett ez az elég visszataszító ételhabarék, mondom; ha már megrágta és lenyelte az ember, akkor kiderült, hogy jóízű. Kést azonban nem kaptunk hozzá, pedig azért hoztam le a szerecsendiómat, hogy szétfeszegessem a kincstári késsel. Féltettem a bicskámat. A tanteremben majdnem beletört a kőkemény, recés, fekete csontgolyóba, holott tudtam, hogy két féltekére lehet hasítani, sőt már annyira haladtam is vele, hogy megtaláltam a hasíték helyét a ravaszul egybefolyó, sűrű, lyukacsos rücskök között.

Öttevényi bal oldalán Borsa Lőrinc ült a tanteremben, jobb oldalán Jaks. Engem odafent a csomagom sorsa bántott, és nem figyeltem őket. Még láttam, amint Homola és a Varjú kezdi felelősségre vonni Jaks Kálmánt, ezzel kezdődött. Kinyitatták vele a tanszerládáját, az élelmiszeren felül, úgy látszik, elszedték tőle a Penkala-ceruzáját is. Amikor végül otthagyt-

ták, Öttevényi felállt, odament a Varjúhoz, s követelő hangon nekitámadt. De nemcsak neki, hanem a mellette ülő Merényinek is. Merényi felnézett rá, hagyta beszélni tíz másodpercig, akkor lehajtotta a fejét, mintha írni akarna a füzetébe; de nem ezt tette, hanem a bemártott tollát hirtelen a felemelt bal ökléhez ütve telefröccsentette tintával Öttevényi arcát.

Az ismert, mindennapos dolog folyt csak; évődésnél alig több. Burger nevetése hallatszott mindig a legélesebben; Merényi majdnem hangtalan volt, s még inkább a Varjú; és Homola bírta a legnehezebben abbahagyni a mókát. Ezúttal is felállt, és odament újra Öttevényihez, aki már a helyén ült, s megnyálazott keze fejével meg a zsebkendőjével az arcát törölgette. Kezdődött előlről az egész.

Nem gondolhattam, senki sem gondolhatta, hogy Öttevényi így megbolondul majd. A hálóteremben, vacsora után, Schulze magához hívta őt, és kimentek a folyosóra. Sokáig kint maradtak. Öttevényi ugyanolyan kifejezéstelen arccal jött vissza végül, s ugyanolyan mereven, mint ahogy az étteremben ette a rizses húst. De a szemében egy kis láz bujkált.

Ezt a lázat lehetett érezni. Várákozás, feszültség volt a levegőben, amikor Schulze később Merényt és Homolát is kivitte. A folyosóra vagy a századirodába, nem tudom, hová. Láttam, hogy Merényiék előzőleg tanácskoztak. Burger vörös feje gondterhelt volt, a Varjú vigyorgott, szakadatlanul vigyorgott, ahogy jött-ment, csak vigyorgott.

Senki sem kockáztatott meg véleményt, megjegyzést, elfoglaltuk magunkat a ruhakeféléssel, cipőtisztítással, mosakodással. Szeredy kiment az árnyékszékre, már levetkőzve, papucsban, én a szekrényben kínlódtam az ingek összehajtogatásával, felraktam a ruhámat, Szeredy visszajött. Schulze még mindig kint volt Merényiékkel. Nem álltam meg, nyaggatni kezdtem Szeredyt.

- Na?

- He?

- Kint vannak?

Szeredy vállat vont. Mit tudja ő?

- Schulze - mondtam halkan. - Nem láttad őket?

Szeredy nem felelt. Berakta cipőkeféit az alsó fiókba, és betolta a fiókot.

- Álltság, mi? Hát nem? Szeredy, felelj hát.

Suttogva kérdezgettem, kihajolva az ágyamból. Szeredy fel sem nézett az éjjeliszekrényből. Izgatott a viselkedése. Talán azt gondolja, hogy mégis lehet ebből valami?

- Felelj hát!

Szeredy elrendezte a holmiját, és most becsukta a szekrény ajtaját. Ahogy felemelkedett guggolásából, felém fordult.

- Elefes - mondta. - Édes Bébé.

Az első csupán semleges trágárság volt, vagyis kitérő felelet. A Bébé sértés, ezt ma délután tanulta. De Szeredy nem vigyorgott hozzá, hanem csak vállat vont. Inkább a leveledre vigyáztál volna jobban, te balfék! - gondolta magában dühösen: ezt akkor már, novemberben, tisztán lehetett érteni. Értettem. Kéjesen kinyújtóztam a pokrócom alatt, és hanyatt fekve néztem a villanyokat. Vártam Schulzét, hogy visszajöjjön, körbejárjon, ledobja a ruháimat, de nem jött. Myrkovszky kikötötte törülközőjét az ágya végébe. Apor már másodszor ugrott ki az ágyából mellőlem, s átszaladt ingben-gatyában az ablak felőli sorhoz, beszélgetni valamit.

Schulze csak az utolsó percben jött be takarodó előtt, s amikor eloltotta a villanyt, nem tudtam rögtön elaludni.

Elcsöndesült a hálóterem, de valahogyan túl nagy csönd volt. Érződött, hogy senki sem alszik. Figyeltem. Valaki mégis szuszogott; reccsent az ágy. Egészen nagyszabású, hallatlan dolog történhet itt bármelyik pillanatban, gondoltam. Éberem vártam, hogy mi lesz, s füleltem, mozdul-e valami; vártam egy jelre, ajtónyílásra, felordításra, gyors, kettős pisztolylövés dördülésére, pendülő hegedűhúrra vagy egy lassú sóhajlásra, mit tudom én, mire; és füleltem a távoli kis mocorgásokat, ágyak halk csikordulását, a természetellenes csöndet; füleltem lélegzet-visszafojtva végtelenül sokáig. A többire nem emlékszem.

14

Nem történt semmi. Szombaton ébren tartott az izgalom egy darabig, s csak nyolc-tíz perccel a takarodó után aludtam el. Két nap múlva, hétfőn, Öttevényit simán kicsapták.

Vasárnap már nem volt szabad szóba állnunk vele. Sem beszélni hozzá, sem kérdezni tőle, sem felelni neki. Merényi azt sem engedte meg, hogy hozzáérjen valaki. A mosdóban visszarántotta Homolát, aki éppen félre akarta taszítani Öttevényit egy csap mellől, szokása szerint, hogy ne kelljen várnia. Délután Zámencsik Bélát verte meg vonalzóval, mert odament Öttevényihez.

- Csak a könyvem, csak a könyvem - hebegte Zámencsik - kértem vissza tőle, és... és...

- Térdelj le - mondta Merényi.

- De csak a...

- Térdre.

Zámencsik gyorsan letérdelt. Aztán négykézláb körüljárta a tantermet, s közben fennhangon mocskolta önmagát Merényi kívánságára. Egyébként senki sem gondolt arra, hogy megszegje ezt a tilalmat. Öttevényi ki volt közösítve. Irtózva húzódtunk el tőle.

Zámencsik csupán butaságában kezdett beszélni hozzá, s amikor büntetésből körbevonszolta magát a padlón, kivételesen senki sem nevetett rajta. Merényi egyet felnevetett, de higgadt maradt. Rajta kívül csak maga Öttevényi volt meglehetősen egykedvű; bízott az igazában, és hidegvérűen fogta fel az eseményeket. A legnyugtalanabbnak pedig Jaks Kálmán látszott. Vasárnap délutántól fogva ő sem beszélgetett a barátjával.

Hétfőn a kihallgatás percek alatt lezajlott. Öttevényi elmondta a panaszát, a kopasz alezredes egy szót sem felelt, nem is kérdezett semmit, csak tisztelgett, és továbblépett. A többi ügyet is nagyon kurtán intézte el, aztán visszament Schulzéval a századirodába. Az egész délelőtti szünet alatt és még utána is folyt odabent a jegyzőkönyvezés.

Borsát hívták be elsőnek. Még teljesen tájékozatlan volt, és elég szerencsétlen válaszokat adott. Nem látta tisztán, hogy mit kívánnak tőle, s bajba is keveredett. Az utána következőknek már könnyebb volt a helyzetük. A szünet után elmaradt a magyaróra, mert Marcell Karcsi is bent ült az irodában. Rajta kívül s természetesen az alezredesen, Schulzén meg az írnok altiszten kívül még ott volt Molnár őrnagy is, Kovách Garibaldi segédtszjtje.

Engem Colaltóval együtt rendelték be, körülbelül tizediknek vagy tizenkettediknek. A századparancsnok lapozgatott, aztán kérdéseket tett fel. Hallottuk-e Öttevényi növendék kijelentéseit ekkor és ekkor? Vagy máskor egy másikat? Mondta-e ezt, mondta-e azt?

Zavarodottan hallgattunk. A kopasz alezredes mindenféle trágár és istenkáromló kifejezést idézett. Mindnyájan használtuk ezeket a szavakat, természetesen minden jelentőség és célzatosság nélkül, de az alezredes szájából meghökkentő volt hallani.

- Nos?

Az alezredes, látván habozásunkat, erélyesebb lett.

- Mi az? Mások hallották, és pont maguk nem? Ismerik ezt a noteszt?

Öttevényi noteszét mutatta.

- Nem - mondtam.

- Igenis - mondta Colalto ugyanekkor.

- Nem ismeri?!

- De igen - feleltem gyorsan.

- Kié?

- Öttevényié.

A kis zsebkönyv egyik lapjára gyerekes ábrák voltak rajzolva, nemi szervek jelképes rombuszai. Ennek sem volt semmi különös jelentősége, akár Merényiék rajzolták bele, akár csakugyan maga Öttevényi.

Molnár őrnagy, aki már előbb maga elé húzta a nyitott kihallgatási jegyzőkönyvet, közben kikeresett egy részt belőle, s amikor a notesszal végeztünk, váratlanul átvette a szót. Fennhangon olvasni kezdte:

- Pávián. Púderes páviánülep. Le van tojva a púderes pávián.

Az őrnagy felnézett, és egyenesen Colaltónak szögezte a kérdést:

- Ezt sem hallotta? Kire értette Öttevényi növendék ezeket a kifejezéseket? Nos? Csak mondja ki bátran. Halljuk. Kire értette? Nem tudja? Nos?

Schulze meg sem rezzent, úgy ült az írnok mellett, mintha nyársat nyelt volna, viaszarccal. Marcell főhadnagy kedvetlenül forgatta a ceruzáját. Molnár őrnagy kövérkés, mindig frissen borotvált és frissen púderezett képű ember volt. Sokat cigarettázott, és beszéd közben folyvást dőlt az orrán-száján a leszívott cigarettafüst. Mindenki mindig púderes páviánülepnek hívta. Örültünk, ha a keddi vagy szombati gyakorlatot ő vezette, mert Marcell Karcsi után körülbelül ő volt a legbéketűrőbb tiszt. „Jön a páviánülep!” - mondtuk boldogan, ha szombaton ebéd után megláttuk közeledni a gyakorlótér felé.

- Nos?

Colalto összeszorította a száját.

- Feleljen.

- Az őrnagy úrra értette - mondta végre Colalto halkan.

Ez volt a helyes felelet. Colalto hangjában őszinte udvariasság volt, s egy leheletnyi sajnálkozás. A halántékán finom izzadság csillogott. Még azt kellett bevallanunk, hogy egyikünk sem látta, hogy Merényi növendék elvett volna bármilyen ceruzát Jaks növendéktől, aztán Molnár őrnagy elnyomta a cigarettáját. Aláíratta mindkettőnkkel a jegyzőkönyvet, és mehettünk.

Minket már csak azért hallgattak ki, hogy a legaggályosabb lelkiismeretességgel járjanak el a vizsgálatban, és minden oldalról ellenőrizték azt, amire már úgyis teljesen fény derült. Szerencsére nem sodortuk magunkat bajba. Colalto szemfülesebb volt nálam, és rájött, hogy mit kell felelnie. Ha egyedül hívnak be, aligha úsztam volna meg valami kisebb büntetés nélkül.

Ötvenévi sorsa azonban már régen el volt döntve. Erkölcsi romlottsága, sorozatos fegyelemsértései és veszedelmes bomlasztó befolyása miatt kizárták az ország összes középiskolájából, úgy emlékszem, egy évre legalább, mitőlünk pedig természetesen örökre. Nemcsak Molnár őrnagy, hanem még Marcell Karcsi is tisztán látta, hogy Ötvenyit saját bajtársai vetették ki maguk közül. Hiába próbált mások befektetésével elébe vágni ennek, a közfelháborodás mintegy elsöpörte. Akkor vált kilátástalanná a helyzete, amikor ellene vallott Drágh, az évfolyamelső, s végül a barátja, Jaks Kálmán is.

Drághot rögtön Borsa után hívták be az irodába, másodiknak. Sosem volt rossz viszonyban Ötvenyivel - úgy értem, azelőtt. Sokat sakkozott vele. Jó negyedóra múlva, amikor visszajött az irodából, még tartott a délelőtti szünet, mégis majdnem mindnyájan a helyünkön ültünk. Bónis gombozott csak Kmetty Fidéllel hátul, a térképes asztalon. Colalto ceruzát hegyezett mellettem, elmerülve. Én olvastam, vagy legalábbis próbáltam olvasni. Valószínűtlen csönd volt a tanteremben. Drágh betette maga mögött a belső ajtót; kissé mereven és emelt fejjel, ahogy szokta, végignézett rajtunk, aztán intett Merényinek:

- A századirodába!

Merényinek is röviden, határozottan adta át a parancsot, mint mindenkinek, mégis, barátian, lehalkította, s amennyire tőle telt, emberiessé szelídítette a hangját. Homola vagy Burger ilyenkor még megkérdezte volna, ülvé: „engem?”, és a mellükre böktek volna, kérdő mozdulattal. Ők tartoztak ezzel a kis lassúsággal a tekintélyüknek, és meg is mutatták minden alkalommal, hogy megtehetik; mert más nem tehetette meg. Merényi pedig azért nem tette, mert fölötte állt az effélének. Nem kérdezett semmit, hanem nyugodtan felállt, és indult kifelé. Semmivel sem kellett jeleznie, hogy neki Drágh nem parancsol; ez egy pillanatig sem volt vitás.

Mielőtt Drágh a helyére ért volna, Ötvenyi egyszerre csak odalépett hozzá.

- Mit mondtál nekik?

Aztán egy fél perc múlva kénytelen volt megismételni a kérdését, mert Drágh leesett állal meredt rá, mintha nem értené.

- Mit mondtál rólam?

Drágh lassan elvörösödött, és ráordított Ötvenyire, hogy kotródjon az útjából. Úgy dühbe jött, hogy beszélni is alig tudott. Leült a helyére, és nagyokat lélegzett. Kivett egy könyvet, egy füzetet, gondolkozott. Elkomorodva üldögélt jó darabig, szótlantul. Aztán felállt, és Ötvenyi felé fordult:

- Ezt kikérem magamnak!

Pattogó hangon, de fojtott indulattal beszélt.

- Ötvenyi! Érted?

- Mit? - Ötvenyi is felállt önkéntelenül.

- Azt mondtam, ami az igazság. Nem szoktam hazudni.

Drágh átlósan, az asztalokon keresztül vagdosta Ötvenyi felé a szavakat, és villogott a szeme. Csakugyan nem szokott hazudni, tudtuk róla mindnyájan.

- Vedd tudomásul! - tette hozzá higgadtan. Tétovázott, mintha még mondani akarna valamit, de aztán hirtelen leült.

Ötvenyi még tanácstalanul állva maradt egy percig, aztán vállat vont, és ő is leült. S amikor ötödiknek vagy hatodiknak Jaks Kálmánt is behívták, tőle már nem kérdezett semmit.

Jaks lehorgasztott fejjel jött vissza, nem úgy, mint Drágh. Nem nézett se jobbra, se balra. Árva gyerek volt; apja elesett a háborúban, anyja sem élt, öreg nagyanyja tartotta el, akinek Szegeden volt egy dohánytőzsdéje felesben. Ha őt is kidobják innen, nem járhatott volna iskolába. Itt államköltségen nevelték, de civil gimnáziumra nem telt volna a fél trafikból. Talán, ha mindezt tudatosan megfontolja és józanul számot vet a helyzettel, könnyebb lett volna neki. De csak meg volt ijedve, és meg volt zavarodva. Évek múlva, a főreálban ágy-szomszédom volt egy évig a tizenegyes hálóteremben. Egy csomó új dolgot tudtam meg róla, vagy inkább csak megvilágosodott előttem egy-két jó tulajdonsága; holott akkor már igazán mindent tudtunk egymásról valamennyien, s ilyen felfedezésekre nem számíthatott az ember. Módosult tehát bennem később is Jaks képmása; de sosem felejttem el azt az arcát, ahogy visszaült Ötvenyi mellé azon a napon. S úgy elszótlanodott abban az órában, hogy később is, örökre szükséztől maradt.

Borsa Lőrinc dühös pofával izgett-mozgott a helyén, Ötvenyire sandítgatott, aki mellette ült. Már tudta, hogy melléfogott a feleleteivel, és baj lesz belőle. Nem volt felkészülve rá, hogy elsőnek fogják kihallgatni, s annyi bizonyos, hogy úgy került bele az Ötvenyi-ügybe, mint Pilátus a Krédóba. Először azt felelte, hogy a Varjúék elvitték Jaks Penkala-ceruzáját. Amikor kiderült, hogy a Schulze-féle előzetes vizsgálaton ezt maga Jaks is letagadta, sietve visszavonta állítását, és most már Ötvenyi noteszéről a legnagyobb határozottsággal vallotta, hogy nem vették el tőle. Csinos, barna vászon zsebkönyvecske volt ez, egy gyufaszálvékony, kis sárga ceruzával. Megtetszett Homolának. De a Schulze nyomozása révén megállapított tényállás nem az volt, hogy egyáltalán nem vették el Ötvenyitől, hanem az, hogy igenis elvették, mégpedig azért, hogy átadják a tiszthelyettes úrnak, mert Ötvenyi tekintélyromboló és illetlen dolgokat írt bele. Mindezt Borsa nem tudta. A mellett is váltig kitartott, hogy Molnár őrnagy urat senki sem nevezte púderes páviánülepnek. Nem volt buta fiú; de nekünk Colaltóval már sokkal könnyebb volt a helyzetünk, s a kérdést is másként tették fel, mert a tisztek is tanultak Borsa kárán.

Borsa tehát hazudott följobbvalóinak; s nyilván összejátszott a züllött Ötvenyivel. Csakugyan hazudott, de az volt a baj, hogy dadogott is, és a páviánülepet konokul tagadta. Most már megértette, hogy mit kívántak volna tőle, de késő volt. Mérgében legszívesebben orron vágta volna Ötvenyit. Azonban nem nyúlhatott hozzá.

Nem is beszélhetett hozzá senki. Ezért is érthetetlen volt Drágh előbbi kirohanása. Drágh nem tartozott felelősséggel és magyarázattal nekünk, s a legkevésbé most Ötvenyinek. Mégis úgy hatott a viselkedése, mintha szükségét érezte volna effélének. Holott, mondom, Ötvenyit nemcsak részvétlenül, hanem egyenesen undorral néztük mindnyájan két napja. Kedden délben ment el.

Az órákon már nem vett részt. Javában csomagolt a hálóteremben, amikor az ebéd előtti kézmosáshoz betódultunk. Halász Péter majdnem beleszaladt, s az utolsó pillanatban tudta csak kikerülni, mint egy lámpaoszlopot. Szinte csodálkozva néztük, hogy testi mivoltában továbbra is létezik. Már nem tartozott a századhoz, nem volt többé alkatrésze a menetoszlopunknak; a sokféle kapcsolat és vonatkozás, a pókhálósálak, amik idekötötték, és pontos helyzetét kiadták, az ismerősségek és tartalmak, amelyek Öttevényi voltát meghatározták, mind-mind semmivé váltak; tartalmatlan idegenséggé. Most voltaképpen kezdheti előlről, gondoltam azzal a bántó érzéssel, hogy valami kárba vészett.

(Zárójelbe teszem, mert Medve kéziratában, ahol arról ír, hogyan szűnt meg Öttevényi, ez a mondat ceruzával ki van húzva: „Kétségtelen, hogy igaza volt, de miként a mattfenyegetés ellen sem lehet úgy védekezni, hogy felborítjuk a sakktáblát, az igazság nehézágyúit sem lehet bevonszolni olyan törekeny szerkezetekbe, amilyenek az emberi társadalmak.” Persze inkább Medvére jellemző az is, hogy leírta, és az is, hogy később kihúzta ezt a megjegyzést, talán mert korainak vagy ide nem illőnek találta, vagy csüggesztőnek, vagy egyszerűen nem helytállónak. De egy kicsit jellemző volt arra az érzésre is, amivel a hálóteremben néztük a csomagoló Öttevényit.)

Senki nem sajnálta őt. Már vasárnap kitalálták rá Merényiék, hogy önfertőző. Maga a szó elég volt ahhoz, hogy rögtön bemocskolja Öttevényit. Rátapadt azonmód, ragályos ocsmányságával. Egy pillanatra ellenkezés támadt bennem, és valamit morogtam egészen halkán, Colaltónak.

- Rá akarnak kenni mindenfélét...

Colaltónak másutt járt az esze; szemembe nézett, nyílt pillantással, s amikor megértette, hogy miről beszélek, elkedvetlenedett.

- Vagy úgy - mondta. - Mindegy. - Aztán elfordult.

Öttevényit azonban ettől fogva nem engedték egyedül az árnyékszékre. Ketten, rendszerint Merényi és Varjú, beálltak hozzá a fülkébe, és ellenőrizték, amíg a dolgát végezte. Ez nem ment simán. Végül Öttevényi mégis kénytelen volt meghátrálni. Amikor bejöttek a tante rembe, Merényi magához intette.

Istentisztelet után voltunk, nem sokkal ebéd előtt. Schulze már elment. Lefolytatta a maga nyomozását, este is, reggel is, azonban nem lehetett sejteni sem, hogy mit gondol magában, és milyen jelentést tesz majd a kopasz alezredesnek hétfőn. Amíg így függőben volt az egész ügy, kockázatos lett volna, sőt esztelenség lett volna Merényiék részéről, ha tovább erőszakoskodnak Öttevényivel, vagy bántalmazták. Megértettem, és majdnem csodáltam a bölcsességüket, hogy inkább törvényen kívül helyezték őt, elrendelve, hogy senki sem nyúlhat hozzá egy ujjal sem. Szombat estétől vasárnap délelőttig ők maguk is betartották ezt. Öttevényi jött-ment velük, kicsit duzzadt volt az arca, és pirosabb a szokásosnál, maga elé nézett, senki nem vett róla tudomást, de láthatólag nem nagyon bánta mindezt, és a némaságában, félszeg magányosságában némi méltóságfélét is megőrzött, amíg Merényi, az istentisztelet után, meg nem unta ezt az állapotot.

- Gyere ide.

Összerándult a gyomrom. Mintha késsel vágnák el a zajt, az ember megmerevedett a helyén.

Öttevényi gépiesen indult Merényi felé, aztán megállt. „Mit akarsz? Mit akarsz?” - dadogta ideges vakmerőséggel. Mégis, tett még néhány lépést Merényi felé.

- Ide.

- Mit akarsz? - mondta Ötvevényi újra, miközben engedelmeskedett neki, s elébe állt.

- Le a kezét - mondta Merényi. - Ki hazudik?

Ötvevényi leengedte a kezét, és nem felelt. Jó darabig állta Merényi pillantását, aztán persze mégis pislogni kezdett, és lesütötte a szemét. Kapott egy pofont bal kézről, amitől megtántorodott.

- Ezt is bepanaszolhatod! - ordított rá Merényi. - Meg ezt is! - A térdével hirtelen hasba rúgta, és egyidejűleg pofozni kezdte az összecsukló Ötvevényt. Aztán elkapta a karját, és visszarántotta.

- Le a kezét. Ki hazudik?

Ötvevényi a lázadás hangulatában egyszerűen ott akarta hagyni Merényit. Azonban ezt mégsem lehetett; bár a pofonoknál sajátságos módon megerősödött az ellenállás benne.

- T-t-t...

Mondani készült valamit, de úgy látszik, felrepedt az alsó ajka, és nem tudott rendesen megszólalni. Nyelt egyet. Ahogy újra nekifogott: „T...t...” - rögtön kapott jobbról-balról két rettenetes pofont, s ez hirtelen kijózanította. Megállt mozdulatlanul, és lesütötte a szemét.

Végül a zubbonya is elferdült rajta, s a gallérján beszakadt a posztó, mert Merényi letépte a kitüntetésgombjait. De aztán nem nyúlt hozzá hétfő estig ő sem. Csak kísérgettek az árnyékszékre, a Varjú pedig lerántotta róla a pokrócot takarodókor, röhögött, otthagya; s nem engedték mosdani, se kezét mosni. Hétfőn, vacsora előtt, Merényi megint szólította. Ötvevényi most már vállat vont, ülve maradt a helyén. Merényi odasétált hozzá, egy mozdulattal hátracsavarta a karját, és maga előtt rugdosva szelíden, felcipelte a dobogóra. Elengedte.

- Nézzétek.

Néztük. Dagadt volt a szája és cserepes. A nyakszegélye kiállt hátul a gallérjából. Dacos, duzzadt arccal állt, de lesütötte a szemét. Merényi teljesen mozdulatlanul, összehúzott szemmel figyelte; csak hosszú idő múlva fintorgott egyet, mint akinek viszket az orra, s nem tudja megvakarni, mert tele van a keze, ez volt a szokott, egészen kurta arcfacsarintása; aztán megint rögtön kisimultak és megmerevedtek a vonásai.

- Elmehetsz - szólt rá Ötvevényire jó sokára.

Amikor kedden végül tényleg elment, örökre, nem sajnáltuk. Menjen a fenébe, gyáva áruló. Férfiatlan, fajtalan alak. Önfertőző.

De mindamellett nem volt jó nézni, ahogy csomagolt a hálóteremben. És kelkáposzta volt megint ebédre, főtt marhahússal. Ronda mócsingok. Igaz, hogy utána túrós palacsintát kaptunk. Délután jött a gyakorlat. És újra Schulze. A szerecsendiómat időközben feltörtem.

15

Marcell főhadnagy mondta ki utoljára Ötvevényi nevét. Tévedésből, siettében szaladt ki a száján, amikor a fényképeket kiosztotta.

- Myrkovszky. Orbán. Ötvevényi.

Ha névsora lett volna, akkor ez nem történik meg. De csak a kis borítékokról olvasta fel a neveket. Felnézett. Egy pillanatra elhallgatott, majd halkán helyesbítette:

- Myrkovszky, Orbán.

Parancs, parancs! Aztán tovább: „Pongrácz, Szabó. Szeredy”. A fényképeken mulatságos, mamlasz kis fajankóknak festettünk, amilyenek nem voltunk. Ötvenyi megürült helyén, Jaks és Borsa Lőrinc között már második napja a nagy Laczkovics ült, akit a leghátsó sorból költöztetett oda Schulze kedden délután.

Nehéz napok kezdődtek, mert Schulze félelmetes ostromállapot-hangulatban volt megint. Hogy megszilárdítsa a meglazult fegyelmet. Nem lazult ugyan meg semmi, de általában, ha bármi történt, jó, rossz vagy semleges dolog, azt mindig megtorlás követte.

A szokásos szemléken, fegyelmező gyakorlatokon kívül Schulze szekrényvizsgát, ruhaporolást, tantermi ellenőrzést rendezett, a szüneteinkből egy másodpercet sem hagyott meg, és szigorúbb volt az esti tanulási idő alatt is. Egyetlen mukkanást, moccanást, rezdülést sem tűrt. Külön engedélyt kellett kérni tőle, ha valaki fel akarta emelni a tanszerláda fedelét, hogy kivegyen egy ceruzát, radírt vagy egy másik tankönyvet. A széünkkel sem lehetett csikorogni. Szinte kivert a veríték, ütem mozdulatlanul a többiekkel együtt, s persze képtelen voltam figyelni arra, amit olvasok. Amikor Schulze elbődült a katedrán, akkor vált tudatossá az emberben, hogy erre várt eddig is.

- Növendék -

A tiszthelyettes mindig kitartott jó néhány másodpercig, s nem nézett senkire, csak maga elé. Elviselhetetlen feszültséggel vártuk a folytatást: kinek a nevét fogja mondani?

- ...Borsa!

- Parancs!

Óvatosan fogta vissza az ember a megkönnyebbült sóhajtást.

- Vacsora után jelentkezik.

Ezt már halkan mondta, felhúzott bajusszal. Borsának az imént gurulni kezdett lefelé a piros ceruzája az asztala lejtős lapján, de elkapta idejében. Ezért üvöltött rá a tiszthelyettes, és ezért rendelte magához estére. Ugyanis Borsa mozdulata egy kis koppanó zajjal járt; én is hallottam a halálos csöndben.

Az előzménye azonban az volt, hogy Borsa Lőrinc növendék magaviseletből megrovást kapott, mert - ahogyan a délutáni parancsban felolvasták - egy eltávolított növendéktársa ártalmas befolyásának engedve, valótlan állításokkal igyekezett megtéveszteni előljáróit. Leszedték gallérjáról a stráfokat, gombokat. A kifüggesztett rangsoron átragasztották a nevét Ötvenyiével és a teljes rangszámozással együtt; s tussal, szép rondírással Borsát újra beírta a századírnok a legutolsó helyre.

Még mi újoncok is rangidősek lettünk Borsával szemben, ámbár ennek persze semmi jelentősége nem volt. Borsa azonban sejtette, hogy most már legalább februárig, a félév lezárásáig, nem lesz soha nyugta Schulzétól. Este megcsuklózta, szétdobatta az ágát, félóráig guggoltatta őt a tiszthelyettes. Elég messze volt az ágya tőlünk, én csukott szájjal szuttogni kezdtem Szeredynek.

Azt meséltem el, amit az asztalnál hallottam Szabó Gerzsonéktól. Hogy Borsa rosszul vallott, tagadta a páviánülepet, noteszt, aztán visszavont mindent, de hiába.

- Kuss! - súgta Szeredy dühösen.

Érthetetlen csökönyösséggel szuttogtam tovább.

- Barom! - morogta Szeredy félpofával. - Schulze minket figyel!

Odanéztem. Schulze azonban éppen odalépett egy éjjeliszekrényhez, hogy ledobja Zámencsik és a B-osztályos Ugrin ruháit. Félprofilból láttam az arcát. Hirtelen, így messziről, úgy vettem észre, hogy egészen jóképű ember. Egészséges, frissen mosdott, vörös, férfiasan tiszta arca volt. Higgadt önbizalom áradt róla, sőt megbízhatóság, egyenesség.

Egy pillanatra megdöbbsentem ezen a felfedezésen. Aztán gyorsan döntöttem: nem veszem tudomásul. Ebben az emberentúli csöndben, amit Schulze újabb ostromállapota teremtett, ebben a szakadatlan, görcsös feszültségben nem volt más, csak rettegés; s ez a rettegés is megdermedt már bennünk, üressé vált minden, és olyan kopár voltam belülről, hogy egyszerűen nem bírtam elviselni: talán ezért duruzsoltam Szeredynek megállíthatatlan konok-sággal, amit elkezdtem.

Másra akartam gondolni. Vagy legalábbis valamire. Az Ötvenévi-ügy utólag kiszivárgó részletei eszembe juttatták kihallgatásunkat a hosszúkas századirodában, a falhoz tolt íróasztalokat, Molnár őrnagyot, aki oldalvást fordulva ült a székén, nagyokat szippantott a cigarettájából, s úgy olvasta a jegyzőkönyvet, könnyedén, hogy beszéd közben dőlt a füst az orrán-száján. „Nos? Nos?” Szippantott, leszívta a füstöt, felnézett a mennyezetre, és kifújta. Lassan verejtékezni kezdett a homlokunk. Mereven álltunk vigyázzban, de egész idő alatt kinéztem az ablakon. Egy vaslámpa feje látszott, a túlsó sétány, őszi bokrok és a park, hegyek, ólmos ég ablakkeretbe foglalt darabja. Valahogyan idegesen álltunk meg Colaltóval, nem egy vonalban, s persze így maradtunk. Colalto félig a fal felé fordult, ahol az innenső íróasztal fölött kimutatások lógtak, csinos táblázatok. A jobb nadrágzsebemben volt a szerecsendióm, és folyton arra gondoltam, hogy nem kellett volna magammal hoznom.

Az egyik felét később Colaltónak adtam. Lyukasóránk volt végig, ültünk a helyünkön, az irodában folyt tovább a jegyzőkönyvezés. Colalto elkérte a dióm egyik üres féltekéjét cserébe valamiért. A gombcsapatához kellett, később rá is ragasztotta szurokkal a kapusra. Én el akartam dobni az értéktelennek vélt, vastag dióhéjakat, úgyhogy odaadtam az egyiket ingyen. Colalto roppantul megörült neki; annyira, hogy én rögtön meg is bántam nagylelkűségemet; ő pedig abbahagyta, amit csinált, s előszedte a gombjait. Formes földrajzkönyvéből operálgatta ki a hiányjegyzékeket, erre a célra kérte kölcsön tőle. Most félretolta a könyvet; nyitva odébb lapozódott, s egy kép látszott, a chicagói Michigan Avenue. Hüvelykujjam körmével finom barázdákat vésegettem az asztallapom egyenetlen zöld festésébe, ahogy a fa engedte, s ha elakadt a vonal, másutt folytattam. Fűtöttek. A felső ablakok mégis félig nyitva voltak, mert kint sem volt hideg.

Elég homályos fénykép volt a chicagói Michigan Avenue Formes földrajzkönyvében, de látszott néhány felhőkarcoló, köztük egy földszintes kis ház, az előtérben pedig egy hangárszerű, majdnem rozoga építmény meg vastraverzek, bódék, mintha még épülne az utca, miközben sűrögnek-forognak a járókelők, járművek a kora délelőtti, csípősen hideg, márciusi napsütésben. Ezekre a szalmazalapos chicagói járókelőkre akartam gondolni alighanem, azért suttogtam olyan rendületlenül Szeredynek, amit a hétfő délelőtti eseményekről utóbb megtudtam.

- Fogd be a pofád! - súgta vissza harmadszor is, dühvel.

Teljesen csukott szájjal tudtunk beszélni, s kétlépésnyiről már nem lehetett meghallani. Nem bírtam elviselni a félelem béna feszültségét, ezt a halálos csöndet, a visszafojtott lélegzetet, a sivárságot bennem. Mégis, alighogy újrakezdtam, hirtelen elakadtam.

Az ember először nem akart hinni a fülének. Schulze hangja süvített valahonnét, de az értelmem vonakodott felfogni.

- Növendék! Szeredy! Both!

Felpattantunk. Elsápadtam.

- Parancs! Rancs!

Schulze elégedetten biccentett egyet:

- Mind a ketten! Ébresztőre!

Negyedórával később, amikor a tiszthelyettes kiment az árnyékszéket ellenőrizni, Szeredy felém fordult. Felültem az ágyban. Még soha nem ütött meg. Bivalyerős gyerek. Gyalázatosan rosszkedvű, akárcsak én. Tudtam, hogy ezúttal teljesen neki van igaza, de nem mentem semmire ezzel a tudományommal, mert csak még dacosabb elkeseredés fogott el. Legalábbis pofon vág, gondoltam, s ráadásul egy szót sem szólhatok.

- Hogy a... - Szeredy rám nézett a kék szemével. - B...! Te...!

Láttam, hogy éktelenül dühös. Lassú fiú volt tulajdonképpen. Most is elhallgatott, és csak nézett rám merően. Aztán a tömpe orra körül egyszerre csak megenyhültek a vonásai.

- Ide figyelj - mondta. - Járt velem az elemibe egy ilyen balfék, mint te!

Lehetett beszélni, mert a felső ajtónál jó előre cikkeltek, ha Schulze jött visszafelé a folyosón. Szeredy leült az ágyam szélére, és rágni kezdte a fél karéj kenyerét, amit rendszerint felhozott magának a vacsoráról, hogy elalvás előtt egye meg. Mesélni kezdett egy történetkét.

Visszafeküdtem a párnámra, elnémulva a csodálkozástól. A vaságy finoman rengett alattam Szeredy erélyes mozdulataira, ahogy harapta a kenyerét, és felém-felém fordult ültében. Egykori balfék osztálytársa, mikor a tanítójuk egyszer felelősségre vonta, hogy „ereklye” helyett miért írta azt: a Várban láthatók Erzsébet királyné erkélyei, méltatlankodva és öntudatosan így válaszolt:

- Mert annak nincs semmi értelme, hogy ereklye!

Az osztály nevetni kezdett, a tanító dühbe gurult.

- Ereklye? - kérdezte fenyegetően, s azzal piff! adott egy nyaklevest a gyereknek, így zárta le a vitát.

Szeredy, miközben mesélt, akaratlanul utánozta a gyerek, majd a tanító arckifejezését, mozdulatát, hangját; szándék nélkül színészkedett, vázlatosan, de olyan mulatságosan, hogy hangosan felnevettem.

Apor felfigyelt a nevetésünkre, és áttért az ágyamra.

- Mi az? - nézett inkább Szeredyre, mint rám, csodálkozva.

- Semmi - mondtam. De aztán mégis Szeredy felé fordultam: - Mondd el még egyszer.

Szeredy csak azt ismételte meg, ahogy a gyerek felháborodva és megvető hangsúlyozással kijelenti: „Annak nincs semmi értelme, hogy ereklye!” - s ahogy a tanító fenyegetőzve megkérdi: „Ereklye???” - piff, egy nyakleves. Engem másodszorra még jobban megnevettek vele, Apor azonban egy szót sem értett így az egészből. Vissza kellett ugraniuk az ágyukba, mert cikkeltek a felső ajtónál.

Nem bántam, hogy Apor nem érti. B-osztályos volt, és elég undok, fölényeskedő alak. Ha egyáltalán szóba állt velem, csak azért tette, hogy hencegjen valamivel. Hajnalban a napos tévedésből őt is felrázta velünk együtt, és majdnem öltözködni kezdett a sötétben, amikor ráeszmélt, hogy neki nem kell ébresztőre mennie. Szitkozódva morgott, ahogy visszabújt, de már nem tudott elaludni, láttam.

Dideregve és bensőmben összeragadva az álmoságtól, mégis röhögtem magamban. Elmondtam Szeredynek, amikor kimentünk a mosdóba.

- He? Apor? - Szeredy felnézett a csap alól, de hagyta tovább zuhogni a vizet nyakára, mert fázott, és a hideg víz utólag felmelegítette az embert. Ilyenkor nem kellett volna beszélgetnem hozzá. Jöttek még néhányan a mosdóba, derekukra kötözött törülközővel, szappannal, pohárral a kezükben.

A hálóteremnek még volt egy negyedórája ébresztőig. Ahogy időnként nyílt-csukódott a mosdóajtó, beesett a lámpafény a közeli ágyakra. Csoszogtunk vissza Szeredyvel. Medve még csak most ment mosdani, Tóth Tibort is láttam az előbb; ők kápolnába jártak. A nagy csöndben ezek a kis csoszogások, motozások nyomtalanul elvesztek; mélyen, jóízűen aludt mindenki. Mire felöltöztem, már nem is fáztam.

Felvettem a köpenyemet is, és kimentem a folyosóra. Túl korán elkészültünk, hat-nyolc percet még alhattam volna. Ahogy Medve. Csakhogy neki gyakorlata volt már benne, én meg esetleg végleg elaludtam volna. Igaz, hogy Szeredy fölébresztett volna akkor. Kikönyököltem az egyik nyitott ablakon.

Öt óra múlt, s szerda reggel volt, november hetedike. Néhány gyenge fényű körte égett a végtelen hosszú folyosón, ahol egyedül könyököltem egy ablakban. Itt is lógott néhány kép az ablakok közt, régi tábornokok, Radetzky, Savoyai Jenő. Az épület mögötti kopaszodó fákat inkább érezni lehetett, mint látni a vak éjszakában. A hűvös, hajnali levegőtől végigborzongtam. Kiegyenesedtem, és zsebre vágtam a két kezemet. Kint is, bent is aludt az egész világ, csönd volt, sötétség, a folyosó elhagyatott; mégis, mintha messziről a szél zúgását hallanám, dúdolni kezdtem magamban hang nélkül valami indulófélét. Öt perc múlva ébresztő, vége szakad a magányomnak, jelentkezünk kell Schulzénál, és kezdődik újra a tánc. Nem bántam. Mert addig is békesség fogott el, elmondhatatlan, újfajta nyugalom, s nem is kellett jól megjegyezmem ezt az érzést, tudtam, hogy úgysem veszítem el többé.

Háromnegyed hatkor, levonulás előtt, a sorakozónál, a kápolnából visszatérő Medve nem lépett be a helyére, hanem jelentett valamit a tiszthelyettesnek.

- Micsoda? - kérdezte Schulze elkomorodva.

Medve megismételte, hogy Tanner tiszthelyettes úr parancsára kihallgatásra kell mennie, mert betört egy ablaktáblát a folyosón.

- És miért törte be?

Medve halkan, majdnem idegesség nélkül azt felelte, hogy nem ő törte be.

- Hát kicsoda?

Schulze hangja szokatlanul csengett. Medve most nem felelt. Schulze még furcsább higgadt-sággal szólt rá, csöndesen:

- Mondja meg.

- Az egyik negyedéves növendék úr - mondta Medve, szintén csöndesen.

- Lépjen be a helyére!

Ez megint Schulze igazi hangja volt. Nem kérdezgette tovább Medvét, hanem szó nélkül kiment a hálóteremből. Drágh nem mert pihenjt vezényelni a saját szakállára, nem is akart, s ott maradtunk vigyázzban, de mindenki meglazította a térdét. Aztán, hogy eltelt egy-két perc, és Schulze még mindig nem jött vissza, kényelmesen mozgolódni kezdtünk, itt-ott susogás is hallatszott. Nem tudtuk, Schulze mit fog csinálni Medvével, de nagy megkönnyebbülés volt, hogy eljutottunk a sorakozóig. Most már csak a csukló van hátra, aztán reggeli és a tanterem, jóformán végeztünk egy teljes Schulze-nappal.

Medve beosztása az első szakasz balszárnán volt, a második sorban. Bár elég széles folyosótér választotta el a középső dupla ágsort a belső fal mellettől, ha már sorakozva állt itt a század, Medvének végig kellett mennie az egész arcvonal előtt, hogy a helyére jusson. Ezt nem szerette. Megvető gúnnyal nézték őt mindnyájan - gondolta. Ismerte már a kápolnából való visszatérésnek ezt a rossz pillanatát, és közönyös arccal igyekezett elviselni.

Amikor Schulze kiment, bal szomszédja a könyökével oldalba lökte Medvét, kérdő mozdulattal. Éppen azon habozott, hajoljon-e le megigazítani a kapcáját, amely mindig mélyen becsúszott a bakancsába, és kellemetlenül összegyűrődött, s ha nem kötik le egyéb gondolatai, meg is tette volna, mert rendkívül rosszul tudta megítélni az ilyesmire alkalmas időpontokat, amikor megingott a lökéstől. Azonban nem esett ki, nem is lépett ki a sorból, mert ugyanabban a pillanatban a másik, a jobb oldali szomszédja is taszított egyet rajta. Még mielőtt elvesztette volna, máris visszanyerte az egyensúlyát, és kurtán vállat vont.

Nem érdekel. Nem én törtem be - jelezte a mozdulatával. Pongrácz a homlokát ráncolgatta rá. „No, te hülye. Majd. Höhöh...” - ilyesmit közölt Medvével némán.

Szerencsére, gondolta Medve, a századdal ma már nemigen csinálhat semmit Schulze, s így legfeljebb őt csukják majd megint fogdába ezért. Nem kellett volna megmondania, hogy egy negyedéves törte be az ablakot. Beugrott Schulzénak. A komoly, csöndes, meggyőző hangjának. Pedig milyen jól ismerte már ezt is, mint ahogy ismerte mindenki.

Egyszer a gyakorlótéren, még a korai, szerény kis sarak idején, ahogy Schulze egy helyben állva vezényelgette a századnak a feküdjöket, és egyre távolabb kerültek tőle, Medve ki akart kerülni egy tócsát, s kissé oldalvást dőlve, ferde szögben vágódott le a földre, így várta a következő „föl!” vezényszót. Az ütemesség azonban váratlanul megszakadt. Schulze nem vezényelt „föl”-t, hanem odasétált a földön hasaló századhoz. Csak Medvét állította fel, és nyugodt, majdnem természetes, érdeklődő hangon megkérdezte tőle, hogy vajon miért nem maradt az arcvonalban.

- Talán nem figyelt az igazodásra? - kérdezte csöndesen. - Vagy valami különös oka volt rá? Mondja meg nyugodtan - biztatta az újoncot. - Én megértő ember vagyok. Talán ez a kis tócsa itt? Mondja meg.

- Igenis - mondta Medve. - Nem akartam belefeküdni a tócsába.

- Ááá! - Schulze borzalmas átváltozással dobta el az álarcot. - Nem akart! Ó, nagyon meg tudom érteni! Kímélni akarta a kacsóit? Ugye?

Beugratta Medvét, aztán üvölteni és tombolni kezdett. Huszonötször kellett belevágnia magát a pocsétába, hogy csattanjon; a tiszthelyettes jóformán felmártogatta vele, mint egy felmosóronggyal. Ezt a komoly, meggyőző hangját mindenki jól ismerte; veszedelmes volt.

Rá kellett volna hagynia, hogy ő törte be az ablakot. Ha most szembesítik az öreg, deres bajszerű Tannerrel, a negyedévesek tiszthelyettesével, hát sokkal nagyobb baja lesz belőle; hamis vádaskodás, meg mit tudja ő, függelensértés. Medve mégis bizonyos közönyt érzett.

Amióta fogdát kapott, majdnem megnyugodott. Ha megbánt is valamit, közönnel nézte saját megbánását. Tulajdonképpen nagyobb beugratásnak esett áldozatul. Amikor elfogadta az életet, a vele járó kisebb-nagyobb kellemetlenségekkel, bajos dolgokkal, anyja szidásaival, nőgatásaival, mindenestől, a feltétlen szeretet és a korlátlan lehetőségek ki nem mondott, de magától értetődő tárgyalási alapján fogadta el. Részleteiben kifogásolhatják őt, de egészében feltétel nélkül és teljes hűséggel mellette kell hogy álljanak. Hinniük kell benne.

Amikor az első hetekben kiderült, hogy nem tud felmászni a kötélén, és hogy a többiek ezt el is hiszik, s nem bíznak benne, nem tudják, hogy mindez csupán tévedés és látszat és nem számít, hanem röhögnek rajta, és hülye, ügyetlen fajankónak nézik, zavarba jött. Zúgott és forgott körülötte a tornaterem, állt szédelegve a kötelénél, szorongatta tüzes tenyérrel, verítékcseppek indultak a homlokán. Sokáig állt, nem akarta elhinni, hogy továbbhaladtak fölötte, hogy már nem is törődnek vele. Nem tudta, hogy a lába fejével és a bokájával hogyan kell odacsippteni a kötelet, a puszta karizmaival pedig csak a fele útig bírt felmászni rajta. Akkor feladta az egészet.

Zavarba jött az alapvető áruláson és nagy beugratáson. Ettől fogva a rúdon sem tudott felmászni többé. Feladta az egészet. Megsértődött saját ügyetlenségén is. De a szeretet hiánya, a tiszteletlenség, ahogy bántak vele, a részvétlen félreértés olyan örvénylő zavarodottságba taszította, hogy csak akkor tudott kiszakadni ebből a tüzes forgószéllé vált valóságból, amikor még tovább, a képtelenségig és valószerűtlenségig fokozódott minden. Fogdába csukták, mint egy gonosztevőt. A fogda maga nem volt rossz. Közönyösen vette tudomásul, de a közönye nem volt igazi nyugalom, hanem inkább ellentétes nyugtalanságok pillanatnyi egyensúlya. Tehetetlenség, vágy és gyűlölet, megalázottság és gőg, kárhozat és dölyfös indulatok háborgó vizein, szembefutó hullámvázok labilis borítógörbéjén élt, a valóság burkán.

Nem szándékosan csinálta, amiért becsukták, de nem is bánta meg. Földhöz vágta a zsíros kenyerét. Megint kizökkent közönyéből és önuralmából egyszer.

Még október második hetében történt, egy délelőtt. Schulze szeme láttára. A tiszthelyettes bánatos nyugalommal, majdnem sajnálkozva nézte Medvét. Kihallgatásra rendelte. Száz évben egyszer történt meg, hogy Schulze kihallgatásra rendeljen valakit.

- Lekenik? A zsírt? - kérdezte a kopasz alezredes értetlenül, amikor Medve a kihallgatáson magyarázni kezdte a viselkedését. Hátrafordult, Schulzére nézett, hogy van-e valami jelentenivalója az esettel kapcsolatban. Nem volt.

Medvét az ingerelte magyarázatra, hogy az alezredes ráförmedt, rosszindulatúan, de olyan tájékozatlanul, mint egy főherceg:

- Talán nincs megelégedve az ellátással? Rostélyost szeretne tízórait?

A rostélyost Medve, akármilyen éhes volt, nem bírta megenni, annyira utálta. A zsíros kenyeret nagyon szerette. Kettesével voltak összeragasztva a vastag karéjok, s akik hozták, ketten, mindig vigyáztak, hogy a jobbszárny közelében álljanak meg a tálcával. Merényiék tudniillik majdnem mindnyájan a jobbszárnyon voltak beosztva, s a tálcat hozók, ha az ő hibájukból a balszárnyon kezdődött a tízórai-kiosztás, utána megkapták a magukét. Minden nap más pár ment le a konyhába zsíros kenyérért.

Azért volt fontos, hogy hol kezdődjék a kiosztás, mert akik először vettek a sorok közt végigvitt tálcáról, kiszedték a nagy sercliket, és a zsíros felükkel összeillesztett kenyerek másik darabjáról lekenték, lehúzták maguknak a zsír java részét. Medve a balszárnyon állt, s nagyon ritkán történt csak meg, egyszer-egyszer, hogy ott kezdték a kiosztást. Mindig a legkisebb, legvékonyabb, levakart szeletek jutottak neki. De még ezek közül is elkapdosták előle a tűrhetőbbeket. Aznap délelőtt különösen rossz kedvében volt Medve, s amúgy is régen unta és utálta már ezt az egész erőszakosságot és igazságtalanságot. Kivette az utolsó előtti, maradék, vékony kis szeletet. Schulze első sor hátraarcot és oszoljt vezényelt. Medve mohón, éhesen emelte szájához a zsírtalan zsíros kenyerét, aztán érthetetlen indulat fogta el, és ahelyett, hogy beleharapott volna, suta, vad mozdulattal földhöz vágta.

- Lekenik? Hogyhogy? A zsírt?

Az alezredes ezúttal csakugyan nem értette Medve magyarázkodását. Az igazat megvallva, a fiú nem is fejezte ki magát túlságosan érthetően. Csupán azért fogott bele ebbe a reménytelen vállalkozásba, mert a századparancsnok kérdése, hogy talán nincs megelégedve az ellátással, már túl nagy félreértésnek látszott, s egy pillanatig eloszlathatónak érezte. Igazságosabb tízórai-kiosztást is megvalósíthatónak vélt valahogyan, felületes gondolkozással.

- Szóval ezért tette? - mondta az alezredes. Nem várt feleletet, még ha nem is értette Medve magyarázatát. Csak a kiszabandó büntetésen gondolkozott közben. A megfelelő kifejezéseken.

Kész formulák voltak a fenytések indokolására; a parancsban délutánonként ezeket olvasták fel. „Fenyítés. Laczkovics Sándor, második évfolyambeli növendéket, mert megrongálta a kincstár tulajdonát képező...” Vagy: „...az önfegyelem nagyfokú hiányáról tett tanúságot, azáltal, hogy...” Vagy: „...arra a meggondolatlan kijelentésre ragadtatta magát...” Vagy: „bajtársiatlan módon” - „lábával csoszogva” - „másodízben”. Nevettünk később ezeken. Pedig a kopasz alezredes, ámbár nem értette, miről van szó, a lehető legszabatosabban fogalmazta meg Medve bűnét.

- Lekenik - mondta. - Szóval ezért? Nemtetszésének akart kifejezést adni. Tizenkét óra.

Félig már az írnokhoz beszélt, s a délutáni parancsban így jelent meg a fenyítés:

„*Medve Gábor*, második évfolyambeli növendéket, mert nemtetszésének azáltal igyekezett kifejezést adni, hogy uzsonnakenyerét szántszándékkal a földre dobta, tizenkét órai egyszerű elzárással -”

A „fenyítem meg” a végére maradt, két másik büntetés után következett csak, takarékosan. Másnap délután feljött Medvéért a foglár, Telmán tiszthelyettes, akit csak látásból és hallomásból ismertünk. Bognár volt szolgálatban. A foglár beszólt a tanterembe fél hat előtt öt perccel. Medve felugrott, idegesen elrakta a könyveit, majd megint előszedte, mert tankönyvet levihetett magával, kapkodott, visszarakta.

- No - szólt rá Bognár minden gúny és megvetés nélkül, majdnem csitítóan. - Csak válassza ki, ami kell.

Telmán tiszthelyettes is türelmesen állt az ajtóban, látszott rajta, hogy nem akarja siettetni a fiút. Végre elindultak.

- Sapka - mondta a foglár a folyosón.

Medve észbe kapott, és visszafordult a fogasokhoz a sapkájáért. Leballagtak a lépcsőn. Egy lélek sem járt sehol, az emeleti folyosó elhagyatott volt, de a tantermekben égtek a lámpák mindenütt, mert jó negyedőrája, hogy lement a nap, és ez volt az esti tanulási idő, amit „ismétlés”-nek neveztek. Telmán lassan ment, kicsit sántított a bal lábára. Medve a lépcsőfordulóban gépiesen felnézett a „Tulp tanár anatómiájá”-ra.

Marcell Karcsi volt az egyetlen, akire kissé nyugtalan érzéssel gondolt. Vajon megharagszik rá ezért? Mit szól majd hozzá, ha megtudja? Mert holnap meg fogja tudni: Marcell a századunkhoz beosztott tiszt volt. Az anyja miatt nem aggódott Medve; a többi tiszttel pedig nem törődött. Fél hattól reggel fél hatig lesz becsukva. A fogda a földszinti folyosóról nyílt, a lépcső tövében. Lakat, dupla zár, rács és sodrony az ablakon; bent pedig négy ketrecszerű, kis cella, külön rácsos, lelakatolt ajtókkal. Telmán tiszthelyettes rengeteget csörgött a kulcsaival, beírta az adatokat nagyalakú naplójába, aztán a belső lakatokkal csörgött tovább. A szemközti zeneszobából zongoraszó szűrődött ki, valamelyik harmadéves skálázott rendületlenül.

A foglár kifűzte Medve cipőjét, és elvette tőle nemcsak a cipőfűzőit, hanem az alsónadrágja vászonmadzagját is. Ez volt a legrosszabb. Folyton a gatyáját kellett húzogatnia, igazgatnia, mert rögtön csúszni kezdett lefelé, ha felállt a priccsről, vagy lépett egyet. Nagyon sokat nem léphetett; két és felet vagy három rövidet. Inkább végigfeküdt hát a deszkán, és igyekezett nem idegeskedni az alsónadrágja miatt. A priccs keménysége szintén rossz volt; de több rossz aztán nem volt a fogdában.

A lelke mélyén voltaképpen jólesett neki a kopasz alezredes szabatos katonai fogalmazása. „Nemtetszésének adott kifejezést.” Bár érezte, hogy kissé hízelgő; érdemén felül becsülték meg vele. Ő csupán mérgében vágta földhöz a kenyerét, de kétségtelen, hogy sok minden nem tetszett neki, elsősorban az, hogy mások, mint például Drágh vagy Matej, de még Szabó Gerzson is, jóllehet sokkal nagyobb karéj zsíros kenyérhez jutottak, mint ő, mégsem estek neki olyan mohón. Nyugodtan fogták a kezükben, elindultak vele egy pad felé vagy a futballkapu mögé, hogy ott fogyasszák el. Addig bele sem haraptak. Drágh ilyen volt. Meg mások is, többen. Mintha nem lettek volna annyira kiszolgáltatva a mohóságuknak, vágyaiknak, mint ő. Medve nemtetszése főként erre irányult: hogy voltak, akik fölényesebbnek, férfiasabbnak látszottak nála.

Nagy baj volt, hogy az anyja nem vitte haza szeptemberben. Ki kellett volna erőszakolnia. Akkor még nem volt késő. De hát ezt nem tudhatta előre.

Marcell főhadnagyra gondolt. Egyszer behívatta őt a dolgozatfüzetekért a tanári könyvtárba estefelé. Szőnyeg volt a padlón, Marcell Karcsi az íróasztalánál ült, a falnál, ernyős lámpája alatt javította a dolgozataikat, de még nem volt kész egészen. „Várjon - mondta. - Üljön le.” Medve azonban nem tudta, hogy hová üljön le, nem is mert leülni, csak álldogált, félig vigyázban. Egy idő múlva a főhadnagy felnézett, és bosszúsán rászólt:

- Ne ácsorogjon itt a hátam mögött, már mondtam! Leülni!

Medve felrezzent ábrándozásából, megijedt, és zavarában leült azonmód a földre, mintha ezt a vezényszót hajtaná végre. Marcell Karcsi meghökkent, elnevette magát.

- Fel! - mondta.

Medve felpattant. A főhadnagy a szemébe nézett egy pillanatig, aztán intett, hogy lépjen közelebb.

- Ne szemtelenkedj, te bikfic - mondta, kicsit elkomolyodva. Melegség bujkált a nézésében. Kivett egy kulcsot a középső fiókból. - Az a második szekrény ott - mondta. - Nyissa ki. Keressen ki magának egy könyvet. A négy alsó polcról válogathat. Aztán egy hét múlva, ha kiolvasta, rendesen visszahozni!

Medve nem mert nagyon sokáig válogatni, pedig szeretett volna. Kivett egy Jókait, Marcell Karcsi beírta a számát egy füzetbe. Ez a csinos, fiús és mégis férfias tüzér főhadnagy úgy beszélt vele, mintha a jóval idősebb testvérbátyja lenne. Még tegezte is, egy pillanatra szinte megfélemlítve arról, hogy milyen szöveget ír elő a szerepük.

„Ne szemtelenkedj, bikfic.” Mintha pusztán mókából ült volna le a földre, s nem ügyefogyott zavarában. Medvének Marcell Karcsi fájt a legjobban, ahogy eszébe jutott a fogdában, de rá kellett gondolnia. Dehogy akart ő szemtelenkedni, sajnos. Dehogy volt ő olyan talpraesett, merész és vidám gyerek, mint amilyennek Marcell főhadnagy látta. Ez az egy ember is hiába bízik benne.

Gyalázatos érzés fogta el. Más is ült már fogdában, de java részük nevetett rajta fölényesen, még hetvenkedtek is vele, amúgy vagányosan. Ő pedig titokban mély szégyent érzett, züllöttséget, felbomlást. Mert nyomorult, langyos, középszerű. Se nem bátor vagány, se nem jó magaviseletű, jeles tanuló. Se nem tudja megvédeni a zsíros kenyerét vagy elszedni a másét, se nem tud fölébe emelkedni a falánk, éhes mivoltának. Se nem hívő, vallásos lélek, mint Tóth Tibor, se nem életrevaló istentelen. Tétova, bizonytalan, gerinctelen ember. Ahelyett, hogy tárt mellel szembefordulna velük, még büntudatot is érez a másfélesége miatt, és olyan akar lenni, mint a többiek. De ezt sem képes határozottan és teljes odaadással csinálni, hanem csak botladozik a félúton. Amellett mindenkinél különbnék tartja magát. S ha egy kicsit körülnéz, hát jóformán mindenki különb nála.

Ezt aztán mégsem akarta elhinni. Nem akart rá gondolni. De hiába kerülgette: nem gondolat formájában, nem ilyen világos, megfogalmazott ítéletként nézett szembe vele mindez, hanem egy nyomasztó, megfoghatatlan, rossz érzés konokságával, csak félig tudatosan vagy félig sem, azonban kikerülhetetlenül. Végül, szinte váratlanul, mégis kiszabadult ebből. Eszébe jutott Veronika, régi cselédjük, aki most talán kávé vizet visz be az anyjának, Budapesten, vagy a konyhában dolgozgat, s megfordult a pircsen és sírva fakadt.

Nagy jótétemény volt ez. Esténként, már hetek óta, lámpaoltás után fejére húzta a takarót, és vigyázatosan, teljesen hangtalanul sírt mindig egy jó darabig. Gyakorlata volt már benne. Tudta, hogy mire kell gondolnia, és másodpercek alatt úgy elkésztette magát, hogy a felháborodásából fájdalom lett, a fájdalomból részvét önmaga iránt, forró hullámok ragadták el, s folyt a könnye, mintha csapból eresztenék, zaj nélkül, amíg az egész, mértéktelen kétségbeesése valószínűtlenné nem vált; akkor megkönnyebbült és elaludt.

Gyűlöletből sírt. Megnyugtatta átmenetileg, hogy ettől érvénytelenné vált körülötte az idegen, ellenséges világ. A megmaradt valóság, rettenetes elhagyatottsága megszilárdult. Meg tudta vetni a lábát rajta, s megállt, kiegyenesedett. Csak hadd csukják megint fogdába - gondolta dölyfösen, amikor Schulze kiment a hálóteremből a betört ablak miatt, de csak ábrándozásaiban húzta ki a derekát, valóságosan éppen ellenkezőleg, le akart hajolni, hogy meglazítsa a kapcáját. Igen rossz érzéssel választotta ki, mint mindig, a pillanatot.

Szerencséjére nem volt már ideje kifűzni a cipőjét. A sorakozva álló század vigyázzba merevedett az ajtó nyílására. Az öreg Tanner tiszthelyettest maga előtt engedve, Schulze belépett, és végignézett az arcvonalon.

- Növendék Medve - szólalt meg, a szokásos kis hatásos szünet után.

- Parancs!

- Hozzám!

Az első sorban előtte álló két növendék most félreugrott, és helyet adott Medvének. Az újonc megállt három lépéssel Schulze előtt, és tisztelgett.

- Növendék Medve - mondta a tiszthelyettes. - Feleljen a kérdésekre. Maga törte be az ablakot a folyosón vagy nem?

Schulze lassan pattogtatta a szavakat. A jelenet félelmetes drámaiságát még Medve bátortalan hangja sem tudta csökkenteni.

- Nem én törtem be, tiszthelyettes úr.

- Köszönöm! - mordult rá Schulze. - Lelépni!

Medve tisztelgett, hátraarcot csinált, és visszalépett a beosztásába. Schulze az idegen tiszt-helyetteshez fordult.

- Nem ő törte be - mondta.

Aztán, ahogy a deres bajszerű Tanner egy kényszeredett vállmozdulatot tett és meg akart szólalni, Schulze közbevágott, nem hagyta beszélni:

- Hallottad. A növendék nem hazudik! Keressétek meg a tettest. Ha nem kerül elő, hát megtérítem a kárt. A saját zsebemből.

Az idegen, idősebb tiszt-helyettes kelletlenül félrehúzta a száját. „Ugyan...” - legyintett, és végeredményében nem tudott mit felelni erre. Később, már a lépcsőn lefelé, Medve kezdett a szeme körül elvörösödni. Csak lassan értette meg az ember, hogy mi történt.

17

Szabadkézi rajz is volt aznap. De már az első óra után Zsoldos odafordult Medvéhez:

- Ezt jól megúszta, pupák.

Matej rájuk nézett egy pillanatra, aztán elfordult. Zavarba hozta őt Schulze furcsa reggeli viselkedése. Colalto röhögött felelőtlenül. Merényiék nem foglaltak állást, csak Burger billentette ülepen Medvét, és sokatmondóan vigyorgott rá:

- Látod!

Ez azonban nem volt olyan egyértelmű lelkesedés, mint Czakó Palié, aki a rajzórán még hozzám is átült, és folytatólagosan magyarázgatta:

- Azért hiába, meg kell adni, hogy... No nem? Hát nem?

Bánja a fene - gondoltam. Az igazság az, hogy nekem is tetszett Schulze eljárása. Egyáltalán, voltak ilyen dolgai, most egyszerre visszamenőleg is kezdtem tudomásul venni. De aznap rondtollat kaptunk, és tussal dolgoztunk, meandereket kellett rajzolgatni, ami elég érdekes volt. Más is történt. Hamarosan megfeledeztünk az egésztől mindnyájan, Medve kivételével.

Ebédnél a harmadik asztalnál kiborult egy tál, és a nagy zenebona csengve végighullámozott az egész éttermen. Aztán délután, amikor Marcell Karcsi átment a B-osztályba, megfoghatatlan vidámság támadt a tanteremben. A fényképkiosztás talán a szabadságosvonal hangulatát idézte fel; de különben is, minél nehezebb volt egy Schulze-napunk, annál nagyobb megkönnyebbülés volt utána Bognár szolgálata.

Cserélgettük a fényképeinket. A sűrű szemöldökű Formes nyerítve felnevetett, pedig régen hallottam már nevetni. Zsoldos egy ismert táncdalt fűjt a fésűjén: „Everybody’s doin’ it, doin’ it, doin’ it...” - s addig-addig, hogy a nagy zajban néhányan járni kezdték a dobogó előtt ezt a medvetáncot. Előbb Mufi kapaszkodott össze Halász Péterrel, aztán Borsa a nagyobbik Laczkoviccsal, pedig Borsának igazán kevés oka volt erre a jókedvű, sete-suta ugrándozásra. Rájárt a rúd. De nem csüggedt könnyen, amolyan keljfeljancsi volt, hiába bunkózták le, századszor is megint talpra ugrott.

*Már mindenki így csinál,
Úgy csinál,
Így csinál...*

Józsika, a kisebbik Laczkovics fiú, szintén előrejött, és Zsoldos tanszerládáján verte az ütemet a háromszögű vonalzójával. Lassan valóságos zenekart alakítottak. Homola kivon- szolta a katedra elé Orbán Elemért, és ide-oda rángatva ugrált vele, táncoltatta. Röhögünk. Drágh befogta a fülét, és tanulni próbált. Czakó Pongrácznak mesélte hosszadalmasan s bizonyára nem először, hogyan lőtt rá egyszer az apjára revolverrel. Nem tudom, hogy mitől támadt ilyen nekivadult, táncos kedvünk, de szinte ficánkolt az ember lába ültében.

*Medvetáncot
Jár az úri nép,
Medvetáncra
Ide-oda lép...*

Medve is tanulni próbált, anélkül hogy befogta volna a fülét. Újrakezdte az első mondatot a feladott fejezetből. „A bibe a virágpor felfogására szolgáló csúcsi rész, mely lehet gömb vagy nyereg alakú, kétágú, több ágú, fonalas, csavarodott, tollas vagy egyéb kialakulású.” Azon gondolkozott, hogy mit csináljon, ha Homolának vagy másnak eszébe jut őt is kirángatni a dobogó elé, és megtáncoltatni, mint Orbán Elemért.

Orbán kétségbeesett arccal, bambán szédelgett ide-oda. Ő se igen tehetne mást. Tóth Tibor persze rögtön sírva fakadna, gombnyomásra és dühvel, mint egy hörcsög. Medve ezt nem utánozhatta, mert a többiek előtt nem tudott sírni. De azt sem csinálhatja, amit Czakó: hogy egy kis dulakodás után jókedvűen csakugyan táncra perdüljön. Pedig véletlenül kedve lett volna simmit járni Zsoldosék egészen ügyes zenebonájára. Alig tudta megállni, hogy ütemesen ne mocorogjon a székén. De ha valaki erőszakkal vonszolja oda, azzal a szándékkal - amit ő nem képes úgy félreérteni, vagy tudomásul nem venni, mint Czakó -, hogy csúffá tegyék és megalázzák, akkor bajosan foghat vidám ugrándozásba.

- A bibe a virágpor felfogására. Csúcs és nyereg alakú. Tollazatos vagy kialakulású.

Harmadszor próbálta elmondani magában, de képtelen volt megjegyezni. Irigyelte Drághot, aki férfiasan megtanulta mindig az anyagot, még az ilyen halálosan unalmas, csúf, alig érthető szövegeket is. Gyengeségnek, jellemtelenségnek érezte, hogy nem tanul rendesen. Ha felszólítják felelni, szégyenletesen hebeg, kertel, ötöl-hatol, ráadásul többnyire eredményesen, mert elégtelent még sohasem kapott. Utálta magát, hogy képes volt rászokni ilyen csűrész-csavarásra. Pedig akart tanulni, már csak az önérzete védelmében is, mint Drágh vagy akár Tóth Tibor, de hiányzott hozzá az akaraterője.

Tisztában volt tehetetlen tunyaságával. Egyszerűen elkalandozik a figyelme a bibe kialakulá- sáról. Nem képes összeszedni az esztét. Láttá a fényképeken is: alamuszi jellemtelenség véste rá magát az arcára. Matej fényképén vette észre, de rögtön tudta, habár a saját fényképén először nem tűnt fel neki, hogy ez a vonás őrá árukkodik. Matej az életben nem is ilyen. Ha rosszul felelt és lehordták, férfiasan elviselte, vállat vont, kutyába se vette. Medvét roppantul bántotta még az enyhe dorgálás is; mégsem tanult rendesen. Irigyelte Matejt.

Irigyelte Drághot, megint másért. Irigyelte Czakót, Tóth Tibort. Irigyelte Borsát. Még a Laczkovics fiúkat is irigyelte. Mindenkit azért, amiben különb volt nála. És mindenki különb volt nála a dolgok férfiasabb elviselésében. Edzettebbek, keményebb szabásúak - gondolta. - Vagy legalább valamilyenek. Dühösen félretolta a természetrajzkönyvét. „Itt van az új - medvetánc - medvetánc!” - fújta mellette Zsoldos belerészegedve.

Medve a tanszerládája zöld felületét nézte. Marcell Karcsi hiába bízik benne - gondolta. Nem lehetett nem észrevenni a fiatal főhadnagy jóakarátát. De hiába, ő nem olyan, amilyenek Marcell képzelet. Hiába. Már jellemtelen, hazug ember lett. Hogy ő nem hazudik? A

gyomrából indult meg, fölfelé, lassan, valami émelygő félelem. Egész idő alatt, egész nap készülődött benne ez az érzés. Ott volt eddig is a gondolatai alján.

Schulze bajszos, kemény, egészséges arcát látta. Undorodás és félelem fogta el. Ez a világ itt el akarja őt nyelni, s mint egy förtelmes hulló, előbb kezdi benyálni. Schulze megvédte őt: gondolta gyűlölettel.

Ülepének egy erélyes rándításával hátrább csúszott a székén, s lekönyökölt az asztalára, hogy így kényszerítse mozdulatlanságra a testét, amely akaratlanul átvette a táncdal friss ütemét. A térdét is megfeszítette. A csúcsfejű Inkey hirtelen benyitott a két ajtó közül. „Cikk-cikk-cikk.”

Mikor Bognár belépett, már mindenki a helyén ült.

- Vesztedet érzed?! - förmedt ránk. Úgy látszik, meghallotta a zajt a folyosóról.

Jaks Kálmánt, aki két öklét a térde közé szorítva, fázósan üldögélt a helyén, vaktában fölállította és lehordta. Kalugyerszkytól elszedte a fényképeit, de vacsora előtt aztán visszaadta. Bognár nem volt veszélyes. Csütörtökön Schulze korábban bejött, és már a kihallgatásszünetben átvette tőle a szolgálatot. Levitt bennünket a gyakorlótérre, és fegyelmezőgyakorlatot tartott a szünetünk helyett. Délután pedig a tanteremben razziaszerűen ellenőrizte a tanszerládákat.

Ezt a szigorúságot vagy megtorlást vagy fegyelemszilárdítást még mindig Öttevényinek köszönhattuk; így kellett volna értelmeznünk. Schulze elszedte a fél szerecsendiómat. Napok óta különböző terveket szőttem vele, hogy mi mindent cserélhetnék érte; s azon is törtem a fejem, hogy miként vehetném vissza Colaltótól a másik felét, könnyelmű ajándékomat. De Schulze mindenkitől elkobzott mindent, amit csak tudott.

A napos a papírkosárral kísérgette az asztalsorok közt. Akinél még nem járt, vigyázzban állt, s a tanszerládák fedele ki volt nyitva. Schulze gúnyos arccal turkált a holminkban. Colaltótól azonban nem a gombcsapatát szedte el, a kapusként szolgáló fél szerecsendióval, hanem a féltett hiányjegyzék-gyűjteményét. Egy nagy füzetben voltak felragasztva ezek az évszám, aláírás, tantárgy és iskola - Kismarton, Sankt Pölten, Morva-Fehér-templom, Bécsújhely - szerint osztályozott, sokszor sérült, töredékes cédulácskák, amiket Colalto régi tankönyvek, térképek fedőlapjának belsejéből bányászott ki; s a füzetben préselődtek a még feldolgozásra és beragasztásra váró újabb szerzeményei is. Még magam is sápadtan néztem, hogyan dobja Schulze papírkosárba Colalto hosszú tudományos kutató munkájának drága gyümölcsét. Vacsora előtt tettem neki valami megjegyzést. De Colalto vállat vont. Nem akart erről beszélgetni.

Szél jött, esőt hozott. A gyakorlótér már délelőtt sártengerré változott. Ez is buzdítólag hatott Schulzéra. Takarodókor olyan fáradtan dültem ágyba, hogy nem volt erőm begyűrt a pokrócomat a lábammal, ahogy megszoktam. Elaludtam, és szinte abban a pillanatban már rázott is fel Szeredy. Ébresztő.

Schulze felöltözve állt a mosdóajtó előtt, és ordított, minden villany égett a hálóteremben. Ez mindig így volt. Lehetetlen - gondolta az ember -, tévedés. Hiszen csak az imént aludtam el. Ismertem már jól ezt a gondolatmenetet, csak azt nem tudtam most, hogy mitől szédülök olyan gyalázatosan, és mi ez a halálos rossz érzés a nyakamban, gerincemben, mellemben.

- Fél perc alatt felöltözni! Ágyat szétdobni!

Nagyon lassan mégis kezdtem figyelni, hogy Schulze nem a szokásos parancsokat harsogja.

- Kimenőruhában, köpenyben. Futólépésben le az épület elé. Lent vonalban sorakozó.

Mi a csuda ez? A „tovább!”-ra hirtelen kapkodni kezdett az egész hálóterem. Repültek szét az ágyak, ki a szekrényből a ruhák. Szeredy rettenetesen álmos volt, mégis szédületes gyorsasággal dolgozott. Ahogy remegő, ügyetlen ujjakkal a cipőfűzőmet próbáltam befűzni, észrevettem, és rám mordult, csukott szájjal:

- Siess!

A homlokzati óra ütött egyet, aztán még egyet, aztán abbahagyta. Nem értettem, hogy miről van szó.

- Ne fűzd be! - súgta Szeredy.

Olyan határozottsággal mondta, és olyan nyilvánvaló erőfeszítésébe került, támo­lygó ál­mossá­gában ennyi figyelmet is szentelni rám, hogy szót fogadtam. Nem értettem semmit, de magamra kapkodtam én is a kimenőruhámat, köpenyemet. Lerohantunk a lépcsőn, Szeredy majdnem vonszolt magával.

Néma volt az épület, sötétek a folyosók. Tántorogva, köpenyüket gombolgatva futottak mellettünk mások is. A kapusfülkében égett a villany, kint, a bejárat fölött pedig a két lámpa kétoldalt. Nyirkos éjszaka fogadta az embert, sár, a park mozdulatlan feketesége, a főallé gyér vaslámpái. Alighogy kiértünk Szeredyvel, Schulze odaállt a főkapu elé. Három-négy embert, aki utánunk érkezett, még átengedett a szökőkút túlsó oldalán gyülekező századhoz, de attól fogva csak intett a kapun kilépő elkésetteknek, oda! Külön osztagba sorakoztak vagy húszan.

Mi ezalatt oszlojban ácsorogtunk, s lehajoltam befűzni a bakancsomat, mert láttam, hogy Szeredy is ezt csinálja. Most volt rá időnk.

- Te - súgtam Szeredynek -, még csak két óra!

Felnézett rám, ahogy mellettem guggolt a sötétben.

- Próbaidő - magyarázta.

- De minek? - csodálkoztam.

- Csak.

Azért mégis értettem. Azt gyakoroltuk, hogy ha éjszaka tűz üt ki, milyen gyorsan tudjuk végrehajtani a riadót. Vagy egyáltalán. Riadó volt ez a riadó kedvéért. A többiek már tudták ezt.

A napos futva indult felénk Schulze osztagától, hogy sorakoztassa a századot. De mielőtt vezényelni kezdett volna, eszembe jutott valami. Hirtelen odasúgtam Szeredynek, elég hangosan:

- Ereklýe?

Asbót idegesen felkapta a fejét. Burger és Bónis Feri is felénk fordult, mert egy csoportban álltunk többen, és feltűnt nekik furcsa hangsúlyozásom. „Mi? Mi?” - dünnyögte valamelyikük a hátam mögül. De Szeredy bólintott, és halkán, ugyanolyan nyugalommal és rejtett elégedettséggel ráfelelt: „Piff!” Ezt csak mi ketten értettük.

- Második! Szá-zad!

A hangtalan, parányi kis nevetés, amit kifelé el sem kezdhettünk, megindult bennünk észrevétlenül, lefelé a torkunkon, befelé az ereinken, langyosítóan a szívünk tája köré, s nem halt el rögtön Schulze vér­fagyasztó megjelenésére sem, hanem tovább lüktetett a mellemben, ahogy csodálkozva tapasztaltam, mialatt vonszoltuk magunkat az éjszakában, mint a kárho-

zott lelkek. Egy kis ráadás menetgyakorlatot csinált még Schulze, mielőtt újra felvonultunk a hálóterembe.

Kopogni kellett a díszlépcsőnek, de csak cuppogott a bakancsunk a sárban. Vertük hát tenyerünkkel a combunkat ügyesen, ahogy szoktuk. Csattogtak a köpenyek. A főallé kavicsán végre befelé meneteltünk. Myrkovszky elesett, mint egy bot, s azt hittük, ott marad; de rögtön felugrott, és belépett a helyére. Szemben a nagy, alvó épület közeledett, a fasor alagútjából látszott egy szeletje. A második emeleti ablaksor imitt-amott halványan derengett, ahogy az éjjeli lámpák bágyadt fénye átszínezte; a többi ablak sötét volt; a főkapu világos. Csillagtalan éjszaka volt. A szél időnként felerősödött, füttyörészve húzott át a park mélyén. Nedves gyökérszag érződött meg az ázott avaré a sűrű szövetű álmoságunk enyhe mámorán át.

Fent a hálóteremben Schulze a húsz lassú emberét kivezényelte a mosdóba, s mi lefekhettünk. Apor fojtottan káromkodott, láttam: Sz! B! M! Szeredy azonban szótlánul vetkőzött csak, s már nem bosszankodtam rá ezért. Szombaton Schulze volt szolgálatban, hétfőn megint.

Kedden reggel, ahogy levonulás előtt végigsétált a hálótermen, a már bevetett ágyak közt egy vetetlent talált.

- Mi ez? Ki hiányzik innen? - kérdezte.

- A Medve Gábor! - felelte a megszólított növendék.

- Hol van?

- Kápolnában.

Schulze intett, hogy vesse be az ágyat. A fiú nekifogott, hogy szomszédja helyett beágyazzon, azzal a vigasztaló kárörömmel, hogy Medve megkapja ezért a magáét a tiszthelyettéstől. A sorakozónál azonban a miséről visszatérők közt nem volt ott Medve. Hát ez a hülye hova lett?

- mondta magában, s később, a lépcsőn, meg is kérdezte Tóth Tibortól.

- Ott sem volt ma a kápolnában - mondta Tóth.

Amikor rájöttek, hogy Medve eltűnt, már befejeztük a csuklógyakorlatot. Sötét volt még odakint. Schulze maga mellé vette a két napost és a hálóterem-ügyeletest, s felrohantak a második emeletre. De sehol sem találtak semmit, Medve szekrényrészében sem jelezte semmi nyom, hogy mi történt vele. A magyaróra lyukas volt, s akkor kezdett derengeni a hajnal.

Köd volt. Medve ebben az órában egy kis völgy oldalában kapaszkodott fölfelé, idegen országban, s egy horpadt bádogdobozt rugdosott maga előtt, amely minduntalan visszagurult.

18

A völgy magasan feküdt a tenger színe fölött. A lombos erdőket tülevelük kezdték felváltani. Medve, anélkül hogy tudta volna, már jó ideje idegen országban járt.

Az északi gyakorlótér felső részénél, közel az intézeti kis kórházépület kerítéséhez, a külső fasoron túl volt egy jó hely a bokrok, fák mögött. A magas kerítés bizonyos pontján itt át lehetett mászni. Három-négy téglaki volt esve vagy kive volt a falból, szinte hágcsószerűen, olyasféleképpen, mint a régi tornatér akadályfalán. De csak mulatságból kapaszkodtak fel rá sokan, mert kívül semmi érdekes nem volt; dűlőút, szántóföldek; még vadkörtefa sem, mint a Netter-kapunál. Medve megjegyezte magának ezt a helyet; s azt is megfigyelte, hogy éjjel milyen kihalt a lépcsőház és az alsó két emelet.

A kápolnában gondolta ki a tervét. Október vége felé, tehetetlen nyomorúságában és magárahagyatottságában, s ha már úgyis ott ült másodnaponként a hajnali misén, megpróbált imádkozni. Nem nagyon tudta, hogyan csinálja. Gyerekkorában gépiesen elmotyogta este-
reggel az ima szövegét; most igyekezett közben Istenre gondolni. Ez nehezen ment. Nem volt képes mást kigondolni, mint egy szakállas öregurat a felhők között. Érezte, hogy ez nem elég valahogyan, s minthogy jobban el tudta képzelni magának a názáreti Jézust, aki magyarázkodás nélkül is érti őt, inkább hozzá beszélgetett ilyenkor.

Mindazonáltal a lelke mélyén nem várta, hogy segítsen rajta az a kétségbeesett imádkozás-féle, s nem is volt meglepve, ahogy teltek a napok, és nem történt semmi. Nem haragudott Istenre. Valószínű volt, hogy másképp lesz ez, nem az ő feje szerint. De hogy valami lesz, afelől sohasem volt kétsége. Aztán egyszer eldöntötte magában, hogy megszökik.

Ettől fogva átmeneti jellegűvé vált minden. A rosszul világított kis kápolnában úgy ült reggelenként, fázósan és idegenül, mintha egy vidéki állomás harmadosztályú várótermében várná éjfél óta a csatlakozást. Mindent kitervezett. Hétfőn, takarodó után, ébren feküdt az ágyában, hanyatt, teljesen mozdulatlanul, mint egy elevenen eltemetett fakír.

Éjfél tájban akart indulni. Számolgatta az óraütéseket, de mérhetetlen lassan telt az idő. Végül mégis elaludt, bármilyen izgatott volt is, nem sokkal azután, hogy a homlokzati toronyóra elkongatta a fél tizenegyet. Amikor felriadt, egyszerre kiment az álom a szeméből. Odakint sötét éjszaka volt. A hálóterem aludt, Schulze aludt a fülkájében, az épület hallgatott, az éjjeli lámpák sápadtan, sárgásan hunyorogtak a mennyezeten. Nem tudta, hány óra lehet. Végtelen óvatossággal öltözködni kezdett.

Amikor később megtalálta a téglahíjas falrészletet, s átdobta a köpenyét és utánamászott, a gallyak összekarcolták az arcát, a keze fejét, a tenyerét pedig felhorzsolta, de észre sem vette. A fal tetején, amikor ráhasalt és átfordult, piszkos lett a zubbonya; ezt érezte, és idegesen törülgette. Belebújt a köpenyébe. Begombolta. Csönd volt, feketeség, sehol egy lélek. Olyan akadálytalanul ment eddig minden, hogy félni kezdett.

Remegett a térde. Hallgatta a szívdobogását egy-két percig, de vizelnie kellett, s itt nem mert, közvetlenül a téglafalnál.

Valahol átment egy fahídon, és amikor megállt vizelni, már megszokta a félelmét. Aztán nem állt meg többet. Fogalma sem volt róla, hogy merre jár, és hogy mennyi ideje gyalogol. Sokára, rettenetesen sok idő múlva, egyszerre csak észrevette, hogy virrad, és hogy megszűnt a félelme.

Olyan lopakodva érte őt utol a hajnal, hogy alig volt valami jele. Továbbra is sötét maradt, csak éppen kezdett láthatóvá válni a táj. A fák dereka, a köves ösvény. Mire a völgykatlanba ért, már kezdett fényesedni a köd is. Itt került a lába elé az ócska konzervdoboz.

Ahogy rugdosta maga előtt, félre-félregurult. Nagyot rúgott bele. A bádog megcsörrent egy fatörzsön, hegyesszögben visszaperdült, és gurulni kezdett lefelé a lejtőn. Bosszúsan visszafordult utána.

Csökönnyösen ragaszkodott a horpadt dobozához, de a léptei ütemében nem tudta jól irányítani maga előtt. Egyszer elvesztette.

Tapogatta körbe a nedves avart, lehajolt, megrugdosta a köveket, de sehol sem lelte a dobozt. Hirtelen egy fa mögé húzódott. Mintha kocsizörgést hallott volna a völgy felől vagy inkább lódobogást.

Még amikor világosodni kezdett, hirtelen eszébe jutott egy pillanatra a hálóterem. A vörös Burger ágya, Laczkovics Sándoré, Matejé, Merényié, Myrkovszkyé, aki ágybavizelő, Jaks Kálmánra gondolt, Zsoldosra, Colaltóra, Szabó Gerzson arcára, Czakó cigányképére, a törhetetlen Borsára. Orbán Elemérre. Heves gyűlölet fogta el: hogy mertünk az eszébe jutni? Ha csak futtában is, de ilyen közről? Belerúgott a konzervdobozba, s elindult visszafelé. De most megijedt a lódobogástól.

Lent kanyarodott egyet az országút, és látszott egy darabja. Két éve vagy három éve, vagy még régebben, megszökött egy harmadéves, és parasztszekéren hozták vissza a csendőrök a hatodik faluból. És hogy a csendőrök megbilincseltek az elfogott növendéket. Így mesélték.

Medve nem találkozott sem csendőrrel, sem civillel. Ahogy kilesett az országút kanyarulata felé, le a völgybe, ahol a hajnali köd rétegesen megszorult, sem szekeret, sem lovas embert nem látott. Pedig most már úgy rémlett neki, hogy tisztán hallotta az imént a lódobogást. Két ország közt, a senki földjén járt, de vámőröket sem látott, mert a mesterséges, láthatatlan határ öblöt vetett itt, nagyot kanyarodott, és a sorompók messze voltak, az országút lankás szakaszán, jó félóra járásnyira. Váratlanul megtalálta azonban a konzervdobozát. Ott hevert a lábánál, egy kopasz bokor tövében. Kipiszkálta a cipője orrával, s a doboz, mintha csak tréfát akarna űzni vele, újra görögni kezdett lefelé a kis ösvényen.

Babonásan indult utána, vissza az úton, ahol fölkapaszkodott egyszer. Aztán nem állt meg, csak nekitámaszkodott a tenyerével egy pillanatra egy odvas fának, és görcsös sírás tört ki belőle. Megrúgta a fa tövében elakadt konzervdobozt, és ment utána lefelé. Hátrahajlított a nyakát, hogy a könnyeit egy kicsit visszatartsa; így baktatott tovább, nem látva egyebet, mint a könnyeinek és a felszakadozó ködöknek kettős fátyolán át az ólomszürke eget. A lassan-lassan betörő reggeli világosságban némán füstölgött a kis völgy.

19

A magyaróránk elmaradt. Lassan világosodott. Pongrácz eloltotta a villanyt, újra meggyújtotta, mert látta, hogy még félhomály van, aztán mégis eloltotta megint, ahogy Gereben rászólt, s mások is, hogy hagyja csak, jobb így lámpa nélkül. Jobb volt így. Egészen érdekes volt.

Pongrácz visszaült a helyére, sakkozni tovább Drághgal a hajnali derengésben. A csúcsfejű Inkey az ajtóban figyelte, hogy jön-e Schulze vagy valaki a tisztek közül. Álmosan, békességben piszmogtunk a helyünkön, mint egy korai vonat utasai. Csak a Varjú faggatta Jaks Kálmánt.

- Mi az? Berezeltél?

Időnként felnéztem, hogy csakugyan üres-e Medve helye Matej és Zsoldos között. Nehéz volt elhinni ezt a valószínűtlen eltűnését, és érdekes volt újra meg újra meggyőződni róla. De közben Matej is felállt, s hátrament Jakshoz. Most már ketten hiányoztak az első sorból, s egy kicsit megzavarodtam ettől.

Talán mégsem igaz az egész? De nem, Matej megvolt. Ott szájalt Jaks előtt; segédkezett a Varjúnak. Belekötöttek. Schulze megtorlása még tartott, s minthogy Ötvenyit már nem vonhatták felelősségre, Jaks Kálmánt kezdték piszkálni, hiába vallott mellettük.

- Mit vágsz ilyen savanyú pofát?

- No! Süket vagy? - nógatta Matej.

Kissé álmosan indult, de veszélyes dolog volt ez. Merényi lecsukta a tanszerládája fedelét, fintorított egyet az orrával, aztán felcsattanó hangon elénekelt az a két sort, amit néha-néha, leginkább jókedvében, el szokott kurjongatni: „A töröknek! Tar a koponyája!” A folytatására nem emlékszem már pontosan: Tata tamtam, és „Váltig borotválja!”

Inkey beszólt az ajtó közül:

- Csont.

Ez azt jelentette, hogy tiszta a levegő, nincs veszély - a cikk-cikk ellentéte volt. Este is csontoltunk a hálóteremben meg az árnyékszék ajtajában mindig, ha benyitott az ember valahová. Merényi kényelmesen odasétált Jaks mellé.

- Mi baj? - vette át a szót a Varjútól. - Összetojtad magad?

Jaks lehajtotta a fejét.

- Felelj.

Már őt néztük mindnyájan.

- Nem - mondta Jaks halkán.

Homola és Mufi is felállt. Burger megkerülte Jaksot. Ingerelte őket a fiú bánatos ábrázata. Most jó lett volna, ha Schulze bejön, vagy csupán feltűnik a folyosón, mert az első c-c-c hangra villámszerűen a helyére penderült volna mindegyikük. Jaks megint felnézett, és kínjában mondott valamit - persze inkább csak az időt próbálta húzni vele.

- Mit akartok? Mit akartok tőlem?

Merényi tenyerével a fejére csapott: „A töröknek! Tar a koponyája! Tata tammtamm, váltig borotválja!” - Tulajdonképpen ez volt Merényi egyetlen magánholmija, amit még hazulról hozott, civilből, ez a töredék nótaféle. S ez volt az egyetlen kedélyeskedés, amit megengedett magának, nagy ritkán. Burger hátulról kirántotta Jaks alól a széket.

Jaks előrebukott, ráhasalt a tanszerládájára. Laczkovics Sándor rögtön ráugrott a hátára. Így aztán szerencsésen játék lett belőle - kicsi a rakás! - Mert Mufi meg Laczkovics hátára ugrott, és Merényi szintén rájuk vetette magát. Halász Péter nekifutásból pattant a nyakukba, s amikor végül Gereben is nekirugaszkodott, felborult a piramis, és szanaszét gurultak nagy nevetéssel. Este azért mégis megverték Jaksot a hálóteremben. A Penkala-ceruzáját, amit a vizsgálat idejére visszaadtak neki, már előbb elvette tőle újra Homola. De a tanteremben, ahogy a kékes félhomályba rétegenként tör be a hajnal tisztuló világítása, furcsa, jó hangulatot teremtett a várakozás bizsergése.

A lyukasórát is annak köszönhetjük, hogy Marcell főhadnagyot behívták az irodába. A kihallgatásszünetben még nem tudtunk semmit Medvéről. Ebéd előtt aztán híre terjedt, hogy megkerült.

Dél felé az intézetbe igyekvő Menotti százados észrevette, hogy a külső vashíd közelében egy növendék ólálkodik. Rákiáltott. Medve tüstént megállt.

Negyedóra múlva már a fogdában ült. Összekuporodott a priccsen és elaludt. Befűtöttek. Medve arra ébredt, hogy verejtékezik, szörnyű melege van. Levetette a sáros köpenyét, kigombolta a zubbonyát, és máris aludt tovább. A foglár felrázta az ebéddel, aztán felrázta a vacsorával. Másnap reggel kiengedték; Bognár volt szolgálatban, jelentkezett nála, belép-

tették a helyére, és folytatta a csuklógyakorlatot a többiekkel együtt. Délután megérkezett az anyja.

- Hazaviszlek, kisfiam - mondta azonnal, amint kettesben maradtak.

Medve azonban ideges volt, nem figyelt az asszonyra. Egy darabig kutatta a tekintetét, hogy haragszik-e, de aztán, amikor látta, hogy nem haragszik rá, megkönnyebbült és megint elfordult. Csak ímmel-ámmal felelgetett neki.

- Hát nem is örülsz? Gábor?

Medve igyekezett gyengéden kiszabadulni anyja öleléséből.

- Felelj hát!

- Mindegy - motyogta végre a fiú, udvariasan.

Az asszony egy pillanatra meghökkent ettől a felelettől, de aztán folytatta, amit elkezdett. A földszinti nagyobbik zeneszobában ültek, és Medve egy cirádás kottatartót nézett mereven. Arra a mondatra figyelt csak fel, hogy „Ez az aranyos hogyishívják, Garibaldi ezredes, tudod...” - s rögtön közbevágott:

- Nem akarok hazamenni.

- Micsoda? Mit beszélsz?

- Itt maradok, ha lehet.

Az asszony elnémult a meglepetéstől. Aztán megváltozott az arckifejezése. „De hát mi van veled, Gábor?” - kérdezte halkán, ijedelemmel a hangjában. Eddig a szokott határozottságával beszélt, és egy kis felháborodás is érződött rajta. Amikor ugyanis megérkezett, a segédtszít irodájában rögtön mutattak neki egy kötött zöld mellénykét, és megkérdezték tőle, hogy ő küldte-e a fiának. Hogyan? Hát Gábor nem mondta meg? De igen, csak szeretnék tudni. Mert a növendék a zubbonya alatt viselte, amikor visszatért.

Lassan és nehezen, de végül megértette, hogy felteszik a fiáról, hogy útközben lopott valahol egy szvettert. Ezen aztán felháborodott egy kicsit. Holott semmi rosszakarat nem volt a kérdésükben, sőt, a dolognak ezt a részét teljesen lezárták vele, s Medve fellélegzett - hála Istennek, csak erre voltak kíváncsiak! -, mert hónapok óta félt, hogy egyszer még nagy baj lesz a kötött mellénykéből.

A hórihorgas tábornokné hozta be neki egyszer, az anyja küldte, s Medve nem bírta elhárítani. Egy ilyen nevetséges civil ruhadarabnak persze itt semmiféle helye nem volt, a szó szoros értelmében. Medve kétségbeesetten dugdosta szeptember óta, ami nem volt könnyű feladat. A szekrényrend ábrái nem adtak módot zöld szvetterek titkos elhelyezésére. Ezért is vette inkább magára indulása előtt, a rend kedvéért és nem a hideg ellen; de aztán felfedezték, amikor a fogdában elaludt, s elkobozták tőle. Nagy szerencsének érezte hát, hogy most csak az anyjával szembesítették a mellénykét, és nem firtatták, hogy hol tartotta eddig.

Az asszony nyugtalan lett, megriadt. Nem értette, hogy miért nem akar hazamenni vele a fia. Az ezredes megmondta neki, hogy maradhat a fiú, de akkor megbüntetik a szökéséért. Aristomba csukják.

Medve egy pillanatra elmosolyodott, amikor az anyja tanácstalanul megfogta a kezét. „Ne búsulj, drágám” - mondta és odaszorította az arcát az övéhez. De aztán valahogyan mellékvágányra siklott a beszélgetésük. Szerette volna szelíden és kedvesen megnyugtatni az anyját, mégis egyre türelmetlenebbül válaszolgatott neki.

- Most nem erről van szó, mami!

A fogdáért korholta őt az asszony és hogy miért vágta földhöz a zsíros kenyerét. Lassacskán megbántódott. Medve ettől még ingerültebb lett. A szeretetét akarta kifejezni, mert fájt neki anyja szomorú és nyugtalan pillantása, s most az lett a vége a nagy igyekezetének, hogy gorombáskodik. Elhallgatott hát inkább, megint. Szerda volt. Nézte a kottatartó cirádait.

Sértődötten ültek magukban a zeneszoba plüssdíványán, de egyikük sem mozdult. Medve arcán egy karcolás futott végig, behegedt vonalka. Körmével a vart kezdte feszegetni rajta, mert viszketett. Az anyja végre megszólalt.

- Ne bánts! A piszkos körmőddel!

- Nem piszkos - mondta Medve. Az asszony közben megfogta a kezét, és most Medve is megnézte. Mégis piszkos volt.

Az asszony magához ölelte a fiát, és megenyhült egy kicsit az arca. Kibékültek; de másnap, a sokkal rövidebb látogatási idő alatt Medvének sikerült a türelmetlenségével, ingerült hangszívaival úgy megbántania az anyját, hogy aznap este elutazott, pedig vasárnapig akart maradni.

Medve nem is marasztalta. Csütörtök délután volt. Matej, a szomszédja, már reggel faggatni kezdte, az első tízperces szünetben.

- Miért akartál megszökni, te állat?

Medve nem felelt, meg sem hallotta a kérdést, teljes nyugalommal keresgélt tovább a fiókjában. Matej a könyökével oldalba lökte s megismételte. Medve szórakozottan ránézett, és határozott hangon azt felelte:

- Csak.

Megtalálta a füzetet, amit keresett, és fellapozta. Matej bosszankodott az újonc viselkedésén, és délután, egy alkalmas pillanatban újra nyaggatni kezdte.

- Miért szöktél meg, felelj!

Hangosan beszélt, mert Merényi és Szabó Gerzson éppen ott állt a katedrán, pár lépésnyire előttük. El is érte a célját, mert mind a ketten felfigyeltek. Medvét nézték, aki most sem felelt, s még csak vállat sem vont. Nemrég vált el az anyjától, és nem tudott másra gondolni. Bognár volt szolgálatban.

- Mi az? Berezeltél? - mondta Matej, még jobban felemelve a hangját.

Tudta jól, hogy mit csinál. A Varjú felemelkedett a helyéről, de egyelőre állva maradt. Csönd támadt. Figyeltük őket, vagyis inkább Merényit.

- És miért jöttél vissza? - folytatta Matej. - Ki hívott? Te ganéj.

Medve végre ránézett.

- Miért? Mi célból? Mi? - hajtogatta Matej otromba csökönyösséggel.

Medve összehúzta egy kicsit a szemét, s majdnem unottan, majdnem sajnálkozva, ijedség nélkül nézte a szomszédját. Szabó Gerzson Medvét nézte, mozdulatlanul. Mi viszont Merényit, aki megmozdult.

Nyikkant egyet a kilincs. De nem Bognár jött. Ellenkezőleg, Inkey szólt be, mintha felelne egy ki sem mondott kérdésre:

- Csont.

Meg sem moccantunk a helyünkön. Halálos csönd volt, csak Matej kihívó, éles hangja kezdte újra.

- Miért jöttél vissza? Na? Miért?

Medve hallgatott. Helyette váratlanul Szabó Gerzson fordult Matej felé.

- Hogy kinyalhasd neki - mondta higgadt, lassú hangján -, tán azért...

Merényi nevette el magát elsőnek. Lecsúszott a dobogóról, a szélső asztalka sarkát átugrotta, két tenyérrel rácsapva - A töröknek! Tar a koponyája! -, s hátrasétált a helyére. Drágh röviden, gúnyosan nevetett fel, a nagy Laczkovics harsogott, miként Burger is, mások is. Az egyik alapszemélyiségünk csattanója volt ez a „miért”-re adott válasz. Szabó Gerzsonnak valahogyan eszébe jutott, amíg nézte Medve arcát.

Röhögtünk hát Matejen. Unalmassá vált a sok „miért”-jével. Mindez nem jelentette azt, hogy bárki is Medve pártján lenne, s főképp nem Merényi. Csupán annyit jelentett, hogy Matej próbálkozása valahogyan hülyén sikerült, és zátonyra futott. Pedig jót akart; s végül saját jó szándékú buzgalmának lett az áldozata, elég igazságtalanul. Ilyesmi sokszor megesett már máskor is.

Matejen kívül eddig senki sem kérdezett Medvétől semmit, sem az étteremben az asztalánál ülők, sem a hálótérmi szomszédai; s ezután sem. Matej is abbahagyta. Schulze kétszer-háromszor elővette Medvét, köpeny- és nadrágtisztogatással, szekrényrenddel, de egyetlen célzást sem tett a szökésére. Pénteken estefelé, amikor Zsoldos feléje fordult, Medve mégis attól félt, hogy erről akar majd vele beszélgetni, és csak vonakodva nézett fel a megszólításra. Eddig még Zsoldos sem kérdezett tőle semmit.

- Ide nézz!

Zsoldos számtankönyvének utolsó oldalára ceruzával egy hernyószerű ábra volt rajzolva, s ezt mutatta Medvének. Folytatta a rajzot. Párhuzamos vonalakat húzott a hernyó mellé, és megmagyarázta:

- Mester utca.

Aztán egy burgonya körvonalait:

- Boráros tér.

S amikor visszatért a hernyóhoz, és az egyik ízületébe beírta: E. Sz. - előszoba -, Medve végre megértette, hogy ez a papírbőrű, vándorszínészarcú fésűmuzsikás nem őt akarja faggatni, hanem ellenkezőleg, életében először közölni, mesélni próbál valamit neki önmagáról.

- A lakásokat, odahaza? - kérdezte Medve habozva.

- Ühü. Fürdőszoba. Másik ajtó. Kisszoba. És ez volt a gyerekszoba. De nem jó, mert nem fér el a konyha. Várjál.

Zsoldos máskülönben ügyesen rajzolt, csak az építészeti szempontokkal nem törődött. Nem radirozta ki az ábrát, hanem újrakezdte. Nagyobb lett az egész, és a Mester utca járdáján a fákat is odarajzolta, a hirdetőoszlopot, trafikot, órát, gőzmosodát, tejcsarnokot. Úgy belemerült civil emlékeibe, hogy végül Medve figyelmét is lekötötte, s anélkül hogy tudta volna, nagy szolgálatot tett neki ezzel.

Medve gondolatai körbe-körbe jártak a tegnap délutáni események körül. Anyja rövid látogatásának minden mozzanatát többször is végiggondolta. Nem akarta szomorúnak látni az asszony kedves arcát, aztán az lett s vége, hogy mégis durván megsértette, elküldte. Pedig szépszerével is elválhattak volna, volt olyan pillanat. De mikor az anyja felállt, megint erőt vett rajta a nyugtalanság; megragadta a fia mindkét kezét, s a tekintetét keresve, újrakezdte: „Mi bánt, drágám? Mondd hát meg!” Medve dűnnyögött: „Semmi, mondtam már... semmi” - kelletlenül válaszolgatott és fokról fokra indulatosabb lett a párbeszédük. Goromba volt kétségtelenül, s talán nem kellett volna; de nem ez volt a szándéka. Anyjával szemben a teljes őszinteségéből nem tudott engedni; most mégis attól félt, hogy az anyja nem értette őt meg. Ez nagy baj volna, nagyon nagy baj. Reménykedett, hogy nem így van; hiszen lehetetlenség! A félelem azonban nyomasztotta. Aztán Zsoldos váratlan viselkedése elterelte a gondolatait.

A délutáni parancsban már felolvasták Medve fenyítését. A magaviseleti megrováson kívül negyvennyolc órai szigorított elzárást kapott. Ez nem volt érdekes. Egyikünk sem beszélgetett róla. Colalto még kedden elmondta nekem, amit hallott; csak a tényeket. Annyit mindenki tudott, hogy éjszaka szökött le a hálóteremből, a földszinti árnyékszék ablakán jutott ki az épületből, a téglakerítésen pedig átmászott. Aztán délelőtt felbukkant a patak partján sárosan, csatakosan, elég viharverten. Szerdán egy-két részlet még kitudódott, de utána nem beszélünk többet róla. Lenyeltük a kíváncsiságunkat. Láttuk, hogy megjött az édesanyja; de hogy hazamehetett volna vele, és nem akart, ezt például én is csak harmincnégy év múlva tudtam meg, a kéziratából.

A karácsonyi szabadság előtt, kivételesen negyedévkor, mi újoncok is kaptunk a gallérunkra egy-egy stráfot, gomb nélkül, Tóth Tibor pedig kettőt. Medve azonban nem kapott, a magaviseleti megrovása miatt. Borsával együtt csak ők ketten jártak ilyen csúnya, stráftalan gallérral. De hát nem ez volt az az alig észrevehető változás, ami Medvével történt; hiszen eddig is stráfok nélkül viselte a zubbonyát; ez éppen változatlan maradt nála, noha most már megkülönböztette őt tőlünk is, a többi hat újonctól. Mégis, a szökése és visszatérése után fontos változáson ment át. Hogy ez miből állt, azt nehéz megmondani, mert a magatartása vagy a mozgása, a hangja, a hangulata vagy az arckifejezése nem változott. Nem ilyesmiből állt ez a változás. Voltaképpen csak abból állt, hogy ezentúl másként tette fel a sapkáját.

Nem úgy, mint Merényi, Halász Péter, Bónis, Drágh vagy a többi régi növendék, s nem is úgy, mint Tóth Tibor. Nem igazgatta ügyesen és szakértően, de nem igazgatta többé újoncosan, bizonytalan kézzel sem. A fejébe nyomta, egyet húzott rajta hátul - vagyis a markával erőlyesen hátrafelé fésülte a nyúltagya táján -, s azzal elengedte, nem szánt rá többet ennél az egy mozdulatnál. Azt hihetné az ember, hogy ennek folytán teljesen jellegtelenül, hol így állt a fején a sapka, hol úgy, ahogy éppen sikerült. Pedig csodálatosképpen ennek a leegyszerűsödött, nemtörődöm módszernek az lett az eredménye, hogy ettől fogva mindig egyformán és eltéveszthetetlenül egyéni módon viselte a sapkáját. Hátulról is meg lehetett őt ismerni, messziről is, s felülről is, az emeleti ablakból nézve, ha nem is látszott belőle egyéb, mint egy távolodó kis kék pont.

20

Hosszú volt az ősz, és nem történt semmi. Kedden délután gyakorlat volt, szerdán ebéd előtt szabadkézi rajz, csütörtökön vívás, pénteken fürdő. Schulze-Bognár. Bognár-Schulze. Merényiék. Eltelt egy hét, nőttünk egy millimétert. A lépcsőfokok koptak egy millimikront. Medve másképp hordta a sapkáját. Colalto újrakezdte a hiánycédula gyűjtését. Nem történt semmi.

Szombaton megint gyakorlat volt, vasárnap mise. Nekünk kálvinistáknak meg az evangélikusoknak és az unitárius Gereben Énoknak protestáns istentisztelet a fizikateremben, ahol lépcsőzetesen emelkedtek hátrafelé a padsorok, majdnem a mennyezetig. Medve fogdában ült. A következő vasárnap pedig kórházban volt. Nélküle énekeltük a zsoltárokat, dicsérleteket. „Térj magadhoz, drága Sion.” „Mint a szép híves patakra.” Egy komoly képű negyedéves harmóniumon fújtatta, lent, a szertárba vezető ajtó mellett; s mialatt a pap prédikált, a körmét rágta. Aztán Schulze vitt bennünket kincstári sétára ebédig. Egyszer láttuk megint Kovách Garibaldit a feleségével kifelé menni a főallén.

A szökőkút medencéjéből már kiszedték az aranyhalakat, leeresztették a vizét, telehordták száraz avarral, és bedesztázták télire. A csuklógyakorlatot néha a földszinti és emeleti folyosókon tartották, villanyfénynél, de legtöbbször, ha nem esett, a főépület előtt, ahol a kapu két lámpája és a sétányok vasoszlopos lámpái világítottak, elég gyengén. Ha köd volt, alig lehetett látni, és az ember lazsált, kihagyta a vezényelt gyakorlatokat. Medve nem hagyta ki; örült, hogy nem látják, és a ködben nem tudják róla, hogy végrehajtja a vezényszót. Ez sokkal könnyebb volt. Engedelmeskedni sokkal könnyebb. Fáradtság nélkül, erélyesen és vidáman csuklózott, s nem úgy, mint amikor látták. Kényelmes volt szót fogadni, és szinte jólesett kipróbálnia rendszeren a gyakorlatokat. Nem fenyegette az, hogy félrevezető lesz a viselkedése, hiszen nem látták.

Már rég nem a szégyenkezés tartotta őt vissza a buzgó engedelmesség látszatától, hanem csak az öntudatlan irtózása a hazug magatartástól, a hamisságoktól, amikbe amúgy is fájdalmasan belekeveredett. Két év múlva egy Edeléni nevű fiatal századost kaptunk fizikatanárnak, s a rokonszenves, borotvált képű, magas termetű Edeléni délutánonként külön előadásokat tartott nekünk a csodálatos, új találmányokról, a rádiótelefonról. Bele volt lelkesedve, egy soklámpás vevőkészüléket is épített a fizikaszertárban. Medvét rögtön nagyon érdekelni kezdte a dolog, és egyre többet járt a százados nyakára különféle kérdéseivel. A bécsi adó már működött, s a karácsonyi szabadságról sokan, Medve is, alkatrészeket hoztak magukkal, hogy detektoros rádiót csináljanak. Edeléni százados szívesen vette az érdeklődést, de Medve kérdéseit egyszer megsokallta - talán alkalmatlan időben zaklatta éppen -, s ha nem is érezte vele, hogy tolakodó strébernek tartja, mindenesetre kissé tartózkodóbban válaszolt neki, mint máskor. Aztán kitessékelte a szertárból. Medve döbbenetesen eszmélt rá, hogy milyen émelyítő, bizalmaskodó, talpnyaló szerepet játszik; legalábbis így lehet értelmezni a viselkedését. Annyira bántotta a dolog, hogy abbahagyta az egész rádiózást, pedig hetek óta boldog volt a készülő masinájával. A sok semmi közt ebből már majdnem lett valami: egy detektoros rádió; aztán ez is semmivé vált. A fizikaórákon ettől fogva ugyanolyan kelletlenül és közepesen felelt, mint a történelem- vagy a németórákon.

Czakó lelkes és buzgó volt, Tóth Tibor vallásos, szorgalmas. Drágh önérzetes és kötelességtudó. Zámencsik legalább gyáva. Őszinte volt a viselkedésük, s nagyjából a többieké is, Medve úgy érezte. De ha ő feszesen, katonásan, legjobb tudása szerint hajtja végre a vezényszavakat, az hamisság, undorító hazugság lett volna, mert beleegyezést fejez ki. Erre nem vitte rá a lelke. Vagy ha a lelke gyáván bele is ment volna, a teste nem fogadott szót neki. Kivéve, ha az emeletmagas fenyők és tuják mögött állt a rajuk, s a hajnali csípős ködben nem látta őt senki.

Fekete éjszaka volt a csuklógyakorlatokon, s egyre hidegebb. Egy-egy tiszt érkezett a városból, prémgalléros köpenyben; ilyenkor szállingóztak be az intézetbe; a főallé felől felfelparázslott a cigarettájuk. Az erős levegő torkunkra fagyasztotta az álmodást. Az étterem ablakai bepárasodtak a kakaógőzben, még mielőtt betódultunk volna és teleleheltünk volna. Sorakozó. Jobbra át. Bevonulni. Felvonulni. Levonulni. Rugdostuk egymást ülepen. Álmosan

és éberen, józan gyávasággal, ábrándok nélkül, tudtunk már mindent, és mégis, mégis vártunk valamit.

Esett. Csupa sár volt minden. Bele kellett térdelnünk, bele kellett hasalnunk a sárba. A kitisztíthatatlan bakancsokhoz csatlakoztak esténként a kikefélhetetlen köpenyek, nadrágszáraz. Merényiek Schulze mintájára fiókellenőrzést, éjjeliszekevény-razziát tartottak a Bognárnapokon, és hol az egyikünkötől, a másikunktól raboltak el valamit, főként az ennivalókat.

Vártunk valamit, s nem történt semmi. Lebbencsleves volt ebédre, Stefánia-sült tarhonyával és császármorzsa. Németből dolgozatot írtunk. „Hahminckilenc” - mondta Colalto egy reggel. Medve leülte a két napot, aztán nemsokára valami kelése támadt, szörnyen megdagadt a fél arca, és kórházba ment. Kalugyerszkynek pedig, Matej barátjának, Gereben kiverte a bal szemét, tényleg véletlenül, a falikörzővel; bevitték a megyei székhelyre, de a látását, úgy látszik, nem lehetett megmenteni, s amikor visszajött, fekete kötést viselt keresztbe az arcán, mint egy kalózvezér, és tűrhetetlenül hencegett vele. Sokszor gulyásleves volt ebédre, vasárnap rendszerint fánk, máskor bukta, káposztás kocka. A bundás kenyeret szerettük. Bognár olykor nekirontott valakinek, és az orránál fogva nekinyomta a falnak. Nem történt semmi.

Régen, amikor még a Lágymányoson jártam elemi iskolába Halász Petár barátommal, és a világ tele volt gazdag, változatos lehetőségekkel: a szívem mélyén akkor is mindig vártam valamit. Magam sem tudtam, hogy mit, de valami jó dolgot. S ha leltárt csináltam, hogy mi az, ami megéri a mindennapos felkeléseket-lefekvéseket, öltözködéseket, mosakodásokat meg a többi kellemetlenségeket, ezek nélkül a lappangó változások nélkül kevés lett volna az összeszámolható jó dolog ahhoz, hogy kedvem is legyen csinálni az egészet. De így elég volt. A rosszat könnyen semmivé lehetett tenni ezekkel a várakozásokkal. Tulajdonképpen sosem hittem benne, hogy a rossz dolgok valóban léteznek. Csak másképp kell értelmezni őket, és nyomban megszűnnek.

A sarat itt most nem lehetett másképp értelmezni. Rossz volt. Ha meggondolom, persze, kicsiség; nem olyan nagy baj. Végére is mindegy, hogy bakancsot, köpenyt kefélünk-e a mosdóban, vagy Schulze másféle, úgynevezett „foglalkozás”-sal kínozzuk bennünket; beletaposhatunk hát nyugodtan a sárba, nem érdemes kerülgetni, kivált miután úgyszólván reménytelen próbálkozás. Ha jobban meggondoljuk, egyáltalán nem baj a sár; semmivé lehet tenni. Csakhogy, ahogyan Medve írja, akkor marad a semmi. Ez azonban nem képes kitölteni az idő múlását: vagyis ha az embernek nincs egyebe, csak baja, akkor ezt semmiféle meggondolással nem küszöbölheti ki az életéből, amely nem tűri a vákuumot. Nem állt módunkban meggondolni, hogy a sár nem is olyan nagy baj. Nagy baj volt.

Majdnem mindig átázott a cipőm. Volt úgy, hogy cuppogott a lábam a nedves szivaccsá gyűrődött kapucnámban; volt, hogy csak egy kis undok nyirkosságot éreztem; de mindenképpen ebben taposhattam aztán egész nap. Sáros volt a két gyakorlótér, sáros a városka külső utcája, sáros a szelíden hajló domboldal, s ez a sok sár rátapadt a nadrágunkra, köpenyünkre, bakancsunk beleragadt a lucsokba, ha kivonultunk a lövölde felé, vagy a másik, meredekebb kaptató irányába, a nemezgyáron is túl, a Kálváriára. Zárt rendben mentünk ide-oda, minden-hova, tanteremből a hálótérembe, csuklóról az étterembe, s a beosztásom, vagyis a helyem Szabó Gerzson és Szentiványi között a sorakozónál, ismerősebb hely volt már a régi, otthoni lakásunk legmeghittebb szögleténél is. Az első tagpár második sorában álltam, vagy menteltem a fél századunkkal, mintha egy vonatnak lennék bizonyos kereke vagy egy gályának valamelyik bordája; így utazgattunk ide-oda.

De ismerősek voltak már a falak is, a lépcsőfokok is, ismerős volt a földszinti folyosó levelessége, az emeleti illemhely olajos bűze, a sok bekeretezett olajnyomat, „Szent Ágnes”, „Las Meninas”, „Tulp tanár lecké”-je, és ismerős volt a kis kék katonasapkám. Nem tévesztettem volna össze senkiével, bármilyen egyformáknak látszottak is. Nemcsak a varrását, bélést, az apróbb féslek helyét ismertem, hanem a sapka egész, megfoghatatlan egyéniségét; a jellemét, formáját, azt a - talán zenére fordítható - titkos lényegét, amit kifejezett, s ami élesen megkülönböztette a világ összes többi sapkájától. Ismerős volt a visszhangos, hatalmas étterem, villacsörömpölésével, tengermorajlásával, zenekari esztrádjával, a császár életnagyságú olajfestményével. Ismerős volt az óraütés hangja, a hipermangán íze, Schulze acélgyűrűje a bal keze kisujján. Ismerőssé vált ez az egész, idegen világ, de azért majdnem ugyanolyan átmenetinek éreztem, mint az első napon. És semmilyennek. Csinálta az ember, amit kellett, egyelőre. Egyelőre? Meddig? Örökké. Vártunk valamit. Tudtuk, hogy hiába várjuk. Sosem lesz itt semmi. Meneteltünk kettős rendekben a patak két ága közt, a töltésen, énekeltük a régi bakanótákat, vadul nekieresztve a hangunkat, „Göndör hajam rövidre, göndör hajam rövidre...”, és bokáig sároztuk a cipőnköt a csúszós vagy tapadós, vagy híg latyakban, míg egy szép napon, december első hetében, le nem esett a hó.

21

Délelőtt indult meg a havazás, egészen váratlanul, szélcsendben. Sűrű, nagy pelyhek kezdtek szálldosni az ablak előtt, kerengtek, imbolyogtak, ráérősen himbálództak lefelé, néha még fölfelé is. Aztán komolyan rákezdett, hullt a hó szakadatlan, s ahogy teltek az órák, inkább erősödni látszott, mint alábbhagyni. Mértanóra jött, utána földrajz. A tanterem ablakait szinte elvárásolta ez a kavargó, fehér színjáték; mintha egy óceánjárón utaznánk valahová, nem tudtam levenni a szemem az egyhangú és csodálatos látványról. Részeg lett az ember, olyan hirtelenül érkezett a hóesés. Erre a lehetőségre nem is gondoltam.

A tízórás, nagy szünetben szétfutott a hír, hogy elmarad a délutáni gyakorlat. Az orvosi vizit és a tízórai-kiosztás után gombozni kezdtünk Colaltóval, a tanszerládája vízszintesre támasztott fedelén. Laczkovics Józsi egy repkénnyel befutott, skót várkastélyt ragasztgatott kivágós papírból, amit a városi papírkereskedésből hozathatott az ember a zsebpénzén. A kályha tetején megint gyorsabban kezdett forogni Bónis körzőhegyre tűzött papírkígyója, mert újabb vödör szemet öntöttek a tűzre. Szabó Gerzsonék a kályha előtt guggolva krumplit sütöttek, és kenyeret pirítottak; Mufival és Halász Péterrel együtt reggel a csuklónál szedték össze az egyik pinceablak körül szétgurult krumplikát; csak most értettem meg, hogy céljuk is volt vele. Czakó Pali Szeredy mellé könyökölve mutogatott neki egy színházi képesújságot.

- Ni! - kiáltott fel valaki az ablakban. - Megy el Schulze.

Odatódultunk az ablakokhoz. Bognár következett szolgálatra, nem volt semmi különös abban, hogy Schulze megy haza, mégis, én is megnéztem magamnak. Jó volt ezt látni: lépegetett a hóban, már elhagyta a szökőkutat, most beért a főalléba, és egyre távolodott. Hullt, hullt a hó. A kopasz ágakra fehér prém simult, a vaslámpák tányérjára fehér süveg nőtt, fehérség borult a parkra, a szökőkút deszkafedelére, a városkára, a hegyekre, az egész világra. Véget ért a sár korszaka.

Az árnyékszék ablaka már jégvirágos volt, tele gyönyörű mintákkal. Nemsokára befagy a Gyöngyös. Ha egyszer leesett a hó, meg is maradt a tavaszi olvadásig; nem úgy, mint a nagyvárosokban. Megmaradt kint a földeken, megmaradt a gyakorlótereken, az utakon, a főépület

előtt a kavicson, a fasorokban, mindenütt. Márciusig, áprilisig nem sározzuk be többé a bakancsunkat. Tiszta és puha szőnyeget terített lábunk elé az égi kegyelem. Megbűvölve néztem ezt a fehér, édesen szelíd és mégis hatalmas varázslatot. A sűrű, lankadatlan hópelyhek lassan belepték Schulze elhagyott lábnyomait.

Kerülővel mentem vissza a helyemre. Megnéztem az Osztrák-Magyar Monarchia falitérképét a hátsó ablak mellett. Hegy- és vízrajz, sötétbarna óriásmacska hever félkaréjban a zöld magyar alföldön. Kívülről ismertem már. Csak a tanterem szaga volt más. Szabó Gerzsonék megégették egy kicsit a krumplit, mert parázson kellett volna sütni, de a szén még lánggal égett a kályhán. Áttértem hát a szokásos kenyérpíratásra; s az izzó vasajtóhoz szorított kenyerek szagába belevegyült az égett krumplié.

Megnéztem a kályhán forgó papírkígyót. Megnéztem, hogy mit rajzol Zsoldos, de eltakarta előlem a számtankönyvével.

- Mi az? - kérdeztem.

- Semmi.

- Térképet rajzolsz?

- Ej, eredj a francba! - mondta Zsoldos.

Láttam, hogy Medvével kibékült. Ahogy elmentem előttük, egy pillantást vetettem a kis Matejre. Morgott rám valamit. Halász Petár a szemöldökével integetett felém titokzatosan, hogy menjek oda. Odamentem.

- No? - kérdeztem.

De Halász ötölt-hatolt, a szeme csücskéből sandítgatott jobbra-balra.

- Hócsata lesz - mondta. - Gyakorlat helyett.

Ezt már tudtuk. Nem azért hívott oda. Vártam.

- Schulze tiszthelyettes úr tanfolyamra megy - tette hozzá.

Ezt Zsoldos találta ki az előbb. Hátrafordult, és hangosan bejelentette: „Hallottátok? Schulze tiszthelyettes urat tanfolyamra vezényelték!” Laczkovics Sándor fejbe is verte dühösen és nevetve, mire Zsoldos módosította: „Vagyis vízgyógyintézetbe megy! Tanner bácsi jön hozzánk helyette!” A vízgyógyintézet szöveget ütött a fejembe. Akármilyen hülyeség volt, előresétáltam Zsoldosékhöz. Medve arcát pingálgatta egy ecsettel, ezt már előbb láttam. Mikor megálltam előttük, Medve mesélt neki valamit. Scott kapitány utazását, amit a kórházban olvasott. Hallgattam egy darabig, Zsoldos firkálgatott; aztán rám szólt, menjek a francba.

Halász Petár vigyorgott. Nem Schulze tanfolyamát akarta közölni velem, csak fecsegett. Nem ezért hívott oda. Felemelte háromujjnyira a tanszerládája fedelét, benyúlt hirtelen, és a markomba nyomott egy sült krumplit.

- Vidd a fenébe - súgta. - Gyorsan.

A krumpli héja vastagon elszenesedett, alaposan megégették, ezért adta nekem; de nemcsak ezért; a belseje, miután a kormot lerágtam róla és részben kiköpdöstem, nagyon ízlett. Még meleg volt.

Visszamentem Colaltóval gombozni, és a székemre térdelve köpködtem közben a fogam alatt recsegő, szenes rostokat. A Scott kapitány utazásáról egyszerre eszembe jutott, bár nem tudom, miért, hogy kölcsönadom Medvének könyvemet, a Lázadás a Bounty fedélzetén-t. Czakónál volt utoljára, aki elkérte, s Colalto és Szeredy már előbb kiolvasták.

- Hová mész? - nézett fel Colalto.

- Várj.

Odaszaladtam Medvéhez a könyvvel. Az első pillanatban nem értette, aztán nagyon megörült neki, láttam. Csillogott a szeme. Igyekezett minél hűvösebb hangon megköszönni. Méltóságos viselkedését nagyban csökkentette azonban, hogy közben megnyálazta az öklét, és törülgette vele az orra tövét.

- Mi az? - kérdezte Colalto, ahogy visszamentem.

- Semmi.

- Te lósz.

Colalto tanszerládáján játszottunk. A fedőlapja alá volt támasztva két-két könyvvel, hogy vízszintes legyen. A zöld rovátkák, a világosabb és sötétebb foltok, a tintatartó körüli kék maszat, az egész festmény pontosan ugyanolyan volt, mint azelőtt. A tónusa azonban megváltozott. A hóesés vakító fehérsége beszivárgott a tanterembe, és a zöld festést alig észrevehető kis hideg csillogásokkal szórta tele.

Tulajdonképpen az égvilágon semmi értelme nem volt, hogy kölcsönadtam Medvének a Bounty fedélzetén-t, tudtam. Csak úgy kedvem jött hozzá hirtelen. Mégis, jó ötlet volt, nem bántam meg. Nekem megérte, mert olyan jólesett, mint egy ráadás fél zsíros kenyér, vagy mondjuk, egy negyed, vagy legalábbis egy jó harapásnyi. Colalto egy kurta, kérdő pillantást vetett rám, de azután ő sem firtatta, látta, hogy a magánügyem; játszottunk tovább.

Harmadik rész

Sem azé, aki fut

1

December óta Medve a bal arcán, az orra tövében, egy eldülő T betű alakú kis forradást viselt. Mikor november végén kijött a kórházból, egy darabig kötést hordott rajta, aztán tapaszt, végül a tapaszt is leszedte az orvos ezredes, s láthatóvá vált a szépen beforrt T betű. Őszintén szólva bajosan tudnám Medvét elképzelni e nélkül a halvány kis sebhely nélkül, és furcsa elgondolni, hogy ismertem őt, amikor még nem volt ott az arcán. A decemberi első hóesés napján azonban még újdonság volt. Zsoldos tehát egy vékony ecsettel, miután előbb önmagának is festett egy hasonló ferde T-t az orra mellé, Medve jobb arcára szintén odamázolt egy másikat, a szimmetria kedvéért.

Medve olvasott. Letörülte öklével a festéket. Zsoldos másodszor is pingálni kezdte szomszédja ábrázatát. Hegyesre nyalta az ecsetét, és gondosan dolgozott vele. Medve nem nézett fel a könyvéből, de nevetett. Csiklandozta az ecset. Mégis, tűrte mozdulatlanul, hogy festegessék az arcát, és tűrte, hogy jólessék neki Zsoldos kedvessége, aki nem csúfolódásból csinálta, hanem békülékeny szándékkal és jókedvében.

- Menj a pitlibe - mondta Medve.

Két hétig állta a haragot Zsoldossal, de most kénytelen volt nevetni, mert csiklandozta az ecset az arcát. Furcsa, fehér félhomály volt a tanteremben. Nem kellett lámpát gyújtani, bár sötét volt az ég; a hóesés világított. A kis Matej egy lesújtó pillantást vetett rájuk, de nem avatkozott bele. Nem mondta ki, amit gondolt.

Novemberben, amikor megpróbált belekötni Medvébe a szökése után, hogy ráuszítsa Merényiéket, váratlanul kudarcba fulladt jóhíszemű vállalkozása. Akkor megsértődött Szabó Gerzsonra meg a többiekre, s talán úgy akart bosszút állni rajtuk, hogy egy ideig egészen udvarias lett Medvéhez.

Lehetséges azonban, hogy félreértette a kivételes esetet, és azt képzelte, saját sérelmének túlzott jelentőséget tulajdonítva, hogy Medve helyzete hirtelen gyökeresen megváltozott. S mire észrevette tévedését, sietve visszatért ugyan régi, megvető magatartásához, de már nem tudta ugyanolyan meggyőződéssel üldözni újonc szomszédját, mint azelőtt.

Zsoldos nem hasonlított Matejhez egy szikrárt sem. Léhább, szeszélyesebb és függetlenebb ember volt. Őt viszont Medve értette félre. Zsoldos lerajzolta neki pesti lakásukat egyszer, nehéz órájában, és nem kérdezett tőle semmit. Igaz, hogy a többiek sem kérdeztek tőle semmit. Megszökött, visszajött. Rendben van. Ezt megértették, sőt szinte megvédelmezték őt a tolakodó kérdésektől. De Zsoldos ráadásul egyszerre barátságossá vált hozzá, holott addig elég foghegyről beszélgetett vele. Magánügyeibe engedett neki bepillantást, elment a szemérem végső határáig, és lerajzolta otthoni lakásukat. Mintha nyomatékosan akarná tenni, hogy nem közönyből, részvétlenségből nem faggatja. Medve tudta, hogy ilyen ösztönös, mély tapintatra a felnőttek finom, civil világában nem számíthatna.

Még akkor történt, a szökése utáni napokban, hogy egyszer számtanból volt dolgozatírás, s Medve észrevette, hogy Zsoldos lesi a füzetét. Odatolta feléje. Meggondolatlanul, hevesen csinálta, és Kuzmics százados meglátta a mozdulatát.

- Hé! - indult feléjük azonnal. - Nono!

Kuzmics hangja mindig ilyen kedélyes volt; „Betyár!” - mondta, meg „Öcskös! Ejnye, ejnye, kiskomám!” - a tettei azonban többnyire kellemetlenül nem álltak összhangban pajtáskodó modorával. Durván elrántotta Medve elől a füzetet, aztán Zsoldos elől is, és áthúzta mind a kettejük dolgozatát. Elégtelen.

Zsoldos mérges volt, de nem szólt semmit. Délután Schulze szétszította Orbán Elemér csomagját. Medve nem ette meg a süteményt, ami neki jutott, hanem dugdosta, és az oszloj után odasomfordált Orbánhoz, hogy visszaadja neki. Schulze persze figyelte, és lecsapott rá. Hosszú, gúnyos előadást tartott neki, átmenet nélkül ordítani kezdett, s végül magához rendelte estére. Mikor a tiszthelyettes kiment a tanteremből, Gereben Énok váratlanul nekitámadt Medvének.

Váratlanul, mert Gereben tulajdonképpen soha nem személyeskedett senkivel. Megállt Medve előtt, és haragosan ráncolgatta rá a szemét.

- Te... te...

Nem tudta kimondani, ami a nyelve hegyén volt. Medve alig értette, hogy mit akar. Bűnös volt ugyan abban, hogy Schulzét felbőszítette, de a tiszthelyettes végül férfiasan lecsillapodott, ami azt jelezte, hogy ezúttal kizárólag Medvén fogja megtorolni a bűnét. Az ilyen esetek túlságosan gyakoriak és általánosak voltak ahhoz, hogy Merényiék sok szót vesztegessenek rá. Érthetetlennek látszott Gereben Énok felháborodása.

Végre megtalálta a szitkot, amit keresett:

- Te cserkész!

A legmélyebb megvetést fejezte ki ez a szó. Matej is magához tért ettől, és lefelé görbített szájjal kezdte gyalázni az újoncot. „Cserkész! Te! Te akarsz itt valamit? Mi?” - Gereben viszont Matej közbelépésén ráeszmélt, hogy mindez méltóságán aluli, s nyomban sarkon fordult és a helyére ment.

Másnap fürdő volt. Elcserélődött a tiszthelyettesek hétköznapi szolgálata még a hét elején, és Bognár következett pénteken. Ez azt jelentette, hogy kínzókamra helyett nagyszerű mulatság lesz a fürdés.

Tolongás, lökdösődés minden ajtóban volt, ahol oszlojban mentünk ki vagy be. A fürdőben a leghevesebb. A nagymedence fölött több sorban voltak elhelyezve a zuhanyok, s mielőtt megindították a forró vizet, az öltözőben vártuk levetkőzve, hogy bemehessünk. A hideg vizes, kisebbik medencébe csak a legvégén kellett belegázolni. A nagymedence legbelső zuhanyait igyekezett elfoglalni mindenki, mert ott erősebb nyomással jött a víz, és a sűrű gőzben odáig nem láthatott el Bognár, ami ugyan nem sokat számított, de azért jó érzés volt. Amikor tehát nagy zuhogással megindult a forró víz, pacskolva a betont, és kezdett felszállni a gőz, hogy ködbe vonja előbb a lámpákat, aztán az egész fürdőt: vad tolongással kezdtünk rohanni befelé, hogy megkaparintson magának az ember egy jó belső zuhanyt.

Aki komolyan siet és célratörő, az nem kerülgetheti az útjában levőket, mint Medve. A meztelen áradatban valaki félrelökte; az ajtóban megsűrűsödött a tömeg; Medve hiába próbált finnyásan elhúzódní. Nekiesett Homolának, aki a vállával nagyot taszított rajta. Majdnem feldöntötte a kis Laczkovicsot. Aztán valaki másnak esett neki, aki megállt egy pillanatra, és térden rúgta. Medve tehetetlenül dülöngélt ide-oda.

Csak azt látta, hogy futtában Zsoldos is ellökte őt magától, s ráförmedt: „Cserkész!” S az arcokat látta; Matej merev, kövérek arcát, Homola leesett állát, a kis Laczkovics komisz, szenvtelen arcát, Bónis, Pongrácz, a vörös Burger, Szentiványi, a csúcsfejű Inkey, Colalto meg a többiek arcát; a sok részvétlen, leplezetlenül őszinte arcot, ahogy taszigálták a meztelen tülekedésben.

- Cserkész!

Ahelyett, hogy igyekezett volna megállni a lábán, elhagyta magát. Meglökték, nem tehet róla, hogy nekiesett Homolának; aztán persze Homola lökte vissza, majd a harmadik, negyedik, ötödik; s Medve tántorgott ide-oda, szinte közönyösen, mint aki nincs is érdekelve ebben az egészben, minthogy nem felelős érte. Pedig már abbahagyhatta volna a dolgot, ha egy picikét összeszedi magát. Zsoldos a tenyerével eltolta Medve vállát, amikor nekinyomódott, s egyre jobban rádőlt a rohanó tömegben. Türelmetlen mozdulat volt, bár érthető. Medve azt is megértette, hogy inkább az előzményeknek szólt: ne Schulzével szemben önállósodjon itt, a hülye cserkészgondolataival, hanem próbáljon megállni a talpán; mégis megharagudott Zsoldosra.

A sok taszigálásban végül besodorták egy jó zuhanyhoz. Bónis, aki melléje került, megkérte, hogy szappanozza be a hátát. Ezt mindig Schulze vezényletére csinálták; a lármás és szabad Bognár-féle fürdőben nem kellett volna; de megszokták már. Schulzével persze nem volt ilyen sűrű gőzfelhő; ő mindig megállíttatta a gépésszel a forró vizet, és langyossal, hideggel váltogatta. Bónis, miután Medve rendesen beszappanozta a lapockáit, viszonzásképpen csak úgy tessék-lássék szétkent az újonc hátán egy kis habot, aztán otthagya. Medve nem bánta, de nem is örült neki. Érezte Bónis lagymatag tenyerén, hogy mennyire unják őt.

De a forró, zuhogó, erős tus jó volt. Szúrt, simogatott, csiklandozott a víz; paskolta a kopaszra nyírt fejét, szívtá ki a fáradságot a nyakszirtjéből, hátgerincéből, bordáiból. Medve nem rikkantgatott, nem sivalkodott boldogan, mint sokan, nem is nyögött, kis vinnyogó hangokat sem hallatott, hanem csak nyújtóztatta vékony derekát a zuhany alatt némán. A mennyezeti lámpák közül hol az egyik, hol a másik bukkant elő pár pillanatra a sokrétű gőzgomolygásból, fátyolosan, mint sárga hold a felhők mögött. Kannibáltáncot jártunk a forró záporban. A tompán visszhangzó, torokhangú, egyetlen zúgássá összefolyó zajongásunk majdnem szabályos ütemben erősödött-gyengült, erősödött-gyengült.

2

Zsoldostól ezt a jelentéktelen apróságot, hogy a fürdőben meglökte egy kicsit, Medve olyan rossz néven vette, hogy ettől fogva nem beszélgetett vele. Másnap fogdába ment. Mikor a foglár megjelent a tanterem ajtajában, Zsoldos mégis feléje fordult megint, és vigyorogva tett valamilyen barátságosnak szánt megjegyzést, „A kocsi előállt” vagy effélét.

Medve egy trágár szóval válaszolt, talán életében először, hogy hová menjen Zsoldos. Ha csak annyit mond: Menj a fenébe - ez túl rideg, túl fennkölt lett volna. Azt fejezte volna ki: „Semmi közöm hozzátok, még a nyelveteket sem beszélem, s téged is azonosítlak a többiekkel.” A vaskos, közhasználatú szó jobban érezte haragja komolyságát. Annyit jelentett:

- Rendben van. Hagyj békén.

Zsoldos a rosszkedvű, elutasító hangra azonnal hátat fordított szomszédjának, egy fölényes „elefes”-sel. Medve csakugyan nem törődött vele. Az anyjára gondolt, az elválásukra. Jóformán elküldte őt. Világos volt, hogy nagyon rosszulesett az anyjának; el is utazott aznap este. Megbántotta, eltaszította magától, gondolta Medve, ahogy ballagott lefelé a lépcsőn Telmán tiszthelyetessel.

Harmadszor került fogdába. Két napot kellett leülnie a szökéséért. A földszinti, üres folyosón égtek a lámpák. Fél hatra járt. A zenesobából kihallatszott a zongoraszó, valamelyik negyedéves a „Für Elisé”-t gyakorolta, s egy helyen mindig melléütött. Az anyja arca a búcsúzásakor szomorú volt, gondolta Medve, bár inkább haragosnak akart látszani. Ilyennek még sohasem látta. Nem tudta leolvasni róla a régi titkukat: hogy fűtyülhetnek mindenre ők ketten, mert a világ sokkal különb hely ennél. Hát már nem tudják ezt? Talán az anyja már nem tudja, hogy ő, a fia szintén sokkal különb ennél. Talán jóvátehetetlenül elrontott valamit, gondolta, ahogy Telmán tiszthelyettes zörögni kezdett kulcsaival a zárban.

Zsoldos viselkedése másképp fájt neki, de eléggé fájt. Zsoldos nem volt az ellensége, aztán mégis elítélte őt. Ne okvetetlenkedjen annyit, ilyen a világ, vegye tudomásul: ezt mondta Zsoldos magatartása. Hát ezzel nem megy sokra. Zsoldossal nem megy sokra. Se senkivel, az anyja helyett. Próbálta módszeresen keseríteni magát, mert az volt a terve - ezért is örült a fogdának -, hogy itt háborítatlanul sírhat majd, hasra fekve a priccsen, ameddig jólesik.

Telmán tiszthelyettes előreengedte, nem udvariasságból. Medve kifűzte a bakancsa bőrfűzőit, az alsónadrágja madzagját. A deszkák szagát érezte. Kulcscsörgés, aztán, amikor végre a külső ajtó is rázárult, Medve nagyot lélegzett. Furcsa volt a csend. Egyszerre szabadabbnak érezte magát, mint a senki földjén hajnalban.

Fél hat. A tantermek ablakai kivilágítanak a sötét parkba. A patakon túl éjszaka van már, a városka külső utcái alszanak, s a tűlsó végén, a hegyek lábánál is sok ház becsukta a spalétáit. Az aszfaltos főutcán azonban ilyentájt megélénkül az élet; csuknak a boltok; mozi, vendégség; Marcell főhadnagy is ott lakik, a posta mellett, s talán már indul hazafelé, ki a városba, mert a gyakorlat után bent maradt a tanári könyvtárban, melynek félig nyitott ajtajából néha fénysáv esik ki az első emeleti folyosóra.

Nem erre akart gondolni. Összegöngyölte a köpenyét, s a feje alá tette, ahogy hanyatt feküdt a priccsen. A zongoraszó, az „Albumblatt für Elise” egészen halkán, de még mindig hallatszott a falakon át. Vagy csak képzelet? Az imént, kint a folyosón, tisztán hallotta az öreg katonakarmester hangját a zenesobából. Mérgelődve igazította helyre tanítványát, aki csökönyösen melléütött:

- É-disz, é-disz, é-há, dé-cé-ááá!

Az emeleti könyvtár ajtaja fölött ott maradt a régi felírás: Fizikai Szertár. Holott a fizikai szertár másutt van, két ajtóval odébb, szintén a folyosó középső, félhomályos szakaszán, de a másik lépcsőszárnyal szemben. A Las Meninas című képen mindig idegesítette őt az a gyerek vagy törpe, vagy mi a lópikula. Meg hátul a nyitott ajtó. Az Emmausi tanítványok, az jó; jó sötét. A fancsali képű Mona Lisa elég ronda nő, de azért nem rossz, az is jó idegesítő egy kicsit. A Rodelhügel-tábla körül tele van a fű lóherével. A földszinti árnyékszék ablakán mászott ki akkor éjjel, s eleresztette magát. Nagyot zökkent, amikor földet ért; sokkal alacsonyabbnak hitte. El is esett. Hanyatt gurult, de erre alig emlékszik. Zsoldost be fogják venni kürtösnek. Van itt azonkívül bakaszivar a parkban és szerecsendiő, rücskös fekete csontgolyó, de ritka. És a tanszerládája, a zöld fedelével, ahová majd visszamehet negyvennyolc óra múlva.

Nem erre akart gondolni. Ettől nem tudott sírni. A zongoraszó aztán, a beszűrődő é-disz, é-disz, é-há, dé-cé-ááá - a távoli háromnyolcados csörgedezés végre elérzékenyítette. Eszébe jutott a régi otthona, ahová már nem mehet haza. A holmija, a könyvei, az elavult játékszerei, vasút, építőkocka, agyagkatonák, mert ezeket is őrizgette, ragaszkodott hozzájuk. A ruhái, fehérneműje, cipői: most már csupa civil holmi. Szobája az udvarra nézett, a körbefutó függőfolyosóra, s be lehetett látni a szemközti konyhába, cselédszobákba. Medve jól ismerte a Baross utcai ház mindhárom emeletének szobalányait, szakácsnőit, az esti nyitott konyhaajtókból kiáradó vidám fecsegésüket, edénycsörömpöléseiket, délelőtti bánatos énekszavukat.

A lakásukban nem változott soha semmi, mióta világ a világ. Egyformán estek az árnyékok, egyformán álltak a bútorok, egyformán fénylettek a redőny húzójának sárgaréz tokjai. Szeptemberben senki sem sejtette, hogy mindezt örökre elveszti: csak egyedül Veronika. Amikor kiment a konyhába, utazásuk előtti este, hogy elbúcsúzzon tőle, egy pillanatra összeakadt a tekintetük. Medve hamarjában nem tudott mit mondani. A lány a konyhaasztalnál ült.

- Dolgom van, látja - mondta gorombán. Ezüstöt tisztogatott.

- Búcsúzni jöttem - mondta Medve.

Veronika akkor volt fiatal, amikor a fiút pólyálta. Koromfekete hajába korai ősz szálak kezdtek vegyülni. Faluról jött, s másfél évtized alatt kiművelődött a fővárosban. Most szerette volna megemberelni magát, de nem sikerült. Dühösen sírva fakadt, és olyan vad mozdulattal borult le az asztalra, s a zokogás úgy rázta karcsú testét, mintha még mindig nevetlen serdülő lány lenne.

- No - mondta Medve megdöbbenve, mert nemhogy sírni, de még rosszkedvűnek sem látta soha a lányt. - No. Ne butáskodj, Veron.

Nevetni próbált, hogy nyugtassa vele Veronikát, és mert számárságnak tartotta a jelenetet. Tudta, hogy végül is nincsenek összenőve, s nem ülhet örökké a szoknyáján. Mégis nehéz volt elképzelni, hogy ezentúl nélküle kell majd meglennie. Veronika ott volt vele mindenütt gyerekkorának egész őserdejében, ott volt mellette már a sűrűbbfajta bozótban, ahová az emlékezésnek csak egy-két tört sugara tud behatolni, hozzátartozott még a magányához is. Együtt olvasták a mesekönyveket a földön ülve, együtt sétáltak kézen fogva a Gellérthegy barátságatlanul jól ápolt sétányain, együtt nézegették a kirakatokat a Vámház körúton, együtt ismerték meg az évszakokat, az ég tavaszi színét, alkonyati lilaságát.

Sok olyan estére emlékezett Medve, hogy ketten voltak csak odahaza, s ő félt is az üres szobák sötétségétől, és szerette is a langyos, rejtélyes lakást, s a székére feltérdelve olvasott vagy rajzolgatott, Veronika pedig a nyakát görbítve harisnyát stoppolt a lámpa fénykörében, így várták apjáékat; és sokszor zongoraszó szűrődött le az emeletről.

Ez volt a legbiztosabb, Veronika. Ettől mindig sikerült sírnia. Fordult egyet a priccsen, hogy kényelmesebben feküdjön. Veronika tudta. Tudta előre. Honnét tudta? De talán nem ezt tudta. Nem ezt: hogy így szakad majd el tőle. Így, hogy saját magától szakad el s ezzel Verontól is. Búcsúznak, szeptemberben, a konyhán. Látja őket. Odahajol a lányhoz, a hajához, Veronika pedig fél kézzel átkarolja a fiú derekát, szorítja magához. Ott állnak, ülnek, gyámoltalanul, a szidolszagú esti konyhában, és szeretik egymást, szegénykék.

Majdnem bosszankodott, hogy nem képes olyan kiadósan sírni, ahogy szeretne. Csak látja őket. A sapkáját kezdte forgatni két ujjal. Kit sirat? Mi célból? Ezt, a 345-ös sapkaszámú növendéket siratja? Vagy a Medve Gábor nevű kiskorút? Egyik sem ő. Neki nincs neve, honossága, anyakönyvi adatai, sapkaszáma; ez mind csak szerep, nevetséges komédia. A

valóság, a száraz, kézzelfogható valóság az, hogy ő egészen jól érzi magát, mert csak néző. Egész jó meleg van itt. Rosszul világított fogdában ül. Nemsokára behozzák a vacsoráját.

Mi hát a baja? Arra gondolt, amit az anyja mondott az első látogatásakor, amikor faggatta őt, hogy mi a baja, és ő nem bírt válaszolni. „Néma gyerekek az anyja sem érti szavát.” Ez volt a baja. Ebben a buta közmondásban benne volt minden baja. Olyan világban szeretett volna élni, ahol mindenki érti még a néma gyereket is. Magyarázkodás nélkül. Mindig bízott is benne, anélkül hogy sokat gondolkozott volna fölötte, hogy valamilyen külön és rejtelmesebb megértés köti össze az egyik embert a másikkal, mint a szavak és a cselekedetek.

Milyen keveset tudnak ezek közölni. Igent vagy nemet, feketét vagy fehéret, nevetést vagy sírást. És mindig hamisítanak, hazudnak. Mégis tudomásul kell vennie, hogy ezekre van hagyatva. A világ nem ért másból, mint a hangos, elnagyolt, durva jelekből. A látszatokból. Mindabból, aminek határozott formája van. Nagyot kell kiáltani, másképp oda sem figyelnek. Két szóból többet értenek, mint húszból; viszont százszor kell ugyanazt elmondani. Vagy jobb egy erélyes rúgás. Máskor megteszi egy kurta tréfa. Egyszerre csak egy dolgot lehet kifejezni, s mindent túlozni kell, ferdíteni, megjátszani: elnyomorítani a teljes igazságot és az ember ép, egész lelkét: a valóságot. Van, aki a szerénységből ért, van, aki a szemtelenségből, s talán van, amiből még Schulze is értene: egy hadsereg és millió géppuska.

De mit akar ő annyira kifejezni, egyáltalán? Nincs semmi mondanivalója számukra. Miért bajlódjon gyarló szavakkal és bamba cselekedetekkel, amíg összeáll belőlük valami rozoga látszat, hogy érthessék az emberek? Dögöljenek meg. Semmi köze hozzájuk. Esze ágában sem volt, soha nem akart egy percig sem az emberek közt élni. Csak az a lovas! Az a Trieszt felé ügető lovas. Utolérte őt a hágón, és nehéz parancsot hozott. Egyetlen szóból állt: Élj!

Ahelyett, hogy még elkeseredettebben tudott volna sírni, egyszerre végképp kijózanodott. Letörülte maradék könnyeit, és visszafordult a hátára. Hiába, mindez színészkedés, maszlag. Szerepeket próbál, áltatja magát, komédiázik. Ravaszkodik, hogy megkönnyebbülést merítsen a sírásból. De nem megy. Megcsömörlött tőle.

Hiszen él. Ketrebe zárták, és Medve Gábor növendéknek hívják. Ő azonban valahol egészen másutt van, teljesen szabad és független. Ezt be kell vallania becsületesen; hiába facsargatja a szívét hamis szájalommal. Akármilyen sajnálatra méltó ez a Medve Gábor, azt, aki sajnálni szeretné, vagyis önmagát, nem tudja sajnálni. Ő él, és ingyen szórakozik. Jó meleg van itt.

A portát is erősen fűtötték mindig. És Monsignor Hanák szobáit is, túl a vesztibülön, ahol az étterem előtti folyosószárny kezdődik. A porta a főkapu tövében volt, hosszú, keskeny, nagyon magas szoba, az ablakához három falépcső vezet fel a nagy boltív alá, hogy a kapus kinézessen rajta. Bevetett vaságy, ingaóra, kulcstábla, a kapualj felőli falnál pedig asztal, kisebb szekrény, nagyobb szekrény. Egyszóval semmilyen ez is, se füle, se farka, nem érdemes rágondolni.

Régen minden valamilyen volt. Nemcsak az érdekes vagy különös, vagy jó dolgok, hanem jóformán akármilyen pillanatban. A Kálvin tér szökőkútja és maga a Kálvin tér, bármikor; gyalog vagy villamosról, estefelé vagy iskolába menet, eső után, tavasszal, télen, jókedvűen, rosszkedvűen, mindig valamilyen volt, mindig teljesen más, és telve tartalommal. Létezett, minden pillanatának megvolt a teljes lényege, ha nem is lehetett nevén nevezni, mi volt az voltaképpen. Megfoghatatlan, mély boldogság és végtelenség lappangott minden dolgok alján és a múlt időben.

Tágasság. Nagy levegő. Csodálatos zengés, izgalom. A Haris köz jutott az eszébe. Hiába volt valami olyan szűk, ronda és barátságtalan, mint akár ez a fogda vagy a porta amott, mégsem volt semmilyen. A fogorvoshoz mentek anyjával a Haris közbe. Boldogság? A Ferenciek tere,

a Kígyó tér, a Koronaherceg utca, az egész környék barátságos volt, szerette: a Haris köz éppen a barátságtalan semmilyenségével tűnt fel élesen. Kopár kis nagyvárosi sikátor. Se üzletek, se eleven kirakatok; szűk, kanyarodik, esős, vizes járda; nagy szürke házak, irodák, rácsok, vasredőnyök; félemeleti raktárok, hátsó irodahelyiségek. Fájt a foga, és szurkolt, izgató volt. Aztán erre nem is emlékszik, kihúzták-e? fájt-e? Csak a Haris közre, az összehajló komor bérpalotákra, esős balkonokra. Az esemény, a hozzá tartozó történet: nem volt fontos. Elfelelte! De az a perc, amikor végigmentek a Haris közön, az egésznek az éghajlata, zenei hangneme, légköre, a leve és a lényege - amire nincs szó, nincs még fogalom -, az megmaradt. Mint a boldogságot, mint a mustot, érzi a torkán: esős járda, nagyváros: kézzelfoghatóan és kifejezhetetlenül, mint az életét, formátlan teljességében.

Ahogy belevillant emlékezetébe a Haris köz, gondolatok és szavak nélkül, nyugtalanság fogta el, és felállt. Hát senki sincs a pártján? Hogyan értesse meg magát? Fel kellett volna pofoznia Zsoldost. A nadrágját a hasánál megmarkolva, csoszogni kezdett fel-alá a cellában.

Zsoldos igazában nem akart rosszat. Nem Zsoldost, a tülekedő áradatot kellett volna a fürdőajtóban szétvernie, letaposnia. De ezt nem tudta. És ha tudta volna, hát éppenséggel nem ezt akarta kifejezni: nem csak ezt. Azok sem akartak rosszat, jót akartak, egy jó belső zuhanyt. Azért gázolták őt és egymást. Előbb fel kellene pofoznia mindnyájukat, végig, aztán szélesebb ajtót ültetnie nekik, és hagyni őket, hadd rohanjanak; mert a jókedvüket sem akarta tulajdonképpen elvenni. Csak jól felpofozni valamennyiüket, aztán megvédeni őket. Megvédelmezni őket mindenkitől és mindentől. És megértetni velük valamit, amit maga sem ért. Csak érez a torkán. És mindent másképpen csinálni. S egyáltalán.

Egyáltalán, dögöljenek meg. Mert csak a hangos szóból és a rúgásokból értenek, a zsíros kenyérből, a látszatokból, a géppuskából, amivel ő nem rendelkezik, s amivel nem is menne semmire, mert akkor máris félreértés lenne az egész. Néma gyereknek anyja sem érti szavát? Ez nem igaz, gondolta szenvedélyesen; szép kis anya volna az ilyen; és hiszen előbb jön mindig a megértés és azután a szó; ez a durva, torzító eszköz, hogy megcsönkítson valamit, ami egész volt; nem igaz, gondolta, de ugyanekkor fájdalmasan érezte, hogy nem tud többé tudomást nem venni erről a világról, melyben a szavak, tettek tökéletlen látszata uralkodik, sőt el sem tudja hagyni őket többé, visszamenekülve saját fellengzős világába, lelke isteni magányába, ahol forma nélkül is teljes és tökéletes minden. Földhözragadt, szomorú dolog volt ez. Olyan elkedvetlenítő, hogy már nem is szomorú; mert sírni sem lehetett rajta.

Inkább a kapusfülkére gondolt hát megint, a hosszúkás, végtelenül magas szobácska furcsa berendezésére - vaságy, kulcstáblák, ormótlan régimódi falitelefon, túlfűtött kályha, egy kulacs az asztalon az irodai naplók, füzetek között - s főként az ablakhoz vezető falépcsőre meg a kapusra, akit a porta nyitott ajtaján át látott sokszor egy tálcáról reggelizni s köhécselve törölgetni a bajuszát nagy vászonzsebkendőbe - amikor megcsörrent a zár odakint, és a foglár behozta a vacsoráját.

Legutóbb, mikor a szökése napján ideiglenesen becsukták ide, Telmán kivételesen nagy adag sonkás kockát hozott neki. „No, jómadár! - dörögte mély hangján. - Itt a madáreledel.” Medve késve értette meg, hogy jóakaratóan tréfálgozik vele, és olyan mafla komolysággal nézett vissza rá, hogy a foglár megbántódva, szó nélkül sarkon fordult. A sonkás kocka népszerű eledel volt, de Medve nem szerette. Mégis megette mind. S most azzal iparkodott jóvátenni múltkori ügyefogyottságát, sértő közönyét, hogy a tiszthelyettes elképzeléséhez alkalmazkodva, vidám és könnyed képet próbált vágni, mint afféle nagy lóköttő.

Ezúttal azonban rossz és kevés vacsorát kapott. Telmán kikulcsolta a celláját, elébe lökött egy tányér káposztafélét. „Mozogjon!” - szólt rá nyersen. Mosoly nélkül, türelmetlenül nézte, ahogy a foglya ügyetlenül húzogatja vissza nadrágján keresztül a le-lecsúszó alsónadrágját, aztán újra bezárta őt és kibicegett.

Medve érthetetlenül nagyon lehangolódott. Csak sokára, hajnalfelé tudott másra gondolni megint. A fogdában, az egyenes, kemény deszkán sohasem tanult meg rendesen aludni. A fáradtságtól időnként el-elszenderedett, s ahogy egyre kietlenebb, egyre kétségbeesettebb lelkiállapotban riadt fel újra meg újra, Isten tudja, hanyadik felébredésekor egyszerre csak békesség fogta el.

3

Két napot ült. Már a fogdában volt egy kis pattanás a bal arcán, egy elkapart karcolás helyén, az orra tövében. Pár nap múlva gyulladásba jött, s egy éjjel úgy megdagadt a fél arca, hogy Schulze ébresztő után átkísértette az intézeti kórházba.

Magas láza volt. A fél szeme teljesen bedagadt. A napos, aki vele ment, eleinte izgatottan vihogott Medve felismerhetetlenné torzult ábrázatán, de az északi gyakorlótér szélén aztán belekarolt. Medve ugyanis megállt egy pillanatra, bedugta mind a két kezét köpenye zsebébe, és borzongott. Mielőtt nekivágtak volna, hogy átlósan keresztülszeljék a nagy sötét ürességet, kinézett magának egy lámpát a külső fasor messzi, túlsó kanyarulatában, hogy annak a fénye felé menjenek. Arra gondolt, hogy most talán meghal, és meg volt illetődve kissé. De rázta a hideg.

Hagyta hát a lámpa fényét, hagyta a halál gondolatát, és hagyta, hogy karon fogják az éjszakában. Kábultan gyalogolt. A fák alatt végül felértek a kórház kertjébe. A kis épületben már égtek a lámpák, a folyosót takarították, vödörrel, padlókefével, huzat volt. A folyosó felső végéből nyílt az orvosi rendelő, aztán sorra a négy betegszoba, a másik végében pedig, amerre Szerafini, a napos eltűnt, a konyha és az ápoló szobája. Medve várt, nézte a kőpadlót, a könyvszekrényt, fázott. Aztán egyszerre bevitték az egyik szobába, és egy rendes, tiszta ágyra mutatott az ápoló. Vetközzön le és feküdjön le.

A szobában hűvös volt a szellőztetéstől, de már égett a tűz. A négy ágy közül kettőben feküdtek. Egy negyedéves szólt rá az ablak melletti ágyból.

- Hát maga mit csinált az arcával?

Medve vigyázzba állt.

- Vetközzön csak tovább. Itt nem kell a bokáját csapkodni - mondta a negyedéves kellemes, társalgó hangon. - Hisz alig áll a lábán.

- Az öreg fel fogja vágni - mondta valaki a másik ágyból. - De azért ne félj.

Medve vetkőzés közben csak egy pillantást vetett abba az irányba, és motyogott valamit, hogy nem fél. A lázas ködön keresztül is érezte a végtelen megkönnyebbülést, ami már akkor elfogta, amikor a gyakorlótér túlsó szélén hagyta, hogy Szerafini belekaroljon. Elengedte magát, lazán, feladott minden ellenállást.

Ismeretlen, lágy nyugalom volt ez. Nem is figyelt semmire boldog új állapotában; mégis, valamilyen személytelen, lekicsinyített, de éles figyelem működött benne, szinte szívességből, helyette; s külön gondolkozás és fáradtság nélkül is tudta, hogy a negyedévest Ruppnak

hívják, s szakaszparancsnok az elsőéveseknél. Ahogy vigyázzba állt előtte az imént, tudta, hogy bármit vezényeljen vagy parancsoljon neki, készséggel, gondtalanul azonnal végrehajtja.

- Csak dobd le a székre, Medve! - szólt rá a másik ágy tulajdonosa.

Két szék állt a falnál egymás mellett, s Medve lerakta ruháját az egyikre, aztán befeküdt a kijelölt ágyba. Matracos, szép fehér vaságyak voltak.

- Majd kiviszi a Pinczinger - tette hozzá a szomszédja.

Két ablaka volt a szobának, s Medve a másik ablak felőli ágyat kapta, szemben Rupp ágyával. A negyedéves felkönyökölt, körülnézett, de tartózkodóan. Az már nyilvánvaló volt, hogy nem fog semmit vezényelgetni neki, de Medve ilyen nyájas, nagyvilági hangot még soha nem hallott negyedévestől. Az ápoló behozta a reggelit, és kivitte Medve ruháit.

Nem bírta harapni a cipóját. Ivott két kortyot a kakaóból, s azt is abbahagyta.

- Kappéter - mondta a negyedéves csöndesen.

- Parancs.

- Dobd ide a bicskádat, légy szíves.

Fennhangon beszéltek, de csak olyan hangosan, ahogy szobában szokás, mint a civilek. Medve tudta, hogy Kappéter Zénó a szomszédja, mert megismerte rögtön. Az is eszébe jutott, hogy négy-öt napja Drágh vagy a napos, amikor a létszámot jelentette valamelyik tisztnek, azt is elhadarta mindig: „Kappéter kórházban.” De most nem akart törődni Kappéterrel. Semmi sem volt fontos, legkevésbé Kappéter.

Kappéter Kalugyerszky és Orbán között ült a tanteremben, és finom, keskeny, enyhén hajlott orra volt. A szeme nézése pedig olyan, mint némelyik felnőtt lányé, akik tökéletesen tisztában vannak vele, hogy milyen szép, vadonatúj, kényes portéka az orruk, és ehhez is tartják magukat minden dolgukban. A bicskáját most mégsem dobta oda, hanem kikelt az ágyból, papucsba bújt, és udvariasan odavitte a negyedévesnek. Aztán Medvéhez csoszogott.

Belenézett a bögréjébe.

- Kakaót kaptál? - mondta. - Nem iszod meg?

Medve intett, hogy nem. A másik kettő teát kapott.

- Idd meg, te. Még meleg - biztatta őt Kappéter.

Medve intett, hogy nem kell, elviheti. Kappéter nem volt az a fajta, hogy ennyit kérdezzesse. Valaha, amikor még nem tudta a nevét, csak a finom, vadonatúj orrát ismerte, fekete zubboyos, első idejében, nagyon rondán elgáncsolta őt egyszer, és hideg megvetéssel nevetett rajta. Később is elégszer komiszkodott vele, csakúgy mint a többiek. De inkább arra emlékezett Medve, hogy Orbán Elemért milyen szívós utálattal kezelte mindig Kappéter. Itt most, mintha kicserélték volna.

- Kösz, Medve - mondta. - Ha igazán nem kell, akkor megiszom. Egyes diétán vagyok, tudod. Neked négyest írt be a Pinczinger. Szerencse. Csuda szerencséd van. Ezzel a keléssel legalább egy hétig bent leszel. Ha nem kettőig. Az öreg szeret vagdosni. De azért ne félj.

Barátságos, természetes hangon beszélgetett, s közben mohón kortyolta Medve meghagyott kakaóját. Kint végeztek a takarítással is. Teljesen elcsöndesült a kis épület.

- Medve - mondta Rupp.

- Parancs.

- Maradj fekvé. Tudsz olvasni?

Már őt is tegezte a negyedéves. Odaküldött neki egy könyvet Kappéterrel. De Medve nem tudott olvasni. A fél szemével látott ugyan rendesen, de a láztól nem bírt figyelni. Letette éjjeliszekrénye alsó lapjára a Scott kapitány utazását, s elszunnyadt. Kezdett világosodni odakint.

Később félálomban hallotta, hogy bejön az ápoló, tesz a tűzre megint, halkan mond valamit Ruppnak, aztán eloltja a villanyt és kimegy. Fél nyolckor érkezett meg a városból az orvos ezredes. Ahogy jött, le sem tette a köpenyét, sárga bőrtáskáját, egyenesen benyitott hozzájuk, és megnézte Medvét. Már világos volt. Késő őszi, szürke, szerény reggel.

Nyolckor bevitték Medvét a rendelőbe, s az ezredes felvágta az arcát. Hanyatt kellett feküdnie a műtőasztalon, lefogták a fejét. A lába fázott. Fájt a vágás, bár étterrel fagyasztották közben, vékony sugárban fecskendezte az arcára az egészségügyi altiszt furcsa üvegedényből, és jó szagú volt, mégis fájt, de nem mert nyögni sem. Az ezredes sokáig babrált még vele, begyömszölt vagy két méter gézt az arcába. Medve már kezdte unni, amikor végre bekötözték s elengedték. Leszállhatott.

Az egész feje be volt bugyolálva keresztbe-kasul, nyaka, füle; alig maradt szabadon a szája meg a fél szeme. „Jól van” - mondta az ezredes. Medve fejét a vastag kötéstől nem tudta megsimogatni, megveregette hát a vállát. Özvegyember volt, kint lakott a városban; naponta négyszer sétált végig a parkon, gyakorlótéren, kis utcákon, ráérős lépteivel, sárga táskáját lógatva a kezében. Délben hazament, délután visszaballagott, s benn maradt vacsoráig. A szobájában üldögélt, írt, hozzátartozott ehhez a kis távoli szigethez. Két szónál többet nemigen beszélt egyfolytában, azt se szívesen. Ebből a „Jól van”-ból Medve megértette hát, hogy az öreg hálás neki, amiért sebészkedhetett és segíthetett rajta.

Hirtelen mégis elszédült. Mire az altiszt elkapta, már kezdett újra kivilágosodni előtte a becsukódó, elsötétülő világ. De azért ölben vitték vissza a szobájába, mint egy gyereket. Medve ezt sem bánta most. Az arca megkönnyebbült, de később észrevette, hogy egy új, ellenszenves fajta kis fájás támadt benne a régi izzó lüktetés helyett: enyhe, de konok, harapó érzés. Estére megszokta. Aludt, felébredt, fél füllel hallgatta, ahogy Rupp beszélgetett néha Kappéterrel, egy viccet meg is jegyzett magának, csodálatosan könnyűnek és boldognak érezte magát.

Reggelre lement a láza. Kappéter meg volt vele elégedve, harminchét négy, s figyelmeztette, hogy később majd vigyázzon, ennél alább ne engedje. Megmutatta, hogyan kell a hőmérőt dörzsölni vagy pöckölni. Aztán visszabújt az ágyába, amíg Majvald néni szellőztetett és takarított náluk.

- Hozzon könyveket, Majvald néni - mondta Kappéter.
- Jaj, aranyoskám, nem lehet mindennap!
- Dehogynem. Itt az új beteg, a Medve Gábor, még nem is kapott.
- Jó, jó, hát majd a Pinczinger!

Félóra múlva megint elcsöndesedett az épület. Az ápoló kivitte a reggelizőtálcát, és behozott négy könyvet. Odarakta Medve ágyára, hogy válasszon. Egy Sven Hedin, két Verne és egy „Universum” kötet. Amikor Kappéter szóba hozta a könyvkérést Majvald néninek, Medve egy pillanatig sem képzelte, hogy komolyan megvalósul majd a dolog. Végül csak az egyik Vernét adták vissza Pinczingernek, hiába morgott. Rupp elkérte a Sven Hedint, Kappéter az Universumot, s Medvének a Scott kapitányon kívül Ott maradt a Hódító Robur is.

Fél szemmel látott a kötésétől, de látott. Láta a kopasz kertet odakint. A rendes, tiszta, par-
kettes szobát. A táblácskákat az ágyak végében s a krétával kitöltött rovatokat: Név, Évfo-
lyam, Kórisme, Érverés, Étrend. Érezte a ropogó fahasábok szagát, kötésének alkoholszagát,
hallgatta a csendet, a kályha duruzsolását. Aludt, ha kedve volt; olvasott; beszélgettek. Lassan
kiolvasta valamennyi könyvét. Délelőttönként bevitték a műtőasztalra, az orvos ezredes
kitépte a sebből a sok gézt, újat tömködött bele, bekötözték megint. Gyógyult ugyan elég
gyorsan az arca, de aggodalomra azért nem volt ok: még legalább egy hétig bent marad,
mondta Kappéter búcsúzóul, amikor három nap múlva a negyedévessel együtt elmentek, s
Medve egyedül maradt a szobában.

Hosszú, változatos, érdekes idő volt ez a három nap. Egész korszak szinte, tartalmas, gazdag
korszak Medve életében. Kereteiben a múlt század hatvanas éveitől, sőt 1532-től a jövő
százig terjedt; mert a vacsorát Majvald néni hozta be, és bent maradt mindig beszélgetni
egy kicsit, pletykálódott saját ifjúsága emlékeiből és a városka török ostromáról, pontos
nevekkel, adatokkal, a királyról, amikor a környéken vadászott egyszer, már jóval a kiegyezés
után, Deák Ferencről, akit szintén kiszolgált egyszer, meg a Hétforrás történetéről. Továbbá
Rupp növendék úr eperjesi tornácos szülőházától a Déli-sarkig terjedt térbelileg, de ez mind
csupán a keret, foglalat, külső fércelés volt hozzá. Dús lényege, áradó bősége nem ebből állt.
Amikor két napig magában maradt Medve, a négyágyas szobában, s ismerte már a reggeleket,
délelőttöket, alkonyatokat, a kis kórház teljes-szélcsendes, alig rezzenő életét, akkor derült ki,
hogy minden, a leszálló este órájának legismertebb, legsemmitmondóbb pillanata is izgalma-
san új és olyan gazdag, mint valaha gyerekkorának hosszú, unalmas délutánjai voltak.

Az ezredes megint megdicsérte egyszer, ok nélkül, kötözéskor, és kiszabadították a bal
szemét is. Aztán betettek a szobájába két új embert, egy szeplős orrú elsőévest és a nagyobbik
Laczkovicsot.

Tíz óra tájt érkeztek, ilyenkor volt odakint a délelőtti szünet és az orvosi vizit. Medve már
öslakó volt akkor; otthonosan élt a szobájában, néha felkelt, egyszer kierőszakolta az ápoló-
tól, hogy a folyosón válogathasson a könyvszekrényben. A szeplős orrú elsőévesnek a hasa
fájt, ricinust kapott, kihányta, Majvald néni mérgesen mosta fel a padlót. Laczkovics Sándor
ragyogott a boldogságtól. Ő is éppen olyan példátlanul barátságos volt Medvéhez, mint
Kappéter, csak talán nem olyan nagyvilági.

Pártfogásukba vették az elsőévest, megnyugtatták, aztán Laczkovics elmesélte, hogy Ernst
alezredes úr kihallgatásra rendelte, de így, a kórházzal, most biztosan megússza, mert elfelejti
az öreg, mire kimegy. Ugyanis az öccse valahogyan kitolt vele, mire Ernst kikereste az
ülésrendből, hogy „Laczkovics”, és akkor Józsika helyett ő állt fel. És akkor nagyon dühbe
gurult, és ordított csudára.

- Sakrament! Te pernahájder! - mondta Medve, az alezredes hangját és németes kiejtését
utánozva. Még mindig volt egy kis láza, és érezte a sebet is; s tartott tovább a laza, ellenállás
nélküli, elengedett lelkiállapota.

Laczkovicsnak leesett az álla. Rámeredt Medvére, mintha először látná életében, s egy
pillanatig még nevetni is elfelejtett.

- Szerren-csétlen flótás! Abtretien! - mondta Medve a mutatóujját rázogatva.

- Nebuló! - mondta Laczkovics Sándor.

- Indolens kreten!

A szeplős orrú elsőéves álmélkodva hallgatta őket. Medve fehér gézturbánjával a fején négykézláb az ágya végéhez mászott, hogy átdobja Laczkovicsnak a Hódító Roburt, aztán visszafeküdt, és a zsíros kenyerét rágva ő is olvasni kezdett. A római négyes jelzésű étrend azonos volt a rendes kinti kosztal, csak itt sokszor kapott befőttet, párolt almát, teát, kétszersültet is ráadásnak a kórház külön kis konyhájáról.

4

Fekete hajnali séták jöttek, amikor Medve bevonult a századához megint. Még járt kötözésre, és fel volt mentve gyakorlat alól egy hétig. Csukló helyett a gyengélkedők gyászos kis csoportjával járta lassan körül a főépület előtti sétányt. Aztán elfogyott a felmentése is, maradék kiváltsága. De hát úgylis több kára volt belőle, mint haszna.

Irigyen és megvetéssel nézték a felmentetteket. Pedig Medve nem is bánta olyan nagyon, amikor el kellett hagynia a kórházat. Tele volt várakozással. Szinte örült, amikor viszontláthatta az óriási étterem bolthajtásait. Odszaladt Kappéterhez az ebéd előtti tolongásban.

- Te...

Valamit akart mondani neki, ami biztosan érdekelte volna őt, Kappéter azonban félreérthetetlenül elrántotta a fejét, elfordult. Kalugyerszky csodálkozva nézett Medvére:

- Na? Mit ugrálsz? - kérdezte Kappéter helyett. De ő sem várt feleletet, hanem csúfolkodva fintorgott az újoncra, az arcán virító tapaszra: - Mi az, rátojtak a pofádra?

Többen nevetni kezdtek, és erre Kappéter is megfordult. Felnevetett, megismételte Kalugyerszky szavait, aztán otthagya Medvét, beült a helyére.

Kalugyerszkynek még aznap, mint az oktató célzatú, rajzos gyerekmesékben, Gereben kiverte a fél szemét, akaratlanul. Gereben a falikörző hegyével feszegette a hátsó szekrény beragadt ajtaját, s háttal állt Kalugyerszkynek, aki fordultában szinte belerohant a nyitott körzöbe. Megsérült a szeme, városi kórházba vitték, de ebből a kissé otromba példázatból korántsem azt a tanulságot vonta le, hogy ne gúnyolódják más baján, mert amikor három hét múlva, már közvetlenül a karácsonyi szabadság előtt, visszajött, egyenesen fennhéjázott a fekete kötésével.

Schulze a felmentéseket, a gyengélkedők csoportját beteges, tehetetlen, fogcsikorgató gyűlölettel nézte. Sok jelentősége amúgy sem volt a felmentésnek. A gyakorlatokon és a csuklón nem vettek részt, de a tiszthelyettes napközben számtalanszor megcsuklózottatta, megfektette a századot büntetésből, s ilyenkor természetesen eszébe sem jutott kiléptetni őket. Este és reggel azonban külön is gyötörte Medvét a felmentése miatt. Nagy sár volt. A mosdóban kellett tisztogatnia a bakancsát. „Fel bírja emelni a kefét, fiatalúr? - kérdezgette Schulze. - Nem fárasztó? De talán fel van mentve ez alól is? A mosakodás alól nincs felmentve? Mutassa a nyakát!” - ordított rá hirtelen.

- Extrawurst! - sziszegte a foga közül dühvel, miután újramosdást rendelt el Medvének. - Az kell nekik! Extrawurst! - Ilyenkor elvesztette nagy önuralmát is.

Medve nem bánta hát, amikor lejárt a felmentése. Baj volt a nagy sár. Egyszer bundás kenyeret adtak vacsorára, azt ő is szerette. Mindnyájan szerették. Aztán leesett a hó, és kibékült Zsoldossal; vagy legalábbis abbahagyta a haragot.

Szombat ünnep volt. Istentisztelet után Bognár levitt bennünket kincstári sétára. Az ágakon, gallyakon, a fenyők zöldjén, a vastag törzsek fél oldalán, alattuk, fölöttük, mindenütt hó ült; hegyeken, erdőkön, az épület tetején, ablakok párkányán, a szökőkút bedeszkázott fedelén; a park fehér dzsungeli függönyökbe öltözött, óriás, fehér karácsonyfadíszek, fehér liánok, óriásindák, gyöngyfátylak lógtak keresztbe-kasul; ropogott talpunk alatt a hó. S ebéd előtt a tanteremben Halász Péter felrajzolta a tábla jobb sarkára az első felkiáltójelet.

Visszafelé írva a „Szabadság” szót rajzoltuk így a táblára, naponként egy betűt, s hogy hamarabb kezdhessük, három felkiáltójelet tettünk utána. „ág!!!” - „ság!!!” - aztán adság, badság, s ahogy nőtt a felirat, nőtt az izgalom is. Schulze az utolsó napokban nagyon megenyhült. A várakozás feszültsége erősebb volt minden hatalmánál, s aligha tudta volna féken tartani a kedélyeket; mindenesetre kitért a próba elől. Amikor az S betűvel teljessé vált a felirat, aznap este indult a vonatunk.

Dél előtt már nem volt tanítás. Jöttünk-mentünk. Fel a raktárba, a táskákért. Le a hálótérembe, csomagolni. Le a tanterembe, csak úgy. Kuplerájozni. Énekeltek. Zsoldos ebéd közben is fűjt egy simmit. Részegen hógolyóztunk ebéd után az épület északi sarkánál. Még a délutáni parancskihirdetés is elmaradt. Vagy lehet, hogy felolvasta Bognár, csak nem vettük észre.

Tíz óra után indult a vonatunk, s reggelre ért Budapestre. Négy nagy harmadosztályú pullmankocsi volt lefoglalva a transzportunknak. Bónis Feri vacsora előtt ordítva énekelte az állomások neveit, tanszerládáján ülve. Isten tudja, honnét, előkerült egy menetrendje. Még szeptemberben kellett hogy magával hozza, erre a célra. Betéve tudta a hosszú névsort; jó feje volt. Mi is megtanultuk, és fűjtük vele együtt; Medve harminc év múlva még majdnem hibátlanul tudta.

Győr, Győrszentiván, Nagyszentjános, Ács, Komárom, Szőny, Almásfüzitő, Tata, Tóváros, Vértesszőlős, Tatabánya. Colalto a fülsiketítő bömbölésben és teljes felfordulásban a hiánycédula-gyűjteményét rendezgette Laczkovics Sándorral összehajolva, a legnagyobb lelki nyugalommal. Mióta újakezdte a gyűjtést, a nagy Laczkovicsot is bevonta, és már majdnem annyi darabja volt, mint amennyit Schulze eldobatott vele annak idején. Zsoldos az „Ó, Shinaniki Da” után megint visszatért kedvencéhez: „Itt van az új medvetánc - medvetánc - medvetánc!”

Néhányan Bónissal tanultuk és szavaltuk tovább a menetrendet. Bicske, Herceghalom, Biatorbágy, Törökbálint, Budaörs, Kelenföld, Ferencváros, Budapest! Keleti pályaudvar! Szabó Gerzsonék megint énekelni kezdtek a hátsó ablaknál, és ez aztán elnyomott minden más zajt. „Örmester úr, kapitány, Nem parancsol ezután, Rappontra!”

Vacsora után a hálótéremben több mint egy órát kellett még várnunk indulásig. A poggyással, bőröndjeikkel már elmentek a kocsik a hóban. Kicsit lehiggadt a hangulat; csöndesebb, de végérvényesebb lett a kuplerájozás; az énekszó néha nekiszilajodott. Ilyen pajtás kell nekünk, Ilyen pajtás, pompás, Kinek a feje éjjel-nappal Világító lámpás! - aztán nyugodalmasabb lett, János bácsi, János bácsi, Keljen fel... Tulajdonképpen álmosak voltunk már, takarodó ideje lett volna máskor. De amikor levonultunk a főépület elé, és a rangidős negyedéves sorakoztatta a zászlóalj a hóban, minden álmoságunk elmúlt.

Lámpák mozogtak a fehér éjszakában. Dobogott a kishíd, attól fogva, hogy az élszakasz rálépett, de csak tompán, mert a deszkáit is hó fedte. Mielőtt derékszögben befordultunk volna a város főutcájára, a harmadik század kürtöse fújni kezdte a menetet, hátul, elég messzire, s mihelyt befejezte, átvette elől az első század kürtöse. Szentiványi és Szabó Gerzson közt, ősi helyemen meneteltem. A sarkon a Strucc Szálló étterme világos volt; a házakból is, a lefüggönyözött ablakok mögül fény áradt; a járó-kelő civilek megálltak egy percre bundásan,

topogva; odébb, kis keresztutca torkolatában egy szán várta, hogy elvonuljon a menetoszlopunk, a kocsisa felállva fogta vissza két lovát. Szinte sajnáltam, hogy olyan gyorsan odaértünk az állomásra. Egy jó félóra alatt.

A szekereknél fáklyával világított valaki, s ide-oda hajladozott a láng, ahogy lökdösték a tolongásban. Ő is kiabált, mindenki kiabált. Valami csoda folytán megtaláltam a kofferemet; vagy inkább a kezembe nyomták. De kicsoda?

- Szeredy! - kiabáltam. - Szeredy!

Bognár tiszthelyettes már a sínek mellett állt, és mutatta, hogy melyik a mi kocsink. Drágh a szerelvéynél állt, intett. Megálltam, lihegve. Hátranéztem.

Csak a mozdonyfüstbe, a fehér éjszakába, a fényekkel tarka rohanó tömkelegbe kiabáltam bele vaktában. Táskáikat cipelve Colalto és Laczkovics Sándor futottak mellettem, s most ők is megálltak egy pillanatra, miattam. „Bébé!”

Láttam, hogy a vagonunk túlsó ajtaja felé igyekeznek, mert az innenső lépcsőjén Merényiék lökdösték félre az embereket. Három szakaszra volt elválasztva a nagy pullmankocsi, s mindegyik szakaszban négy- és hatüléses páholyok voltak. Colalto előrement, hogy lefoglaljon egyet nekünk. Végre felbukkant Szeredy nagy nyugalmasan. De Laczkovics Sándor csak intett neki, s máris elfordult, még vissza is szaladt néhány lépést:

- Hé! Medve! - kiabálta. - Ide! Gyere!

Medve értetlenül nézett rá, de mégis megindult felénk.

- Zsoldos! - kiabálta a nagy Laczkovics. - Bébé, menjetek! Medve! Szeredy! Hol az öcsém?

De Laczkovics Józsika elkallódott valahogyan, pedig elfért volna ő is. Remek páholyt szerezünk. Colalto persze lefoglalta az egyik ablakülést, Laczkovics ült melléje, aztán Zsoldos; mi viszont menetirányban ültünk Medvével és Szeredyvel. Laczkovics Józsika a szomszéd szakaszban volt, Kmetty Fidéléssel, átjött, de aztán visszament. Medvére a szokásos, gúnyos mosolyával nézett, azonban mégis úgy, mint a bátyja barátjára.

Laczkovics Sándor is gúnyosan mosolygott mindig, kissé ferdén felemelve a fejét, de a szemében derűs nyíltság volt csupán, nem rosszindulat. Nevetni szeretett. Újra elmondatta Medvével a Rupp növendék úrtól hallott kórházbeli vicceket a kedvünkért. Medve inkább csak neki mondta, mégis, és kettesben nevettek, bolondoztak. Fel-felugráltunk, senki sem tudott ülni maradni, jövés-menés volt az egész kocsiiban. Menotti százados kísérte a transzportot, s indulás után végigment a vonaton. A mi szakaszunkban rászólt Pongráczra, és csóválgatta a fejét; mert Pongrácz felkapaszkodott a csomagtartóra. Kényelmes fekvőhely volt ott fent, a dupla széles, enyhén vályúszerű csomagtartókon.

Merényiék a maguk szakaszában le is foglalták alvóhelynek az összes csomagtartót. Menotti százados fejszóvágatása körülbelül azt jelentette, hogy félhivatalosan engedélyezte a dolgot. Medve mégis nekem támadt váratlanul, amikor egy órai robogás és két-három apró, éjszakai állomás után én is felálltam a padra, hogy felmásszak aludni egyet.

- Szállj le! - nézett rám mérges szemmel.

Olyan komoly hangon mondta, hogy tényleg visszaléptem a padlóra. Megértettem, hogy nem Menotti százados miatt mondja, hanem valami oka van rá. Várakozóan néztem a szemébe.

Ezen viszont, hogy szót fogadok neki, Medve lepődött meg. „De hát... Minek...?” - mondta habozva, megváltozott hangon.

- Felmegyek, alszom egy kicsit - magyaráztam.

- Igen?

- Persze. Próbáljuk ki - mondtam neki, s mutattam a másik szabad csomagtartót. A többiek még nagyon élénken kaszinóztak.

Medve is, mint mindnyájan, végigment már egyszer-kétszer az egész kocsin, és látta, hogy odaát a Varjú, Merényi, Burger, mind fent hasalnak a csomagtartón. Ezért nem volt kedve hozzá. Most mégis feldobta ő is a köpenyét, és felmászott mellém, a szomszédos padlásra.

Először is, érdekes volt innét felülről a nézőszög. Mint egy mennyezeti búvóhelyről, figyelni lehetett a lenti világ életét, a tereferét, a fejeket, a mélyvíz-mozgását. Azután csakugyan kényelmesen végignyúlhatott az ember. És közben futott velünk a vonat, zötykölt finoman. Megpöcögtettem a lámpát a körmömmel. Erősen fűtöttek, a meleg felszállt. S amikor Czakó átment a szakaszunkon, a padok közt, hirtelen lenyúltam és lekaptam fejről a sapkát.

Czakó meghökkenve nézett hátra, aztán fel, de mire rájött a dolog nyitjára, már átdobtam a sapkáját Medvének. Medve visszadobta. Czakó ugrált érte, és rettenetesen nevetett. „Hülyék! Hülyék!” - nézett fel ránk, ahogy hasaltunk a koci teteje alatt. Később Medve leszállt az útra való elemózsiás csomagjáért, amit vacsorakor osztottak ki, s felhozta az enyémet is. Megeszegettük lassan. Hideg felvágott volt, trappista sajt, két nagy karéj kenyér, meg külön papirosban egy kocka vegyes gyümölcsíz, amit Öttevényi annyira nem szeretett.

5

Győr, Győrszentiván, Szőny, Almásfüzitő. Aludtam, felébredtem. Laczkovics Sándorral marhaskodtunk. Szeredy a sarokban elaludt. Felmásztam. Zsoldos Colaltóval beszélgetett végtelenül komolyan. Töméredek idő telt el. Medve még Győrben savanyú cukrot vett, és megkínálgatott bennünket, mint egy gazdag ország uralkodója a külföldi vendégeit. Aztán megtanította Zsoldost és Laczkovicsot a „Bob herceg” belépőjére. Elfogyott a savanyú cukor. Fújták a „Bob herceg”-et. Futottunk a sötétségen át a táguló világ felé. Bia-Torbágy, Budaörs. Pirkadatkor átdübörögtünk vashidakon. Aztán a pályaudvar üvegkupolája, villamosok, aszfalt.

Ezerkilencszázhuszonhárom, Budapest, december huszadika. Kora reggeli villamosok, aszfalt. Az otthoni szobák, az otthoni ajtók rézkilincsei, a fürdőszoba ismerős szaga, ez a távoli, hihetetlen világ nem volt álomszerű. Éppen az volt benne az elmondhatatlan, szívszorító boldogság, hogy való igaz. Inkább magamat éreztem itt álomszerűnek. Álruhában járkált az ember, utcák, mozik, kirakatok, lakás, abrosz, villa, tányér, szakadatlan káprázatban. A nap minden órája tele volt zsúfolva eseménnyel. A kéthetes szabadság emlékezetünkben végtelenné tágult, de amíg benne jártunk, a szüntelen mámorban úgy megszaladt az emberrel, hogy szinte észbe sem kaphattam, máris véget ért.

Kezdődött előről minden, rosszabbul, mint valaha. Schulze szilárdította a fegyelmet. Mégis, a hetek, hónapok, évek fénytelen vizein mindig valamelyik szünidő szigetekskéje felé hajóztunk. Egyiktől a másikig. A háborgó, parttalan szürkeségben sokáig nem volt más igazi fényünk, mint ezeknek a húsvéti, nyári, karácsonyi szabadságoknak a világítótornyai. A szabadság nem nagy kezdőbetűvel írott fennkölt eszme volt nekünk, hanem a szó valódi értelme, a választási lehetőségek nagy bősége s a rabság, tilalmak, kényszerek nagymérvű ritkulása. De hát, ha hittünk is benne, mint a lélekvandorlás híve a nirvánában, a tenger

mérhetetlenségében bizony elenyésztek ezek a fényecskék, és tudtuk, hogy földi vándorlásunk végéig bizony a mi életünk a valóság. Bajos lett volna komolyan venni a civilek életét.

Egyszer, egy húsvéti szabadságunk alatt Czakó felcipelt az apjáiékhöz. Általában nemigen ismertük egymás családját. Szabadságon még a legjobb barátjával sem jött össze senki. Szüleink, egykori otthonunk, az elhagyott játékszerekkel, dajkával, elavult becenevekkal, fényképekkel és testvérekkel, civil bátyáinkkal és öcséinkkel, a félszeg udvariaskodásokkal: mindez egy tapasztalatlan, kissé nevetséges, mit sem sejtő és komolyan igazán nem vehető világ volt. Szinte magunknak is szerepet kellett játszanunk közöttük, hogy meghagyjuk őket önáltató ábrándjaikban. Egymás előtt persze szégyelltük volna ezt. Nekem semmi esetre sem jutott volna eszembe, hogy Czakót felvigyem mihozzánk. De Czakó sosem feszélyezte magát.

Sokszor megismételt történeteit folyton változtatgatta, cifrázta, alakítgatta; azonban nem a hazugság, hanem éppen az igazság kedvéért. Nem hazudott. Sosem hallgatta el a rá nézve hátrányos részleteket, sohasem szépítgette saját szerepét. Olyan derűsen teregette ki hibáit, gyengéit, mintha fölötte állna minden bírálóknak, vagy mintha az egész világ szeretete övezné, és vértetetlenül járhatna az emberek közt. Tulajdonképpen pökhendi fölényesség volt Czakó Pali igazmondása, és haragudhattam volna rá, ha nem lett volna benne csakugyan valami lefegyverző humor és kedvesség.

Ha rájött a mesélőrohama, sarokba szorította az embert. Nekem is elmesélte bizalmasan és többször, hogyan lőtt rá az apjára. Egyszer a földszinti folyosón ácsorogtunk, vártuk Kuzmicsot, s magunkra hagyva, szabadon lödörögtünk az étterem alsó ajtaja körül. Nagy kincs volt az ilyen nyugodalmatlan pillanat. Nem akartam, hogy Czakó daráljon a fülembe.

- Igen, már mesélted - mondtam.

- No de, ide hallgass, Bébé. Meséltem? Mindegy - folytatta kissé rekedtes hangján. Nem tettem úgy, mintha figyelnék rá.

Március végén jártunk, ezerkilencszázhuszonötben. Akkoriban egy idő óta jóban voltam Czakóval. Nem tettem úgy, mintha figyelnék rá. Inkább a tálaló ajtaját figyeltem, hogy lehetne-e szerezni a séftől vagy valamelyik konyhalánytól egy kenyérvéget.

Czakó tízéves korában kilopta egyszer apja íróasztalából a szolgálati pisztolyát. Nem először, de szerencsétlenségére utoljára, mert a szülei váratlanul beléptek a szobába, s csak annyi ideje maradt, hogy lebukjon egy dívány mögé. A tábornok valamin civódott a feleségével; vitájuk egyre élesebb lett. Amikor az asszony sírva fakadt, és lerogyott a díványra, Czakó kénytelen volt előbukkanni mögüle, s egyben mindjárt rá is fogta apjára a kezében tartott fegyvert, és így kiáltott izgatottan: „Ne bántsa anyát!” A tábornok elképedt, aztán a fia felé akart rohanni, mire Czakó meghúzta a ravaszt. A pisztoly eldördült, és a golyó belefűrődött az ajtó szemöldökfájába.

- A múltkor mennyezetet mondtál - jegyeztem meg inkább udvariasságból, mint akadémikus-kodó szándékkal.

Czakó elvörösödött. Ez a mozzanat volt az érzékeny pontja, azért is tért vissza rá mindig. Ezerkilencszázhuszonháromban még úgy mesélte egyszerűen: „...és nem találtam el.” Később, egy évre rá, büntudatosan eltűlozta a célzási hibáját: „Valahová a plafonba ment a golyó, hehe.” Az igazság az ajtófa volt.

- Ej, hiszen tudod, hogy pisztollyal milyen rohadt célozni - mondta zavartan. - Ha mannliche-rem lett volna!

Marha, gondoltam, de nem szóltam semmit. Én is képtelen dolgokon ábrándoztam, a tálaló-ajtot figyelve, mert hiszen egész életünkben csak egyszer kapott állítólag a Mufi egy serclit a séftől, s talán ez is csak legenda volt.

Egyszer lőttünk pisztollyal fent a lövöldében, a hegyen, de csakugyan megutálta az ember. Mannlicherrel, persze lőpadról, ötvenméteres céltáblára, egészen más volt. Kora tavasztól kezdve megint feljártunk éleslövészetre minden második kedden gyakorlat helyett. Finoman visszhangozták a dörrenéseket az imitt-amott még hófoltos dombok meg a golyófogó sáncok és a céltáblák ácsolt kulisszái, egymás mögötti sorokban. Egészen megszelídültünk, hogy a nyikorgó fapadokon végighasalva vállunkhoz szoríthattuk az élesre töltött öreg mannlicherek fényes, gesztenyebarna agyát, s olyan szívfájással adtuk át helyünket a következő félrajnak, mintha a szeretőnk sima, meleg ágyékától kellene elszakadnunk. A találatjelzők persze legtöbbször csak „meszeltek”, tagadólag meglegették a tárcsájukat, jelezve, hogy a golyó nem érte még a céltáblát sem. Czakónak azonban rendszerint volt egy-két ötös vagy hatos köre. Büszke volt lövésztudományára, s nehezebbre esett bevallani, hogy a pisztollyal olyan ügyetlenül bánt annak idején.

Át is tért hamar más történetre. A Lottének volt egy zöldkőves gyűrűje; máshová kellett volna menniük, de anyjával kettesben kocsiba ültek. Ráhagytam mindent. A köpenyem egyik rézgombja nem volt felvarrva, gyufaszállal erősítettem oda fülénél fogva a gomblyukra, már napok óta; ez volt a szokásos trükk, de bármelyik percben kiderülhetett a disznóság; most azonban megjött a jó idő, és köpeny nélkül jöttünk le, azaz valószínűleg sikerült végérvényesen megúsznom a gombvarrást. A fiókomban, a hálóteremben nagy kupleráj volt, eltört a kincstári szappantartóm; ez nyomasztott egy kicsit; inkább arra gondoltam, hogy elég véglegesnek látszik a helyem az osztály-egyben, ugyanis a másodikból az első labdarúgócsapatba kerültem, bekknek.

- És kérlek, fogja magát, leteszi a kanalat, és azt mondja a Bandi bácsi: „Kozmás ez a leves” - mesélte Czakó.

- Ki a frász az a Bandi bácsi?

- Hát... hát... - Czakó elakadt egy pillanatra, de rögtön újakezdte: - Hát hiszen mondom. Azt mondja: „Kozmás ez a leves, Terka!”

- Pszt - szólt valaki mögöttünk.

- De csak anyát ugratta, tudod - magyarázta Czakó és harsogva ismételte: - Kozmás ez a leves!

- Na és?

- Hát semmi, csak: Kozmás...

- Fogd már be azt a kurva pofádat, Czakó - szólt Szentiványi higgadtan és jóindulattal. - Jön a Kenguru.

De Czakónak még volt annyi ideje, hogy odasúgja nekem, amit már elejétől fogva mondani akart, hogy adjam majd neki kölcsön a Somogyi és Neller-féle árjegyzékemet.

- Minek az neked?

- Akarok én is rádiót csinálni - mondta Czakó.

A rádiózást Edelenyi százados lelkesítő előadásai nyomán Medve és Bónis Feri kezdte el karácsony után, s azóta már öt-hat összeeszkábált detektoros készülék volt forgalomban az osztályban. Csodálatos módon java részük szólt is. Terjedt tovább a járvány. A bécsi adó már

működött. Eynatten rádiója sikerült a legjobban, a hálóteremben szerelte fel, de folyton Burger és a Varjú hallgatta, s végül Merényi is kedvet kapott hozzá, és elvitte a maga ágyához. Eynatten lassan-lassan egészen kimaradt belőle.

Én Colaltóval rádióztam a hálóteremben, ha Bognár volt szolgálatban. Colalto a pántjukról lekapcsolt fejhallgatókat a párnahuzata alá rejtette, s az ágysodrony volt az antennája. A nyitott szekrény ajtajában guggolva birizgálta a kristálydetektorát, és lámpaoltás után oda-hívott, hallgassam csak. A párnára szorítottam a fülem, és tényleg, a vászonhuzat alatt a kagylóból muzsika szivárgott. Jött valahonnét, a hegyeken, a csillagos kora tavaszi éjszakán át.

Júliával küldtettem magamnak árjegyzéket. Amikor Czakó kölcsönkérte, már rég túl voltam a hosszas tervezgetéseken. Céduláimon rendre össze volt írva, milyen alkatrészeket kell majd megvennem Budapesten, a húsvéti szabadság alatt. Ebonitlemez, banánhüvelyek, dugók, lakkszigetelésű rézdrót, egy blokk-kondenzátor, esetleg forgókondenzátor. Czakó lemásolta az egészet, és megbeszéltük, hogy majd együtt megyünk el Somogyi és Nellerhez.

Virágvasárnap utáni hétfőn tényleg találkoztunk a Ferenciek terén, ahogy megbeszéltük. Megvettük a holmikát, aztán céltalanul ténferegünk a Belvárosban. Örültem Czakónak; furcsa volt így szabadságon találkozni vele. Megálltunk az Egyetem utcában egy kirakat előtt, és azt mondja Czakó:

- Menjünk moziba.

- Jó.

Már csuktak az üzletek. Czakónak előbb haza kellett mennie, és addig erőszakoskodott velem, amíg hagytam magam fölvenni hozzájuk. Az előszobában a szobalány elvette a sapkánkat. Czakó betaszírgált maga előtt, s ekkor derült ki, hogy egy vendégség kellős közepébe csöppentünk.

Legszívesebben rögtön visszafordultam volna, de már nem lehetett. Czakó apját félelmetes, marcona katonának képzeltem, aki kíméletlenül zsarnokoskodik törékeny, finom felesége fölött. Czakó egyszer mutatta nekem az anyja fényképét, egy társasági hetilapban, amit őrizgetett. Negyedoldalas kép volt, szép szőke asszonyt ábrázolt, túllfátyolok közt, ábrándos tekintettel. Alája volt nyomtatva: „Czakó Gáspárné, Forgách-Bartolini Teréz grófnő.” Nekem tetszett a kép, s még azt is a javára írtam, hogy grófnő, pedig az ilyesminek semmiféle jelentősége nem volt. Colalto is gróf volt, Borsa Lőrinc pedig báró, de még annyira sem vette tudomásul senki, hogy emiatt különösebben gúnyolták volna őket.

Czakó átvágott a zsinatoló vendégek közt a másik szoba felé. Mentem a nyomában. Megálltunk az egyik asztalnál, ahol négyen kártyáztak.

- Kezét csókolom, anya.

Én félszemmel inkább Czakó apját kerestem eddig. A harmadik szobában beszélgetett egy egyenruhás tábornokféle egy hölgygel. Köszönöm kellett, mert Czakó bemutatott az anyjának.

- Szervusz - bólintott az asszony, s egy pillanatra felnézett a fiára, megcsillanó szemmel. Aztán rám is mosolygott egyet. - Örülök, hogy feljött - bólintott. - Három káró - tette hozzá.

- Három pikk! - mondta a balján ülő hölgy, szinte kárörömmel, mint aki csak erre várt.

Czakónénak a haja nemcsak hogy nem volt szőke, hanem rövide volt nyírva, mint egy nyolcéves kislánynak. Vastag, izmos, vörös nyaka ki volt borotválva. Hosszú elefántcsont szipkát tartott a szájában, cigaretta nélkül.

Belicítáltak ellene négy pikket, és a partnere kihívott egy lapot.

- Kaptatok teát? - nézett fel megint a fiára.

- Elmegyünk moziba, anya - mondta Czakó.

Az asszony azonban már megint nem figyelt rá. Tovább ácsorogtunk szótlanul, aztán egy idő múlva Czakó halkán köszönt:

- Kezét csókolom.

- Kérjete teát - nézett fel az asszony újra, s hirtelen élénkebben folytatta: - Nem, nem! Az asztalon vagy.

- Impasszoltam a kőrt - mondta a másik hölgy bizonytalanul.

- De átütötte a dámával.

- Terkának van igaza.

- Átütötte, méltóságos asszony.

Ahogy kifelé indultunk, engem elfogott egy köpcös kis férfi, és beszélgetni kezdett velem. Czakó érezhető türelmetlenséggel álldogált mellettünk.

- Hát aztán - kérdezte az idegen bácsi, s mintha a kitörni készülő hahotázását tartaná vissza: - tetszik-e neked a katonaélet?

- Igen - motyogtam udvariasan. - Hogyne. Többé-kevésbé.

- Háháhá! Többé-kevésbé?

Megszoktam már, hogy hasonló bambaságokat beszélgessek a „katonaélet”-ről ezekkel a jóakarátú, lehetetlen civilekkel; most azonban nem tudtam mit mondani.

A férfi tovább nevetgélt.

- Jól ismertem a nagybátyádat - mondta végül. - Háháhá.

- Gáspár - szólt hátra Czakóné. - Nézze, miféle ceruzát adott?

A kövér kis ember sietve az íróasztalhoz lépett, és odavitt a kártyázóknak egy másik ceruzát. Alighogy visszajött hozzánk, az asszony újra rászólt a válla fölött:

- Gáspár, adjon a fiúknak ötvenezer koronát, és ne tartsa föl őket, mert moziba akarnak menni.

- Elég lesz húszezer is, apa - mondta Czakó, amikor a tábornok előszedte a pénztárcáját.

Megkönnyebbültem, ahogy a lépcsőházba értünk.

- Milyen balfék vagy - mondtam -, visszaadsz harminc ficcet.

- Mindegy - dünnyögte Czakó.

- Éppen nem mindegy - mondtam.

Kicsit dühös voltam rá. De különös volt, hogy az a köpcös, hahotázó, engedelmes bácsi volt Czakó tábornok; különös volt, hogy az asszony megjegyezte, hogy moziba akarunk menni, holott szemlátomást ránk sem figyelt. A legkülönösebbnek pedig azt találtam, hogy Czakó minden feszélyezettség nélkül felcípelt engem ide.

Nekem eszembe nem jutott volna ilyesmi. Se Colaltónak, se Medvének, se másnak. Valami szégyenkezés, valami szemérem volt az emberben. Restelltük a szüleinket; vagy inkább azt a másféle, nevetséges és tévedésen alapuló, de már vissza nem csinálható kapcsolatot, ami hozzájuk fűzött. És restelltük ezt a restelkedésünket is. Sok-sok időnek kellett eltelnie, amíg elmentem egyszer Szeredyékhez, nyolcadéves korunkban, azaz mindenén túl, mindent megértő és mindent elnéző bölcsességgel. Medve pedig egész életében mereven igyekezett távol tartani az édesanyjától. Engem vonzott az asszony szépsége. Medve ingerült lett, ha csak szóba került a családja, az otthona. Mint aznap este is, a Tiszti Kaszinó mozijában.

A kaszinó kétemeletes épülete a Belvárosban állt. Egyenruhában minden igazolás vagy külön meghívókártya nélkül beléphettünk, akárcsak a tisztek és akademikusok. A második emelet egész utcai frontját elfoglaló széles díszterem volt berendezve mozinak. Olcsó, egységes helyárák voltak, s mindenki oda ült, ahová akart. Elöl, a vászon alatt a folyamórség zenekara játszott a filmhez nyitányokat, egyvelegeket. Czakó ismerős kislányokat talált, bemutatott, és melléjük ültünk. Én a szélére, hogy ne kelljen beszélgetni velük.

Czakó locsogott, a mamával, a lányokkal, előrehajolva. Az egyik lányt Hannának hívták; félénken mosolygott Czakóra, de komoly maradt a homloka, és elfordult; velünk egykorú gimnazista lehetett; lestem a nyakát, állának gyengéd, hibátlan vonalát még a sötétben is. A film felénél szünetet tartottak; addigra beleszerettem Hannába halálosan, szívfájdító, boldog reménytelenséggel. S ahogy kigyulladtak a lámpák, megláttam tíz-tizenöt sorral előttünk Medvét. Egyedül volt. Indult kifelé a folyosóra.

Átfurakodtam az embereken.

- Medve.

Megfordult, amint megérintettem a vállát. Felderült az arca. Néztük egymást álmélkodva.

- Odaülsz hozzám - mondtam.

Vállat vont, jó. A zenészek kijöttek a lépcsőházba cigarettázni. Most már nem mozdultunk el egymás mellől Medvével. Megmutattam neki messziről Hannát. Bólintott. A korlát felé sodortak bennünket.

Később, befelé menet, szóltam Czakónak, hogy előreülök. A lányoktól nem köszöntem el, sértődötten; hiszen úgysem bánják - gondoltam. Czakó dühösen integetett, húzogatta rám a szemöldökét, hogy maradjak ott; akkoriban valahogyan jóban voltunk; de legyintettem, eh, elefes. Megelégttem a fesztelenséget. Ahhoz jött kedvem, hogy Medvével üljek.

Valami történet pergett a vásznon. Nem zavarta az embert, sőt egészen kellemes volt. Néha izgalmas is. Röhögtünk. Egyszer-egyszer, nagy ritkán, oldalba böktém Medvét valami megjegyzéssel, máskülönben egy szót sem beszélünk. Nem beszélgettünk semmiről, még a hetilapunkról sem, amit március óta közösen szerkesztettünk. Ábrándoztam a sötétben. Figyeltem a filmet is. Játszott a zenekar. Még tíz teljes napunk volt a húsvéti szabadságból.

Amikor a végén kifelé tódult a közönség, megálltunk Medvével a Váci utca sarkán.

- Ti hol laktok? - kérdeztem.

- Hüm, hüm - mondta Medve kelletlenül. - Mindegy. Hüm, hüm.

- Hol!?

- A Baross utcában! - felelte dühösen.

Egész este jókedvű volt, nem értettem, hogy egyszerre mi nem tetszik neki. Czakó jött kifelé a kapun a lányokkal.

- Bébé - szólt rám Medve.

Czakóék felé nézegettem, s Medve talán azt hitte, hogy csatlakozni akarok hozzájuk. Eszem ágában sem volt. Visszafordultam.

- No. Csak gyere - mondta Medve. - Mehetünk együtt egy darabon.

Kegyesen engedélyezi. Kinyalhatod, öregem - gondoltam, de nem szóltam semmit. Czakó gátlástalan, nyájas tolakodását nem lehetett lerázni, s noha nagymértékben elviselhetővé tette őt, hogy létezését sohasem kellett komolyan venni, mégis sok volt belőle, majdnem elrontotta egy szabadságos napomat a süket fafejűsége. Haboztam. Kelletlenül dűnnyögtem valamit, mert Medve megkérdezte, hogy hol lakunk. Mindegy, nem erről van szó. Itt nincs átjárás a két világ közt. Otthon? Hagyjuk a dolgokat úgy, ahogy vannak. A civilek, a család? Talán elájulnának a szánalomtól, mint Dante a szélfújta lelkek láttán, ha tudnák a felét, amit mi tudunk, pedig azzal még semmit sem tudnának.

- Merrefelé mész? - helyesbítette Medve a kérdését.

- Budára - mondtam. - Át a Ferenc József hídon.

- Na látod.

- Mit látok?

Mérgesen kérdeztem, pedig már el is indultam vele.

- Hogy elkísérhetsz nyugodtan a Kálvin térig - felelte kitérően. Egészen másról volt szó, de úgysis értettük mind a ketten.

Rendben volt minden. Szótlanul lépkedtünk az áprilisi estében. Magányos kis villamos csörömpölt végig a Kecskeméti utcán, világos ablakokkal. Rügyeztek a fák. Egy huszár százados jött velünk szembe, szép, karcsú nőt kísért, s amíg visszatisztelgett nekünk, egy pillanatra abbahagyta a beszélgetést. Medve meg-megállt a kirakatok előtt. A szabadságunk alatt többet nem találkoztunk, de ez is nagy szó volt, hogy együtt mentünk a Kálvin térig.

A tér közepén, a megálló bódéja mellett, a vizelede zöld házikójánál egy újságáros karbidlámpája égett.

- Te - mondta Medve hirtelen -, nehogy otthon felejtse a könyvet.

- Dehogy felejtsem! - mondtam. Ezt úgy kellett érteni, mintha azt feleltem volna: „Ló!”, csak én Szeredyvel akkor már régen azt játszottam, hogy rendes nyelven beszélünk. A könyvet, amiről szó volt, még januárban kaptam Júliától. - Várd meg a villamosomat - mondtam, mert láttam, hogy Medve indulni készül.

- Ló! - mondta. Ez azt jelentette, hogy dehogy várja. Aztán mégis megvárta.

Ahogy felszálltam, vigyorogtunk, s egy pillanatra, amíg búcsúzóul tisztelegtünk egymásnak, ugyanúgy elkomolyodott az arcunk, mint az imént a huszár kapitányé a Kecskeméti utcában.

A vonat, amely a szabadságról vitt vissza bennünket, egészen más vonat volt. Nappal utaztunk. Győrig gyorsvonat vitte a transzportunk négy kocsiját, ott átkapcsolták. Egyszer Medve meghúzta a vészféket. De ez egy évvel később történt. Ezerkilencszázhuszonötben, húsvét után, a bevonulás reggelén Czakó lelkesen integetett felém a Keleti pályaudvar csarnokában, ahogy a nyüzsgésben igyekeztem előretörni, és tekintetemmel Szeredyt kerestem.

Így aztán Czakó is hozzánk ült, és odahozta Tóth Tibort, teljesen indokolatlanul. Az utazás első órái mindig nagy élénkségekben teltek el. Fel voltunk villanyozva. Aztán lassan alábbhagyott a jövés-menés, zaj, nevetés, és egyre többen könyököltek az ablaknak, vagy dülöngéltek a kocsi végében az ajtó körül, hogy szótlánul bámulják a rohanó szántóföldeket.

Czakó is elcsöndesedett a hallgatag Tóth Tibor mellett, miután megmutogatta neki a rádióalkatrészeket, hogy nyájas legyen hozzá, ha már odainvitálta közénk. Óvatosan visszadugta a kristálydetektort kis dobozába. Be akarta csukni a táskáját, amikor eszébe jutott valami.

Szeredy megfelezte velem a vicclapját, azt olvastuk. A hátunk mögött Zsoldos új szájharmónikáját próbálgatták sorra, Borsa után az élénk szemű Szerafini Gyula fűjt rajta egy kivehetetlen dallamot. Czakó kihalászott táskája aljából egy törött csokoládétojást, s a színes sztaniolpapírt szétbontogatva, megkínálta vele Tóth Tibort.

Bár a szabadság utáni pillanatokban az ennivaló értéke átmenetileg lezuhant, ez mégis több volt, mint könnyelműség. Maga Tóth Tibor is megdöbbsent egy kicsit. Csodálkozva emelte madonnatekintetét Czakó Palira. Felnéztünk mi is. Ott állt előttünk a Varjú, s lassan gúnyos mosolyra görbült a szája. Nézte őket.

Tóth Tibor gyorsan kivett egy darabkát a csokoládétörmeléből, és lesütötte a szemét. Czakó közönyt színelve igyekezett becsukni a táskáját. A Varjú még mindig nem szólalt meg; nézte őket, egyre jobban összehúzott szemmel, vallató, számon kérő, pimasz, himlőhelyes arccal. Hiábavaló lett volna abban reménykedni, hogy végül elmegy, és nem csinál semmit. Szeredy felállt, unottan nyújtózkodott, én is felálltam; kényelmesen odébb sétáltunk, az ajtó felé, és megfontolt lassúsággal ki a peronra. Védekezően megfeszülő idegszálaink ismerős görcsbe ugrottak össze, megszokott állapotukat vették fel újra. Zsoldos is jött utánunk, kifelé. Mindenki elhallgatott.

- Mi az? - szólalt meg végre a Varjú gyűlölködő hangján: - Csokoládét a kis szűznek?

Hozzátett egy kiadós trágárságot, és megvetően felnevetett. Tóth Tibor fülig elvörösödött. A csokoládét szopogatta, és hirtelen köhögni kezdett. Egy idő óta kis szűznek nevezték.

Varjú elrántotta Czakó elől a táskáját, kiborította, és belerúgott. A táska tartalma szanaszét gurult a piszkos padlón. Varjú a csokoládétojást maga előtt rugdosva, visszament a szomszéd szakaszba, a többi holmit Czakó egymaga szedegette össze, guggolva nyúlka a padok alá, csúszkált körbe fojtott dühvel. Senki nem segített neki, senki nem szólt egy szót sem. A két szakaszt elválasztó ajtó nyitva maradt, és Homola meg a Varjú nézegettek át. Nevettek, Burger is nevetett. Kappéter, Matej, Szerafini szolgálatkészen, de őszinte kárörömmel nevetett. Merényinek azonban meg sem rezzent az arca; megnézte a tojást, kimarkolt belőle egy tekintélyes részt, a zsebébe gyúrte, és hidegen elfordult.

Medve is kijött a peronra. Odaállt az ajtóhoz, háttal nekünk, és kinézett. A mozdony egy hosszút füttyült, és a kerekek kattogása lassúdni kezdett. Félretoltam Palugyayt, és leültem melléje.

- Mostál már száját? - néztem rá szigorúan.

De Palugyay csak kényszeredetten vállat vont, ismerte jól és unta ezt a szellemességünket. Vékony csontú, áttetsző bőrű, magas fiú volt; újonc, ősszel jött hozzánk, harmadévesekhez. Csak itt jutott neki hely a peronon, s a kalauzúlésen félig ráültem, ahogy odébb nyomkodtam. Fel is állt.

Elkaptam a karját, s szelíden kicsavarva kényszerítettem, hogy visszaüljön. Felálltam. Szeredy, aki eddig Zsoldos új szájharmonikáját vizsgálgatta, most visszaadta neki. Körülnézett.

- Hallottátok? - mondta csöndesen. - Schulze tiszthelyettes urat áthelyezték a méneskarhoz. Rozettás alhadnagy lesz. Ideiglenes betegállományban.

Ugyanis Zsoldos ingerelt bennünket mindig ilyesmivel. Medve hirtelen visszafordult az ajtótól, mint aki álmából felrezzent, és felháborodást mímelve, ahogy régen Szeredy tiltakozott Zsoldos ellen, közbeszólt:

- Ló! Pikulát! Vízgyógyintézetbe megy a kürtösökkel. Mert átveszi a kiképzésüket.

Zsoldos már kürtös volt. Morgott. „Marhák...” Nem nevetett egyikünk sem; de Zsoldos játszani kezdte a Sorrentói emléket, halkan - már amennyire egyáltalán lehetett halkan fújni ezt a kis hangszert.

7

A lelkünk mélyén tulajdonképpen rendíthetetlenül hittük, hogy mire legközelebb bevonulunk, Schulzét áthelyezik, lefokozzák, előléptetik, meghal, vagy valami lesz. De a legkomolyabban ezerkilencszázhuszonöt őszén számítottunk rá, hogy elvezénylik tőlünk. Negyedévesnek vonultunk be a nyári szabadságról. Be fognak osztani bennünket század-, szakasz- és rajparancsnokoknak. Tekintélyt kell tartanunk az alsóbb évesek előtt. Reggel a pályaudvaron már Drágh sorakoztatta az összegyülekezett három évfolyamot. Gyors létszámjelentéseket kért. Aztán halkan vezényelt, hogy ne keltsen nagy feltűnést: „Félzászlóalj: Vigyázz! Félzászlóalj: Jobbra - nézz!” - A szállítmányt vezető őrnagy olyan komolyan tanácskozott vele, hogy nyilvánvaló volt, gyökeres változásnak kell bekövetkeznie életünkben.

Mégis Schulze várt bennünket. Az első pillanatban nem láttuk; ott állt a málhás szekereknél. Aztán, mialatt a poggyászunkat kocsira raktuk, az őrnagy magához hívta, és odább sétáltak. Zsoldosnak egészen elsötétült a képe. Szeredy nyugodt maradt, vászontokos hegedűjét feladta a kocsisnak, de aztán a kosarát olyan erővel taszította fel hátul a szekérre, hogy recsegett, nyekkent, azt hittem, szétreped. Pokoli düh fogott el, és valamit nyögtem a mellettem álló felé, dadogva, hogy mi az, hát nem ment el Schulze? Drágh állt éppen mellettem és a csúcsfejű Inkey.

- Azt csak te szeretnéd! - mondta Inkey gúnyosan, szinte elégedett hangon.

Drágh hidegen vigyorgott. Ahogy jobban ránéztem, egészen megdöbbenve láttam, hogy ő is elégedett kárörömmel, magabiztosan és lenézéssel figyelni tehetetlen dühömet.

Később Matej és Kmetty Fidél egyenesen szembeszállt velem a hálóteremben. Fenyegetően szájaskodni kezdtek:

- Ne Schulze tiszthelyettes úrtól féltsd te a mi tekintélyünket!

- Jobb lesz, ha...!

De mások is, Szerafini, aki pedig a vonaton másként beszélt, Kalugyerszky, többen, túl hamar beletörődtek Schulzébe, majdnem a pártjára álltak, miután bizonyossá vált, hogy továbbra is a mi évfolyamunknál marad. Furcsa módon maguk Merényiék nem lelkesedtek annyira. Mufi káromkodott, Gereben Énok pedig kedvetlennek látszott. Szabó Gerzsonról, akinek az ábrázata mindig egykedvű volt, nem lehetett leolvasni semmit.

Pedig igazam volt, mert Schulze már az első héten megszégyenített bennünket a zászlóalj előtt. Ahogy levonultunk a gyakorlatra, mielőtt átvettük volna a századokat, valami nem tetszett neki, és hatszor-hétszer újra sorakoztatott bennünket ide-oda. Oszolj, futásban a felső fasorig! Sorakozó. Lógott a nyelvünk, rohantunk keresztbe-kasul, egymást akadályozva és fellökve. Végül, néhány feküdj után mehettünk az alsóévesekhez.

Porosan, lihegve, kivörösödve vettem át a rajomat. De csodálatosképpen Kmetty Mancinak is igaza lett: nem ártott a tekintélyünknek. A tizenkét emberem olyan fegyelmezett volt aznap, mint soha. A másodévesekhez voltam beosztva.

Medve is rajparancsnok volt a harmadik századnál. Az étteremben azonban egy asztalnál ültünk, pedig őt be kellett volna osztaniuk asztalfőnek valahová, mint a többi huszonnégy rangidős negyedévest. Én éppen kimaradtam, huszonhatodik voltam a rangsorban; Medve a tizennegyedik, s mégis velünk ült, az étterem felső végében, a negyedévesek egyik asztalánál, a zenekari emelvény tövében.

Fent az esztrádon is állt két asztal, egy a fal felől, egy az ablak felől. Merényiék éppen fölöttünk ültek. Szeptember vége felé kezdték újra bevezetni azt a szokásukat, hogy időnként elvegyék valamelyikünkől a reggelihez kapott fehér félcipőnk. Homola vagy a Varjú, olykor Merényi személyesen, áthajolt a fakorláton, és vaktában felkapta hol az egyik, hol a másik teríték mellől a félcipőt. Ez nagyon súlyos veszteség volt. A forró kávé vagy kakaó a friss fehér kenyérrel többet ért mindennél, nélküle azonban csak üres kis lötyty maradt. Nemsokára sikerült átülnünk Szeredyék asztalához, az ablak felőli oldalra.

Jól kiügyeskedtem a dolgot, sőt Medvét is áthoztam. A legtöbb asztalnál tizenegyen ültek, de volt, ahol tízen, sőt, mint éppen Szeredyéknél, ahol csak kilencen, mert az asztal vége a falhoz, azaz a széles bolthajtás beugró oszlopához volt tolva. Továbbá a mi hatodik negyedéves-asztalunk nem volt teljes, hárman-négyen, olykor hatan-heten ültek ott, mert folyton változott a számuk. A konyhaszemélyzet mindig arra törekedett, hogy ezt a csonka, úgynevezett „repülőasztal”-t feloszlassa, mert megnehezítette nekik a tálalást. No, de hát mindegy. Hosszadalmas volna elmagyarázni: mindenesetre az én érdemem volt, hogy át tudtunk kerülni Szeredyékhez. Élelmesség és némi erőszak kellett hozzá.

Szeredy ült az asztal végében. Neki lett volna a feladata, hogy a gurulókocsiról, esetleg egy kis tusakodás és néma közelharc árán, megkaparintsa az asztal számára a legnagyobb vagy legnagyobbnak vélt tálakat. A kocsival rendszerint minálunk álltak meg. Megfigyeltem azonban, hogy Szeredy sosem iparkodik eléggé. A szomszédos asztalok elhalászták előle a púposabb császármorzsás, rakott krumplis tálakat, a jobb képű húsokat.

Sokáig nem szóltam semmit. A nyár nem akart véget érni ebben az esztendőben. Futballoztunk délutánonként. Én a fedezetsorba kerültem, hoztam egy négyes labdát; Szeredyt beállították hátvédnek, de csak néha, mert finomkodott, ésszel akart játszani, nem lábbal, vagy mi a fene. A tanteremben egymás mellett ültünk már ősidők óta, a harmadik évfolyam kezdetétől. Az asztalnál mégis lassan gyűlt bennem a bosszúság Szeredy ellen, s amikor november vége felé egyszer a vacsoránál éles vita támadt, hogy ki-ki hány kanállal vehet a tésztából, kifakadtam. Álmatagnak, élnetetlennek és balféknek neveztem Szeredyt. Az igazság az volt, hogy utált részt venni minden marakodásban.

Elsápadt, és letette a villáját.

- Ezt most miért mondod? - kérdezte.

- Igen! - dühöngtem tovább. - Te vagy az oka. Nézd meg, mennyivel nagyobb tálat kapott Inkeyék asztala!

- Fogd be a szád! - mondta Szeredy sötét szemmel.

- Nem nagyobb! - szólt közbe Szeredy védelmében Laczkovics Sándor, miután hátranézett a válla fölött.

Medve is ellenem fordult váratlanul. Most már végképp dühbe jöttem. Mafláskodnak, és még nekik áll feljebb. A pimasz kis Inkey, láttam, röhög rajtunk. Megmondtam a véleményemet, elég kereken.

- Ide figyelj - mondta Szeredy végre, nagyon dühösen. - Kevesebbet ugrálj. Érted?

Értettem. Ne képzeljem, hogy fontos vagyok bárkinek, vagy jogom van bármihez. Halálosan összevesztünk.

Az asztal két pártra szakadt, és folytatta helyettünk a vitát. Végül ők is nagyon összevesztek. A nagy Laczkovics békét akart teremteni, de magára maradt. Bántott, hogy Medve ellenem pártolt.

Szeredyből hiányzott minden erőszakosság; irtózott beavatkozni mások dolgába; hiába volt a nagy testi ereje. Ezért haragudtam rá. Sokkal jobb bekk lehetett volna, ha egy kicsit célratörőbb. Múlt esztendőben kétszer már összevesztünk, de így még soha. Nem beszéltünk egymáshoz ettől fogva.

Rövid, csúnya veszekedésünk hevében olyat is mondtam neki, amit nem kellett volna. Kíméletlen igazságokat és igazságtalanságokat vágtam a fejéhez, s már másnap megbántam. Kár volt - gondoltam -, de hát most már így kell élnünk tovább. Csak azt nem tudtam elképzelni, hogyan? Jóformán Szeredyre volt alapítva az egész létezésem.

A bevonuláskor halálos rettegésben voltam, hogy sikerül-e újra egymás mellé kerülnünk a tanteremben. Sikerült. Ez mindig így van: semmi nem megy úgy, ahogy kellene, száz, ezer, tízezer vágyunk, reménykedésünk dugába dől: de az az egy, legfeljebb két legeslegfontosabb dolog, ami nélkül nem lenne élete az embernek, az végül mégis sikerül. Csak úgy mellékesen, természetesen. Hálára sem tart igényt a sors.

Később már nem is izgultam az ilyesmiért; tudtam, hogy ami alapfeltétel azért fölösleges aggodalmaskodni, ott nincs ellenem világi hatalom; hogy például festő leszek; ha el kell görbítenem a galaktika tengelyét, akkor is; és erőlködés nélkül keresztül fogok sétálni a tömör kőfalon, és megnyílik előttem a Vörös-tenger.

De hát egyelőre még nem voltam festő, csak a Heti Híradót rajzoltam Medvének. Jó helyem volt a tanteremben. Az ablaknál ültem, a harmadik sorban. Tőlem jobbra Szeredy, tőle jobbra Colalto. Vártam, hogy Medve szól majd az újság miatt. Elég szeszélyes időközökben jelentünk meg, két példányban; de már esedékes volt egy új szám, úgy éreztem. Eltelt a délelőtt, és Szeredyvel átnéztünk egymáson. Nem beszéltünk. Nagyon jól megvolt nélkülem, láttam. Tudtam is, hogy neki nincsen szüksége rám.

Franciadolgozat-írás volt a harmadik óra. Talán ebben az egyben hasznára voltam Szeredynek, mert eddig rólam nézte le mindig a dolgozatát. Most odébb farolt, és Colalto füzetéből írta ki, amit nem tudott. Rosszkedvű voltam.

Medve nem jött, nem szólt. Igaz, hogy ő is rosszkedvű volt. A délelőtti szünetben elkapta őt Schulze. De reggel sem beszélgettünk az étteremben; az asztal két pártja tartotta a haragot. Pedig próbáltam békíteni Medvét.

- Dögölj meg! - mondtam.

Se nem nevetett, se semmi.

Ilyen rohadt alak volt. Nem a szép szeméért békítettem, hanem azért, mert közeledett a december, és kezdeni akartuk a próbákat a házi Mikulás-esti kabaréra. Medve meg Zsoldos meg Laczkovics Sándor csinálták ezt. Szeredy hegedült is, játszott is. Meg Halász Petár. Nyugtalanított, hogy még a végén kihagynak belőle.

A kihallgatásszünetben Schulze elkapta Medvét valamiért. Meleg, napsütéses idő volt, köpeny nélkül jártunk. Délelőtt a kisebbik gyakorlótér volt a miénk, mint már a múlt évben is. A felső végénél oldalt farakások álltak, s azon túl tornaszerek. Nézelődtem, felsétáltam. A szünetekben tavasz óta fent verődtünk össze mindig Szeredyvel, Szabó Gerzsonnal, Laczkovics Sándorral súlyt dobálni. Még meg sem ettük a zsíros kenyerünket vagy délután a mézeset, valamelyikünk már hozta is a súlygolyót, diszkoszt, s dobálgattunk. Kítűzte az ember gallyal, pálcikával a dobását, mert versenyeztünk egymással. Szeredy a korláton lógott közben; csinált egy billenést, rágta tovább a kenyerét. Medve is csinálta velünk. Egész jól dobott; de inkább a magasugrómérceét szerette kihozni a farakások mögötti kis szertárkamrából, mert abban vert mindnyájunkat.

Medvét Schulze nyaggatta, lejjebb, egy padnál, a gesztenyefák alatt. „Mi ez? Ez dreck!” Piszkos volt a zubbonya, vagy fűző helyett feketére kent madzag volt a bakancsában. Mufi, a Varjú, Homola, még néhányan, körülállták őket. Schulze ordított, halkan gúnyolódott, megint ordított.

- Negyedéves növendék úr? Így áll oda a raja elé? Dreck! Megköszönik majd a bajtársai!

Felfelé sétáltam. Szeredyék csakugyan ott voltak a korlátnál, dobálgattak. Nem mentem oda. Elmentem a túlsó fasorig, s mire körbe, kerülővel visszajöttem, Schulze már eltűnt, és Medve sapka nélkül álldogált Homola előtt. Láttam, hogy mi folyik. Felelősségre vonták. Homola leejtett állal meredt rá, némán, s egyikük sem mozdult. Medvének a sapkáját már leverték a fejről, de nem hajolt utána. Az arcát nem láttam, háttal volt nekem, csak a Varjút láttam meg Matejt, Kmetty Mancit meg Burgert meg azt, hogy Homola hirtelen megmozdult, s a vita nyomatékául villámgyorsan pofon vágta Medvét.

Szünet után, az első órán Medve aztán rosszul felelt algebrából. Számtan helyett ősz óta algebrát tanultunk. Egy új őrnagy tanította. Dancsónak hívták, répavörös orrú vadember volt, olyan szigorú, hogy mukkanni sem lehetett az óráján. Osztogatta az elégteleneket, jéghidegen adott elő, jéghidegen vezényelt vigyázott a legcsekélyebb zajra, és hagyott állni bennünket tízpercekig. Medve különös módon az algebrába valósággal beleszeretett. Drágh, Bónis Feri meg ő értették csak. Mindenfelét meg tudott magyarázni az embernek, és lelkesen magyarázta. Dancsó őrnagy mégis azt hitte róla valahogyan, talán az ábrázatáról és a magatartásából ítélve, hogy nem sokat tudhat.

A táblánál kettesével feleltetett bennünket. Laczkovics Józsi kertelt, köntörfalazott, szemtelenül, amíg az őrnagy előrehajolva a táblára nem nézett.

- Üljön le!

Rossz volt, amit Laczkovics Józsi felírt; az őrnagy elkergette, aztán egy pillantást vetett Medve táblafelére, és intett:

- Maga is!

Orbán Elemért hívta ki, és letöröltette vele a táblát. „Elégtelen” - mondta hangosan, ahogy beírta, mert az osztálykönyvbe is beírták, és kihallgatásra kellett mennie, aki elégtelent kapott. Orbán letörölte Medve helyes eredményét. Medve nem tudott mit csinálni. A szünetben odajött hozzám.

- Add ide a könyvet.

Odaadtam. Szeredy felnézett, visszafordult. Medve már vitte is a könyvet.

Barna vászonkötésű könyv volt, januárban kaptam Júliától. Mindig vissza kellett hoznom szabadságról. Nem jelentett okvetlen békülést, hogy Medve most elkérte, mert többet volt nála, mint nálam. De azt jelentette, hogy három harmadév, több emberöltő és különböző történelmi korszakok óta élünk már így hármásban, Medve, a könyv meg én.

A kötése elpiszkolódott. Háború utáni, rossz papírra volt nyomva. Vaskos és komoly külsejének köszönhetette, hogy az ellenőrzéseken, razziákon mindig átcsúszott. Tulajdonképpen nem nekünk való könyv volt. Teljesen érthetetlen, hogy Júliát miféle sugallat vezérelte, amikor elküldte; de jellemző arra, hogy a szeretetnek milyen eszközök állnak rendelkezésére; mert ésszel, tapasztalattal, emberi tudással bajosan lehetett volna kiszámítani, hogy a föld növényi, állati, ásványi vagy ipari termékei közül semmi másra nincs akkora szükségünk, mint erre a félkilós tárgyra.

Se kép, se rajz nem volt az egész könyvben, csak száraz, szürke, nyomtatott szöveg. Az elején versek, aztán próza. Mutatványok különböző írók munkáiból, parányi színdarabok, kicsinyített regények. Csakhogy egy író írta valamennyit, mindenestől. Ahogy az ember olvasni kezdte a versek, prózai részletek komoly külsejű, unalmasnak látszó szövegét, villámcsapásra megváltozott a világ. Játék volt az egész könyv, szívdobogtató, ámulatos marhaskodás.

Hordoztuk magunkkal a hálóterembe, a gyakorlótérre, olvastuk együtt az árnyékszék ablakában, Szeredy is tudta betéve java részét, de igazában már inkább Medve tulajdona volt, mint az enyém. Réges-rég nem azért idéztük, ha idéztük, hogy ne vessünk, hanem az ellenálló, titkos hatalma miatt. Medve később csinált egy Szolgálati Szabályzat-paródiát, ami népszerű lett. Szabó Gerzson odaadta Merényiéknek is, s elismerően röhögtek rajta, Burger még le is másolta. Azután kezdtünk újságot szerkeszteni. Hagyták.

Medve elvitte a barna könyvet, komoran, ahogy szokta. Ez természetes volt; csüggedt pillanataiban kellett neki a könyv különös hatalma, amely melleleg világrészek és évszázadok kapuit nyitotta tágra, melleleg a humor mérhetetlen komolyságával és félisteni bátorságával állt az ember mellé, lényegében pedig nem jóakaratot és vigasztalást nyújtott, hanem erőt adott; szilárd, radioaktív magja cselekvő szakadatlansággal sugározta a titkot: hogy az élet mégis nagyszabású dolog.

Se a Heti Híradóról nem szólt semmit Medve, se a mikulási kabaré próbáiról. Elvitte a könyvet, belenézett, becsukta olvasatlanul, elrakta a fiókjába. Pedig Zsoldos már szervezte a zenekart. Úgy láttam, hogy erről beszéltek Szeredyvel. Fontos lett volna. Medve nem szólt, hát én sem szóltam.

Ebéd előtt sem szóltam, az étteremben. Az elsőévesek asztalai felé sodródtunk. Rossz irányban. Ránéztem Medvére önkéntelenül, hogy mi az, hová megy?

- Gyere - mondta.

- Apagyi? - kérdeztem.

- Ühüm.

Nem Apagyi érdekelt engem most, bár hallottam, hogy megint fellángolt körülötte a háborúság. De azért mentem Medvével. Meg kellett ezt nézni.

Merényiék majdnem mindnyájan az első századhoz voltak beosztva. Matej, Halász Péter, Kmetty Mancsi is. Az elsőévesekkel nehezebb volt bánni, mint a harmadévesekkel meg a másodévesekkel. Ezek a bundások nem tudtak semmit, be kellett törni őket, és Schulze gondosan megválogatta az odavaló embereket. Felelősségteljesebb és dicsőségesebb feladat volt rajparancsnoknak lenni az első századnál, mint szakaszparancsnoknak a harmadiknál. Éreztették is velünk, s ez még csak hagyján, de magam is éreztem, hogy ők az igaziak, a vérbeliek, mi pedig inkább amolyan bágyadt, botcsinálta rajparancsnokok vagyunk.

Sok bajuk volt az elsőévesekkel. De annyi eggyel sem, mint Apagyival. Igaz, hogy ez nem volt közönséges eset; se azelőtt, se azóta nem hallottam hasonlót. Elkésve vonult be, és megátalkodott engedetlensége hamarosan az egész intézetben kaján érdeklődést keltett.

Colalto figyelmeztetett rá először:

- Te, van itt egy bundás, a Kmetty asztalánál ül. Majd nézd meg.

Délben, mielőtt a napostiszt megérkezett volna, lesétáltam az étterem végébe. Apagyinak már híre terjedhetett, mert rajtam kívül egy csomó negyedéves tolongott a Mancsi asztala körül. Egy kis időbe telt, amíg tájékozódni tudtam. A gyűrű közepén egy pirospozsgás, kerek képű kis elsőéves ácsorgott, aki csak abban különbözött társaitól, hogy derűsen vigyorgott, s hogy hiába szólították, sem vigyázzba nem állt, sem nem teljesített semmiféle parancsot vagy vezényszót, csak szótlanul vonogatta a vállát, és igyekezett elfordulni.

- Apagyí!

- Apagyí!!

- Apagyí! - szólongatták.

„Hozzám!” „Vigyázz!” „Feküdj!” „Apagyí!” - hiába. Apagyí a füle botját se mozdította. Vigyorgott rendületlenül, noha unhatta már a nyaggatást.

- Hagyjátok - mondta Kmetty Mancsi. Szentelen, csinos, üde leányarcát még nem láttam soha ilyen kényszeredettnek.

Mi azonban nem győztünk betelni a dologgal. Csiklandozta az ember torkát a nevetés. Ragyogó képpel néztem össze Laczkovics Sándorral.

- Ilyen még nem volt!

„A nagymamáját neki!” - dűnnyögte Laczkovics vontatott hangján.

- Majd én, majd én - mondta Halász Péter előrefurakodva. Apagyíhoz lépett, és baráti hangon kezdett neki magyarázni: - Figyelj rám, majd én elmondom neked. Csak ezt tanuld meg. Ha megszólítanak, vigyázzba állsz, így. Érted? Egyszerű ez, kisöreg.

Türelmes jóindulattal beszélt hozzá, s váratlanul csakugyan elért annyit, hogy Apagyí megszólaljon.

- Cc! Aaa! - mondta fitymálva.

Elnyújtott indulatszó vagy inkább indulathang volt az egész, mégis megtört Apagyí némasága.

- Ne félj hát - folytatta Halász Péter. - Tudod, amit egy tiszt úr vagy egy negyedéves parancsol, azt meg kell csinálnod, kisöreg.

- Hát! Hogyne! - mondta Apagyi felnevetve. - Nem teszel bolonddát!

Körülötte mindenki őt figyelte, csend volt, s ebben a csendben elég furcsán, szinte valószínűtlenül rebbent fel a kimondott mondata, zárt a-betűivel, paraszti tájszólásával; mert Apagyi a leggarázdább népszínműkiejtéssel beszélt, amint egyszerre kiderült. „Haaat! Honne!” - így hangzott valahogyan.

Halász Péter nem nevetett, hanem iparkodott szelíden tovább magyarázni a gyerekeknek, most már a fél fülét is megfogta hozzá, hogy jobban figyeljen. Ezt azonban talán némi rosszindulattal, olyan határozottsággal csinálta, hogy Apagyi felkiáltott, és igyekezett kitépni magát Petár kezéből. A fülét persze nem bírta kiszabadítani; Halász Péter nem engedte el, csak szájon vágta. Apagyi még jobban kezdett bömbölni, s anélkül hogy észrevettük volna, honnét szedte elő, egyszerre a kezébe került egy nyitott bugylibicska. Most lépett be a napostiszt, és vigyáztt vezényeltek.

Sikerült visszacsúsznom az asztalomhoz, s már csak messziről láttam, amint ima után a tiszt odalépett Apagyihoz. Valamit kezdett mondani neki, s hirtelen elharapta a mondatát, és rámeredt az újoncra. Apagyi ugyanis szétvetett lábakkal állt előtte, és nyugodtan fordítgatta a fejét jobbra-balra, mintha keresne valakit. A tiszt segélykérő pillantást vetett hátra; a tiszthelyettes nyomban hozzálépett, s halkán jelentett neki valamit, aztán a kérdésre megint valamit. Egy percig szótlánul nézték Apagyit.

- Menjen a helyére - mondta végül a tiszt, és hátat fordított neki. Sétálni kezdtek az étterem felső vége felé. Apagyi tanácstalanul álldogált a középben, magára hagyva, mert mindenki ült már; nyakszegélye elől is, hátul is kiállt a rendkívül bő gallérjából; a zubbonya ujjja majdnem eltakarta a keze fejét, lógott a válla, lógott a nadrágja, rá-rátaposott a sarkával.

Később láttam néha, hogy megy ő is a szakaszával ide-oda. Lomposan járt, nem igyekezett lépést tartani. Láttam, hogy elmondja a többiekkel az imát az étteremben, de anélkül, hogy vigyázba állna. Egy reggel pedig azt láttam, hogy a büntető guggolásból egy idő múlva felemelkedik, kiválik a sorból, és saját elhatározásából félreáll, mint aki megelégedte a lábizmaiban tüzelő fájdalmat. Kmetty egy árva szót sem szólt, mintha Apagyi a világon sem volna; vezényelt tovább, sápadtan az idegességtől.

Az elsőévesek persze verték, rúgták, gyötörték Apagyit. Piszkálták, ingerelték, de minden ürügy nélkül is el-elgáncsolták, kiütötték kezéből a poharát, vagy ha a tiszthelyettesük nem volt bent a hálóteremben, rárohantak, és bepréselték az éjjeliszekrényébe, felrakták a kályha tetejére. Apagyi hamarosan rájött, hogy maga-magának kell védekeznie; ámbár egyébként is, kezdettől fogva ellenségesen állt szemben a felnőtt előljáróival. Előszedte a bicskáját, és védekezni kezdett.

A nyitott bicska lehűtötte az elsőévesek nagy támadókedvét. Néhány napig Apagyi kiment a divatból, megunták. Nem nyúltak hozzá, csak gúnyosan figyelték, ha valamelyik tiszthelyettes foglalkozott vele, és igyekezett megtörni csökönyös értetlenségét, próbált áthatolni nyilvánvaló tompaelméjűségén. Apagyinak visszatért kerek, piros képére a derűs mosolygás. Mosolyogva álldogált Kovách Garibaldi előtt is, aki egy délután, mialatt az északi gyakorlótéren folyt a gyakorlatozás, maga elé vezettette a fiút.

Mondott neki egy-két biztató szót, aztán megkérdezte:

- A szüleidnek se engedelmeskedtél odahaza?

Apagyi vállat vont.

- Idesanyám meghótt - mondta.

- Hát az édesapádnak? Szót fogadtál-e? - kérdezte az ezredes.

- Annak igen - mondta az újonc vigyorogva.

- No látod. Hát majd nekünk is szót fogadsz te, meglátod.

- Maguknak nem! - kiáltott fel Apagyi jókedvűen.

Így beszélt a tisztekkel. Semmi „Ezredes úr, alázatosan jelentem!” - egyszerűen magázta Kovách Garibaldit. Egyszóval pokoli ember volt Apagyi, hátborzongató. Mentem hát megnézni, hogy mi van vele, mi lesz vele, bár inkább Medve érdekelt.

A kis Laczkovics is ott volt már, Szabó Gerzson is, mások is. Kmetty dühösen sziszegte Bónis Feri felé: „Menjetek innen, menjetek innen...” Apagyi az ablakfülke sarkában, háttal, egészen a faburkolathoz lapult, kezében a bugylibicskáját szorongatta. Nem lehetett megközelíteni. Teljesen fel volt dülva az arca. Már azt sem állta, ha hozzáérnek. Süket volt, néma volt. Az elsőévesek valami újabb csúfnevet kiabáltak feléje, viháncoltak, alig fértek a bőrükbe. Újabban ebédnél kitalálták, hogy egy-egy kanál forró levest csurgassanak a nyakába, a bő gallérjába. Kmetty Mancit lehordta őket, vigyázzba állította a fél asztalt, de hiába. Apagyi többé nem volt hajlandó beülni a helyére.

Drágh lépett oda hozzánk, és fojtott hangon ránk szólt, hogy menjünk vissza az asztalunkhoz. Magammal húztam Medvét, nehogy feleselni kezdjen Drághgal, aminek úgyis meghátrálás lett volna a vége.

- Höhö - mondtam -, a Mancit ezzel jól bevásárolt.

Medve is nevetni kezdett, boldog kárörömmel, Kmetty Mancin. De aztán rám nézett egy pillanatra:

- Mi lesz ebből?

Inkább csak mondta maga elé, mint kérdezte. Vállat vontam. Kovách Garibaldi jóslata be fog teljesedni - gondoltam. Majd megtörik Apagyi is. Röhögtünk, de elég nyomasztó látvány volt, ahogy ott állt, mint egy béka, a falhoz lapulva, és reszketett kezében a bicska. Aztán elfelejtettem Apagyit, mert az asztalnál megint nem beszéltünk egymáshoz. Szeredy elfordult, ahogy leültem melléje. Gulyásleves volt ebédre és mákos metélt.

9

A tanteremben már nem is szívesen ültem a helyemen. Csöngetésig, az utolsó percig máshol lődörögtem. Franciaóra előtt megint Palugyayhoz mentem át. Szerettem vele beszélgetni. Az apja orvostanár volt, az anyja pedig egy jól ismert színésznő. Komolyságában mindig volt valami kellemes könnyedség. Nem örült neki, hogy a nyakára járok; ő nem szeretett velem beszélgetni, mert már tudta, hogy a végén mindig pórul jár. Felütöttem az állát, vagy lenyomtam a földre, vagy elszedtem a csontkeretes szemüvegét. Jólesett társalogni vele szabadságos témákról, de a vékonycsontú nagyvilágisága szinte megkövetelte, hogy befejezésül minél durvább humorral billentsem helyre az egyensúlyt. Oktató célzattal.

Palugyay nem tehetett ellenem semmit. Még így is megérte neki. Sokszor letepertem, s rátérdeelve a két karjára, gyötörtem az izmait, hogy fejlesszem: de hát velem mégiscsak jobban járt, mint Zámencsik vagy Orbán Elemér fájdalomtalan barátságával. Ősz óta azonban lázadozott ez ellen. Ordított.

- Hát ne fejlesszem a karizmaidat? - kérdeztem.

- Eressz el!

Azt nem tehettem, de igyekeztem rábeszélni, hogy ne tartsa parlaginak a szellemességemet.

- Parlagi vagy nem parlagi? - kérdeztem.

Csak akkor engedtem el, amikor beismerte, hogy nem parlagi. Orbánnal ő sem akart beszélgetni. Csakó viszont, a maga hebehurgya módján szeptemberben barátságot kötött vele, és nem is gyötörte soha, ahogy én. Palugyay tehát lázadozott. De Szeredy miatt most olyan rosszkedvű voltam, hogy nem is bántottam.

Vadászatról mesélt Palugyay. Nagyszerű dolognak tartotta. Korán kelni, ácsorogni türelmesen. Apjáék elvitték néha. Leintettem:

- Marhaság.

Azt akartam, hogy inkább a balatoni vitorlásukról meséljen. Igazában az se érdekelt. Szinte nyomorúságosan éreztem magam Szeredy miatt.

A csúcsfejű Inkey elég kíméletlen, pimasz kölyök volt. Merényiék talpnyaló, külső köréhez tartozott, Matej, Szerafini, Kmetty meg Kappéter, Kalugyerszky társaságához. Éppen olyan magabiztos és hidegen fölényes volt, mint a többiek. Szeredy úgy megrúghatta volna, hogy éhen hal a levegőben, és éppen ő, Szeredy tehetne volna meg, jóformán egyedül. Ehelyett kitért neki, finoman udvariaskodott vele. Egy percig sem éreztem azt, hogy nem volt igazam; de mégsem kellett volna ugrálnom.

Rá voltam utalva Szeredyre. Nagyon megszoktam már. Száz meg száz közös dolgunk volt; egyebem nem is nagyon. Aztán meg, ő elfogadott. Rég megtanultam már, hogy itt nem nagyon lehet ugrálni, azaz mozgolódní, nevetni, sírni, haragomat vagy jókedvemet szabadjára engedni. Ehhez más hőmérséklet kell. Sokáig úgy látszott, hogy egyáltalán élni is csak a szeretet éghajlata alatt lehet. Megbénultunk, moccanni is alig lehetett, nemhogy nyújtózkodni, kedvünk, vágyaink mozdulatait követni, akár jelezve csupán. Aztán mégis, leesett a hó, kirajzolódott a jéghideg világ némely kontúrja. Megtanultunk élni a tájban és egymagunkban a többiek közt. Eltűrték egy-egy lélegzetvételt. Szeredynek köszönhettem a lélegzési technikámat jórészt. És tudomásul vett, elfogadott. Mégis vele kezdtem el ugrálni, akinek a jóvóltából egyáltalán lehetővé vált, hogy megfeledkezsem arról, amit rég megtanultam: hogy nem lehet ugrálni.

Júliával valaha ugrálhattam. Szerettük egymást. Ezt itt nem játszottuk. Ezt a kényes, szép, fényűző, komolytalan civil dolgot mi nem játszhattuk. Érdekeink több rétege kötött össze bennünket Szeredyvel, sőt, talán létérdekem, mert hajszálgököreink sajnos nagyon is valóságosan össze voltak fonódva, s ehhez nem kellett szeretnünk egymást. Erről nem volt szó. Ami azt illeti, Júlia szeretetére is úgy gondoltam, kételyeimet félretéve, hogy nem akartam végiggondolni mindenestül; mert meg akartam őrizni magamnak. Tudtam, hogy a színészkedésnek egy fajtája; kedves és halálosan fontos színészkedés; hiteles, még hitelesebb, igazán átélt fokozat: hűségesen eljátszunk egy érzést önmagunknak és a másiknak; azonban kedvező feltételek kellene hozzá. Mozgási szabadság, viszonylagos függetlenség, anyagi és erkölcsi lehetőségek; levegő, amit nem egymás elől szívunk el; egyszóval, hiába, némi kis

hatalom, amit nem egymás rovására szereztünk meg. Nem akartam arra gondolni, hogy mások, milliók kirekesztésével szeretjük egymást Júliával; Halász Petárral is tüntetően kedves volt, mégis mindig belém szúrt egy bántó érzés, hogy Petárt nem szereti úgy, mint engem. Még kevésbé gondoltam végig, hogy mi lenne, ha Júlia itt volna valahogyan közöttünk. Istentelenség ilyesmit végiggondolni. Megengedhetetlen, obszcén dolognak éreztem elrontani - még gondolatban is - a civileknek ezt az alapjában véve jó szándékú játékát, különösen, ha nem tudok helyette egy nagyobb vagy másféle játékot adni nekik. Mi persze nem játszhattuk ezt. Amit kezdtünk volna játszani Szeredyvel, azt pedig jól elrontottam.

- Marhaság!

Palugyaynak feleltem ezt, mert kérdezett valamit tőlem. A dirkről beszélt, és hogy fent volt a második szálingon. Megijedt egy kicsit a hangomtól, láttam. Én azért voltam dühös Szeredyre, hogy olyan semleges, óvatos, béketűrő ember. Több hasznom lett volna belőle, ha egy kicsit a sarkára áll és odavág néha. De hát most, hogy örökre összevesztünk, már úgylis mindegy volt, és furcsa módon már nem is haragudtam rá, hogy olyan, amilyen.

- Mi az a dirk? - mondtam Palugyaynak, aki elhallgatott.

Magyarázni kezdte. Csöngettek. Legyintettem, de nem bántottam, rosszkedvűen visszamentem a helyemre.

Menotti volt a századparancsnokunk is már tavaly óta. Jól jártunk vele a kopasz alezredes helyett. A kihallgatáson civilizált hangon dorgálta meg az embert, s végül bedúlt mindig a saját választékos modorának, és nevetségesen enyhe büntetéseket szabott ki. Szerettem a franciaórákat, a könyveket is, Menottit is. Kiosztotta a dolgozatfüzeteket.

Ahogy hátraadogatták, az enyémet elcserélték Szeredyével. Vissza kellett cserélnünk. Összenéztünk egy pillanatra. Szeredy szemében megcsillant valami. Haboztam.

- Ereklýe?? - mondtá Szeredy.

- Marha, Balambér - morogtam vissza kitérően, de boldogan.

- A teremburáját - súgta.

- Ezer kartács és bomba.

Végtelenül megkönnyebbültem. Balambér, Szaniszló: mindenféle hülye naptári neveket adtunk egymásnak valaha, jókedvünkben; és a megszokott trágárságok helyett avatag, irodalmias káromkodásokat használtunk tréfából. Hosszú másfél nap után tehát ő is megunta a haragot.

Titokban kellett tartanunk, hogy kibékültünk, mert az asztalnál a két párt, akik miattunk veszttek össze, még mindig nemigen beszélgetett egymással. Komor képet vágtunk, és rúgtuk egymást az asztal alatt. Szeredy egyik legpokolibb képessége az volt, hogy vissza tudta tartani a nevetését. Az ebéd végén mégis kiderült a dolog, amikor Zsoldos odajött a próbákat megbeszélni. Azt hittem, Medve dühös lesz ránk. De csak rám nézett, aztán Szeredyre, és felszabadultan nevetett. Csupa lelkesedés volt a kabaré miatt; tervei voltak, új ötletei.

Nagyszabású előadásra készültünk. Halász Petár a raktárból valahogyan szerzett civil ruhadarabokat. Medvének Szeredyvel volt egy páros jelenete. A nagy Laczkovics új dalszövegeket hozott. Délután is tanácskoztunk, este pedig az én ágyamnál ültünk össze. Ezek a próbák voltak a fontosak igazában. Még több mint egy hetünk volt, de tárgyaltunk, próbáltunk egész nap a tanteremben, étteremben, hálótérben.

Szeredy rögtönzött, Medve is rögtönzött, mindenki egyszerre beszélt, tervezett, előadott, javasolt, Zsoldos a másik ágyon törökülésben muzsikált, szünet nélkül fújta szájharmonikáján a „Katóka légy a babám”-ot az „Éjjel az omnibusz tetején”-t. Laczkovics Sándor Szeredy hegedűjén hamisan kísérté néha, Laczkovics Józsika pedig most nekünk cikkelt az ajtóban, hogy jön-e Bognár. Ugyanis Merényiék jóváhagyták a házikabarét. Burger és Szabó Gerzson majdnem mindig odaült hallgatni a próbáinkat, Merényi is sokszor. Mufi szerepelt az előadásban.

A komoly versek és meghatóan érzelmes dalok elferdített szövegein nem lehetett nem röhögniük. De a próbákon jórészt inkább csak egymást mulattattuk, ahelyett hogy az előadásra készültünk volna. Medvének ugyan volt műsorterve, vázlata. De ő is felelőtlenül bolondozott; a franciatankönyvünk egyik „anekdotá”-ját ajánlotta, hogy vegyük be mint jó viccet: „Fénelonnak egy tűzvész alkalmával odaveszett az egész könyvtára. Jobb szeretem, mondta, hogy a könyveim égtek el, mint egy szegény család kunyhója.”

- No? - nézett ránk Medve. - Nem értitek?

S azzal megismételte: „Jobb szeretem, hihi, jegyezte meg a szellemes francia, hogy a könyveim égtek el, hihi, hihi!...” Pukkadozva nevetett, és harmadszor is megismételte volna ezt a hülyeséget, ha Szeredy közbe nem vág a franciakönyvünk másik anekdotájával: „Toto, alszol? - Miért? - Adj kölcsön tíz frankot. - Toto: Akkor alszom!”

- Menotti százados úrban az a jó - mondta Szeredy -, hogy mindent megmagyaráz. „Toto, alszol? Figyeljünk a kérdő mód szórendjére. Miért? Adj kölcsön tíz frankot. Felszólító mód. Toto: Akkor alszom. Mert ugyebár, hehehe, amikor arról van szó, hogy adjon kölcsön a barátjának, akkor bezzeg mindjárt alszik, jóllehet az imént még ébren volt, kérem!”

Olyan jól utánozta Menottit, hogy Burger hanyatt vetette magát az ágyon a röhögéstől. Medve lecsapott Szeredyre: „Ezt tényleg be vesszük! Csinálsz egy számot: Menotti megmagyarázza a vicceket!” Zsoldos álmélkodásában időnként egészen lehalkította a zenekíséretét. Láttam, hogy a Varjú a túlsó ágyson régóta figyel bennünket.

Merényi nem szólt közbe a próbákon, nagyokat nevetett. A Varjú messzebből nézte csak néha, s inkább gyanakvó volt a pillantása, de semmit sem tehetett. Mégis folyton körözött, sandítgatott felénk, vagy megállt, és nyíltan figyelte, amit csinálunk. Ügyet sem vettem rá. A kis Laczkovics azonban cikkelt, szétugrott gyorsan a társaság.

Bognár tiszthelyettes káromkodva terelgetett be maga előtt valakit, s a mosdóajtónál megállította Zsoldost, aki arra akarta megkerülni az ágy sorokat. Lehordta.

- Mit csinált mostanáig?

Zsoldos még fel volt öltözve. Kezdett magyarázni valamit vaktában, szokása szerint.

- Tiszthelyettes úr alázatosan jelentem, a kimenőköpenyem bélése felfeslett, és azért mentem oda...

Bognár beleordított a bonyolult hazudozásba, és két kézzel földhöz csapta a nagy kék lajstromkönyvet, amit eddig a hónap alatt tartott. Zsoldos felemelte. Mire Bognár felénk fordult, már rég le voltunk vetkőzve.

Takarodó előtt beszólt Bognárért az egyik felügyelőtársa, az elsőévesek tiszthelyettese. Izgatottnak látszott. Utánuk lopódkodtunk a folyosóra jó néhányan.

Az elsőévesek hálóterméből, a folyosó másik szárnyán, zaj hallatszott. Zavaros hangok. Dermedt csend lett, aztán megint kiáltások, lábdobogás. Meglapultunk az ajtómélyedésekben és a két fölfelé vezető lépcsőszárnyban. Mellettem Szeredy és Szabó Gerzson guggolt. Halász Péter is odaérkezett. Néhány perc telt el, aztán kinyílt az ajtó, és kénytelenek voltunk hátrább húzódni.

Csak annyit láttam, hogy a két altiszt jön kifelé, hátrálva, s a nyomukban három elsőéves cipel valamit. A folyosón félhomály volt, a lépcsőkön sötétség; a második század irodájával szemben égett egy körte. Lélegzetünket visszafojtva lapultunk a széles kőkorlát mögött, ingben, alsónadrágban.

Ahogy a lámpakörte alá értek, megismertem, mit cipelnek. Apagyi volt. Egy köpenybe volt beburkolva; elhaladt a fény alatt két meztelen lába feje, azután a lelógó ülepe. Ketten fogták a két hóna alatt, egy a térdeit karolta át. Feje félrebillent a vállán, szeme csukva volt, s a homlokán és az arcán feketén csillant meg a csepergő, vastag vér.

Halász Péter, aki mellettem térdelt, később azt állította, hogy féltényérnyi helyen ki volt tépve a haja, azaz hiányzott a bőr a fejről; én azonban ezt nem láttam.

- Gondolod, hogy meghalt?

- Biztosan.

- Hát persze! Láttam.

- Frászt.

- Kampec.

Szelíd, késő őszi éjszaka volt. Tisztán hallatszott a távoli vonatfütyülés, amint végigszáll a nagy parkon; az árnyékszék ablakából kémleltük a sötétséget odalent, hasztalanul. Szeredy kitalált valami új bohóckodást Halász Petárral, még amikor a lépcsőkorlát mögött lapultunk; ezt a műsorszámot aztán úgy emlegettük, hogy „tudod, amit Apagyi halálakor csináltak”. Mindez túlzás volt.

Apagyit nem verték agyon az elsőévesek; csak nekimentek, és a nagy handabandában megsebezték, talán véletlenül, a saját bugylibicskájával. Harmadnap néhányan látták őt bekötözött fejjel távozni. Egy fekete posztóruhás, bajuszos öregemberrel lépegetett kézen fogva kifelé a főallén, civil ruhában, ahogyan Colalto mesélte.

10

Furcsa december kezdődött. Se hó, se eső; az első órán reggel még égett a villany, és negyed ötkor már lement a nap: de addig sütött, kivilágította az épület homlokzatát, a park maradék lombjait, szelíden melengette a rozsdásszínű délutánokat a gyakorlótér fölött. Ingujjban futballoztunk.

A korai esték hosszúra nyúltak a tanteremben. A kályhában égett a tűz, egy-két felső ablakot nyitva hagyunk; akárcsak a hálóteremben. Folytak a próbák. Minduntalan összeültünk hatan-heten, s bár a nagy Laczkovicsot kihallgatásra rendelték egyszer, Zsoldos algebrából kifogott egy elégtelent, s nekem is volt többféle bajom - Schulze elkobozta a keresztretjvényűjságjaimat, hiányzott egy nyakszegélyem -, mégis mámorosan jártunk-keltünk egész nap, a színház-csinálás lámpalázás csodáját hordoztuk.

Medve persze lent a gyakorlótéren is erről akart tanácskozni. De ha Merényi intett a fejével, vagy már előbb is, ha láttam, hogy Homola vagy Halász Petár hozza a hóna alatt a labdát, mennem kellett futballozni. Szeredyt már kitették a csapatból. Senkinek sem volt biztos a helye, persze Merényiéket nem számítva. Én elég önzetlen játékos voltam, Burgerral olajosan tudtunk passzolni egymásnak, volt egy jó testcselem, és mindig éreztem, hogy ki hol áll. Mufi körülbelül a legjobb játékosunk. De most valami baj volt vele.

A Varjú szaglászott körülötte már napok óta. Mufi először közönyösen lerázta magáról; neki is volt akkora súlya, mint a Varjúnak, ha ugyan nem több. De mindenképpen a Merényiék sérthetetlen, legbelsőbb köréhez tartozott. Nem is ismerte az óvatosságot. Soha nem volt rá szükségük, nekik ötüknék. Újabban elterjedt mindenféle üzletezés; cserebere, még pénz is forgott, de főképp áru; zsíros kenyér volt a legnemesebb valuta és az alapja minden átszámitásnak. Gombfesték, 3B-s ceruza, könyv, rádióalkatrész; reggeli cipő, bukta, csokoládé, alma. Tíz ficcs, húsz ficcs: az árfolyamok változtak szabadság előtt és szabadság után, a készpénz értéke is. Mufi Halász Petárral és Kmetty Mancival valamilyen közös vállalkozásba kezdett. Közvetítő kereskedelmet űztek; fűzetük volt; feltalálták a börsét; adtak-vettek.

Nyilvánvaló volt, hogy a konzorcium mérlege aktív: láttuk délelőttönként, hogy a bonyolult elszámolások után majdnem mindig dupla tízóraít esznek. A Varjú ebbe piszkált bele. Mufi egy darabig nevette a dolgot, aztán lassan kezdett ideges lenni. Figyelmetlenül futballozott, azt vettem észre. De a próbákön elfelejtette a Varjút, és teljes odaadással bohóckodott Halász Petárral.

Szombaton, az előadás napján, a délelőtti szünetben észre kellettennem, bár nem nagyon törődtem velük, hogy valami furcsa dolog folyik. Merényi a Varjúval és Halász Petárral tárgyalt, Homola is odament hozzájuk, aztán odahívták Kmetty Mancit. Petárnak kicsit kivörösödött a füle, és láttam a nyaktartásán, hogy nyilván megint valamiféle gyáva kis aljasságot követett el. Hármán, Merényi, Homola és a Varjú, közrefogták Mufit, kikutatták a tanszerládáját, s végül Merényi magához vette a titkos üzleti naplójukat. Láttam később, hogy a Varjúval közösen tanulmányozza. Nem értettem pontosan, hogy mi történik; hiszen Mufiék vállalkozása nyíltan folyt; csupán a jegyzeteiket dugdosták. Később derült ki, hogy Merényi és a Varjú egyszerűen átvette az egész üzletet.

Aznap este az előadásunknak egyébként, váratlan körülmények folytán, sokkal nagyobb sikere lett, mint bárki is képzelhette volna. Engedélyt kaptunk rá, hogy levigyük a hálótéremből az altiszti fülke ide-oda húzogatható körfüggönyét. Ezzel a függönnyel, továbbá ágytakarókkal teljesen elválasztottuk a tanterem hátsó részét színpadnak. Halász Petár Menotti százados engedélyével szerzett a raktárból civil ruhaneműt, többek közt egy kockás utazósapkát, amihez Medve aztán írt egy Sherlock Holmes-jelenetet. Ennélfogva azonban a tisztek tudtak a dologról. December ötödikén Borsa szülei érkeztek meg látogatóba, és délután, tíz perccel a kabaré kezdete előtt, megtudtuk a döbbenetes hírt, hogy Kovách Garibaldi behozza őket; Menottival, Marcell Karcsival együtt valamennyien végig akarják nézni az előadást.

Az egész műsor, elejétől végéig, vaskos, egyértelmű trágárságokból állt. Soha még nem fordult elő, hogy az ilyen házikabaréra valaki bejött volna. Pillanatok alatt felfordult minden. A függöny mögött Medve és Szeredy tébolyult gyorsasággal új, elmondható szövegeket gyártottak. Ráadásul leszakadt a függöny; mindenki a szekrényeket tologatta. Megérkeztek Kovách Garibaldiék, jóakaratóan mosolyogva letelepedtek az első sorban, s lassan abbahagyták a beszélgetést, megadóan várakoztak. A zenekar játszott, hogy húzza az időt. Zsoldos kürtölt, szájharmonikája helyett, ami szerencsétlen gondolat volt; irgalmatlan, visító, vijjogó hamis hangokat fogott. Lázás lidércnyomás volt az előadás kezdete.

A folytatása másként alakult. Az eredeti műsorunkat már amúgy is ismerte mindenki az unalomig, egy hete mást sem hallottak. Most feszülten figyeltek, felvillanyozva élvezték a helyzetet. A pusztai megjelenésünk, arckifejezésünk visszafojthatatlan nevetést váltott ki. A jelmezek is. Kétségbeesett rögtönzéseinknek, a sete-suta laposságoknak mindent elsöprő hatása volt, és a terem hangulata, bár nem értették, lassan átragadt a vendégekre is, a tisztek, Borsa szülei mosolyogtak, nevettek; s végül átragadt ránk is, az előadás, mielőtt éppen véget ért volna, váratlanul javulni kezdett.

Amikor az ezredes, a tisztek, a vendégek végre elmentek, lebontottuk ugyan a színpadot, és visszarendeztük a tantermet, de a kabaré ezzel nem fejeződött be. Sőt, állandósult. Zsoldosék dzsesszbendje hátul, a színpad romjai közt egyenletesen működött. A kürt nem vált be; így, zárt helyiségben egy kicsit tébolyító volt a harsogása; Laczkovics Józsika dobolt, Szeredy hegedült, Zsoldos hol Formes gitárján bendzsózott, hol pedig visszatért a szájharmonikához. Tudták az új számokat; a „Jává”-t, az „Omnibusz tetején”-t, a „Katóká”-t: „I wan to be happy”, és játszották az ősrégi medvetáncot is.

*Már mindenki így csinál,
Úgy csinál,
Így csinál...*

Mufi tanszerládája nyitva állt. A Varjú ült előtte, és turkált benne. Merényi hidegen, leeresztett szempillával, rezzenéstelen arccal várakozott. Tovább nyomoztak. Mufi néha mondott nekik valamit, néha próbált vigyorogni, de nem feleltek. Kmetty is ott állt; tőle időnként kérdeztek valamit. Halász Pétert elküldték. Előbb hátrament Zsoldosékhoz, aztán láttam, hogy leült a helyére. Nem nézett fel, rágta tovább a diót.

Medve úgy tett, mintha nem venné észre mindezt. Ámbár, azt hiszem, csakugyan nem látta. Beült mellém Szeredy helyére, és Colalto hiányjegyzék-gyűjteményét tanulmányozta. Diót rágott. Drágh az előttünk levő sorban sakkozott Jaks Kálmánnal, ők is diót rágtak. Én is, Colalto is. Mindenki diót rágott, csak Merényiék nem, meg Zsoldos se, aki szájharmonikázott, és Palugyay se, ő nem tudom, miért. Kiosztottak egy fél zsák diót, fejenként két almát és pár szem szaloncukrot, mikulásra. A cukrot és az almát rögtön megettük, s most a diót tördöste mindenki. A kis Laczkovics is, aki dobolt hátul, Mufi is, Kmetty is. Szabó Gerzson is.

Kétszer Szabó Gerzson felé néztem, de nem vett észre. Pedig ez neki is baj volt; még Burgernak is. A fejlemények Mufi körül. A Varjú-Homola-szárny megerősödését jelenthette. Kmetty Mancsi Homoláékhoz tartozott, s úgy láttam, őt nem azonosítják Mufival. Nekem is baj volt, Medvének is. De Medve mintha semmit sem vett volna észre. Beült mellém, mert Szeredy hátul muzsikált, hozta a nagy, kockás füzetét, aztán Colalto gyűjteménye elvonta a figyelmét, mert mindenre kíváncsi volt mindig, s előbb inkább azt nézte át.

Colalto az utóbbi időben már unta a gyűjteményét kissé, pedig éppen most kezdett érdekessé válni, mióta teljesebb lett. Csoportosította a leleteit intézetek szerint: Sankt Pölten, Kismarton, Kőszeg, Bécsújhely, Sopron, Morva-Fehértemplom. Főképp a régiségeket vadászta. Meg tudta mondani, hogy melyik évben ki tanította a különböző tárgyakat, kik voltak a növendékek. Hogy Amadeus Krause például mettől meddig volt növendéke az intézetnek. Vagy Szelepcsényi Gábor. Voltak „Oberstleutnant Laube” aláírásai lila tintával - 1897-ből -, zöld tintával 1895-ből -, sőt egy lila tintaceruzás is, 1890-ből. Megszerezte Hlavaty növendék egyik hiányjegyzékét 1909-ből, akiről csak annyit tudunk, hogy bele volt vésve a neve a fizikaterem emeletes, legfelső padjába. Valakinek a ronggyá nyűtt térképatlaszából kibányásztta az egykori földrajztanár és az egykori növendék nevével együtt a Mangelzett német

szövegét is: „A térképfüzet új és sértetlen.” Egybevetette a könyvbe belefirkált őskori megjegyzések és a hiányjegyzékek kézírását. „Fulladj meg, szőrös kaméleon” - ez állt a német szótárban, és Medvének magyarázta, hogy egy Szlamka Péter nevű harmadéves írta be az 1900-1901-es tanév folyamán.

Én éppen bökdösni kezdtem Medvét, és nem értettem, hogy miért fordul felém ezzel a szóval nyájasan:

- Fulladj meg, szőrös kaméleon.

- Mi? Micsoda?

Colalto azonban húzogatta Medve zubbonya ujját, még valamit meg akart mutatni neki a szótárban.

- És nézd - magyarázta komoly arccal, de minden nagyképűség nélkül -, ez is ugyanaz az írás: „Lepanto”...

- Medve - mondtam halkán. - Ide figyelj.

Már Matej és Szerafini Gyula is ott állt Mufi asztalánál. Gyanúsán elégedett volt az arcuk. Burgert szerettem volna inkább ott látni, s még inkább Szabó Gerzsont. De őket Merényi nem vonta be, sőt Gerebent sem. Óvakodtak beavatkozni persze, s ezt nagyon okosan tették, mint utólag magam is beláttam. De egyelőre csak az vált egyre világosabbá, hogy a Varjúnak sikerült valami. Ráadásul Mufi egy pillanatra elvesztette a nyugalmát, s amitől féltem, majdnem bekövetkezett. Nekiugrott a Varjúnak, le akarta taszítani a székéről, odább is nyomta, Merényi azonban abban a másodpercben elkapta a karját. Mufi gyorsan vigyorogni kezdett. Egyéb jóformán nem történt. Mégis, talán végzetes hiba volt ez.

Akárhogyan is, a Varjú és Homola ilyen nagy megnövekedésével a Matej-Kmetty-Inkey-Kalugyerszky-társaság is meg fog erősödni. Baj. Nagy baj. Alighanem. Meg akartam beszélni Medvével a dolgot. Meglöktem újra a könyökömmel.

- Lepanto! Lepanto! - nézett rám Medve lelkesen. - Szőrös Napóleon! Döglött kaméleon!

- Ide figyelj...

- Te, Bébé - közelebb rukkolt hozzám a székével, és odahúzta a nagy, kockás füzetét. - Lepanto! No nézd...

Nem figyelt rám. Nem lehetett beszélni vele. Sőt, magam is nyomban megfeledkeztem mindenről, és elmerültünk a kockás füzetbe. Nagy tervvel jött Medve. Már októberben nekifogtunk egy közös, nagy műnek, de az pusztá gyerekség volt ehhez az új tervhez képest. Szeredy egy pillanatra megzavart bennünket, kivette a gyantáját a fiókjából, aztán ment vissza. Formes Attilával bővült időközben a zenekaruk, aki a gitárját pöcögtette.

Csillagos volt az ég, de egy kis szél fúj; lobogtatta a zászlókat odalent. Egy tábori püspököt vártunk másnap délelőttre, s ünnepély is készült, ezért húzták fel a két rúd a zászlót. Medve újra fellapozta a füzetét, amit becsukott, amikor Szeredynak helyet adott. Eredetileg az övé volt ez a vastag, kockás füzet, csak lassacskán én is belekerültem. Rajzoltatott velem mindenfélét, aztán az újságunk anyagát először ebben fogalmaztuk meg. Ő közben folytatta a saját firkálásait. Rádiókapcsolási vázlatokat, algebrapéldákat - az algebrát nagyon szerette, a földrajzot és a franciát is, a többi tantárgyat azonban kutyába se vette -, keresztretjvényeket is gyártott a füzetében, mert akkoriban divat volt, Colaltóval meg velem még versenyzett is - aztán egy oldal tele volt irkálva híres emberekkel: Nansen, Napóleon, Nurmi, Ney marsall (Nepomuki Szent János) kihúzva, mert nem fogadtam el, ugyancsak kihúzva (Noseda) - híres

drogéria a Kossuth Lajos utcában - és (Nofretete), akit szintén nem fogadtam el, mert akkor akármit írhatunk; ugyanis velem játszott Medve azt, hogy ki tud több nevet valamilyen kezdőbetűvel.

Ezt most mind lezártuk, s a füzetet megfordítva, a végén kezdtük a nagy új művet, miután Medve kitepte a két utolsó lapot, melyeken saját gyártmányú titkosírási rendszere volt lefektetve. Már nem tudom, hogy mi haszna lehetett belőlem, s hogy miért csinálta velem közösen a sok felvonásra tervezett drámai költeményt, de akkor természetesnek tartottam.

Igaz, hogy mindjárt lerajzoltatta velem a főallét és a vesztibült a cím alá. Elégedetlen voltam az első rajzzal, de nem szóltam semmit, mert Medvének tetszett. Bámulta, hogy én egészen másképp rajzolom, mint ahogy ő rajzolná. Egyetlen vén fatörzset próbáltam megcsinálni, a kiálló, vastag gyökereivel. Nehezen ment. Könnyű azt mondani, rajzoljam le a főallét, csak úgy. De szeretném tudni, hogy hogy a lópikulába?

Volt ott lámpaoszlop, pad, a középtáján egy kőből rakott kis emlékoszlopféle. Télen hó borított mindent, nyáron áttört a napfény a lombokon, úgyhogy az úttest két oldalán, a magas töltéstől jobbra-balra, bent a park ölén, fogollyá vált önálló fényöblök keletkeztek, önmagukba visszavert, opálos zöld izzással, amit nem lehet lefesteni, mert csak a világítás játéka volt, csak annyi, mint egy könnycsepp párájának az emléke a feltekintő pillantásunkban, volt is meg nem is, s mégis benne porzott a tágra nyílt égbolt minden káprázata, és ahogy szomjasan itta, szívta, nyelte magába az ember, tisztán lehetett érezni a földi létbe áramló végtelenség erejét. Májusban, júniusban néha délelőtt egyik-másik óránkat kint tartották meg a kertben, így a szabadkézi rajzot többnyire. Zsámolyokkal, rajztáblákkal vonultunk le, és a főallé platánjai, hársai alatt az emlékmű kis gúláját rajzoltuk.

Akkor zsávolyruhában voltunk, és nem tudom, miért, a sapkát legtöbbször megfordítottuk a fejünkön a rajzoláshoz. Most hűvösödő szél fűjt lent, a szökőkút be volt deszkázva, lobogtak a zászlók. Az emlékoszlop mögött egy elveszett gyalogösvény indult lefelé, már benőtte a fű. Lejjebb, a tenispályákhoz egy kicsit be lehetett látni. Meneteltünk a főalléban hóban, sárban, szabadságra, gyakorlatra. Fekete hajnalokon szállingóztak be a tisztek a városból. Dél tájt, másodnaponként, ment Schulze kifelé. Tavasszal vonult végig rajta a menetoszlopunk egész napos gyakorlatra, ki a hegyekbe, a Hétforráshoz, az Őzforráshoz, lépegettem, mint a hintázó gálya egyik bordája, verődtek a kulacsok a csípőnkhez. Jártuk ezt az utat tizenhatezer éve: úgy szerettem volna lerajzolni, ahogy tizenhatezer évvel ezelőtt őseink rajzoltak a barlangjuk falára: mélyen bevéssett vonalakkal. De nem ment. Nem mertem végleges vonalakat húzni. Nagyon elégedetlen voltam a rajzzal és mégis nagyon elégedett.

Tudtam mindenfélét, néhány egészen biztos dolgot, s ez nagy nyugalmat adott. Tudtam, hogy milyen a világ: tág és kimeríthetetlen. Csak ismerni kell a rejtett járatait. És meg kell csinálni. Korlátlan és elvehetetlen lehetőségeim voltak. Tudtam, hogy meg is fogok csinálni valamit. Új, ismeretlen érzés volt ez a soha nem képzelt, titkos, mérhetetlen nyugalom. Talán akkor indult meg bennem, amikor egyszer régen az ébresztőt vártam a kihalt második emeleti folyosón, és köpenyben álltam egy ablakban egyedül.

- No - biztatott Medve. - Ide meg rajzold le a vesztibült.

A készülő mű első sorai már megvoltak. A rajz egyáltalán nem volt fontos, csak arra kellett most, hogy a terven ábrándozhassunk közben. Zsoldosék huszadszor kezdték előlről, amit most tanultak: „Somebody Loves Me” - Formes tudta és Laczkovics Sándor -, s lassacskán mi is megtanultuk, a fülünkbe mászott. Jó szám volt.

*Rózsabokorban
Terem a nő!*

Tördöstük a diót. Nem néztem Merényiék felé. Borsa felállt az ablakpárkányra, és becsukta a felső táblát. Zúgott a szél odakint. Csillagos volt az ég. Négy nap múlva felírhatjuk a táblára az első felkiáltójelet. Colalto kíváncsi volt, hogy mit rajzolok, mégsem hajolt oda: tudta, hogy magánügyünk Medvével. Tudták, hogy a hetiújságunkat szoktuk szerkeszteni. De azt senki sem tudta, hogy egyszer együtt mentem Medvével a Kecskeméti utcában. És hogy áprilisi este volt, és lobogott a Kálvin téri újságárus acetilénlángja.

És hogy lengenek a zászlók odalent, és söpörget az árnyékuk a kavicson. És csattognak a vitorlák valamerre, parti vizeken, és lobog a lányok haja, ahogy meg-megrázzák a fejüket a mozi sötétjében, és járják a foxtrottot villanyfényes városokban. És hogy lobog, lüktet, mély, titkos nyugalommal az életünk a csillagok alatt. Egy tóparti kastélyfelére gondoltam, a hegyek között, ahol negyvenéves leszek, és vászonra fogok festeni valódi olajfestékkel, és cigarettázom, és jó detektívregényeket olvasok, és a nagyszabású életemhez bizonyos tekintetben állandóan szól a dzsessz.

A különös az, hogy lényegében ezt jól képzeltem. A sok-sok kéteessé vált, gyorsan vagy lassabban pusztuló, szétmálló vagy romlottan megmaradt dolgaink közt végül sohasem csalódtam az olajfestékben, a cigarettában, a csillagokban, de még ezekben a régi táncdalokban sem. „Itt van az új medvetánc” - füttyörészttem évtizedeken át szórakozottan, meghatottság és emlékezés nélkül, fürdőszobákban, vagy dúdoltam befelé, magamban, idegen városok utcáin, titkos nyugalommal, tudván azt az egy-két biztos dolgot. Mert ezek nem légvárak voltak, hanem bevehetetlen, szilárd erődítmények. Csak nem mindig tudja az ember: jönnek rövidebb-hosszabb rossz időközök: nem lehet mindig tudni; de aztán visszatalál az ember: mindig vissza lehet vonulni a rendíthetetlen falak közé, hegyeinkbe.

11

Felhők úsztak az égen másnap, beborult. Délelőtt egy kis eső is megeredt. Elázott a püspök díszszemléje. De az idő langyos maradt, és ebéd után mégis futballoztunk. Mufit kidobták a csapatból. Legalábbis ott állt a pálya szélén mozdulatlanul, megzavarodva, s csak a szemével követte hipnotizáltan a labda útját. Okosabban tette volna, ha odébbáll, de úgy látszik, gyökeret eresztett a lába.

Vasárnap volt és ünnep is. Nem esett már, de négykor felmentünk mégis a tanterembe. Sötétedni kezdett. Medvét és Colaltót Edelényi százados behívatta a fizikai szertárba rádiózni. Két nagy asztalon, rengeteg dobozzal, dróttal, egy óriási, nyolclámpás készüléket épített ősidők óta, ami néha megszólalt. Medve szenvedélyesen szeretett rádiózni annak idején, s annyit járt Edelényi nyakára, hogy az egyszer lerázta őt, joggal azt képzelvén, hogy hízelegni akar neki. Medve rögtön abbahagyta a rádiózást mindenestül, és kölcsönösen szakítottak egymással. Edelényi százados most mégis újra őt hívatta - segíteni, ahogy mondta -, s bár Medvének ez némi elégtételt jelentett, morgott egy káromkodást, ahogy felállt és belökte könyvét a fiókjába.

Még végig akart olvasni egy részt, aztán oda akart ülni hozzám a kockás füzetével. A Bosztályos Eynattentől szerezte a kis könyvet, Pascal: Gondolatok volt a címe. Az istentisztelet alatt kezdte olvasni, délelőtt. Nekem ideadta a Ma Este című színházi képesújságját, volt egy novemberi száma. Egy idő óta a hálóterembe felvittük magunkkal a könyveket, a fizika-teremben pedig - a leghátsó, legfelső sorban ültünk, ahol a „Hlavaty” név be volt vésve - kitűnően lehetett olvasni, és a színházi cikkek, színésznők képei, mozijelenetek, versek, keresztretjtvények nem zavarták az istentisztelet áhítatát. Homola zavarta; Merényiék közül csak Gereben volt protestáns és ő szerencsére a pad túlsó szélén ült. A püspök miatt a katolikusok miséje elhúzódott, és bent kellett megvárnunk őket. Medve belemerült olvasmányába.

Én februárban olvastam el, amikor együtt voltunk kórházban. Medve a karácsonyi szabadságról hozott egy csomó új könyvet. Én is. Nick Cartereket, Schopenhauer-válogatást, Adyt, Színházi Életet - vastag, kétszáz oldalas karácsonyi számot -, Wilde verseit és a Nemzeti Sport évkönyvét. Mindent be tudtunk hozni, mert kiszedtük a táskából még a vonaton, érkezés előtt, s zsebbe, zubbony alá rejtve cipeltük végig a városon; Schulze nem tudta elszedni rögtön, és később már könnyű volt megőrizni, nem kutatta annyira, valahogyan sértette az önérzetét, hogy egyáltalán sikerült behoznunk, s egy kicsit félt és undorodott a könyvektől, az egész témától, helyes ösztönnel.

Egyszóval Medve elrádiózta a fizikai szertárban a fél délutánt, s amikor visszajött uzsonnakiosztás után, még rengeteg dolgunk volt. Odaült hozzám, az ablak felől a sarokra. Nem értünk rá Mufi és Varjú összeütközését figyelni. Mufi nagyon elrontotta a dolgát, azt láttam. Ehhez nem értett. Szinte zavarba ejtően nem értett hozzá. Eddig sosem volt rá szüksége, és nem tanulta meg; ők, Merényivel öten-hatan, tulajdonképpen egészen más világban éltek, mint mi, s másképp: szabadon, kedvük szerint, emberhez méltóan. Nagy hiba volt, hogy nekiment a Varjúnak.

A Varjúnak hízelegni is veszélyes volt. Átlátott rajta, hideg gúnnyal fogadta, és kegyetlenül, szemérmetlenül kihasználta a helyzetet. Egyszer régen, még ezerkilencszázhuszonnégyben, melléje kerültem az asztalnál. Kétségbeesésemben végül megpróbáltam gyáván megvesztegetni, ajándékokkal. Nekiadtam a csavarós réz ceruzahegyezőmet. Elvette, egy szót sem szólt, jól végignézett, és felcsillant a szeme diadalmasan: elárultam magam, hogy mennyire félek tőle. Amit eddig művelt, az semmiség volt ahhoz képest, ami ezután következett. Én lettem a fő szórakozása. Mézesmázos, alattomos gúnnal és nyílt, kegyetlen megvetéssel gyötört heteken át. Megtanultam, hogy hiba volt a gyávaságom; de azt is tudtam, hogy ha már nem tudja elkerülni az ember, hogy a Varjú egyáltalán észrevegye, akkor a hízelkedő megalázkodás még mindig kisebb hiba, mint az egyenes ellenszegülés.

Mufinak fogalma sem volt róla, hogy mit csinál. De én már nem izgultam miatta: délelőtt eldőlt, hogy a Burger-Gereben-szárnyat, akik bizonyos fokig a mi védelmünket jelentették, nem rántja magával. Ellene fordultak ők is. És szerencsére éppen Szabó Gerzson, aki némiképpen az én emberem volt.

Merényi és a Varjú ugyanis behajtották a Mufi-féle konzorcium követeléseit, a tartozásait azonban egyszerűen törölték. Kmetty Mancsi vezette nekik tovább a könyvelést. Ebbe mindenki kénytelen volt belenyugodni. Szabó Gerzsonnak azonban még egy heti zsíros kenyérrel tartoztak - hét darabbal, ami nem csekélység. Befolyt ugyan délelőtt három zsíros kenyér, de Merényiék megosztották egymás közt; Szabó Gerzson tehát dühbe jött, és elszedte a Mufiét. Rövid vita és két rúgás árán.

- Még hattal jössz! - mondta elégedetten. Nevetett.

Burger is nevetett Mufin, aztán Merényi is. Ez fontos volt. Most már csinálhatott Mufi amilyen ostobaságot csak akart. Elszigetelődött. Gereben Énok, Burger, még Halász Petár is leszakadt róla. Gerzson ösztönösen viselkedett, de tudta, hogy mit csinál; két napig még elszedte Mufitól délelőttönként a zsíros kenyérét, de a többi négyet aztán elengedte neki, csöndben, mert jószívú volt. És akkor már nem volt fontos ez; akkor Mufit már olyanok ugráltatták, mint Matej meg a csúcsfejű Inkey. „Szolgálj szépen, Mufi kutya!”

Vasárnap délután pofon vágta a Varjút. Homola közbelépett. Ez mégis érdekelt bennünket: este a Varjú párbajozni fog Mufival. Őszintén szólva, nem tudtam elképzelni, hogy mi lesz ebből. Varjú önelégülten vigyorgott csak. De hát hogy mehetett bele ilyesmibe? Mufi rettentően össze fogja verni. Félholtan is ezerszer erősebb és ügyesebb nála. A Varjú olyan nyam-

vadt kis puhány volt testileg, hogy én a helyében még Zámencsikkel vagy Orbán Elemérrel sem mertem volna kiállni. Majdnem irigy tiszteletet éreztem iránta, de azért jóleső kárörömmel vártam az estét.

Mondom, nem tudtam elképzelni, hogy miként lesz. Pedig egyszerű volt. Amikor vacsora után felvonultunk a hálóterembe, Homola belekötött Mufiba, aztán hirtelen körülvették, Merényi, Burger, Gereben Énok. Karon fogva, lassan kísértáltatták az árnyékszékre, becsapódott a rugós ajtó. Mufi fojtott ordítása hallatszott egy pillanatra, majd csönd; tudtuk, hogy teletömték a száját zsebkendőkkel, és kilógatták az ablakon, két csuklójánál fogva. Kicsit rázogatták, hadd törje a nyavalya; az orrát lehorzsolta a vakolat; s annyira összeverték utána, hogy amikor visszajött a hálóterembe, falféren, a térde kétszer is megbicsaklott. Hátul, a spanyolfal mögött a Varjú már várta. Mufit odalökdösték. Segítettek neki levetni az ingét, mert nem bírta egyedül; a korbács először kicsúszott a kezéből, ahogy odanyomták; a fejét félig lehajtva tartotta, s amíg el nem esett, csak nehézkesen szuszogott maga elé, mintha valamin törné a fejét. A Varjú végigvágott rajta, kényelmesen. Így hát az érdekesnek ígérkező mérkőzés teljesen érdektelenné vált.

Gereben kísérte vissza Mufit az ágyához, derűs nyugalommal. Beszélt is hozzá valamit, de Mufi nem hallotta. Gereben őszintén nevetgélt, Burger is. Merényi is jóakaratóan nevetett most már. Szabó Gerzson, aki fölszedte a Mufi kezéből kiesett porolókorbácsot, útközben felém suhintott vele. Nem néztünk össze, csak felnevettem én is. Medve ágyánál megálltam, és elkértem a nagyítótükrét.

Szeredy a vacsoráról felhozott sajtját eszegette. Leültem melléje. Körös-körül bicskával levágta mindig a sajt héját, gondosan, aztán a végén, amikor a sajt, kenyér, minden elfogyott, szépen megette a levágott héjat is. Szerettem nézni, ahogy eszik.

Fecsegetem, Szeredy nem szólt. „Borsa jól elgitározta tegnap a kabarét” - mondom. Mármost a szüleivel. Szeredy bólintott:

- Hát kicsellózott velünk Garibaldi.

Egyszerre kezdtünk nevetni, borzasztóan, mert eszünkbe jutott az előadás előtti kétségbeesett kapkodás egyik pillanata. A függöny mögött, a zűrzavar tetőfokán, Szeredy egyszer a kezembe nyomott egy papírlapot az új szöveggel, és ahogy önkéntelenül összenéztünk, megláttuk egymás arcát; de nem mertünk elkezdni röhögni, nem is volt időnk rá. Most ezt neveltük.

A nagyítótükr azért kellett, mert olvasni akartam takarodó után. A sötétben nem lehetett látni a nyomtatást; de a tükörrel - az éjjeli lámpa fényét krajcár nagyságú világos foltta össze-gyűjtve - betűről betűre lehetett kísérni a könyv sorait, s így olvasott az ember, amíg el nem fáradt a karja; ez Medve találmánya volt.

12

Mégis megjött a hó, januárban. Először elolvadt, sár lett. Baj volt a köpeny, nadrág, bakancs keserves tisztogatása este a mosdóban, amíg tartott. De aztán tulajdonképpen nem is volt olyan nagy baj. Hoztam én is egy nagyítótükröt szabadságról. Kerek borotválkozótükr volt, kétoldalú. Szétcsavarható önborotvám is volt, bársonnyal bélelt, csillogó fémtokban, s borotvaszappanom és pamacsom, mint a Medvének. Szombatonként, takarodó előtt, nekiálltunk borotválkozni.

Mindenki nevetett rajtunk, ahogy jöttek-mentek a mosdóban. Mi is vigyorogtunk, ámbár azért ez nem volt ilyen egyszerű. Részint figyelni kellett a műveletre, ahogy felfűjt képpel vakargattuk le a bő szappanhabot nyakunkról, állunkról, és nem lehetett vigyorogni, mert megvagdosta magát az ember; főképp én; folyton kölcsönkértem Medvétől az óriási lila timsókockáját. Részint pedig, minthogy rajtunk kívül csak Merényi, a vörös Burger és Szabó Gerzson borotválkozott, Homola és a Varjú elég kelletlenül figyelt bennünket.

Medvébe egyszer bele is kötött Laczkovics Józsika. Láttam, hogy Homola a mosdó másik végéből felénk nézeget. Belenyomtam hát a habos pamacsomat Józsika pofájába, hogy csak úgy köpködött, prüszkölt. Kockázatos kísérlet volt, de sikerült, mert kénytelen volt ő is nevetni. Már régen megelégteltem a szemtelenségeit; de hát jóban volt Sándorral, a bátyjával, aki nekünk a harmadik szerkesztőtársunk volt a Híradónál; azonfelül, vagy sokkal inkább, veszedelmesnek látszott megszegni azt a hallgatólagos béke- vagy semlegességi egyezményt, ami valaha nem is egyezményként született, hanem Józsika önkéntes jóakaratából, ősrégen, amikor a Matej-Kmetty-Inkey-rétegekből egyedül ő kezdett türelmesebb lenni irántunk a bátyja kedvéért.

Egyikünknek sem volt sok borotválni való szakálla. Még leginkább Medvének. Talán a barna bőre tette. Nagyon meg is nőtt; szinte észrevétlenül. Már egészen a jobbszárnynon volt a beosztása, Szentiványi másik oldalán. A mozdulataival már régen megtanult ő is gazdaságosan bánni. Ha az ember megfogott valamit, hát nem körülményeskedett, hanem pontosan annyi erőt adott bele, amennyi kellett; se nem óvatosan, se nem görcsösen, minél kevesebb mozdulattal, összekötve, ha lehet, két vagy három dolgot, egyszerre. Térddel, vállal, fejjel: ahogy jött: bal bokával a széket húzva, jobb könyékkel a tanszerláda fedelét megemelve; a lépcső sarkán fékezve, falnál kanyarodva, belső pályán; takarékos, célszerű testmozgással éltünk.

Medve sapkaviseletét néhányan - Bónis Feri, Palugyay, Zsoldos, sőt már alsóbb évesek is - utánozták. Fél kézzel tette fel, tenyérrel meghúzta a tarkóján. Az árnyékszék ajtáját lábbal nyitottuk; Medve nyújtotta vagy rövidítette a lépéseit úgy, hogy odaérve éppen a küszöbre léphessen; s a lába fejének megfelelő erejű mozdulatával rátaposva az ajtó aljára, szinte megállás nélkül tudott bemenni. A zsiletkészülékkel is meg kellett tanulnunk a bánást; túl könnyű volt az ember kezének. Csípett a timsó, ahol megvagdostam magam, és jó hideg volt; szerettem az ízét, a szagát, a csípését; szép lila kristálytestét; újdonságát, érdekességét; az egész extrawurstot.

Tovább havazott, és februárban már megint minden fehér volt. Egy vasárnap kivonultunk, protestánsok, a városi lutheránus templomba. Bónis vezette mint rangidős negyedéves a hatvan-hetven főnyi különítményt. A Gyöngyös be volt fagyva. A régi házak pokróccal, párnával bélelték ablakaikat, becsukódzkodtak a hideg elől. A mi lelkészünk tartotta az istentiszteletet. Oldalt ültünk, három padban, az elsőévesek és másodévesek álltak. Néztük Medvével a civileket, lestük a lányokat. „Rondák” - mondta Medve. Én láttam, hogy szépek mind, de ráhagytam. Tudtam, hogy Medvét éppúgy eszi a fene értük, mint engem; sőt, őt még a legfondábbért is. És a lányok is leginkább őt lesték közülünk. Az ábrándos pofáját, vagy mi; sosem vette észre, én meg sosem mondtam meg neki.

Éreztem a timsó enyhe feszességét az arcomon. Tudtuk, hogy a lányok, még a velünk egykorú tizenévesek is, kisfiúnak tartanak bennünket, akármit is csinálunk. Röhögtünk magunkban, de belenyugodtunk. Hallgattuk a prédikációt egy kicsit, az elálmosított. Igyekeztem kényelmesen ülni, pihentetni izmaimat, s lehetőleg semmire sem gondolni, csak élvezni, hogy élek. Medve inkább előszedte ügyesen a kis Modern könyvtár Schopenhauerjét, s az énekeskönyve alatt olvasgatta.

Szelíd, atyáskodó ember volt a papunk. Hittanórákon már a konfirmációra kezdett előkészíteni bennünket. Minthogy a jólelkősége miatt úgysem tudott volna ártani nekünk, senki sem tanulta meg a káté kérdéseit-feleleteit; ez nem lett volna gazdaságos dolog. De aztán valahogyan, amikor Medvét egyszer kikérdezte, és semmit sem tudott, az mégis kínos volt. A lelkész elszomorodott. „Hát mondd el a Miatyánkot” - nézett Medvére, a fejét csóválgatva. Medve hallgatott. Keserű gúnynak fogta fel a kérdést. „No! Azt csak tudod?” - Tudom - mondta Medve, de aztán olyan zavarba jött, hogy abba is belesült. Végképp elhallgatott.

- Nem tudod a Miatyánkot? - kérdezte a pap.

- Nem - mondta Medve.

- Hát tanuld meg, fiam.

Kicsit kínos volt, de utána röhögtünk Medvén. Ezt nem szerette. Ámbár én talán akármit mondhattam neki, már nem bánta. Megszokott mindenestől.

Dolgoztunk rendszeresen a nagy verses színjátékon. Február második felében Szeredynék kiújult a lábán a régi, másodéves korából való fagyása, és kórházba ment. Olyan szerencsém volt, hogy néhány nap múlva engem is bevettek náthával és egy kis valódi lázzal. De Szeredy egy másik szobában feküdt, és másnap már kitették. Éppen csak elbúcsúzni tudott belőgni hozzám.

Ismertem már mind a négy betegszobát, és ez, a kettes, ahol most egyedül feküdtem, talán a legbarátságosabb volt valamennyi közül. Két ablaka a havas kertre nézett, a kályha melletti sarokban egy széles asztal állt, fölötte égett a falba vágott éjjeli lámpa, zöld függönykével eltakarva. Pinczingert és Majvald nénit is ismertem; azt csinált velük az ember, amit akart.

A valódi lázam lement, de annál többet mértem mindig, s köhögést mímeltem. Egyszerű volt, ha már bekerültünk: nem volt szabad eltúlozni sem a lázat, sem a panaszokat; s amíg meg nem haragította az ember az öreget, addig tűrte, hogy szimuláljunk. Délelőttönként feltúrtam a kórház könyvszekrényét, behordoztam magamhoz a még nem olvasott és a már olvasott könyveket, heverészttem, semmi nem hiányzott, csak Medve, mert arra gondoltam, hogy itt milyen nyugalmasan dolgozhatnánk most a kockás füzetünkkel - amikor harmadnap, délelőtt tíz órakor, vigyorogva beállított.

Nem tudom, hogy csinálta. Még azt is kikönyörögte a kórházi altisztól, hogy hozzám tegyék. Nem akartam hinni a szememnek.

- Medve - mondtam.

Az ápoló nem jött be vele, s ő lerakta a holmiját a mellettem levő ágyra. „Hát szervusz, Bébé” - mondta boldogan. Hülyeségemben teljesen megzavarodva, kiugrottam az ágyból, és megöleltem.

- Na! - mondta meghökkenve.

Körültáncoltam vele a kályhát, és ülepen rúgtam. „Édes öregem! Édes öregem!” - kiabáltam. Ő is rettenetesen örült, de higgadtabb volt nálam. Mégis, egész délelőtt, egész délután hol felkeltünk, hol lefeküdtünk, azt sem tudtuk, mit csináljunk izgalmunkban. Belefogtunk ebbe-abba, írásba, olvasásba, keresztretjtvényt fejtettünk szélesebben. „Ilyen hal is van”, EBI, bővizű folyó Délam... AMAZONAS, egyiptomi f... TUTANKHAMEN... Itt lámpaoltás után is lehetett írni, az éjjeli lámpa zöld függönyét félrehúzva. Kint tulajdonképpen mindig óvatosnak kellett lennünk a kockás füzetel.

Berendeztük magunknak a kályha melletti sarokban álló nagy asztalt. Másnap egy kicsit lecsillapodtunk. Medve olvasott, aludt, felébredt, és komolyabb lett, hogy engem is féken tartson, és folytathassuk a munkát. Itt éjszaka is fent lehettünk, és minthogy napközben is alhattunk eleget, fent is maradtunk mindig. Korán, fél nyolckor behozták a vacsorát, aztán elcsöndesedett a kis épület, s mi nekiültünk, és írtunk jóval éjfél utánig, egyig, félkettőig sokszor.

Bent a félrehúzott zöld függönyös éjjeli lámpa világított, kint a havas februári éjszaka. Egy vonat ment el, a hegyek közé, át a határon, s ide nemcsak a füttyülése, hanem a távoli zakatolása is behallatszott. Medve gondterhelten dolgozott, teljesen elmerülve, s a jókedve inkább csak olyankor tört ki belőle néha, amikor meg volt elégedve valamivel. Én időnként eluntam a dolgot, és visszafeküdtem, olvastam. Vagy ha bosszantott, hogy nem látok elég jól, újra odaültem a kályha mellé, az asztal sarkához, és ott olvastam tovább. Vagy megint lefeküdtem, megittam a maradék teámat, és csak néztem Medve hátát, ahogy az asztalnál piszmogott.

Egyszer így, éjszaka, szokása szerint, felugrott, hogy lelkesen felolvassa, amit írt. „Ide figyelj! Ez most jó!”

Olvasás közben hirtelen abbahagyta, kijavított egy szót, és újrakezdte.

- No? Jó? - nézett rám aggodalmasan.

- Jó - mondtam.

- Igazán, Bébé?

- Igazán!

Kiszedtem a kezéből a füzetet, s felolvastam én is. Jó volt.

- Jó - mondtam véglegesen.

Medve megnyugodott. Visszadugta a füzetet a fiókjába, és nem törődött vele többé. Egészen másról kezdett fecsegni. Szenet rakott a kályhára, hogy ki ne aludjon a parázs; nagyon szerette a meleget. A nyitott kályhaajtóból élesen megvilágította a tűz guggoló alakját; közben locsogott. Aztán az új táncot kezdte fűjni, és sasszézott hozzá fel-alá, billegett, forgott egymagában: Katóka légy a ba-, Katóka légy a ba-, Katóka légy a babám...

Váratlanul rám ugrott. Tudtam, hogy rájött a bolondóra, de erre nem számítottam.

- Szervusz, Bébé! - kiabálta a fülembe. - Szőrös kaméleon!

Ilyenkor teljesen gyerekessé vált. Ahogy gyanútlanul feküdtem az ágyban, nyakamig húzta a pokrócot, és lefogott vele. Rátérdelt kétfelől, a kezével pedig lefogta a két vállamnál. Mozdulni sem tudtam a pokróc alatt hamarjában, hiába próbáltam őt lelökni.

Egy arasznyira volt fölöttem az arca. Dühösen és tehetetlenül néztem szembe vele. Majomkodott, kaján pofákat vágott; vadul csillogó, barna szemében tisztán láttam, hogy mennyire szeretjük egymást.

Ettől egy percre mind a ketten zavarba jöttünk, amikor végre sikerült lelöknöm őt. Medve még sokkal jobban, mint én. Elkomorodott. Úgy tettem, mintha zajt hallanék a folyosón, és intettem, pszt, figyeljünk. Persze nem volt semmi zaj. De annyi időt nyertem, hogy természetes hangon tudjak megszólalni: „Ne kuplerájozzunk, öregem, mert úgy kirúgnak innen mind a kettőnket, mint a patyolat.”

Medve magához tért, elvigyorodott. Nem volt semmi baj. Fellelegeztünk. Marhaskodtunk tovább személytelenül. Úgy tettünk, mintha nem történt volna semmi, és soha életünkben erről nem beszéltünk. Mint ahogy csakugyan elég semmiség volt az egész; csak Medve pillantásából és főképp a zavarából tudtam meg, hogy hirtelen ő is olyasfélét érzett, mint én. Valahogyan aztán mégsem felejtettük el soha ezt a semmiséget. Nem csodálkoztam, amikor három évtized múlva újra olvashattam Medve hátrahagyott kéziratában; csupán az lepett meg, hogy szóról szóra emlékezett minden részletre: még a „patyolat” kifejezésre is, amit pedig máskülönben én sohasem használtam.

Március elsején mégis kirúgott bennünket az öreg, mint a patyolat, de hát így is csúcsteljesítmény volt részemről: tíz napot töltöttem a kórházban, Medve pedig nyolcat.

13

Hétfői nap volt. Nem együtt mentünk Medvével. Nekem meg kellett várnom a kivett könyvek miatt a vizit végét és Pinczingert. A kihallgatásszünet vége felé értem fel a tanterembe.

Ahogy beléptem, rögtön láttam, hogy valami nagy baj van. Sőt, bár képtelenségnek látszik, de már a folyosón éreztem, amikor a köpenyemet és a sapkámat felakasztottam a fogasra, és topogtam egyet-kettőt, hogy a maradék havat leverjem a talpamról. Éreztem a levegőből.

De lehet, hogy nem a levegőből. Talán valaki kijött a tanteremből, vagy bement előttem, és nem vettem észre belőle, a jövéséből-menéséből egyebet, mint amit a pillantása vagy akár éppen a rám-nem-pillantása éreztetett. Odabent az arcok merevsége már olyan egyértelmű volt, hogy egy szempillantás alatt minden megfeszült bennem, és egyenesen a helyemre siettem. Kinyitottam a tanszerládám fedelét.

A holmim egymás hegyén-hátán. Fel volt forgatva fenekestől az egész. Jéghideg érzés szállt lefelé bennem. Kikutatták. Semmi nem volt úgy, ahogy hagytam, még a tintatartóm se. Idegen kezek nyoma maradt csak a holmimból. Tudtam, hogy miféle kezek, és tudtam, hogy ez mit jelent.

Szeredy nem volt még bent a tanteremben. Medvét kerestem tekintetemmel, sehol sem láttam. A fiókomban legfölül, a rendtelenség tetején, szinte rátéve, a Heidelbergi kátém feküdt, amit Colalto kért kölcsön tőlem, mielőtt kórházba mentem. Ezt az egyet felemeltem. Kinyitottam az előzéklapjánál.

- Te tetted vissza? - kérdeztem Colaltótól.

Bólintott. A hiányjegyzékeket akarta kivagdosni belőle. De még hozzá sem nyúlt, láttam.

- Miért? Nem kell? - kérdeztem.

- Nem - mondta Colalto. - Köszönöm.

Elfordult. Most megláttam Medvét. A hátsó, folyosóra nyíló ablakban álltak, és Homola, Merényi, Burger, Gereben s még ketten úgy közrefogták, hogy eddig eltakarták előlem. Látszólag higgadtan beszélgettek.

Valaki megérintette a vállam. Villámgyorsan hátrafordultam.

- Egy pillanatra - mondta Varjú udvariasan.

Matej állt mellette.

- Mi az? - kérdeztem.

- Csak egy pillanatra - ismételte Varjú finomkodva.

Csakugyan nem értettem, hogy mit akar. Matej intett a fejével.

- Gyere velünk hátra.

- Miért?

Egyikük sem felelt, türelmes türelmetlenséggel váraoztak csak. Még a hónom alatt szorongattam a kórházból kihozott könyveimet, füzeteimet, köztük Medve kockás füzetét. Jobb kezemben pedig a Heidelbergi kátét.

- Miért? - kérdeztem újra.

- Majd megtudod - mondta végre Varjú. - Valamit szeretnénk kérdezni tőled, ha ráérsz. Légy szíves, egy pillanatra.

Le akartam tenni a holmimat, de Matej most élénkebben szólt rám, és a Varjú megfogta a karomat.

- Nem, nem! Hozd csak.

- Azt leteheted - mutatott a Varjú a kátéra. Letettem.

Megindultam köztük a hátsó ablak felé. Egy percre megálltunk Merényiék mögött, és vártunk. Láttam, hogy Medvét elküldik, azaz Burger a helyére kísérte. Kmetty Manci helyet adott nekünk, aztán visszalépett, s bezárult mögöttem a gyűrű.

- Miért vagy megijedve? - kérdezte Merényi.

Rajtam volt a szeme, a leeresztett pillájú, álmos nézése. Úgy rajtam volt, hogy innét már soha nem menekülök ki, ebből a nézésből - gondoltam.

- Hiszen nincs rá okod. Ugye?

Szerettem volna szaporán gondolkozni. Egyelőre nemigen bírtam.

- Ugye?

- Mit akartok? - kérdeztem végre nehézkesen.

Merényi felnevetett. Nem szólt, nézett tovább, hidegen. Csavart egyet az orrán, ahogy szokta, röviden: a felső ajka elferdült egy másodpercre, aztán máris megmerevedett megint az arca.

- Tedd le ide - mondta. - A könyveidet. - Intett a fejével. A holmim felé, amit a bal hónom alatt tartottam.

- Minek?

- Ha lennél szíves - mondta Merényi.

- Minek?

- Ide.

- Minek?

Merényi elhallgatott. A többiek is vártak. Abbahagytam ezt a „minek”-ezést, ez nem volt jó. Mást pedig nem tudtam mondani. Azt nem mondhattam, hogy nem adom. Figyeltem mindnyájukat, minden mozdulatukat. Ketten a hátam mögött álltak, azokat nem figyelhettem. Vigyáztam nagyon én is minden mozdulatomra. Persze most már késő volt.

Tudtam mindig, hogy egyszer be fog következni ez a pillanat. Tulajdonképpen erre vártam az idők kezdetétől. Most mégis készületlenül ért. Éreztem már régen, hogy nagyon elbízom magam. És most a kórházban végképp megfeledkeztem mindenről. Büntudatot éreztem, és haragudtam Medvére. Ez azonban most már mind nem számított. Se a haragom, se a büntudatom, se az, hogy a lelkem mélyén olyan ismerős volt, ami történik.

Mindez nem számított most már. Csupán azért merült fel bennem egy pillanatra, mert nem voltam képes a gondolataimat rendezni; a fontos dolgokat kiválogatni a nem fontosak közül. Félttem. De ez sem volt fontos. Szóval leszámolnak velem, végérvényesen. Ebből kell kiindulnom, mert ez az egy nem volt vitás. A végső szándékuk teljesen nyilvánvaló volt.

De mi a közvetlen szándékuk? Hirtelen letettem a könyveimet, füzetemet az ablakpárkányra, ahová Merényi mutatta. Azt hittem, hogy ez jó lesz. Észbe kaptam ugyanis, hogy nem jó tovább húznom az időt. Közben sokat romlott a helyzet; láttam, hogy élvezik a vonakodásomat és a várakozást; minél tovább tart, annál rosszabb nekem.

De ez sem volt jó. Hogy leraktam. Mintha közelebb léptek volna, a gyűrű szorosabb lett hirtelen, a Varjú szeme diadalmasan megcsillant. Tehát minden rossz volt, akármit csináltam. Megszólalt a csengő.

Merényi intett. Nem nekem, Matejnak. Matej a Varjúra nézett. A Varjú rám. „Gyere” - mondta.

A helyemre kísért, aztán állva maradt mellettem. Egy lépéssel hátrált, nekitámaszkodott az ablakpárkánynak, és nyugodtan nézte, hogy mit csinálok. Még akkor sem ment el, amikor valaki cikkelt az ajtóban. Csak a legutolsó pillanatban csúszott hátra, miközben vigyázzt vezényeltek, s a cvikkeres kis őrnagy, aki most a németet tanította, megállt, hogy az ügyeletes létszámjelentését fogadja.

Nem mertem hátranézni Merényiék felé. Nem akartam Szeredyre nézni. Magam elé néztem, néha pedig kilestem az ablakon. A bedeszkázott szökőkút így ülve nem látszott innét, csak a főallé torkolata, egy lámpaoszlop és az egyik üres zászlórúd meg persze végig a havas téli fák, bokrok. Nagyon lassan telt el ez a németóra.

Mégis azt kívántam a végén, hogy bárcsak tartana örökké. Nem tudtam pontosan, hogy mi vár rám. Ötvenévi sorsa vagy csupán Mufié - vagy mind a kettő -, vagy még rosszabb? Sok jel arra mutatott, hogy mindennél rosszabb készül. Újszerűnek látszott egy és más. Türelmetlen voltam, és a nehezen elviselhető bizonytalanság helyett inkább a legrosszabbat is elfogadtam volna, csak tudjam már biztosra. Az őrnagy szavakat kezdett diktálni. Szeredy tett egy szokatlan mozdulatot. A fejemet nem fordítva, a szememmel feléje néztem. A nyitott szótárát fél kézzel balra tolta, elé, miközben elmerülten írt a szótárfüzetébe.

Meg volt pipálva benne egy szó, alig észrevehetően. „Kockás”. Karriert, gewürfelt; würfelig. Szeredy visszahúzta a szótárt, lapozott benne, mintha keresne valamit, hogy kiírja magának, aztán egy mellékes mozdulattal megint elé, tolta. „Füzet.” Esztelenség volt, amit csinált. Tudhatta jól, hogy figyelik hátulról. Homola, Merényi, Kmetty, a Varjú - mindnyájan mögöttünk ültek. Letáviratozta lassan, hogy a kockás füzetünket keresték. Összeesküvést szövünk Medvével. Ez a vád.

Ezért kár volt Szeredynak ilyesmit kockáztatnia. Sejtettem úgyis, hogy ilyesféléről van szó; Merényi és a Varjú egy idő óta mindenfelé összeesküvést szimatolt. Azonban teljesen mindegy volt, hogy mivel vádolnak; én arra lettem volna kíváncsi, hogy mi a szándékuk velem. És ezt Szeredy úgysem tudta volna megmondani.

Nem érdekelt a tudósítása, mégis eszembe jutott a kockás füzet, és egy pillanatra megörültem. Jó, hogy a kezükbe került most, a holmimmal együtt. Hiszen láthatják majd, hogy amit írunk Medvével, bár a helybeli dolgokkal kapcsolatos, semmiképpen sem vonatkozik rájuk. A legtávolabbról sem. Szinte ellenkezőleg, mintha Merényiék a világon sem lennének, nekünk éppen azt jelentette az egész. Aztán rögtön észbe kaptam.

Ha terhelő bizonyíték kell nekik, hát annyit találnak a kockás füzetben, amennyit csak akarnak. A sok régi firkálás. A titkosírás. Rajzok, játékok, akármi. Egyszerre megértettem Szeredyt. Nemcsak az érdektelen koholt vádat közölte velem, hanem ebben benne volt az is, hogy mire számíthatok. A legrosszabbra.

Fontos volt tudnom. Szeredy jól tette, hogy letáviratozta. Gondolkozni kezdtem.

Most váratlanul nyugodtan és tisztán végig tudtam gondolni mindent. Megpróbálkozhatnék Medve rovására kimászni ebből. Ha rákenek mindenféle, az ő szájuk íze szerint való rágal-makat. De azzal magamat is belerántom, és még enyhítő körülménynek se ér semmit. Tehát ezt a legkézenfekvőbb, de amúgy is rosszízű megoldást nyugodt lelkiismerettel elejthetem. A tagadás céltalan. A támadás rossz, lehetetlen. Védekezés nincs.

Segítségért ordítsak? Most, így németóra közben? Megtettem volna talán, mert mindig elég gyáva voltam, ha a legcsekélyebb értelmét is látom. De kinek? Ki fog segíteni rajtam? A többiek? Medve, Zsoldos vagy Schulze, Kovách Garibaldi? Nevetséges, sajnos. El kellene menekülnöm. Kimentem volna a világból is szívesen, de tudtam, hogy ez is csak ábránd. Csak a csoda segíthet. Ha valami közbejön. Egyetlen lehetőségem maradt: meg se mozdulni. Semmit sem csinálni.

Most ők sem csinálhatnak semmit. Amíg a németóra tart. A tízperces szünetben se sokat. Hanem majd este. Vagy ebéd után, ha nem megyünk le kincstári sétára. De talán lemegyünk. Kisandítottam az ablakon. Kovách Garibaldi lépegetett befelé a fasorból a letaposott hóban. Csizmában, prémgalléros bekecsben, puha tábori sapkában. Hatvanesztendő, karcsú, jóképű fiú volt.

Hiába reméltem, hogy a németóra soha nem ér véget. Csak valami efféle jöhetett volna közbe. De nem jött. Letelt az óra, és csöngettek. A szünetben a Varjú megint hátravitt, és most kérdezgetni kezdtek a füzet felől. Aztán Medvét hozták oda, engem elküldtek. Medve később a lépcsőn vadul nekem támadt.

- Elárultál!

- Mi?

- Igen! Bevallottad a füzetünket.

Éreztem, hogy lassan melegedni kezd bennem a düh. Medve példátlan, rosszindulatú támadása egy percre széttepte a borzalom merev ólomfüggönyeit körülöttem. Levegő kezdett áradni valahonnan, vér indult az ereimben. Káromkodtam rá.

- Hagytad, hogy elvegyék - mondta Medve. Enyhített a fogalmazásán, de még vadabban villogott rám a szeme. - Persze! Bánod is te!

Többet nem beszélhattunk, elrántották mellőlem. Megint becsukódott a valóság égboltja lassan. Megint a félelem, a rögeszmés, indokolatlan, de annál undokabb lelkifurdalás s a kényszerű szerepem, a nyomasztó fércmű világa zárult rám. Latolgattam, hátha séta lesz az ebéd utáni szünetben.

Nem lett. Felmentünk a tanterembe. Bognár kiment. Tíz nap óta volt egy harmadik tiszt-helyettesünk is, egy Balabán nevű, jegesmedve nagyságú, félénk és teljesen avatatlan ember, úgyhogy Schulze harmadnaponként került csak szolgálatba. Homola és a Varjú megint hátravittek. Szeredy vízfestékekkel festegetett, nem nézett fel.

Ahogy a gyűrű körülfogott, éreztem, hogy baj van. Most fogják elkezdni. Merényi félig elfordulva Burgerrel tárgyalt halkan. A Varjú alig észrevehető kegyetlen vigyorgásából kiolvastam mindent. Pedig lehetséges, hogy tévedtem. Mégis, így láttam; hiába, vége, kezdődik; s elvesztettem a fejem.

De talán a Varjú éppen ezt akarta. Korlátolt volt, de ilyesmiben ravaszabb mindnyájunknál. Persze nem biztos. Tulajdonképpen mindig ilyen öntelt pimaszsággal mosolygott.

Egyetlen dologra ügyeltem, mert tudtam, hogy végzetes lehet. Hogy ne kezdjek semmit. Más-kor, más helyzetben esetleg szükséges is volt, hogy az ember bizonyos fokig önérzetesnek, akár bátornak mutakozzék, persze nem hiúságból, hanem célszerűségi szempontokból. Hát itt most nem az volt a helyzet. Mindnyájan tudtuk, én tudtam a legjobban. Most higgadt gyávaságra, teljes semlegességre lett volna szükség. Tudtam, hogy nem könnyű, de bíztam magamban.

Aztán egyszerre megmozdultam. Matej valamit mondott. A Varjú is. Matej megint. Hirtelen úgy éreztem, hogy hiába minden, kezdődik, eldöntötték, s elvesztettem a fejem, és feladtam az egészet.

- Mi az, összehajtod magad? - ezt mondta Matej. - Tele a gatya?

- A kis önfertőző - mondta Varjú a szája csücskéből.

- Önfertőző - ismételte Matej szolgálatkészen.

Ekkor mozdultam meg. Bizonytalanul még olyasfélét is képzeltem, hogy helyesen járok el, mert ezt nem szabad hagynom. Elkaptam Matej karját, és magamhoz rántottam. Pofozni kezdtem. Különben is, jobban utáltam őt Merényinél, talán még a Varjúnál is. Váratlan volt a viselkedésem, s Matej kapott vagy öt-hat pofont, mielőtt letepertek. A lábát elkaptam esés közben, és fogtam végig, görcsösen. Ő is leesett. Nagyon összeverték.

Azonban sikerült szerencsésen esnem. A bal oldalamra, és a jobb térdemet fel tudtam húzni a mellemig. Így a hasam védve volt mindvégig. Matej ordított. A bokáját fogtam. Nem tudom, meddig tartott, de amikor szétmentünk, s elindultam a helyem felé, Matej előttem vonszolta magát, erősen sántítva. Erre lettem figyelmes. Magamhoz tértem egy kicsit; sajgott a fejem; kiegyenesedtem, s két gyors lépéssel utolértem Matejt. Belerúgtam a bokájába, ügyelve arra, hogy a fájósba rúgjak, teljes erőmből.

Megint ordított, majdnem összeesett. Már éppen a helyemhez értem. Arra gondoltam, hogy gyorsan még egyet rúgok a sánta bokájába, amikor megláttam jobbról a székek közt, Kmetty Fidélt törtetni felém. Szeredy hátrább csúsztotta a székét. Feleszméltem, hogy nem ketten vagyunk a világon Matejjel. Leültem.

Kmettytől kijózanodtam. Ha ő fenyegetőleg rohan akkor reménytelen a dolgom; a Mancsi csak biztosra ment. Hát nagy bajt csináltam, de úgyis mindegy volt. Szeredy hátrafordult és nyugodtan rászólt Kmettyre:

- Ne lökdöss.

Kmetty megtorpant. „Nem téged...” - kezdte, de ahogy furakodott tovább Szeredy széke mögött, megint meglökte. „Engedj!” - mondta.

- De engem lökdösöl - mondta Szeredy határozott hangon.

- De én... nem érted... ej, hát...

- Nem érdekel.

Furcsa volt Szeredy. Még soha így nem viselkedett. Aztán, Isten tudja hogyan, kiborult a festékes vize, s csurogni kezdett lefelé. Mindez egy negyed perc alatt zajlott le. Az ablak felől a félszemű Kalugyerszky közeledett felém, és hátul Burger és a Varjú felálltak, nézték, mi folyik. Ahogy Szeredynak kiborult a vize, abban a szempillantásban pofon vágta Kmetty Fidét. Ültő helyéből.

- Te barom! - mondta elégedetten.

A szép Mancit még Merényiek sem pofozták soha. Most úgy leesett az álla, és olyan mulatságosan rémült pofát vágott, hogy Burger felnevetett. Colalto is vihogott, s törölgetni kezdte zsebkendőjével Szeredy asztalát meg a sajátját. Aztán, kicsit elkésve, teljes hangerővel felharsant Szabó Gerzson hahotázása. Kalugyerszky eltűnt mellőlem.

Pedig most kinyomtam volna a maradék ép szemét; kár - gondoltam. Felváltva gondoltam hol arra, hogy letérdelek bárki előtt, kegyelemért könyörgök, s lehajtom zúgó fejemet a padlóra, hol pedig arra, hogy kinyomom Kalugyerszky szemét, és megetetem vele a vastag szemüvegét. Utoljára éppen megint a második tervnél tartottam. De megindult a mozgolódás, beszélgetés a tanteremben. Gerebenék Kmetty Mancit kezdték bosszantani.

14

Vártam folyton, hogy mi lesz. Könnyen cserbenhagyták saját embereiket, ez azonban nem jelentett semmit. Szeredy segített rendet rakni a fiókomban. Ez az ő eszeveszettsége volt, s úgy látszik, megtehetette, egyelőre. De tudtam, hogy nincs vége még, sőt el sem kezdődött igazában. Vártam a folytatást, tehetetlenül.

Az nem számított, hogy Kmettyt, sőt Matejt is kinevették; Matej még sokáig sántított. Az sem számított, hogy jóban voltam Szabó Gerzsonnal s egy kicsit még Burgerral is, vagy hogy szilárdnak látszott a helyem a futbalcsapatban, nem gyengült, még inkább erősödött. Nem számított fabatkát sem. Sőt talán éppen ezért kezdte ellenünk az egészet a Varjú. Meg a kabaréért és a Heti Híradóért, amibe nem tudott egyenesen belekötni. Magamban Medvét okoltam, igazságtalanul. Ő is igazságtalan volt hozzám.

Vártam, hogy mi lesz. Napok múlva vagy estefelé történt, nem tudom. Talán másnap délután. Az árnyékszék ablakában álltam. Az ember mindig kinézett egy kicsit, mielőtt visszament volna. Csakó Pali odaállt mellém.

- Te - azt mondja -, voltam egyszer lakodalomban Piskolton. A molnár lánya ment férjhez.

Ránéztem. A többiek még nemigen beszélgettek velem azóta. Merényi visszaadta a könyveimet, a kockás füzetet azonban nem.

- Te, annyi hintó volt, hogy se vége, se hossza. Torták, parfé. Gözmalmuk volt Piskolton.

- Miskolcon - mondtam.

- Nem. Piskolton. Fogtuk a menyasszony fátyola végét, mert még kicsi voltam, tudod, egy olyan magamfajta kislánnyal, de az olyan balfék volt, hogy valagba kellett volna rúgnom. De csak mentünk, tudod.

Tanácsstalanul meredtem Czakó cigányos, meghitt arcába. Mesélte tovább a szokott zagyvaságait. Jó jelnek vegyem a nyájasságát, régi hangját? Vagy csupán tájékozatlan, és félreértett valamit, mint gyakran megtörtént. Ámbár az ilyesmihez éppen elég esze volt mindig. Olykor még több is, mint nekem.

Aztán később Colalto is újra kölcsönkérte a Heidelbergi kátémat.

- Nem adnád mégis ide? - mondta. Gondolt valamit és hozzátette: - Ne haragudj, Bébé. De kellene, tudod.

Nem haragudtam. Akkor már látszott, hogy elaludt a dolog, nem lesz folytatása. Colalto óvatosabb volt Czakónál, mégsem haragudtam rá, sőt, sokkal jobban örültem neki, mint Czakónak. Hiába, nekem többet ért Colalto, mert jobban szerettem őt.

Medve változatlanul dühös volt rám. Először nem bántam, mert egyrészt én is dühös voltam rá, másrészt okosabbnak látszott, ha egy darabig nem vagyunk folyton együtt. Még azt képzeltem, hogy bölcsességből viselkedik így. De március közepén, ahogy megindult a komoly olvadás és az alsó futballkapu körül egy jó darabon már lehetett játszani, bár elég süppedős volt a talaj, Merényiék néhány napig csak kapura lőttek, magukban, aztán egyszer Gereben Énok engem is hívott. Beszálltam.

A kockás füzetünk még mindig náluk volt. Este elcsíptem Medvét. „Ide figyelj - mondtam. - Majd visszaszerzem én tőlük, ne félj.”

Elvörösödött mérgében.

- Kell a fenének - mondta.

- De hát értsd meg. Visszaszerzem, no.

- Akkor széttépem - mondta. Szinte gyűlölködve nézett.

Vadállatias, hálátlan dög volt. De hát hiába, ő meg többet ért nekem Colaltónál is. Belerántott ebbe a halálosan veszélyes rohadtságba, gondoltam, s nekem köszönheti, hogy szárazon megúsza. Mindig ilyen volt. Mint aki senkinek nem tartozik semmivel.

Még március legelején, a keservesen feszült napokban, egyszer algebraórán kihívta őt a táblához Dancsó őrnagy. Rettenetesen sokáig nyaggatta, szokott komisz hidegségével. Élesen emlékszem rá, mert az a képtelen, rossz érzésem volt, hogy ez is hozzátartozik az ellenünk folyó eljáráshoz. A szigorú Dancsó majdnem úgy vizsgáztatta Medvét, mint Merényiék. Azt tartotta róla, hogy nem tud semmit. Igaz ugyan, hogy mindnyájunkról ezt tartotta. Drágának jót adott félévkor: jelest senkinek.

- Nos? - türelmetlenkedett. - Tudja vagy nem?

Egyre újabb és újabb kérdéseket tett fel Medvének, aki türelmesen, közönyösen írta a táblára a rejtélyes algebrajeleket. Azt sem tudtam, eszik-e vagy isszák, fán terem-e vagy bokorban, amiről szó volt. Dermedten latolgattam magamban, lehetséges-e, hogy a tiszték is bekapcsolódtak az ellenünk indult Öttevényi-szerű ügybe?

- Elég - intett Dancsó őrnagy. - Törölje le.

Újabb kérdést tett fel neki. Ez már különösnek látszott. Rég elkergethette volna. „Elégtelen!” Borzalmas zárójeleket és négyzetre emeléseket írt fel Medve. Dancsó rideg, megvető arcáról soha nem lehetett leolvasni, hogy marhaságot ír-e az ember, vagy aránylag még tűrhető dolgokat. A frász törné ki, gondoltam, ez már kegyetlenség, amit Medvével csinál.

- Tudja vagy nem?

Medve mondott valamit és fölírta. Dancsó bólintott, gúnyosan, mint mindig, kérdezte őt tovább, aztán egyszer csak azt mondja, ugyanolyan arccal:

- Köszönöm. Leülhet. Jeles.

Még ránk is mordult valamit: „Aki nálam jelest akar, annak nem elég az anyagot tudni. Annak így kell tudni.” Tátva maradt a szám. Borzasztóan megkönnyebbültem. Attól fogva őszinte hálát éreztem a rezes orrú Dancsó őrnagy iránt.

Medve egy szikrányit sem. Szóba hoztam neki később egyszer. „Azért a maga módján csuda egy igazságos ember” - mondtam.

- Kicsoda?

- Dancsó.

- Ló! Ronda állat - mondta Medve.

Csak ketten álltak jelesre algebrából, ő és Bónis Feri. De hát Medve ilyen hálátlan dög volt. Akkor már nem gyűlölködött rám annyira, húsvéti szabadság előtt jártunk. Megbocsátott lassacskán. De közönyös maradt.

- Mi bajod van? - kérdeztem. Nem tetszett nekem ez az állapot.

- Semmi.

Hát ha nem is tartozott nekem hálával, akkor is már rég elfelejthette volna azt az egészet. Valami baja volt velem, és nem tudtam, hogy mi. Holott váratlanul sok minden nagyon jóra fordult. Langyosodott az idő. Bekerültem Gereben Énokkal a kerékpárososztagba, és gyakorlat helyett a külső fásorban bicikliztünk. Aztán egy este, takarodó után, Merényivel, Gerebennel és Szabó Gerzsonnal felmentem az órához. A rajzterem szertárán, a raktáron, a padláson át, az egyik tetőről felkapaszkodva a másikra, a középső épülettömb magasabb padlására, nyaktörő út vezetett a toronyóra belsejéhez. Magukkal vittek. Végül annyira megváltozott a helyzet, hogy Medvét is bevették egyszer a csapatba fedezetnek.

Én már régen nem haragudtam rá. Azt hiszem, még azt is beláttam, hogy nem ő rántott bele annak idején a bajba, hanem inkább én rántottam őt magammal. És nem nekem köszönhette, hogy érthetetlen módon végül nem lett semmi az egészből, hanem a sors soha ki nem derített, megmagyarázhatatlan szeszélyének. Egy kicsit talán saját magának is. Ő volt az egyetlen, akivel olykor még a Varjú is szőrmentén bánt; alig észrevehetően. Inkább csak undorodott tőle, mint Schulze a könyvektől. Medve nem próbált hízelegni nekik, nem mutatott barátságos arcot soha. És a kiszámíthatatlan indulatosságától ha nem is félték éppen, de óvakodtak valamennyire: mindössze annyira, hogy állandóan számot kellett vetniük némi bizonytalansággal.

Nem lehetett kiszámítani Medve viselkedését. A húsvéti szabadságról visszafelé utazva, néhányan a vészféket mustrálgattuk a peronon. Merényi egy ideig komoly arccal méregette, aztán gondolt valamit magában, és megváltozott, gúnyos mosollyal tarkón legyintette a Varjút:

- No, Varjú, meg mered húzni?

Varjú vigyorgott, törte az eszét, hogy mit csinálhatna. Merényi áthárította rá a bátorsággyávaság kérdését s ezt nem lehetett visszahárítani.

- Meg mered húzni? Mi?

A Varjú röhécselt, szétnézett. A vészféket senki sem merte meghúzni soha, éppen ez volt a különössége. Öten-hatan álltunk a kocsí végében. Medve szinte végszóra lépett ki a WC-ből. A Varjú nyomban odaszólt neki:

- Mi az, hallom, te meg mered húzni a vészféket!

Medve vállat vont.

- Hallom, hogy te milyen bátor vagy - folytatta a Varjú.

Medve be akart menni, de most már nem engedték.

- Hát fogadjunk, hogy nem mered meghúzni - mondta hirtelen a Varjú. - Fogadjunk tíz ficsbe.

- Hagyjatok - mondta Medve.

Nem tudott átmenni Homola és Merényi közt, nem engedték.

- Mi az, nem mersz fogadni sem? - nézte őt gúnyosan a Varjú.

- Nem.

Ohó. Az nem úgy van.

Erőszakkal megfogta a kezét és megrázta. „Tíz fics - mondta. - Ha nem mered meghúzni. Tanúk vagytok.” Homola bólintott, Merényi is, mellékesen. Érvényes a fogadás. Olcsó kis pimaszkodás volt az egész, de Medve tudta, hogy a tízezer koronát be fogják hajtani rajta. Pokoli dühbe jött váratlanul, félrelökte a Varjút, és megrántotta a vészféket.

A nyílt pályán robogó gyorsvonat szakadatlan sziszegéssel fékezni kezdett, és lassan megállt. Illetve, amikor már azt hittük, hogy szép simán megállt, hirtelen rázkódott egyet, előre, hátra, szinte mozgás nélkül, egy helyben, de rettenetes erővel, s csak azután csöndesedett el. Merényiék egy szempillantás alatt eltűntek. Medve feleszmélt és nagyon megijedt. A töltés mentén két egyenruhás vasutas közeledett futva. Medve önkéntelenül kinyitotta az ajtót, mire az egyikük megtorpant, és felnézett ránk.

Zsoldos rángatta Medvét hátra, de már késő volt. Meg voltam ijedve én is. „Marha!” - súgtam Medvének meggyőződéssel. Zsoldos rimánkodni kezdett a kalauzoknak, hogy ne jelentsék a dolgot. Mérgesek voltak, de határozatlanul nézegettek hármunkat. „Ha meg tudták húzni - mondta végre az egyikük -, akkor most másszanak is be a kocsí alá!” A másik legyintett, leugrott, és eltűnt a vagon alatt.

Schulzéra gondoltam. Mi lesz ebből, ha kiderül? Menotti százados utazott velünk, ő persze nem volt veszélyes. A vasutas, aki visszaigazította a vészféket, felszállt hozzánk. „Baleset is történhetett volna - mondta szemrehányóan. - Hát hogy lehet ilyesmit csinálni, kérem?”

- Baromságból - mondta Zsoldos.

„Most meg vannak ijedve, ugye? - mondta a vasutas, elmosolyodva. - No jó, hát majd elsimítjuk, ha lehet.” Ilyen szerencséje volt Medvének. A szerelvény meglódult. Megindultunk lassan. A vasutas elment, előre, a mozdony felé; borotvált arca volt, néhány éles ráncsal, de fiatalos az ősz halántékához képest.

Menotti százados mégis megtudta valahogyan, és tartott egy kis prédikációt. Felháborodással kezdte, beletévedt a mértéktartó kifejezéseibe, s a „Hallatlan csirkefogóság”-ból „Megfontolatlan cselekedet” lett, majd negyedévesekhez nem illő gyerekesség, végül a vasúti szabályzat megsértése, amely súlyos pénzbírsággal járt volna, ha a vonatkísérő személyzet nem olyan toleráns, hogy eltekint a jegyzőkönyv felvételétől. Közben egy hasonló esetet említett meg, aminek szemtanúja volt a szibériai vasútvonalon, s Colalto ügyesen közbeavatkozott, aztán mások is, és Menotti egyszerre azon kapta magát, hogy derűsen meséli nekünk a hadifogságát és a szökését, mint már számtalanszor. Ezzel mindig el tudtuk terelni a figyelmét feleltetésről, kínos témákról; minden hájjal megkent, agyafúrt módszer volt ez; s hogy Menotti véletlenül szívesen mesélt, és mi szeretnénk hallgatni, az nem tartozott ide.

Medvét végül eleresztette. „Borítsunk fátylat a dologra, minthogy nem nagy dicsőség ránk nézve” - mondta, és átment a harmadévesek kocsijába. Én dicsőségnek tartottam, kivált miután ilyen csodásan megúsza Medve. A Varjú fölényes félmosollyal lépett oda Medvéhez. Szokott, megvető hangján kezdett gúnyolódni vele, és pukkadózva fel-felnevetett. „Állat! Valag!” Kijelentette, hogy nem érvényes a fogadás, mert nem volt elvágva. Ezt külön nagyon élvezte; holott senki sem képzelte egy pillanatig sem, hogy meg fogja adni Medvének a tíz ficcset; Medve sem. A Varjú dicsősége azonban ezzel is nagyobb lett. Izzott, sugárzott róla a biztonság, hogy ez a vészfékmeghúzás is az ő teljes diadalával zárult. Nem színelte.

Szentül hitt önmagában, ez volt a Varjú titka. Tudta, hogy remek fickó. Őt aztán nem főzi le senki. Korán keljen fel, aki. És kuss. Sok balfék. Most is jól kitolt Medvével. Átmentem a másik szakaszba.

Féltem a Varjútól. Néha már remegett a kezem a tehetetlen indulattól. Hiszen Merényiék mindnyájan ugyanilyen pökhendi, rendíthetetlen önbizalommal hittek saját dicsőségükben, mégis azt éreztem, hogy titokban ők is félnek a Varjú alattomoságától, s ennek köszönheti szinte rejtélyes hatalmát. Gereben Énok is ájtott utánam. Láttam, hogy Orbán Elemér mellé ültem le, odaült hát Orbán másik oldalára.

Gerebentől nem féltem. Nemrég tanultam meg ezt, és jó érzés volt. Igaz ugyan, gondoltam, hogy Gereben például egyáltalán nem fél a Varjútól. Legalábbis nem úgy, mint én, és semmi esetre sem lehetett észrevenni rajta. Nyílt szemmel bámult a Varjúra, figyelte, mulattatta őt, amit csinált, szinte gyanútlanul nevetett a dolgain. Gerebenből tulajdonképpen hiányzott a durvaság; csak sokszor elragadta őt a jókedve. Mindig azt leste, hogy lehet-e valamin nevetni. Most is azért ült mellénk.

- Jól telt el a szabadságod, Elemér? - fordult Orbánhoz, aki a táskáját rendezgette.

Gereben komoly, áludvarias képet vágott, és intett nekem a szemöldökével, s ahogy rám villant a szeme, előlegezett nevetés csillogott benne. Orbánból, jobb híján, mindig ki lehetett facsarni egy kis szórakozást. Mulyán kezdett pislogni, és nyugtalanul morgott valamit:

„Hagyjatok, eredjetez innen, na...” Már akkor megijedtem, amikor én odaültem melléje, pedig csupán szórakozottságomban ültem le, s rá sem néztem.

Beletúrtam a táskájába. „Ne segítsünk, Elemér?” - kérdeztem szívélyesen. Egy nagy zacskó jonatánalmát találtam. Kivettem egyet és elindultam vele, mert tudtam, hogy zsugoriságában kapkodni fog utána. Így is történt. Aztán dobálózni kezdtünk Orbán almájával. Bejött Burger és Homola.

Ők is kiszedtek a zacskóból egy-egy almát, s dobálgattuk körbe egymásnak, a padok fölött, oszlopok között. Orbán kétségbeesve leült, de hamarosan megint felállt, és ugrált, kapkodott az almái után. Merényi is megjelent, s persze rögtön beszállt a játékba. Négy alma, öt alma, egyre több alma röpködött egyszerre a levegőben s egyre gyorsabban.

Homola terpeszállásban állt a választóajtó előtt, kifejezéstelen tekintettel maga elé meredve, leesett állal. Teljesen mozdulatlan volt, csak a két karja járt, fel-le. Bamba merevségét meghazudtolta pokoli biztonsága. Felnyúlt a levegőbe, és lehúzott egy repülő almát, dobta tovább.

Burger szemben állt vele, háttal a másik ajtónak. Egész teste, vörös feje, karja, lába remegett a feszült figyelemtől, mintha ügyetlen volna; holott egyet sem hibázott el, és hihetetlenül rövid mozdulatokkal dolgozott. Merényi nekem dobta az almákat a másik sarokból, s persze ő sem hibázott soha. Jobb kézzel kapta el, villámgyorsan áttette a bal kezébe, alulról pöckölte szinte felém; de Burgerral ellentétben látszólag mellékesen, figyelmetlenül.

Én felálltam a padra, mint Gereben, s a csomagtartó fölött dobtam neki minden második almát. Ütemesen hajlongtunk, egyet fönt, egyet alul; gyorsult a játék; Merényi gyorsította; cikáztak az almák keresztbe-kasul; csattant a tenyeremen; fordultam, jött a másik, tovább, tovább, az ötszögben; robogott velünk a vonat. Jól ellabdáztunk így.

Bognár várt bennünket az állomáson. Sorakozónál hallom, ahogy azt mondja Szentiványi: „Schulze elment tőlünk.”

- Mi? - kérdi Szabó Gerzson.

- Nem hallottátok? Jutasra vezényelték.

- Kicsodát? - kérdeztem.

Néztem balra, néztem jobbra. Mindenki pusmogott. Zsoldost kerestem a szememmel. A szekerek már megindultak. Drágh végigfutott az arcvonal előtt. Menotti távolabb állt, várta a létszámjelentést.

Ezt most nem Zsoldos találta ki. Estére már bizonyosat tudtunk. Az étteremben majdnem felbomlott a rend. Vacsora közben is átszaladgáltunk egymás asztalához. Schulze még a városban volt, de már nem járt be. Vasárnap bejön majd elbúcsúzni a századtól.

Másnap a tanteremben Merényi felállt és kihirdette, hogy ajándékokra gyűjtünk Schulze tiszthelyettes úrnak, mindenki befizet hatezer koronát. Medve felpattant.

- Mi az? - nézett rá Drágh összevont szemöldökkel. - Van valami megjegyzésed?

- Van - mondta Medve, sápadtan a dühtől. - Elefes.

Drágh Merényi mellett állt. Szeredynak gyorsan kapcsolt az esze, és közbevágtott. Láttam, hogy Medve beszámíthatatlan, és pillanatok alatt bajba keveri magát, ha észhez nem tér.

- Ne marhaskodj, Medve - mondta nyugodalmas hangon, ülve a helyén. - Nekem megér hat ficcet, hogy soha az életben nem látom többé Schulze pofáját.

- Nekem is - kiáltott Laczkovics Sándor nevetve.

- Látod - mondta Szeredy. - Megszavazzuk.

„Megszavazzuk” - mondtam én is. Hirtelen Czakó is közbekiáltott és Gereben is, aztán Homola is.

- Megszavazzuk!

Merényi rávágott öklével az asztalára. A többiek, akik szintén kezdtek belekiabálni, elhallgattak. Medve éppen leült és elfordult; most visszafordult ültében. Csak azt láttuk, hogy Merényi szinte remeg a dühtől, és dadogva káromkodik ránk.

- Kuss! Szavaztok! Majd! Mit! - Nem tudta kifejezni magát, de nem is akarta. Félbehagyott egy káromkodást, rávágott még egyet az asztalára, és leült.

Drágh várt egy kicsit, aztán kijelentette:

- Vacsora előtt beszédem a pénzt.

Így hát összeadtuk a Schulze búcsúajándékát. Jaksnak nem volt hatezer koronája, de eladta Kappéternek hatnapi uzsonnakenyerét. Ilyenkor, közvetlenül szabadság után, alacsony volt az ennivaló árfolyama.

16

Ébresztőkor már világosodott. Kezdek szólni a madarak. Aztán napról napra még korábban. Arra ébredtünk, hogy a kelő nap első sugarai ott csillognak a folyosóra nyíló ablakok tejfehérré mázolt üvegén. Bognárt az új tiszthelyettes, Balabán váltogatta a szolgálatban. Schulze elment.

Balabán két méter magas, hatalmas testű, vörösre mosdott képű ember volt, és teljesen tehetetlen velünk. A tisztek vagy akár Bognár előtt is ügyeltünk, hogy ez ki ne derüljön, s ilyenkor maga Balabán csodálkozott a legjobban, hogy milyen fegyelmet tud tartani. Egyébként azt csináltunk vele, amit akartunk. De nem volt buta. Hamarosan megértette a helyzetet, és beleélte magát. Azt is megértette, hogy ő nem kukoricázhat Merényivel, hanem fordítva, ki van szolgáltatva a jóindulatának.

A csomagban kapott vagy még a szabadságról hozott és megtakarított élelmiszert az ember rendszerint az éjjeliszekrényében vagy a szalmazsákjában rejtegette. Merényi, a Varjú, Burger és Homola délutánonként felszöktek a hálóterembe, és fosztogatták a felfedezett rejtékhelyeket. Minthogy azonban kockázatos volt sokáig távol maradniuk, még Bognár szolgálata alatt is, kapkodva dolgoztak, sokszor éppen csak megdézsmálták egy kicsit az ember csomagját. Most Balabánnál megszűnt minden kockázat. Kényelmesen kikutattak és megettek minden megehetőt, s vissza sem jöttek a tanterembe ilyenkor. Nemegyszer fent találtuk őket a vacsora előtti kézmosáskor, ott heverésztek az ágyakon cigarettázva.

Ez lett volna az árnyoldala Balabánnak. Csakhogy Merényiék az új módszerrel együtt hamarosan bevezették azt is, hogy Gereben Énokon, Szabó Gerzsonon, Halász Péteren kívül gyakran engem is magukkal vittek, sőt egyszer-kétszer Laczkovics Sándort, Szerafinit és Kmetty Mancit is.

A Varjú nyomozta ki, hogy ki hová dugta el a csomagját, ő figyelte a B-osztálybelieket is, mikor jön csomagjuk. Merényi intett az embernek. Egyenként lógtunk fel a lépcsőn. Röhögünk a csomag zsugori, gyanútlan tulajdonosán, ahogy előkerült a szalmazsák alól vagy az

alsó fiók mögül a dugáru, és a szalámiból, szardíniából, süteményekből pompás lakomát csaptunk.

Engem először egy kicsit feszélyezett, hogy jelen nem levő, idegen ember holmiját túrjuk fel. Azonban fontos volt, hogy Merényiék magukkal vittek; s ha az ember egyszer túltette magát ezen az idegesítő érzésen, többé nem igen tért vissza. Rájött az ember, hogy igazuk van; azaz, hogy igazunk van; hogy érdekes, izgalmas multság; hogy igazságot szolgáltatunk. Nem is merte senki szóvá tenni, amikor este hűlt helyét találta a kincseinek: csak saját fősvénységét, hitvány önzését állította volna pellengérré vele, és meg is kapta volna a magáét Merényiéktől. A Varjú persze gúnyolódott utólag az áldozatokkal, és szívós türelemmel próbált kiugratni belőlük valami megjegyzést, nemtetszésük jelét; de elfordultak, szégyenkezve bújtak előle, s okosan tették.

Nekem azért is fontos volt Merényi jóindulatának ez a bizonyossága, mert egyszer nagyon lehordott, és ülepen is rúgott. Amikor eltört Palugyay karja.

A kisebbik gyakorlótér alján építkeztek, s a meredek deszkákon nekifutásból fel lehetett rohanni. Palugyay nem mert nekimenni. Belekaroltam hát, és magammal ragadva sikerült felszaladnunk az állványokra. Palugyay tiltakozott, próbált kiszabadulni, de tudtam, hogy mihelyt egyszer fent vagyunk, megjön majd a bátorsága. Így is történt. Most már egyedül is fel mert volna menni, de haragudott az erőszakoskodásom miatt, és ott akart hagyni. Mikor aztán másodszor is belekaroltam, és felvonszoltam magammal, csökönyös ellenkezésében megcsúszott az állvány tetején, és visszaesett. Nem magasról. Mégis megütötte a karját, és fekvé maradt a földön.

Merényi odajött és ülepen rúgott. Gerebennel bevittük Palugyayt a kórházba. Gipszbe tették a karját, aztán egykettőre összeforrt. Szívesen cseréltem volna vele, mert egy ideig azt hittem, hogy magamnak nagyobb bajt csináltam ezzel.

De pár nap múlva Szabó Gerzson este átszólt az ágyamhoz, hogy vegyek tornacipőt. Megint felmentünk Merényivel az órához. Nem volt hát semmi baj. Halász Petár zseblámpáját is vittük. A rajzszertárban rávillantottam a sarokban álló csontvázra. Gerzson fejbe vágott hangtalanul, a tenyere tövével. Itt még sem suttognunk, sem egy szisszenetet kiadnunk nem lehetett. Ez a teljes nesztelenség volt az igazán izgalmas az egészben, nem a tetőkön való mászkálás. Semmi áron nem engedhettük, hogy az ügyeletes altiszt vagy bárki rajtacsípjén bennünket. Fent körüljártuk sietve a padlásteret, aztán felugrottam újra a szűk kis ablakba, és felhúztam őket, mert kievickélni nehezebb volt. Csak másnap vette észre az ember, ha imitt-amott lehorzsolta a bőrt a karjáról-lábáról.

Nagy jótétemény volt nekem mindez. Gyötrelmes szomjúságot enyhített bennem. Egy kicsit ki tudtam egyenesedni. Akármit éreztem is, Merényinek nehezen tudnám elfelejteni, hogy magával vitt. Szeredyt is hívták egyszer délután a hálóterembe csomag után kutatni; Burger szólt neki, de Szeredy nem jött, aztán többször nem hívták. Neki persze sokkal könnyebb volt, mint nekem.

Medve lehordott Palugyay miatt. Hogy eltörtem a karját. Először is nem én törtem el. Nem igaz.

- De igaz - mondta Medve felelősségre vonó hangon. - Te is nagyon jól tudod, hogy igaz.

- Akkor mi közöd hozzá? - feleltem. - Ki kérdezett téged, szeretném tudni?

Elfutott a méreg. Majd éppen ő fogja megvédeni Palugyayt, velem szemben. Rá sem bagózott egész életében. Én eléggé szerettem Palugyayt, mindig törődtem vele. Segíteni igyekeztem rajta akkor is, amikor a karját törte, mert bántott, hogy olyan élehetetlen, és láttam, hogy ezen

lehetne változtatni. Palugyay egyáltalán nem volt olyan mulya, mint amilyennek látszott. Medve átnézett rajta, mintha a világon sem lenne. Még egy közömbös szót is alig szólt hozzá. Összevesztünk.

De nemsokára, május elején, a születésnap csomagját szétsztozotta Zsoldosnak, Laczkovics Sándornak, Czakónak, Colaltónak, Szeredynek - s ahogy odaért elém, nekem is kirakott egyet-mást a papírskatulya aljáról, mert már alig volt benne.

- Kösz - mondtam.

Elfogadtam. Motyogott valamit, elment. Nem volt benne szándékosság, hogy majdnem utolsónak adott nekem, és annyi sok más között mellékesen. De az arca meg az egész, meg hogy egyáltalán adott és így: olyan lehangoló volt, hogy a szívem belekeseredett. Vagy nem is keserűség - bár az lett volna -, hanem ízetlenség telepedett meg benne, mint a kezdődő pusztulás színtelen, szagtalan, első ráksejtjei. Megeszegettem a vajas süteményeket lelkiismeretesen. Felszedegtettem a morzsákat a tanszerládám zöld lapjáról. Fogalmam sem volt róla, hogy mit csinálok.

Medve azért osztotta szét a csomagját, mert újabban már majdnem mindenki ezt tette. Akárhová dugja, a Varjú ügyis rálelt volna. A B-osztályban azért még akadt néhány együgyű, aki megpróbálta a hálóteremben rejtegetni az ennivalóit. Merényiék ritkán kaptak csomagot; persze nekik nem kellett dugdosni, és nem is adtak belőle másnak. Ezért ámultam el, amikor egyszer Gereben Énok lelkesen felhívott Merényiékkel együtt engem is a hálóterembe, és kitálalta elénk az aznap érkezett csomagját. Ragyogott a képe. „Gyertek! Te is gyere” - intett felém.

Egy narancsot nem ettem meg, hanem lehoztam a tanterembe. Adtam belőle három gerezdet Szeredynek, hármat pedig odavitettem Medvének. „Gerebentől kaptam” - mondtam. Elég barátságosan fogadta el. Amikor később a többiek is lejöttek, Burgertől elkértem a kockás füzetünket. Egyszer már szóltam neki miatta. Ideadta.

Azt hittem, Medve örülni fog neki. Felugrott, rámeredt. Mint az örült, tépni kezdte szét. A vastag füzet nehezen szakadt, hát laponként tépte, gyúrte, a szemem láttára; nem vártam meg a végét.

- Dögölj meg - mondtam, közönyösséget színlelve, s azzal gyorsan otthagytam.

Burger őrizgette mostanáig a füzetet. Merényiék mindnyájan elolvasták Medve verses drámáját, és nem titkolták, hogy jól mulatnak rajta, különösen tiszteletlen humorán. Döntő bizonyítéknak szánták eredetileg, aztán unottan olvasgatták, és nevettek rajta. Medve azóta tudni sem akart róla. Sejtettem, hogy nem egészen nekem szól a dűhe, s nem is haragudtam rá.

Pár nappal előbb történt, hogy kitettük a futballcsapatból. Sosem volt benne véglegesen, de sikerült elérnem, hogy egyszer-kétszer beállítsák. Jó atléta volt. Magasugró, futó, súlydobó. De hiába, rossz fedezet. Önzőn játszott; gyors volt, vinni tudta a labdát, megszerezni nem. Dühöngtem rá a pályán; Aport igazán könnyű volt leszerelni, s Medve csak ugrált előtte jobbra-balra, és hagyta menni. Hát lépjen bele, a nemjóját! Még azt sem mondhatta, hogy nem kap soha labdát. Mihelyt megkapta, vitte egyedül: száguldott vele, mint a bolond, csak néztük, nem is volt érdemes utánaindulni. Megmondtam neki én is. Igaza van Homolának. A Mancival többre megyünk, akármilyen lassú. Ha most emiatt dühös rám, akkor csak tépje még apróbbra a füzetet.

De nem bánta ő a futballt, tudtam. Lenézte. Az ugrómercét szerette, meg a stopperórát, meg a mérőszalagot. Engem pedig nem az bántott, hogy darabokra tépi a kockás füzetünket; vagy talán, helyesebben, nem azért kellett színlelnem a közönyt, mert Medvére haragudtam. Az bántott, hogy igaza van: hogy úgyis mindegy. Már egyikünk sem tudná folytatni, amit valaha megkezdtünk.

Medve újabban Tóth Tiborral kezdett barátkozni. Átjárált hozzá a B-osztályba, mert Balabán szolgálata alatt ezt is meg lehetett tenni. Mi pedig rúgtuk a labdát délutánonként. Ragyogó május volt. Lefutottam; Burger lapos passza zsinóron jött a lábamra; a tizenhatos vonalánál hárman is álltak előttem, kivártam, amíg mind a hárman rám jönnek, s egy nagy mozdulatot tettem, a kapu felé fordulva, aztán egészen gyengén egy kicsit hátratóltam a labdát bal felé; pontosan Merényi elé, aki a semmiből egyszerre ott volt, és azonmód bevágta a felső sarokba. Részeg boldogság fogott el, ha sikerült az ilyesmi; ilyenkor szerettem volna nagyon, hogy inkább Medve játsszon velünk, mint ők, mert akkor igazibb lett volna az egész. De hát a gyepnek s a labdának ettől a saját mámorától eltekintve nekem éppen az volt hallatlanul fontos, hogy Merényiékkel játszhaszak. Ebben a tekintetben csodálatosan rendbe is jött minden, s mégis, éppen most, csúnyán elromlott valami más.

Ez volt a bajom, amikor Medve széttépte a füzetünket, bár neki fogalma sem lehetett róla, hogy bennem romlani, pusztulni kezdett valami. Olyasmi, ami eddig még soha nem romlott el - a legnehezebb, legnyomorultabb időkben se -, annyira, hogy eddig nem is tudtam a létezéséről, szakadatlan működéséről, szükségességéről; csak most, amikor szívszorongva láttam, hogy a zsíros kenyéren és a jókedvünkön kívül, valamennyi ismert és néven nevezhető, fontosnak vélt dolgon kívül még mi minden hiányozhat az embernek, s hogy a nyomorúságnak még másféle, elképzelhetetlen rétegei is léteznek. Lehet mélyebbre esni a földnél.

Pedig biztosan álltam a lábamon, sőt áradt bennem a harsány boldogság - nem tudom másnak nevezni -, mint a vonaton, amikor Orbán Elemér almáival labdáztunk ötösben. Valaha, ha Schulze csak rám nézett, vagy Merényiék közül valaki, a félelem, az ostoba büntudat és az undor legalján éreztem magam, a nyomorúság ingoványának fenekén, s szinte szilárd talajon álltam. Most végre oldódni kezdett bennem a büntudat, a rettegetés és a gyűlölet görcse; már nem kellett félnem, hogy örök életemre nyomorékká tesz. Fellélegeztem. Kiegyenesedtem. Lelkendeztem jókedvemben. Tulajdonképpen nem hiányzott semmim, csak a régi rossz-kedvem.

De ez hiányzott. Sosem képzeltem volna, hogy erre is szüksége van az embernek. Hányszor néztem valaha, az ősidőkben, a gyakorlótér széléről vágyakozva Merényiéket, amint rúgták a labdát. Most én is velük rúgtam boldogan. Teljesült a vágyam, de ezzel el is pusztult, s vele együtt más is romlani kezdett. Arra vágytam most, hogy ne csak rúgjam a labdát, hanem kívülről is nézzem vágyakozva.

Egészen kicsi és névtelen rossz nyugtalanság telepedett meg a jókedvem alján. Estefelé a lemenő nap besütött szelíden a tanterembe; Zsoldosék játszották az új meg a régi számokat; vacsorához lemenet néztem a képeket, Tulp tanár anatómiáját; ebéd után morzsát dobáltunk a szökőkút aranyhalainak, a külső fasorban a kürtösök gyakoroltak. Mindenből hiányzott a régi keserűség éles, tiszta íze. S az elvesztett rossz-kedvemmel együtt más is elhagyott. Eloszlott a köd, és nyomban romlani kezdett a látásom. Mire megyek ezzel a heves, testközei boldogsággal, ha nincs már meg hozzá a távlatom? Kikapcsolódott az életem igazi frekvenciája, a lobogás, a töltés - a labdarúgásnál sokkal izgalmasabb, vakmerőbb, nagyobb játék -, s a fenyegető érzéstől, hogy az én titkos mélységes nyugalمامat is elveszthetem, névtelen iszonyat fészkelte be magát a mellembé, torkomba, gyomromba, jókedvembe; apró, kis hegyes iszonyat.

Medvét nemcsak Tóth Tibor szépsége vonzotta, hanem a tüneményes szemtelensége is izgatta őt ugyanolyan mértékben. Egy reggel megállt az ágyánál.

- Nem adnád kölcsön a futócipődet, kérlek? Ma délelőttre.

Medve tágra meredt szemmel nézett rá. Tóth Tibor hűvös udvariassággal tette fel a kérdést, ahogyan mindig beszélt. Semmiféle könyörgő árnyalat nem volt a hangjában, holott tudhatta, hogy képtelenséget kér. A futócipőt Medve húsvétkor hozta, vigyázott rá, mint a szeme fényére; másnak eszébe sem jutott volna elkérni tőle. Tóth Tibor B-osztályos volt, teljesen jelentéktelen személy, szenteskedő balfék, s ráadásul egyik legrosszabb tornász. Ámbár éppen ezért kellett neki a futócipő; a tornaórákon most atlétika folyt, futás, s azt remélte, együgyű módon, hogy jobb eredményt érhet el vele. Egyébként háromgombos volt.

Újonc kora óta semmit sem változott. Járt most is a hajnali misékre, a Monsignor legfőbb bizalmasa lett, kitartott minden különcködése mellett. Durcás, lányos arcával, mandulavágású szemével komolyan nézett Medve szemébe.

- De ha nem akarod, akkor... - kezdte mondani, Medve azonban közbevágott:

- Odaadom.

Benyúlt a fiókjába. „Nesze.” Tóth Tibor megköszönte, és már ment is. Medve utánanézett. Aztán elkapta a fejét, mert találkozott a pillantásuk. Elmosolyodott volna csakugyan Tóth Tibor? - tűnődött -, vagy csak úgy rémlett neki? Hirtelen feleszmélt: mi az Isten csudájának adta oda a futócipőjét? Hiszen neki is szüksége lesz rá a tornaórán, méghozzá előbb, mint a B-osztálynak.

Maga sem tudta, mi ütött belé. Jólesett odaadnia. Tóth Tibor olyan tartózkodó természetű volt, hogy Medve szinte hízelgőnek és megtisztelőnek érezte, hogy kölcsönkért tőle valamit. Bosszantotta őt ez az érzés. Tóth Tibor a maga módján még pimaszabb önbizalommal hitt saját nagyszerűségében, mint Merényiék. Medve rögtön ebéd után csatlakozott hozzá. Aztán a szünetekben odacipelte Szeredyékhez mindig, és tanították súlyt dobni, magasat ugrani, mert rosszul állt tornából.

Medve kezdett átjárogatni a B-osztályba. Megállt Tóth asztala mellett, s csak úgy álldogálva beszélgetett vele a szünetekben. Később le is telepedett melléje, ott maradt sokszor vacsoráig.

Tóth Tibor udvariasan fogadta Medve közeledését: habár semmivel sem bátorította, nem is zárkózott el előle. Algebrát kérdezgetett tőle. A B-osztályban Dancsó őrnagy senkinek sem adott jelest, és Tóth szeretett volna év végére mégis javítani, hogy tiszta jeles lehessen. A könyvei kék csomagolópapírba voltak bekötve, füzetek pedig túl csinos, kisfiús írással állt a neve. Medve ismerte szomszédainak, Zsoldosnak, másoknak a holmiját, a számárfüles térképeket, az új kék ceruzákat és a megfaragott régi vonalzókat, a limlomos dobozkákat és a davosi látképes tollszárat, bicskát, körzöt, lakatkulcsot: ez mind ismert és közönséges holmi volt, hasonló az övéhez. Tóth Tibor holmija azonban rendkívülinek, alapvetően másfélének tűnt. S ezt nem a csínosságuk tette; ceruzája például csúnyán, tömpén volt meghegyezve, és mégis furcsa, megindító, nem közönséges ceruza volt.

Medve apránként megismerte ezeket az idegen tárgyakat, de a kíváncsisága nem csökkent. Szerette volna még jobban megismerni Tóth Tibor holmiját is, és a lényében rejlő izgató és vonzó idegenszerűséget is. Tóth azonban elég szűkszavú volt. Vallási vitákba nem ment bele. Amit végül mondott, abból sem derült ki semmi. Úgyhogy Medve, nem tudván kitalálni újabb beszélőnivalót vele, sokszor csak ült mellette szótlánul, s míg Tóth Tibor festegetett - mert egy vasárnap délután önként felajánlotta neki a gombfestékeket, s attól fogva nála is maradt a készlet -, Medve félórakig elnézte vékony nyakát, gyengéd arcélét, füle cimpáját.

Mitől ilyen szemtelen? - latolgatta. Nem a szépségétől vagy a vallásosságától; ugyanis éppen fordítva, Medve Tóth Tibor belső, alapvető szemtelenségén tűnődött, azon, amely széppé és vallásossá tette. Más embernek egyszerűen nem lett volna képe az ilyesmihez, restellte volna mind a kettőt.

És szívós volt Tóth Tibor. Még mindig kisfiús, még mindig elpirult, ha az arcába mondtak, éppen e célból, bármi trágárságot. Én nem nagyon szerettem, őszintén szólva. Mindenki bosszantotta őt, nem túl gyakran, de rendszeresen, a számunkra teljesen semlegessé és ártatlanná vált kifejezésekkel. Mulatságos volt, hogy önműködően, mint egy bedobós csokoládé-automatát, fel lehetett paprikázni olyasmivel, civil nyelvre lefordítva, mint: a kutya-fáját! fene! az ördögbe is! Én mégsem piszkáltam soha.

Láttam egy este a hálótérben, hogy Kalugyerszky ingerli valami hasonlóval, s a Varjú is odaállt eléjük. Mi Gerebennel Zámencsik Béla rádióját próbálgattuk, akinek az ágya elég közel volt Tóth Tiboréhoz. Hallottam, hogy a Varjú „kis szűz”-nek nevezi, és Medvének ajánlgatja, hogy mit tegyen vele. Tóth felugrott, fülig elvörösödött, toppantott egyet, és elfordult. Talán még sírva is fakadt. Medve, aki eddig az ágya szélén ült, tétován felállt. Nem nevetett. Vállat vont, aztán lassan megindult vissza a saját ágyához.

Előttünk ment el, s egy pillanatra megállt, nézte, hogy mit csinálunk. Nem szólt egy szót sem. Később, vagy öt perc múlva, hirtelen visszajött, és teljesen érthetetlenül, vad dühvel szidni kezdett bennünket.

- Szégyelljétek magatokat! Nagy hőstett, mondhatom!

- Megörültél?

- Hagyjátok őt békiben!

- Fogd be a pofád - mondtam.

Azt hittem, hogy Gereben laposra pofozza mindjárt. De Gereben csak bámult Medvére, hitetlenkedő arccal, félbemaradt mosollyal.

Nem zenét akartunk hallgatni Zámencsik rádióján, hanem röhögni rajta. Ennél gyatrább és csámpásabb kis készüléket aligha lehetett volna összeeszkábálni. Alig szólt. A tekercs laza volt, a drót mozgott, ide-oda csúszkált a papírhengeren. A teteje kissé ferdén volt ráerősítve, egy csavar félig kiállt. Már maga az is mulatság volt, hogy Zámencsik, egy évvel elkésve, szintén rádiót kezdett csinálni, a félkegyelműek áhítatos odaadásával. Gereben intett nekem, s odatelepedtünk hozzá. Tisztelettel néztük a rozoga alkotmányt.

- Gratulálok, Béla - mondtam.

- Jó kis masina! - csettintett Gereben a nyelvével.

Szétszedtük a fejhallgatót, hogy mind a ketten hallgathassuk, s bár egyéb nem hallatszott, mint egy kis kaparászásféle, táncra perdültünk a képzeletbeli zenére.

- Tyű, micsoda dzsessz!

- Te! Ez Amerika!

Zámencsik remegve szedte fel a földről a készülékét, mert persze lerántottuk az ágy széléről. Buzgón segítettünk neki helyrehozni, s végül szándékos ügyetlenséggel kiugrattuk helyéről a tekercset. A menetek kezdtek leperegni róla. Zámencsik sikoltzott. Azt hiszem, megfojtott volna mind a kettőnket, ha nem fél tőlünk, és ha erősebb nálunk.

Egészen jól szórakoztunk, és dühös voltam Medvére, amikor beavatkozott. Ostobaság volt, Gerebent megharagíthatta volna. De csak elrontotta vele a kedvünket.

Először nem is értettem. Nem akartam elhinni, hogy Medve megőrült, és fontoskodni kezd, felcsap a gyengék védelmezőjének vagy mi. Sohasem volt képmutató. De megzavart egy kicsit ez az új keletű barátkozása Tóth Tiborral. És láttam, hogy adott Zámencsiknek ajándékba egy banándugót; mert a hallgatónak is eltört az egyik dugója.

De másnap Zámencsik kezdett a nyakára járni, újabb és újabb kívánságokkal, Medve pedig kezdte unni a szerencsétlent. Nehéz volt lerázni. Szemérmetlen tolokodásának egy váratlan dolog vetett véget. Gereben Énok vacsora előtt elkérte Colalto szerszámain, és este odaült megint Zámencsik ágyához, és nekifogott, hogy komolyan rendbe hozza az ócska kis rádiót. Én is odamentem. Jobban értettem hozzá, mint Gereben, de aztán Colaltót is odahívtuk, s ő szakértelemmel össze is ütötte egykettőre, amíg mi igyekeztünk távol tartani a tiltakozó és jajgató Zámencsikot.

A rádió jobb lett, mint volt; Zámencsik még nagyobb gyűlölettel nézett bennünket. Főösleges marhaság volt, amit csináltunk, azonfelül, hogy példátlan, nevetséges dolog. De nem bántam. Egye fene. Ha egyszer Gerebennek ehhez jött kedve. Nem bántam, mert most már értettem Medvét is. Nem Zámencsik miatt támadt ránk, hanem énmiattam; és persze nem Gerebennek szólt a támadása, hanem kizárólag nekem. És utólag egy kicsit szégyellte is magát miatta, észrevettem.

A tanteremben járkált, az asztalok közt, s ahogy Colalto elé ért, hallottam, hogy egy füzet kellene neki. Colalto kezébe vette a megkezdetlen, vastag kék ceruzát, amit Medve cserébe kínálgatott, és megvizsgálta. De nem volt tiszta füzete. Medve Szeredy felé fordult. Oda-szóltam neki:

- Nesze.

Volt egy új füzetem, amit közben előszedtem, s gondoltam, neki adom. Medve kivette Colalto kezéből a kék ceruzáját, és felém nyújtotta. Ekkor láttam a szemén, hogy egy kicsit szégyelli magát. Intettem, hogy nem kell a ceruza.

- Akkor... akkor - mondta zavartan -, úgy nem fogadom el.

Nem is törődtem vele. „Mostál száját?” - kérdeztem. Tudniillik, hogy kinyalhatja. Vastag füzet volt, a két első lapját már telefirkáltam rajzokkal, s most ki akartam tépni. Medve, aki eddig csöndesen álldogált Szeredy előtt, hirtelen megváltozott hangon, erőlyesen rám kiáltott:

- Ne tépd ki!

Felnéztem.

- Mondom, hogy neked adom - magyaráztam.

Azt hittem, félreértette az előbbi megjegyzésemet. De én értettem félre az övét.

- Hát akkor ne tépd ki - ismételte Medve. Elém lépett. - Hagyd csak benne. Kösz.

Örült a füzetnek, elvitte. Kedden megint kivonultunk egész napra a hegyekbe. Meleg volt, zsávolgyban mentünk, sátrat, telefont is cipeltünk. Aztán végre elérkezett az ebéd és a másfél óras pihenő, fent a Hétforrásnál, miután levertük valahogy a negyvenszemélyes sátrat a fák között, és Szerafiniék építettek egy telefonvonalat valamelyik menedékháztól idáig. Szétszóródtunk. Mindenki leheveredett, jólesett az árnyék, az evés, a forrásvíz, kerestem magamnak én is puha, füves, kényelmes fekvőhelyet, kicsit távolabb a többiektől, s hanyatt fekvé néztem a lombokat, hallgattam az erdő hangjait. A forrás körül néhányan zajongtak, Zsoldos muzsikált valahol messzebb, de aztán abbahagyta, s a többiek is elcsöndesedtek, vagy talán nem figyeltem rájuk; mindenesetre nem őket hallottam, hanem az erdő csendjét és a patak, azaz erecske szinte tapinthatóan lágy, gyengéd és megfontoltan nyugalmas csobogását. „Glugy” - mondta valahol a közelben, láthatatlanul, aztán megint, glugy. Glugy.

Medve megtalálta. Lekuporodott rögtön a fejemhez, és előszedte az új füzetet. Már másfél oldalt teleírt benne. Felolvasta halkán. Felültem. Nevettünk, beszélünk egy kicsit, törtem egy falatot Medve maradék kenyéréből, amit rágott, aztán intettem, hogy figyeljen csak:

- Glugy, Glugy.

Fülettük egy darabig a hegyi patakocskát.

- Jópofa - nézett rám Medve nevető szemmel. - Jól elcsörgedezik magában.

Vigyorogtam Medvére. Jópofa volt a patak, de irigyeltem egy kicsit. A nyugalma vagy mit. Feljebb, a forrásnál Laczkovics Sándor ivott a kifordított sapkájából. Merényiék a tábori telefontól hasaltak. Menotti százados körül, a sátonál, hatan-nyolcan ültek, beszélgettek. Tóth Tibor is ott volt. Medve habozott, hogy visszamenjen-e. Mégis, maradt. Május tizen-nyolcadika volt. A két pünkösdi ünnep közeledett.

18

Még pünkösöd előtt történt, hogy Medve, amikor egy délután megint átment a B-osztályba, ott találta a Varjút Tóth Tibor mellett üldögélve. Megállt Tóth asztalánál, pár szót váltott vele, aztán a Varjú félretolta őt.

- Na eredj innen!

Medve kérdő arccal nézett Tóth Tiborra.

- Tanulni akar velem - mondta Tóth hűvösen.

Egyenesen a szemébe nézett Medvének, kifejezéstelen pillantással. Varjú bukásra állt három tárgyból, és Tóth Tibor elvileg nem tagadhatta meg a segítséget. Medve sarkon fordult.

Este négy szemközt megkérdezte Tóth Tibortól, hogy mit akar tőle a Varjú. Nyilvánvaló volt, hogy nagyon kínos lehet neki ez az erőszakosság, és persze tehetetlen a Varjúval szemben.

Tóth azonban felvonta a szemöldökét.

- Semmit - felelte fennhangon. - Tanulunk.

Olyan elutasító volt a tekintete, hogy Medve szinte zavarba jött.

- Ne menjek át hozzád ezentúl? - kérdezte sértődötten.

Tóth Tibor vállat vont.

- Jobb lenne, ha nem - mondta aztán nyugodtan.

- Kérlek.

Medvét aránytalanul bosszantotta a dolog. Elhatározta hogy rá sem néz többet Tóthra. Egy napig tépelődött. Úgy gondolta, hogy ostobaság megsértődnie; Tóth Tibor nehéz helyzetbe került, és ő a kérdéseivel még jobban megnehezítette a dolgát; egyszóval igazságtalan volt hozzá. Mindezt jól megfontolva, az ebéd előtti kézmosásnál csatlakozott Tóth Tiborhoz.

- Jövő héten lesz a házi bajnokság - mondta.

- Tudom.

- És teleeresztették az uszodát.

Ez jobban érdekelte Tóth Tibort. Beszélgetésbe fogtak, aztán Medve hirtelen halkán magyarázni kezdte a múltkori kérdését, sértődését, a Varjú-ügyet.

- Nem kellett volna rád támadnom, tudom. Hiszen te is csak kénytelenségből állsz szóba azzal az aljas, rohadt...

Tóth indulatosan feléje fordult:

- Nézd, hagyj engem békében, Medve, légy szíves.

Medvének torkán akadt a szó. Döbbenet nézte Tóth Tibor hamvas, sima arcát, seprős pilláit. Most már tudta, hogy milyen szánalmas volt a magyarázkodása, nyavalygása; de éppen ezért majdnem halálosan megsebezte az előkelő, szívtelen leforrázás.

Így azért nem lehetett beszélni Medvével. Sok mindent lehetett; az utóbbi időben Zámencsik is elpimaszkodott vele, további kártérítéseket követelt a rádiója miatt, éppen tőle, megsértődött rá, és egyszer, amikor Medve egy pillanatra letette a sapkáját a sor szélén álló tanszerládájára, Zámencsik lesöpörte a földre. Még Orbán is ráförmedt Medvére valamiért. Medve rendszerint szórakozott volt. Ezt mind nem bánta. De így még soha senkivel nem járt, mint Tóth Tiborral.

Rögtön pofon kellett volna vágnia. Teljes joggal. De nem nyúlt hozzá; pedig tudta, hogy Tóth Tibort ezzel csak megerősíti fölényes önteltségében. Tóth nem a Varjú barátságától bízta el magát, bár most már folyton együtt voltak; hanem érezte, hogy hatalma van Medve fölött. Nemcsak érezte, pontosan tudta, talán még szemtelenebbül, mint ahogy Merényiék a maguk hatalmát.

Tóth Tibor arcvonásai mérhetetlenül sokat ígértek Medvének. Felismert bennük egy megnyugtatóan ősi mintát, rokonságot, eredendő összetartozást; öröktől fogva meglevőt, ami mégis él, vagyis változó és megfoghatatlan s valahogyan az övé. Valósággal megfájdult a szíve, amikor Tóth így kiadta az útját. De aztán, amikor később többször is látta őt a Varjúval, szerencsére olyan vad féltékenységgel fogta el, ami már képtelenség volt mindenestől. Talán csak mégsem szeretett bele ebbe a kiállhatatlan, szenteskedő kis hülyébe, mintha lány volna? Belül, titokban kénytelen volt nevetni saját magán. Vonzódott Tóth Tiborhoz, és lenézte mélyen, külön a durvalelkűségéért is. Eléggé bántotta őt ez az egész zavaros, természetellenes dolog, de lassan beletörődött. Beletörődött, hogy nem barátkozhat vele; beszélgetni úgysem tudtak, Medve ostobának tartotta, mulyának, pökhendinek.

És úgysem közeledhetett Tóth Tiborhoz ebben az időben, mert Merényi vette pártfogásába. Átvette a Varjútól Tóth Tibort. Ugratta, etette, szelíden gyötörte, maga mellett tartotta. Nyíltan a lányos külsejével bosszantotta, kinevezte háremhölgyének. Néha ráförmedt „Ne kacérkodj!” - de ténylegesen megvédte másoktól, és nagy lakomákat csaptak a hálóteremben vagy az emelvénybeli asztaluknál az innét-onnét összerabolt ennivalókból; mert Merényi odaültette őt Halász Péter helyére. Tóth nem ellenkezhetett. A süteményeket, félcipókat nem fogadta el, Merényinek mindig rá kellett parancsolnia. De akkor aztán elfogadta.

Láttam néha, ahogy közönyös, pufók arccal majszolgatja a dupla adagokat fent, az esztrád fakorlátja mögött. Pünkösöd hétfőjén kitettek a csapatból. Ma sem tudom, hogy miért. Délután leeresztett a labdám, amivel játszottunk. Kimentem vele a pálya szélére, kifűztem. Halász Péter felszaladt ragasztóért. Merényiék játszottak tovább Homola régi labdájával. Miután gondosan megfoltoztuk a belsőt, otthagytam száradni, és beálltam újra. Mihelyt észrevettek, intettek, hogy menjek a fenébe.

Először nem értettem, hogy mit akarnak. Láttam, hogy Homola dühös pofákat vág, és megindul felém. Merényi előbb ért oda. A nadrágszíját igazgatta futás közben, de újra kikapcsolódott, vagy megunt, vagy egyenesen azért vette le, hogy csapkodjon vele felém: nem tudom. Ahogy hozzám ért, a szíjjal, vissza-visszarántva, csipőseket csattintott hol az egyik, hol a másik térdemre, amitől kapkodni kellett volna felváltva a lábaimat, de én csak zavartan hátráltam. Láttam, hogy nem pusztá viccelődésből teszi. S csakugyan, amikor így kihátráltatott egészen a külső fasorig, gúnyos búcsúszóval hagyott ott:

- Alászolgája.

Azt hittem, hogy kétségbe leszek esve. De csudálatosképpen nem nagyon bántam. Másnap ebéd után láttam, hogy az én labdámmal kezdenek játszani, és bevették újra Mufit. Felsétáltam a farakásokig. Szeredyékkel dobálgattunk a szünet végéig; Medve kihozta a magasugrómérceét. Laczkovics Sándor bal kézzel dobott súlyt, a jobb keze be volt kötve. Merényi vasárnap, két napja, tréfásan elkapta a kezét, és úgy hátratorzte az ujjait, hogy még mindig nem tudta használni. Azért volt dühös rá, mert Szeredyn, Szabó Gerzsonon és Medvén kívül Laczkovics Sándor is túldobta őt. Merényiék olykor-olykor beszálltak az atlétikába; tornaórán kellett is, mindenkinek mérték az eredményeit; de nem tündököltek annyira. Csak Burger állt diszkoszvetésben a harmadik-negyedik helyen, és Gereben volt elég jó futó. Merényi magasugrásban sokkal jobb lehetett volna; ő is érezte; de ült a lécz fölött, és túl hosszúra vette a rohamát, s így Medve és Colalto mögött legfeljebb harmadik helyre számíthatott.

Lenézték az atlétikát. Már csak azért is, mert Szeredyék, legfőképpen Medve, szenvedélyesen rákaptak már régen. Azelőtt én is. Tudtunk minden eredményt betéve. Most hát visszapártoltam a súlydobáshoz, távolugráshoz, és május utolsó hetében délutánonként gyakoroltunk, versenyeztünk egymással, ültünk a füben, sőt engedélyt kaptunk, hogy lemehezzünk a park délnyugati részében fekvő régi tornatérre, ahol rendes, homokos ugrópályák voltak, salakos nekifutóval. Hatan-heten mentünk rendszerint, levittük magunkkal az uzsonnát vagy a tízórait.

Gatya helyett az ember már reggel klottnadrágot vett fel, hogy a délelőtti szünetből egy perc se vesszen kárba; ez nem Medve találmánya volt, ezúttal: Szeredyé.

19

A háziversenyünket egy héttel elhalasztották. Előtte való este, szerdán, a hálóteremben piszkálni kezdték Medvét. Ahogy ült az ágya szélén, Homola a lábát csavargatta. Medve előrébb csúszott, két lábbal mellbe taszította Homolát, aki hátrarepült. A Varjú lehuppant a két ágy közé, a földre. Homola dühösen ment vissza, és Medve egyik papucsával, amit felszedett, orra vágta őt. A papucs piszkos talpával ütött, s ettől Medve váratlanul rettenetesen méregbe jött.

Megkerülte az ágyát, lekapott a fogasról két porolókorbácsot, s odadobta az egyiket Homolának:

- Gyere a spanyolfal mögé!

Meg is indult azonnal. Homola, aki gépiesen elkapta a feléje dobott korbácsot, állva maradt. Gúnyolódva kiáltotta utána: „Mi az, meguntad az életedet, ugróbajnok úr? Csak meg akartunk masszírozni egy kicsit a verseny előtt, hogy jobban menjen!”

Medve visszafordult:

- Gyere a spanyolfal mögé!

Azzal újra megindult. Volt valami parancsoló a magatartásában; Homola, nevetgélve ugyan, de ment utána.

Ledobták az ingüket. Medve zsebkendőt kötözött a jobb csuklójára, ahogy Merényi szokta. Olyan gyorsan zajlott le az egész, hogy mire néhányan odaértünk, már vagdalkoztak javában. Homola kapott egyet a hóna alá, amitől ingerült lett, és nagyokat csapott a levegőbe. Merényi futva ért oda, szétlökdöste a többieket, és rájuk ordított.

Abbahagyták. Merényi tombolt; láttam, hogy Homolát is szívesen megpofozná. Aztán veszedelmesen elcsöndesedett, összeszűkült még jobban a szeme. „Gyere közelébb” - intett Medvének.

Medve kirántotta Homola kezéből a korbácsot, és odadobta Merényinek.

- Gyere te közelébb - mondta. Remegett a hangja. A szeme olyan feketén villogott, hogy rossz volt nézni. - Vesd le az inged!

Merényi elsápadt. Mozdulatlanra dermedve meredt Medvére.

- No mi lesz? - mondta Medve. - Meg vagy ijedve? Kaphatsz te is egyet a pofádba.

Elvesztette az esztét. Soha életemben nem mertem volna kiállni még Homolával sem. Merényi hirtelen ledobta az ingét, áttette a korbácsot a jobb kezébe. Medve egy pillanatot sem várt, végigvágott rajta. Merényi ügyesen védett, és hátráztatni kezdte őt. Láttam, hogy Medve csuklóján kibomlik a zsebkendő; bal kezével odanyúlt, lerántotta, és hátradobva valahová, nem nézte, hová esik, csak az ellenfelét nézte. Valahogyan előreugrott, és sikerült Merényit eltalálnia. Merényi az arcához kapott; meglegelte; földhöz csapta a korbácsot, és hátralépett. Helyet adtunk neki.

Zsávolynadrágban volt, ing nélkül. Bicskát rántott ki a zsebéből, kinyitotta, megmarkolta. „Térdelj le!” - parancsolta Medvének.

Gereben, Szeredy, Szabó Gerzson és én is kétoldalt közelebb húzódtunk.

- Háromig számolok - mondta Merényi. - Ha addig nem térdelsz le, beléd vágom ezt a kést. Egy, kettő -

Homolát nem láttam. Merényi mellett csak a Varjú maradt, szorosan a bal vállánál állt, egy arasszal hátrább, s ugyanúgy nézett szembe Medvével, mint Merényi. Laczkovics Sándor és Czako is ott volt már. Én mozdultam meg vagy Gereben, vagy Szeredy, nem tudom. Abban a másodpercben fogtuk körül két oldalról Merényit, amikor Medve letérdelt. Elég szorosan. Pillanatnyi szünet támadt.

Merényi a két könyökével szétlökött bennünket. Felnevetett. „Gyáva!” - ordított rá Medvére, aztán magasra emelte a bal tenyerét, és belevágta a bicskáját.

Hasonló mutatványokat máskor is csinált már. De ilyen körülmények között még soha. Egyáltalán, ilyen körülmények nem is léteztek, elképzelhetetlenek voltak. Merényinek szinte rángatódzott az arca a halálos idegességtől; s amikor beleszúrt a tenyerébe, nem lett sápadtabb, csak bekapta hirtelen a szája szélét. Ettől egy fokkal nyugodtabbak lettek a vonásai, vagy inkább csak kivethetőbbek, mert a nyugtalanságot annál jobban le lehetett olvasni róla. Figyeltem a helyzetet. Úgy kezdődött, hogy Medve elvesztette a fejét, ami időnként megtörtént vele: aztán a nagy csapkodásban, verekedésben lecsillapodott, lassan elpárolgott a dühe, s végül olyan higgadtan, közönyösen térdelt le, mintha valami módon szerepet cseréltek volna Merényivel. Talán még azt is látta, hogy mi is ott állunk, annyira kijózanodott.

Merényi összevérezte az inge ujját, ahogy rángatta magára. Csöpögött a vér a kezéből; a hálóterem padlóján Gereben a papucsával törülgette, maszatolta szét mindenütt a nyomában, ahogy mentek a mosdó felé. Mégsem ezt figyeltük. Merényinek kis feje volt, feszes arca. Az állán most, a szája bal szöglete alatt, pici kis hasadás látszott. Felrepedt a bőre, és a kiszivárgó félcsöppnyi vér rögtön megalvadt: néhány gombostűfejnyi pontocska mutatta a vonalat az arcán, a korbácssúly nyomát. Mintha lekváros kenyeret evett volna. Ezt néztük. A halálos idegességét összelekvároztott kis feszes, pimasz arcán. Aztán Medve felállt, leporolta a térdét, vállat vont. Odaadtam neki az ingét; kivettem a kezéből a korbácsot, visszaakasztottam a helyére.

Álltunk körben Medvével, Szeredy, Szabó Gerzson, Laczkovics Sándor és Burger is, álltunk körben Medvével, mintha várnánk valamire. Gereben még elmenőben egy pillantást vetett hátra, felém. Most Szeredyre néztem. Aztán Burgerra. Szabó Gerzson hátba vágta Medvét, vigyorgott, lassan indult elfelé. Homola jött vissza, még mindig félmeztelenül, az ingét kereste. Szétoszlottunk végre.

Merényi másnap bekötöztette a kezét fent a kórházban, és nem indult a házibajnokságban. Medve száznegyvenöttel megnyerte a magasugrást, súlydobásban harmadik lett Szeredy és Szabó Gerzson mögött, és váratlanul megnyerte a százméteres síkfutást is. Diszkoszvetésben Burger második lett Szeredy mögött. A távolugrást egy hosszú harmadéves nyerte. Én is, a nagy Laczkovics, Zsoldos, Gereben, Borsa Lőrinc, Mufi, Czakó s még Colalto is összeszedtünk néhány helyezést. Délután uszodánk volt. Medvét kivitte a városba a hórihorgas tábornokné, pedig szívesebben bent maradt volna, azt hiszem. Ünnepe volt, Ünnapja. Pénteken aztán a régi tornatéren annál részletesebben megbeszéltük a versenyt, mindent.

20

A homok körül, a fűben szétdobálva heverték a zsávolyzubzonyaink, sapkáink, egy ing, egy könyv, nadrág. Leültem valahová, mert meghúzódott egy kicsit a bokám az utolsó ugrásnál; már a dobantásnál éreztem, rosszul fogtam el a lécet. Medve holmiját fektemből elérhettem volna a karommal. A füzetét is kihozta; ott lapult a ruhám, egy szép új diszkoszt rakott rá nyomatékna. Beszélni akartam vele okvetlenül.

Tréning címén egész délutánokat ellógtunk itt a régi tornatéren, kedden még a gyakorlatot is. Heten kaptunk engedélyt rá. Burger nem jött, helyette Colalto bepotyázta magát. Szeredy és Szabó Gerzson súlyt dobtak, Borsa mászkált mindenfelé, az akadályfalon lógott, szórakozott. Gereben a csapnál pancsolt, a kis korcsolyapálya cementjénél; ivott, vagy a fejét vizezte csak, mert meleg volt. Diszkoszt vagy gerelyt itt nem lehetett dobni, kicsi volt a hely. Az L alakú kis tisztás befelé nyúló szárában a korcsolyapálya melegedője, a csupa ablak, kopott fabódé

félíg már elveszett a lombok közt; a kanyargós kerti utak is rögtön eltűntek a sűrűben. Az L betű másik szára mentén haladt a külső fasor. Ezen a szakaszán persze senki nem járt, itt nem volt semmi, csak az elhagyott, korhadozó, vén kuglipálya, valamivel lejjebb.

Medve nekem gurította a diszkoszt, aztán maga is odagurult a fűben. Szerettem volna megbeszélni vele, amit alaposan kigondoltam. Tudtam, hogy Szeredynek úgyis hiába mondanám, de nem is akartam addig, amíg Medvével nem beszéltem. Világosan láttam a helyzetet. Nem szabad megvárunk, amíg Merényi készít valamit ellene vagy ellenünk. Meg kell előznünk; és most úgy állunk, hogy leszámolhatunk velük végérvényesen. Magára maradna a Varjúval s legfeljebb még Homolával. Remekül kigondoltam a dolgokat; persze Szeredynek valahogyan nem lehetett ilyesmiről előhozakodni. Mindegy - gondoltam. Ha Medvével eldöntjük, Szeredy úgyis velünk tart beszéd, kérdés nélkül.

Medve azonban a tábornokné öreg házáról kezdett mesélni, ahol előző nap járt. Ismertem a házat én is; borzasztó régen egyszer voltam ott uzsonnán. Az utca másik oldalán a várak futott, enyhén kanyarodva. A hórihorgas, cvikkeres néni családja emberöltők és évszázadok óta ebben a kisvárosban élt; a házuknak nagy, ügyefogyott, meredek teteje volt, széles, boltozott kapuja oldalt nyílt, s mellette két ablak, az emeleten pedig négy ablak nézett a fákkal benőtt egykori vizesárokra. Belül azonban nagy kert kezdődött, és az épület befelé nyúlt, s tágnak, bonyodalmasnak látszott. Félbeszakítottam Medvét, mert most nem érdekelt mindez; nem is értettem, mit akar vele.

De nem figyelt rám. Intett, hogy hallgassak.

- Glugy, glugy - mondta.

Gereben Énok locspocsolt a csapnál. De ennek nem volt patakhangja. „Ne marhulj” - mondtam. Felálltam.

- Gyere csak, Medve! Akarok valamit mondani.

Lustán feltápáskodott, és nagy nehezen elindult velem. Bal kezében hozta az új diszkoszt is. A kuglipálya felé lépegettünk a külső fasorban. „Háromszázezer török táborozott itt” - azt mondja Medve.

- Mi? - néztem rá idegesen. - Hol?

- Itt.

A tornácszerű öreg kuglipálya oszlopai, vályúja, dobja, mindene elég korhadtnak volt, bent gaz nőtt, de azért a törökök talán mégsem ebben táboroztak négyszáz évvel ezelőtt. Medve boldogan vihogott a pillanatnyi meghökkenésemem. „Bagatell” - mondta, mert egy idő óta ez volt a szavajárása.

- Te janzenista! - mondtam, mert amióta Monsignor Hanák elkobozta Eynatten kis Pascal-kötetét, Medvét néha így neveztük.

A városkának volt egy kis erős vára, amely hat évvel a mohácsi vereség után feltartóztatta és visszaverte a törököt. Kétezren védtek a képtelen túlerővel szemben egy teljes nyári hónapra át, esztelen bátorsággal és okos tárgyalásokkal, mert akkor már tudták, hogy kivel van dolguk. Tizenhét heves rohamot állt ki a vár és a védők: városlakók, polgárok, parasztok, katonák; akkor az ostromló kimerült, feladta, elvonult örökre. Fura dolognak látszik a nyugati határ szélén védeni egy kis várat a belülről jövő töröktől, amikor az ország már elveszett, s az ellenség itt már éppen kifelé menne. Nem is lett volna értelme, ha a védők nem tudják, hogy a hazájukon kívül még egy sokkal kisebb és egy sokkal nagyobb hazájuk is van; s ezt mind a

kettőt megvédték: a városukat, ahol születtek, és a világrészüket, ahol senki sem borotválta a koponyáját.

De hát a tengernyi törökből nekünk már semmi sem maradt, egyetlen csontocska se, csupán egy állítólagos ágyúgolyójuk a tábornokné házának kapuboltozatában. És nem erről akartam beszélni.

- Figyelj már ide, marha janzenista. - Megfogtam Medve karját. Leültünk a tekepálya vályújára.

Olyan jól elgondoltam magamban mindent, s hogy most magyarázni kezdtem, és Medve hirtelen elkomorult, mégis, még nekem is hülyén és mesterkéltén hangzott. Utálatos hülyeségnek.

Medve felállt.

- Ezért hívtál ide? - nézett rám indulatosan.

Én is felálltam. Újra belekezdtem, próbáltam másképpen mondani. Medve elnémult. Nézett rám egy darabig, aztán láttam, hogy ott akar hagyni szó nélkül.

Utánaugrottam. Valahogyan olyan undoknak és piszkosnak éreztem magam egyszerre, hogy átkozódni kezdtem rá.

- Barom, állat, rohadt hülye! Mire vársz? Hogy kitapossák a beledet?

Medve megállt, de nem felett. Igen, arra vár.

- Hát nem ismered még őket? Hát hagyod majd, hogy kiirtsanak a föld színéről?

Azt nem mondtam, gondolta Medve, ahogy megrezzent a szemöldöke.

- Merényi most egyedül maradna a Varjúval - mondtam. - Körülbelül. Láttam akkor este. Kapott tőled egyet a pofájába. Még ott a nyoma. De Szeredyvel mi hárman kevesen vagyunk. Most könnyű volna megnyerni Gerebent és Szabó Gerzsont. Sőt Burgert is, biztos vagyok benne. Beszélünk kell velük. - „És neked is. Közeledned egy kicsit hozzájuk” - gondoltam.

Medve mozdult egyet. Ebből nem kérek, gondolta. Eszem ágában sincs.

- Hát mindnyájan tűritek? - mondtam dühösen. - Gyávaságból, gyengédségből sokan, közönyből, előkelőségből, fene tudja, miből? Holott mindnyájan utálják őket!

Nono, gondolta Medve, aztán, nono, gondoltam magam is. Kalugyerszky, Matej, Szerafini, Kmetty Fidél, Kappéter, Inkey s még Laczkovics Józsika is inkább bennünket utáltak a lelkük mélyén és nyíltan is. Inkább tetszett nekik az egész, úgy, ahogy volt. Drághnak is. Még Czakónak is néha, ostobaságában. A Varjún és Homolán kívül Mufi újra velük volt. Meg Halász Péter meg egyáltalán mindenki, ha arra kerül a sor.

És mégis, tudtam, hogy már nem számíthatnak Gerebenre, se Szabó Gerzsonra, ha arra kerül a sor. Talán már nem is mernek semmit kezdeni Medve ellen, mert mi még Burger nélkül is nagy túlerőben lennénk. Kilátástalan dolgot Merényi nem fog megkockáztatni többé. Éppen ezért kellene nekünk kezdeni.

- Nem - szólalt meg Medve váratlanul, pedig most nem mondtam semmit.

- Mit nem?

- Nem - mondta. - Nem érdekel.

Elrohant. Szaladtam utána, de csak lassan. Visszafeküdtem a távolugrópálya homokja mellé. Láttam, hogy Medve a magasugrómérceét igazgatja egyedül, még mindig mogorva képpel, aztán a rohamát kezdi méricskélgni.

Dühös voltam rá. Csökönyös, önző dög, gondoltam. Hanyatt feküdtem, és inkább a bárányfelhőket néztem, ahogy úsztak az égen. Kutya rossz kedvem támadt. Alantas, hánytató hülyeségeket beszéltem, azt éreztem. Pedig hát miért? Hiszen igazam van. Ez az élet.

Nono. Jól néznénk ki, Bébé - gondolta valami bennem. Vagy valaki. Vagy valakik, akikkel szellősen átjártuk egymás lelkét. De a gombócos ízetlenség, a piszok undokság nem akart elmúlni a nyeldeklőmből.

Felültem. Megnyomogattam a bokámat. Már nem fáj. Gurigáztam szórakozottan a vadonatúj diszkosszal, amit Medve útközben ide újra ledobott. Az irodából hozta ebéd után, és csak hordozta magával, hogy a végén majd ezt is bevigyük a szertárba. Csillogott a rézgyűrűje, a fája élvezetesen volt esztergályozva és szinte még frissen narancssárgára pácolva. Megszagoltam, félrelöktem, visszafeküdtem az eget nézni.

Colalto elment uzsonnáért, Szeredy elaludt a fűben, Borsa is. Medve visszajött a holmijához, és ahogy meglátta rosszkedvű ábrázatomat, leguggolt a fejem mögé, és elkezdett patakat utánozni megint, mint az előbb. Egyszerre csak ezt hallom:

- Glugy. Glugy. Glugy.

Nem haragudott hát rám a marha. S addig glugyogott a fülembe, amíg csakugyan kimosta a torkomból az egész undokságot, piszkot. Megjött Colalto a nagy serclikkel; röhögtünk; ez az ő remekműve volt, az uzsonnaszerzés. Szeredy fölébredt, elvigyorodott kedves tömpe orrával. Hasaltunk a fűben. Kezdtett eszembe jutni mindenféle, egy pillanatra Medve ismerőseinek városi háza is.

Borzasztó régen, egy vasárnap délután jártam ott. A hórihorgas tábornokné Medvével együtt engem és Zsoldost is kivitt kimenőre, mint Medve barátait. Jót akart szegény lélek. Némán lépdeltünk kifelé a főallén a szitáló esőben. Égett a fülünk a kínos, kényszeredett zavartól; Merényiék a tanterem ablakából gúnyosan, fenyegetően néztek, tudtuk. Rettegtünk mindentől. Kovách Garibaldi leüzent, a kopasz alezredes továbbadta a parancsot Marcell főhadnagynak, aztán Schulze, a hálóteremben: „Növendék... Medve!” Princs! Vissza. „Növendék... Medve!” Még egyszer visszakozz. Feküdj. Föl. Nevezze meg két legjobb barátját. Aztán macerált hármunkat, öltöztetett, vetköztetett, keféltük a kimenőzubbonyt, cipőt. „Mi ez? Dreck!” Feküdj, föl, feküdj. Hasaltunk a padlón, Schulze diadalmasan mutatott ránk, férfias csúfondárosságával: „A jó barátok!”

Medve nem tehetett róla. Kellett, hogy mondjon gyorsan két nevet. A fenének se volt barátja a lópikula. Mi minden vár még ránk ezért, gondoltuk iszonyodva. Lépegettünk szótlánul az esőben, kimenőruhában. Zsoldos se szidta Medvét. Élt az ember egymagában, szédülten a jeges és tüzes köd közepén, mozdulatlanra dermedve, és nem néztünk, nem hallgattunk, nem figyeltünk semmit. Az öreg ház kapuja, szobák, szőnyegek, civil világ. Terített uzsonnaasztal, sonka, félbevágott kemény tojások, tea. Tea. Krémes rétes. Sonkaízű kemény tojás. Cirádás cukortartó. Tea.

Komoran, udvariasan és hallgatagon faltunk. Mosolyogtunk, igenis, hogyne. Nem gondoltam azt, hogy ha igazán jót akart volna tenni velünk az idegen, szigorú arcú, szelíd néni, akkor gyorsan ölü mérget adhatott volna inkább a krémes rétes helyett. Sem azt, hogy inkább Schulzét meg a többieket kellene agyonvernie egy bunkósbottal. Nem. Hanem tudtam, hogy ez sem segíthet rajtunk. Késő. A világ minden tábornokának, tábornagynak, királynak,

császáranak kevés a hatalma ahhoz, ami rajtunk igazán segíthetne. Megszüntetni már nem lehetett Schulzét azzal, ha agyonverik. Az kellett volna, hogy más legyen; hogy mégse legyen olyan, amilyen. És ne a rossz legyen a valóságosabb és hitelesebb, hanem a jó.

Ködös káprázatban imbolyogtunk a régi házban; nem néztem, nem figyeltem semmit akkor. Aztán most, hogy Medve Úrnapján megint kint járt, és az imént szóba hozta, tudtomon kívül rögtön eszembe jutott minden: részletesen emlékeztem jóformán az egész berendezésre, ablakokra, függönyökre, bútorokra, képekre, evőeszközökre. Beszélgetésre, minden percre. Majongot játszottunk, a tábornok harmincéves unokahúga volt ott látogatóban, s tanított bennünket a legfrissebb budapesti játékra, finoman csörömpöltek az új elefántcsont kockák a régimódi, nehézkes ebédlőasztalon.

- Majong - mondom Medvének, ahogy hasalunk az ugrópálya mellett, a fűben. Arra a ködre gondoltam, hallatlanul éles látásunkra, a távlatra, régi rosszkedvünk sűrűségére.

Harapta a serclijét, rám nézett a szemével, de rögtön értette, miről beszélek. Odagurította Szeredyhez a diszkoszt.

- No?

- Háromszázezer török táborozott itt - mutatott Medve a korcsolyacsatoló faházikóra.

Szeredy nevetett.

- Szóval ereklye?

Ereklye. Még magasan járt a nap, pedig már a nyugati hegygerincek fölé ért. Szellő se rezdült a lombok közt. Gereben ültében kezdett belebújni a zsávolynadrágjába.

Bognár próbált ordítani velünk, hogy miért nem voltunk ott a parancsfelolvasáson, de Colalto leszerelte. Vacsorakor láttam, hogy Merényi visszaültette az esztrádasztalhoz Halász Petárt, és kilökte Tóth Tibort; meguntá úgy látszik a mókázást. Tóth nem számított rá, s nem is szóltak neki, csak állt ott percekig tehetetlenül, egyre vörösebb füllel. A Varjú hátra sem nézve odadobta a szalvétatekercsét a válla fölé. Tóth felszedte, szürkén a piszoktól, ügyetlenül törölgetni kezdte az ujjával. Egy pillanatra láttam a tekintetét. „Mehetsz az anyádba” - szólt utána Merényi derűsen.

21

Másnap szóltak, hogy menjek mégis futballozni. Méghozzá a Varjú jött oda. Nem is gondolkoztam rajta, hogy mi van emögött, mit akarnak vajon; rögtön rázni kezdtem a fejem. Eszembe sem volt újra beszállni a csapatba.

- De csak gyere - mondta a Varjú határozott hangon.

- Nem tudok - mondtam. - Megrándult a bokám.

- Rándult a lópikulát! - mondta a Varjú csodálkozva és haragosan.

- Tegnap, a távolugrásnál.

Nézett egy darabig szótlánul, járt a szeme rajtam, aztán sarkon fordult, és otthagzott. Félttem egy kicsit. De hát Gereben sem ment, és a tréninggel megint sikerült kihagynunk a gyakorlatot, hamar elfelejtettem hát a félelmemet.

Vacsora után újra eszembe jutott. Tulajdonképpen vártam valamire, nemcsak félttem tőle. Merényiék azonban csak Asbót Imrén és Myrkovszkyn álltak bosszút; a gyakorlaton volt valami baj velük.

Vasárnap konfirmációnk volt, kimentünk a városi templomba protestáns negyedévesek. Meg voltunk illetődve, még a lányokat is alig néztük. Megkönnyebbülve mentünk utána a fényképészhez, s míg a macskaköves udvaron várakoztunk, Medve kiszökött a sarki trafikba, és vett négy Princessast. Este elszívtuk az árnyékszéken: ez volt a dohányzónk is. Télen kis vaskályha égett a sarokban, s belefűjtük a füstöt; volt, aki a vacsorai kenyerét itt pirította meg, máskor sült krumpli illata vegyült az olajos bűzbe. De most a langyos, júniusi estében nyitva volt az ablak; a rugós ajtó nyílt-csukódott; a három fülkében ülve olvasgattak.

Még nem szívtuk el a cigarettánkat, amikor Homola megjelent, és bekergetett mindenkit az árnyékszékről. „Ez nem kaszinó!” - mondta Schulze szavával. Aztán az egyik fülkéből szinte azonmód kidobta Palugyayt. Újabban megint kiterjesztették hatalmaskodásaikat az árnyékszékre is, pedig már elég régóta védett terület volt ez, a békesség szigete, vagyis éppen kaszinó; sokaknak az elviselhető társasélet, az emberi méltóság és a jómodor létfontosságú, végső menedékvára. Homola pusztá szeszélyből kiparancsolt mindenkit. Elsősorban nem nekünk szólt; de nekünk is mennünk kellett.

Ugyan könnyen lehet, hogy éppen nekünk szólt. A sok lógásunk a tréninggel kezdett jogerőssé válni. Még májusban történt, ahogy egyszer a régi tornatéren heverészve azon tanakodtunk, miképpen lehetne megszerezni az uzsonnakenyerünket, anélkül, hogy Bognár ott tartson bennünket a parancskihirdetésre: hogy Borsa hátraszólt a vállá fölött:

- Colalto növendék! Hozza le az uzsonnánkat a konyhából! Az én parancsomra! - Marhászkodott.

Colalto felpattant. „Igenis!” Húzni kezdte a nadrágját. Nem tudtuk, hogy mit viccel. Elment, s nemsokára jött vissza egy rakás nagy serclivel, már messziről vigyorogva.

Csakugyan felment a konyhába, s a konyhaséfnek olyan komoly, udvarias közönnyel hadarta el: „Borsanövendékúrparancsára” le kell vinni a sportolók uzsonnáját, hogy a séf szó nélkül kiadta. Ettől fogva minden délután felment érte, és egyszer, amikor Bognár letolt bennünket, hogy nem voltunk ott a parancskiadásnál, Colalto már azzal érvelt, hogy hatig tart a tréning, hiszen az uzsonnát is mindig külön adják ki nekünk a konyháról. Bognár morgott, de meghátrált a hivatalos és átfogó jellegű intézkedés előtt, amely még a G. H.-ra is vonatkozott.

Merényiék azonban rossz szemmel nézték kivívott szokásjogunkat. Nemigen tűrhettek el ilyen extrawurstot. Homola viselkedése meg a Varjúé arra vallott, hogy készülődnek véget vetni a dicsőségünknek. Vasárnap este mindenestre valami lógott a levegőben.

Hétfőn uszodánk volt. Amikor letelt az óránk, Burger, Homola, a Varjú, Mufi, Halász Petár az úristennek se kezdtek öltözködni, s a nyomukban persze Matejék meg a többiek se. A másodévesek, akik következtek volna, már régen kint ácsorogtak, és Balabán tiszthelyettesnek egyre kínosabbá vált az arca.

- Öltözni! Tessék! - járt ide-oda teljesen tehetetlenül.

Nem tudott sem kiabálni, sem igazán haragudni. Amikor hozzánk került, tájékozatlan, ostoba behemótnak tartottuk. Holott nagyon jól kiismerte az egész helyzetet; jobban, mint Bognár, mint akárki. Tudta például, hogy Zámencsiket vagy Orbán Elemért nyugodtan lehordhatná, akár kihallgatásra rendelhetné; néha szidta is őket ezért vagy azért: „Ejnye. Így meg úgy.” De halk, kellemes hangja volt, s nem ment vele semmire.

Lassan rájöttünk, hogy nem is nagyon akar. Nézett bennünket nyugalmasan, lépegetett fel-alá hatalmas természetével, és egyre nyilvánvalóbbá lett, hogy azért nem komiszkodik velünk, mert az égvilágon semmi mulatságát nem lelné benne, és hazafias kötelességének sem tartja, hogy másokat gyötörjön. Csodálatos módon kezdett valamiféle sajátságos tekintélye támadni.

Szeredy feszesen állt előtte vigyázzban mindig, s a többiekkel nem törődve, első szóra megcsinálta, amit Balabán kihirdetett vagy parancsolt. Jaks is átvette ezt Szeredytől, Colalto is, Medve is, sokan. De a többség csak röhögött, Merényiék pedig közönyösen nézték, sőt egyre lehetetlenebbé tették Balabán helyzetét. Az uszodában nekünk is kényessé vált, hogy néhányan felöltöztünk, míg ők tovább fürödtek. Zsoldos le is fröcskölték, egyelőre más nem lett belőle.

Kedden nem lógtuk el a gyakorlatot. Szerdán, kilencedikén, Bognár ebéd után felvitt bennünket a tanterembe. Nem értettük. Először azt hittem, be akar szedni vagy ki akar osztani valamit. De csak ránk mordult, és kiment. Zsoldos hátrasétált hozzánk, és azt mondja Szeredynek kedvetlenül:

- Kivonulunk terepgyakorlatra.

- Miért?

- Biztosan a Kenguru rendelte fel a századot a tanterembe.

Colalto káromkodott maga elé. Kuzmics százados csakugyan bent volt az épületben, ebédkor láttuk. Vártam, hogy hamarosan megjelenik, térképeket oszt ki, rajzolni kezd a táblán, és ismerteti velünk a délutáni gyakorlat nagyszabású tervét. De semmi nem történt sokáig, Jaksék sakkozni kezdtek, néhányan kiültünk az ablakba, s amikor végre a B-osztályos Eynatten beszólt, és felolvasott néhány nevet egy céduláról, meg kellett ismételnie, mert már akkora zaj volt.

- Drágh, Colalto, Bónis!

- Na?

- Hanák főtisztelendő úrhoz!

Colalto visszarakott egy könyvet a fiókjába, és feltápáskodott.

- Mi a frászt akar velünk a csuhás? - nézett Szeredyre.

De egyikük sem jött vissza, hanem pár perc múlva beszólt egy másik B-osztályos:

- Gereben, Merényi, Homola - olvasta az újabb céduláról.

Ezek közül ketten protestánsok voltak; holott halványan olyasfélét gondoltam, hogy talán lelki gyakorlatot rendez a Monsignor. Tóth Tibor négy napja állandóan lent ült nála délutánonként. Aztán, alighogy Merényiék lementek, Bognár tiszthelyettes maga jött fel a Varjúért, Burgerért, Szabó Gerzsonért és Halász Péterért.

- Tessék - mutatta -, előre! - Ilyen halkán és ilyen fenyegetően Bognár még soha nem beszélt.

Azt hittük, amikor ebéd után feljöttünk a tanterembe, hogy tíz-tizenöt percre jövünk fel, aztán itt maradtunk estig, vacsoráig. Merényiék pedig lementek, és soha többé nem jöttek fel. Jóval később, már estefelé, Molnár őrnagy és Bognár összeszedette a holmijukat a szomszédaiikkal. A tanteremből is, a hálóteremből is lehordták nekik a zeneszoba plüssdíványára. De ők már a fogdában ültek valamennyien.

Tóth Tibor egy regényre való jegyzőkönyvet mesélt róluk a Monsignornak négy napon át. Amikor Colaltóék visszajöttek és engem is lehívtak, alaposan begyulladtam. Akkor már látszott, hogy mi történt, s mit tudom én, gondoltam, hátha engem is belekevert valahogyan ez az undok kis szűz.

A Monsignor bolthajtásos földszinti szobái, az étterem és a zeneszoba között, telente úgy be voltak fűtve, mint a kemence. Az ablakfülkét filcpokróc védte, a padlót szőnyeg borította. Erős fényű íróasztali lámpája sötétben hagyta a szoba nagyobbik részét. A könyvespolc tetején almák sorakoztak, s amikor egyszer nála voltam, télen, a beszélgetésünk végén felszeletelt egy almát, és egy vékony kis cikkellyel megajándékozott.

Most a külső szobájában kellett várnom. Közben kijöttek tőle, bementek, de nekem nem szóltak. Egyszer csak megjelent Medve, Zsoldos és Szeredy; őket is hívták. Ettől egy kicsit megnyugodtam, vártunk tovább együtt. Zsoldos marhaságokat suttogott a fülünkbe, viccelt. „Almát kapunk, egyházi zenekart szervez a csuhás, ki kell térnetek, protestánsok...” - Medve azonban ideges volt. Én attól féltem, hogy engem mégis külön hívnak majd be.

De aztán együtt mentünk be mind a négyen. Merényiék még ott álltak egymás mellett a falnál. Olyan zavarba jöttem Hanák Pelbárt kenetteljes modorától, hogy butaságokat mondtam mindjárt az első kérdésre. Lassú, édeskés, éneklő hangon kezdte: „Édes fiacskám. Felelj nekünk. Őszintén. Kertelés nélkül. Csakis a feltett kérdésekre.”

- Igenis.

- Összebeszéltél-e társaid közül bárkivel vagy bárkikkel az itt jelenlevők ellen vagy közülük valaki ellen?

- Igenis - mondtam.

A Monsignor nem vette komolyan a nyelvbottlásomat. Legyintett, még egyszer megkérdezte.

- Nem - mondtam halkan.

A többi már ment simán. Arra kellettünk csupán, hogy megerősítsük az újra és újra felsorolt vádpontokat. Merényiék bűnlajstromát ezek a sorozatos vallomások se nem bővítették az elszólásaikkal, se nem csökkentették a tagadásokkal, hanem meghagyták eredeti formájában, ahogy Tóth Tiborral a Monsignor megfabrikálta. Furcsa volt hallani nagyjából az igazságot: erőszakoskodtak, raboltak, verekedtek, basáskodtak, hatalmi klikket szerveztek, és rosszul tanultak. Tudom is én, még mit.

Homola és Gereben Énok volt a rossz szellemük, s velük együtt Burgert, Merényit, Halász Pétert és Szabó Gerzsont is kicsapták. Nem láttuk őket két napig. Akkor is csak futólag, a vesztibülből, ahogy vacsorára vonultunk lefelé.

A kapualjban álltak, a portánál, csomagok közt. Mind a hatan szűk, kinőtt civil ruhában voltak. Halász Péter vigyorgott, húzogatta rám a szemöldökét. Intettem, szervusz, Petár. Gerebennek is intettem, halványan elmosolyodott, vállat vont. Szabó Gerzsont is sajnáltam. Merényi és Burger háttal állt. Homola némán, leesett állal nézte az elvonuló századunkat, Ugyanúgy, ahogy mindig. A civil ruha miatt azonban ezek a nevek már nem illettek rájuk, s inkább úgy néztük őket, hogy „aki valaha Homola volt”, „aki Burger volt”, talán az egy Gereben Énok kivételével. Ő némiképp most is Gereben Énok maradt.

Senki sem nevetett rajtuk. Inkább azt vettem észre, hogy néhány napig Tóth Tibortól húzódott el mindenki. Monsignor Hanák veszedelmes ember volt az édeskés modorával. Nem kívántunk egy tálból cseresznyézni még a bizalmas emberével sem. Drágh dühöngött rá, nyíltan, amit sosem szokott.

- Rohadt csuhás.

A Monsignornak óriási befolyása volt, s az ő szava döntött. Drághot bizonyos mértékig felelőssé tette Merényiék miatt, és lerontotta a minősítését, Kmetty és két B-osztályos került eléje a rangsorban. A leváltott évfolyamelső Medvének panaszkodott. Szükszavúan ugyan, de életében először ilyen bizalmasan. Medve állt hozzá a legközelebb. Az utóbbi időben szinte összebarátkoztak, és Drághnak más barátja nem volt.

Most Medve mégis vállat vont, nevetett.

- Rohadt csuhás, de van valami igazsága. Lássuk be.

Drágh elhallgatott, becsukta a száját megint keményen. Nem haragudott meg Medvére, de abbahagyta a témát. Inkább sakkoztak tovább a tanszerláda kitámasztott fedele alatt.

A Varjú egy napot ült Merényiékkel a fogdában, aztán visszajött a századhoz. Misére kezdett járni reggelente.

22

Sokféle rejtély maradt megoldatlanul Merényiék nyomában. Néztük a hült helyüket értetlenül, jártunk kissé szédülve, szinte elgyengülve a váratlan könnyűségtől, szívtuk a levegőt, és káprázott a szemünk.

Tóth Tibor egyedül csinálta, ez volt a legmegfoghatatlanabb. Nem beszéltünk az egésről, egymás közt sem, vele még kevésbé. Aztán később sem beszéltünk róla. Szégyelltük, mert hazug, hamis dolog volt. Zavarba hozott bennünket, mert az eredménye mégis az igazsághoz hasonlított. Én azt éreztem, hogy nem így kellett volna ennek megtörténnie.

Merényiék játszva kidobathattak volna bárkit, Tóth Tibort, Öttevényt, őket azonban senki, hiába csináltunk volna akármilyen összeesküvést. Valami mégis aláaknázza lassan Merényiék hatalmát, ez csak most kezdett látszani, utólag. Tóth Tibor, akármennyit szenteskedett, csodákra nem volt képes. Inkább csak a kegyelemdöfést adta meg egy ingó rendszernek, s elég csúnya, szinte igazságtalan, kegyetlen kegyelemdöfést. De hogy voltaképpen hogyan és miért csapták ki őket, ez rejtély maradt.

Még vasárnap este történt, hogy Merényiék kicipelték Tóth Tibort az árnyékszékre. Látták, hogy megsértődött, amiért az esztrádasztaltól kilökték, s az volt mindig a módszerük, ha megsértettek valakit valamivel, akár szándéktalanul is - hogy utána háromszorosan megtézték a sértést és az igazságtalanságot; letaposták a szerencsétlent, hogy mukkanni se tudjon: hogy eszébe se juthasson a lázadás gondolata. Homola kikergetett mindenkit a helyiségből. De én Gereben Énokkal mégis visszamentem.

Megálltunk az ajtóban. Nem bántották Tóth Tibort, csak a Varjú kérdezgette. Merényi egy pillantást vetett felénk, aztán nézte tovább, majdnem szelíden, Tóth Tibor hülye pironkodását. Közelebb léptünk. Gereben mondott valamit kurtán, nevetve. Én nem szóltam.

- No - intett végül Merényi a fejével.

- He - intett Homola is.

Mármint hogy menjen a fenébe Tóth. A kis szűz vonakodva indult kifelé az árnyékszékéről, de nem lehetetlen, hogy a Varjú egyik megjegyzéséből vette az ötletét. „Eredj a Monsignorhoz panaszra!” - ajánlotta neki a Varjú gúnyosan, persze számos egyéb javaslat, csúfolódás és

fenyegetés közt, mellékesen. Igyekezett megőrizni a hideg fölényességét, pedig magában fűjt a dühtől, hogy így bántatlanul elengedték Tóth Tibort; nem látta értelmét ennek a gyengeségnek.

De hát az ötlet önmagában még nem lett volna elég semmihez. Más is kellett hozzá. És még egyéb is. És még külön Tóth Tibor is, hogy egy ilyen teljesen valószínűtlen tervnek komolyan nekifogjon. Mi a csudát tudott megértetni a pappal és hogyan?

Monsignor, kissé a háttérből, de egymaga bogozta a szálakat, s szándékos homállyal vette körül az ügyet. Az is titokzatos volt, hogy Varjú hogyan, miféle sötét fondorlattal, milyen alattomoság árán maradt ki belőle végül. Az elhallgatott okokat csak találgatni lehetett. De nem találgattuk.

Nem találgattuk, mert egyrészt nyilvánvalónak látszott, a homályoskodásból, a körülményekből s a Monsignor fantáziáját ismerve, hogy Merényiék természetellenes nemi visszaélésekkel vádolják, egyébként alaptalanul. Erről a tárgyról pedig egyikünk sem óhajtott beszélgetni; meghagytuk a Monsignornak. Én talán azt éreztem, hogy nem kellett volna kicsapni Merényiék; nem tudom, hogy pontosan mit kellett volna csinálni velük meg az egész világgal, de talán valami mást. Lehet, hogy Medve erre dühösen leintett volna: „Ló!” - vagy inkább: „Bagatell!”, mert újabban majdnem mindenre ezt mondta. De tulajdonképpen egyikünknek sem volt véleményünk a dologról. Se senkinek. Természetes szeméremmel tartózkodtunk attól, hogy állást foglaljunk, az igazság igényével mindenfélét kijelentsünk valóban megtörtént eseményekről. A magabiztos butaságnak az a korszaka, amikor véleményeket formál az ember, csak később kezdődött. Szerafini Gyula és a csúcsfejű Inkey kezdte el a főreálban. Egyelőre nem foglalkoztunk ilyesmivel.

Nem találgattunk, és nem beszélgettünk róla. Beértük a tényekkel. Hat üres ágy. A Varjú visszajött a fogdából. Két napig járkált hamuszürke arccal. Óráról órára, percről percre várta, hogy mit csinálunk vele. Aztán nem bírta tovább. Vakbélpanaszokat szimulálva kórházba ment, onnét kivitték külső kórházba, és örökre eltűnt. Hét üres ágy állt a hálóteremben.

Aztán kezdtek néhányan bosszantgatni Tóth Tibort imitt-amott a csuhással. Egy este egy egész kis csoport állt az ágyánál, és láttam, hogy Szeredy és Medve feléjük siet. Mire odaértem, Szeredy szétrakosgatta őket. Meg akarták verni Tóth Tibort. Kmetty Mancsi szó nélkül elment, Kappétert Medve szelíden eltolta, Inkey, Kalugyerszky és Szerafini sem mert szembeszállni velük, de Laczkovics Józsiكا feleselni kezdett. Szeredy otthagyta, Medve azonban válaszolt neki:

- Kuss. Ennek vége van.

A kis Laczkovics tovább szemtelenkedett vele, hogy így a csuhás, úgy a kis szűz. Elég bátor gyerek volt, mert igaz ugyan, hogy a bátyját szerettük, de ettől azért kaphatott volna egyet-kettőt. Megálltam. Medve is csak nézte Józsikát, amikor hirtelen Matej odaszaladt.

- Hogy mersz így beszélni Medvével?

Nagyot néztem. Matej a régi dühösködésével támadt a kis Laczkovicsra. Elébe állt, és feszegette rá a mellét. „Igenis, igaza van! Te pedig kussolj! Ha jót akarsz!”

Kalugyerszky is visszasüندörgött. Medve sarkon fordult, én is ballagni kezdtem az ágyam felé. Laczkovics Józsi kissé csodálkozva és sokkal kevesebb meggyőződéssel velük folytatta tovább a vitát.

Szeredy és Medve igazán nem Tóth Tibort akarták megvédeni, s ezt Laczkovics Józsi is tudta jól, hanem csak untuk már nagyon a sok dulakodást. Aztán mégis, furcsa módon, ebben az előkelő és túlfinomult korszakunkban, valahogyan több pofont osztogattam, mint valaha életemben. Egyszer az uszodában Kappéter is megkapta Medvétől. Nem lehetett elkerülni.

Arról volt szó, hogy az elsőéveseknek volt egy Házmándi nevű, fiatal, kellemetlen tiszt-helyettesük. Utáltuk. Megérkezett a századával, bejött az uszodába, és láttuk, hogy milyen gúnyos némasággal, szinte élvezettel figyeli Balabán futkosását, vergődését, ezt a csakugyan képtelen dolgot, hogy nem bír minket kiparancsolni a vízből. Így aztán - gondoltuk - elrontjuk egyszer a mulatságát a rohadt, sima képű szépfiúnak. Felöltöztünk idejében, és vártunk. Amikor felhangzott a palánk mögül a közeledésük és koppant a „Század. Állj!” - elkezdünk hujjogtatni, zúgni mindnyájan, mintha még javában fürdenénk. Zsoldos pedig a medence felé ordította, hogy kint is lehessen hallani:

- Figyelem! Egy fél perc alatt felöltözve sorakozó! Balabán tiszthelyettes úr parancsára!

Balabán csak nézett. Hirtelen elhallgattunk. Házmándi tiszthelyettes benyitott, s ahogy meglátott bennünket készen, sorakozva állni, visszahőkölt, tágra meredt a szeme, arcára ráfagyott a fölényes mosolya. „Összecsinálta magát, barátom” - ahogy Colalto mondta. Egyszóval véresen kibabráltunk vele. Ez Zsoldos találmánya volt.

Azonban az kellett hozzá, hogy csakugyan mindenki idejében fel legyen öltözve. Meg is értette java részük, csak nyolc-tíz embert kellett egyenként kiparancsolnunk a vízből; Szerafini és Kappéter azonban megkötötte magát. „Ne vezérkedjetez itt!” Kénytelenek voltunk erővel kihúzni őket a medencéből, ami nem ment fájdalom nélkül. Kappéter mérgeiben stréberkedőnek és nemes lelkűnek nevezte Medvét, s kapott tőle rögtön egy pofont. Pedig annyi igazsága volt, hogy mi nyolcan, sportolók, könnyen otthagyhattuk az uszodát, mert később, fél négy tájt, rendszerint úgyis visszalógtunk.

Jókedvűen meneteltünk keresztül a parkon. Balabán ábrázatán is mosolygás bujkált. Medve azonban málává vált. Amilyen lelkesen vette át Zsoldosnak ezt az ötletét, úgy elszontyolodott most. Kappéter szemében gyűlölködés volt, amikor szembeszegült vele a medencében; pedig Medve a lelke mélyén kezdett Kappéter pártjára állni. Egyszerűen szeretett volna tovább fürödni, gondolta, s nem érdekelte őt, hogy a többség milyen indokokkal és miféle új játékot talál ki. S végeredményben bátran ellenállt, és dacosan magára maradt. Márpedig ezt a szerepet Medve nem szívesen engedte át másnak.

De aztán amúgy sem került többé ilyen helyzetbe Medve, mert Balabán tiszthelyettesnek egy kicsit fejébe szállt az ajándékba kapott dicsősége, s egyszer a napostiszt jelenlétében kihallgatásra rendelte Szeredyt harmadmagával. Ez kellemetlen volt. Csúnya volt. Szeredy elkomorodott. De aztán hamar lerázta magáról a mérget, és azt mondta: - A fűzfánfüttyülő rézangyalát.

Vagy: „Milliom kartács és bomba”. Persze nem ment el kihallgatásra, és szombaton, mint eddig is, segített Balabánnak beszédni a lepedőket, önként, mert nélküle nem boldogult volna, és sajnálta. Ha elpimaszkodott, hát annyi baj legyen.

- Bagatell - mondta Szeredy Dani.

Röhögtünk. Bagatell - mondtam én is. Röhögtünk Szeredyn, röhögtünk Medvén, röhögtünk Balabánon, sárgalábú istenit az anyjának. Potomság. Aztán a tanteremben egyszer este Bónis énekelni kezdte szórakozottan:

A töröknek!

Tar a koponyája!

Tata-tamtam, váltig borotválja! Merényi nótája volt ez. Medve Drághgal sakkozott, felnézett. Mások is felnéztek egy pillanatra. De semmit sem gondoltunk.

Csak Gereben hiányzott egy kicsit a négyszer százas stafétából. Merényi helyett Zsoldos lett a harmadik legjobb magasugrónk. Rajta kívül Czakó, a nagy Laczkovics és Jaks került még a tréningkülönítményünkbe.

Medve kiügyeskedte, hogy reggelente a csukló helyett is mezeiztünk: körülfutottuk a park felét. Végigbumliztunk a főallén, le a kapuig s a külső fasoron vissza. Medve vezette a bolyt. Trikóban, fekete klottnadrágban futottunk, pedig sokszor még hűvös volt a korai óra. Volt egy padunk, ott raktuk le mindig a zsávolyruhánkat. Végül Drágh is beszállt hozzánk kilencediknek. Unta a zászlóalj csuklógyakorlatát nézni, mint közönséges szakaszparancsnok. Jó középtávfutó lett.

Aztán meleg nyár jött. Egy délben nagy zivatar. Utána kibújt a nap, fémese, kékeszöld, vad színekben csillogtak az ázott lombok. Visszatelepedett a kánikula mélységes nyugalma. Már ébresztőkor érezni lehetett a mozdulatlan levegőt, a fényesen feszülő nagy nyári égboltot. Jólesett belépni a hűvös vesztibülbe.

Jólesett az épület hűvös folyosóin mászkálni. Érezni a földszinti levegőszagot. Látni Tulp tanár anatómiáját a szemünk sarkából. Végigsimítani a lépcsőház ismerős tapintású fakorlátját. Soron kívüli uszodákat potyáztunk ki negyedévesek, és strandoltunk, mint a grófok.

Az uszoda a park északnyugati részén, a fák szakadécai közt bújik meg, szinte a lombok sziklaszorosában. Verte a nap a köveit, gyékényt, farácsokat, kabinsort. Hoztunk magunkkal ennivalót, olvasnivalót; soha nem olvastam végül egy betűt sem; vagy a vízbe ugráltunk be, vagy hanyatt feküdtünk deszkán, lócán, cementen, és semmit sem csináltunk, hallgattuk a madarakat vagy a Netter-kapu felől a kürtösök gyakorlását. Formes egyszer behozta a gitárját, és törökülésben pengette, felhúzott jobb vállal; Zsoldos addig ugrált mögötte, amíg Laczkovics Sándor be nem dobta a vízbe. Az uszoda végében építettek valamit téglából. Ott ültünk egy homokrakásban, s Medve kezdte, aztán mi is kedvet kaptunk hozzá: homokvárat építettünk, versengve egymással, tapasztottuk a sarat, elmerült figyelemmel.

Szeredynak pedig valamilyen hipermodern dzsesszhegedűje volt vagy mi a csuda, de elég rondán szólt. Nem emlékszem, hogy minek hívták.

23

Meg is kérdeztem tőle múltkor a Lukácsban. De már nem 1957-ben, mert közben ősz lett és tél, és tavasz megint, míg Medve rám maradt kéziratával pepecseltem. Sőt már leszedték az uszoda téli üvegfalait is a medence körül. Felmentünk Szeredyyel a tetőre, jóformán egy lelket sem láttunk. Csupa üres fekvőszék.

- Volt neked huszonhatban egy faramuci hangszered - mondom.

Szeredy lassan rám nézett, aztán vállat vont. „Tyh.”

Vagyis:

- Lehet.

Mindig mindenre emlékezett; ez hát most azt jelentette, hogy bánja a fene. Kisebb gondja is nagyobb annál, hogy miféle hangszere volt neki huszonhatban. Továbbá még mást is jelentett. És még azon kívül is sok mindent.

- Hát minek jöttél vissza a hegyről? - kérdeztem.

Erre nem felelt. Eltelt egy kis idő, újra megkérdeztem:

- Hát Magda?

- Mb.

Magda volt a szerelme, akit elszöktetett Brassóból, aztán Nagyváradról, ahol halálra ítélték miatta, mert a kislány kétségbeesett féltékenységeben azzal akarta magára terelni Szeredy figyelmét, hogy elégette egy katonai iratát, és várta, hogy mi lesz ebből. Ha Szeredy kiszolgáltatja őt, akkor úgyis meghalhat - gondolta -, mert minek éljen nélküle. De aztán elbújtak Budapesten, és végül mégis Szeredy nélkül élt tizenkét évig. Magda egy zsidó fényképésznek volt a lánya, s bár Szeredy szülei a tőlük telhető legnagyobb szívélyességgel fogadták, látta rajtuk, hogy a szívük hasadna meg, ha a fiuk csakugyan feleségül venné. Hozzáment hát negyvenötben hirtelen egy fiatal színházi rendezőhöz. De hát ez hosszú történet.

Szeredy akkor három évig nem nagyon járt sehová; megint szolgált, mert a szülei kedvéért elintéztette, hogy töröljék a hadbíróság ítéletét, s a rangját is visszakapta, sőt egyenesen alezredessé léptették elő. Volt egy asszony Budapesten, akit még lánykorából ismert. Azzal szeretett csak együtt lenni. Kedves, csöndes, elég csinos nő volt, elomlott a házassága már jóval előbb. Aztán valahogyan mégis a szeretője lett Szeredynek, s attól fogva mind a ketten azzal gyötörték magukat és egymást két és fél évig, hogy próbálgatták ezt abbahagyni. Az asszony végül határozott lett, s szakítottak. Szeredy sietve, pár hónap múlva megnősült. Akkor kiderült, hogy mégsem volt végleges a szakításuk; Szeredy tulajdonképpen nagyon megszerette a nőt. Aztán ötvenhétben, amikor összeköltözött Magdával, akit mindig szeretett, kiderült, hogy a feleségét is ugyanúgy megszerette házasságuk hat éve alatt. Azon a nyáron kétszer költözött vissza hozzá, harmadszor pedig, már szeptemberben, elment a Mátrába, egy kis faluba, örökre, egyedül. Lakott ott régebben is, s volt megélhetése. Szerette a falut.

- Mi a fenének jöttél vissza? - kérdeztem hát tőle a Lukácsban. Azért ment fel a hegyre kilenc hónappal előbb, mert nem bírta tovább, egyszerűen. Torkig volt az egésszel, gyűlölte önmagát és valamennyi szerelmét, sőt unta és utálta is már. Ezt értettem. De a teremburáját, gondoltam, ezer kartács és bomba, hát minek jött vissza?

- Miért?

- Mb - felelte.

Vagyis azért, hogy a Matej kinyalhassa a fenekét. Ami nagyjából azt jelentette, hogy vissza-jött azokhoz, akiket utál, gyűöl, szeret, hadd tépjék, rúgják, rángassák tovább, aztán úgyis pihenhet eleget a diliházban vagy a jó szagú föld alatt. Azonfelül a színháznál is örültek neki, ahol díszleteket tervezett már évek óta. De hát ez hosszú történet, és ráadásul nincs is még vége.

Gondoltam, inkább visszatérek a régi faramuci hangszerére. De ő előbb szólalt meg.

- Szaxoviolának hívták - mondta.

- Hm? - Felnéztem.

- De ez már a hajón volt. Hazulról hoztam el akkor. Cipeltem Mohácsig.

A sógoráé volt. A hegedű és a szaxofon szerencsétlen kereszteződéséből született. Június végén, 1926-ban, lezártuk az évet, tornaünnepéllyel, nagy díszmenettel Kovách Garibaldi előtt, fáklyászenével este, Colalto leszerelte ágysodronyáról a rádiót, az első emeleti árnyékszék falán otthagytuk Medve tenyere nyomát feketén, és tíznapos tanulmányi kirándulásfélére mentünk, végzett negyedévesek. Komáromtól hajón jöttünk le.

24

Hajón jöttünk le Komáromtól fogva. A Duna magasan állt, áradt. Este érkeztünk Budapestre. Az alsó rakpartot ellepte a víz, a kikötő kis hídjáról deszkaszálakra kellett lépni, így szálltunk ki. Egy napot a hadapródiskolában töltöttünk, ahová ősszel, már mint főreálisták, bevonulunk majd. Marcell Karcsi kísért a századunkat, s Medvét nevezte ki szolgálatvezetőnek. Másnap délelőtt elengedett néhányunkat rövid kimenőre, s Szeredy ekkor hozta el hazulról a sógora szaxovioláját. Késő délután indultunk tovább a hajónkkal Mohács felé.

Este azonban a hadapródiskolában Medvét lehordta egy ottani bakaszázados. Kaptunk két hálótermet. Aztán máris mentünk le vacsorázni. A két étterem között volt a tálaló. Az épületben alig lézengtek, mert a három alsó évfolyam szintén kirándult vagy nagygyakorlatozott valamerre. Az ügyeletes nyolcadéves magas, karcsú fiú volt, simán hátrafelé fésült, csillogó fekete hajjal, és halkán, hadarva beszélt. Vacsora után a tálaló ajtajában megint felbukkant, vigyázzt, imát vezényelt, aztán intett egy feléje oldalgó, idősebb tiszthelyettesnek, hogy várjon, mindjárt.

- Nyolcadéves uraknak társalgó fél egyig - hirdette ki hadarva. - Alreálista vendégeink pedig használhatják a hetedévesek társalgóját, aki óhajtja, fél tizenkettőig. Végeztem.

Átkarolta mosolyogva az altiszt vállát, és vitte magával a tálalón keresztül. „No, mi baj, öreg?”

A folyosóról nyíló ajtón most hirtelen becsörtetett, elkésve és ok nélkül, az ügyeletes tiszt. A nyolcadévesek, láttam, csak úgy leszállingóztak az étterembe egyenként, mint a fürdővendégek, aztán vacsora közben is volt, aki felállt, s egyszerűen kiment. Ráadásul összevissza voltak öltözve, ki zsávolynadrágban és kék zubbonyban, ki fordítva, ki egészen zsávolyban. Ahogy eszükbe jutott: legalábbis úgy festett. A zászlóalj-ügyeletes persze díszben, karddal, derékszíjjal.

Az idegen százados rögtön ránk ordított, ahogy belépett. „Mi van itt?!” Megálltunk előtte, az asztalok között.

- Rangidős! Sorakoztassa a társaságot, és vonuljanak fel a hálótermükbe!

Medve volt a szolgálatvezető, de Kmetty Fidél a rangidős. Egyszerre ugrottak ki. Medve sorakozót vezényelt. A százados gyanakodva nézte őt, aztán az arcvonalat. Meglelte Kmetty Mancit. Rámutatott.

- Lépjen ki.

Kmetty kilépett.

- Melyikük a rangidős?

Kmetty jelentette, hogy ő. A százados elvörösödött, és csúnyán káromkodni kezdett Medvére. „Süket maga? Vagy hülye?? Vagy csak pimasz???” A tálaló ajtajában újra megjelent a napos nyolcadéves, és nézte őket.

- Mi a neve?

- Medve Gábor, végzett negyedéves növendék...

- Tűnjön el előlem! Mert bevágom, mint a taknyot!

- Igenis! - mondta Medve. Láttam, hogy nagyon dühös.

Ahelyett, hogy belépett volna gyorsan akárhová, megállt újra az arcvonal előtt, és harsányan magához hívta Kmettyt. „Hozzám!”

- Átadom a parancsnokságot! - kiabálta pokoli dühvel, aztán tisztelgett, elindult a balszárny felé.

Az idegen százados őrzöngeni kezdett. Egy oktávval feljebb csapott a hangja rögtön.

- Pofátlan, pizszok csirkefogó! Kapcabetyár!

Így, úgy. Medve tulajdonképpen szabályosan járt el, de ez csak még nagyobb vakmerőség volt, mert hiszen meghunyászkodva kellett volna repülnie, ész nélkül, ha egyszer a százados be akarta őt vágni a beosztásba, mint a taknyot.

A tiszt berekedt, s ettől még féktelenebbé vált. Suttogva, hörögve gyalázta Medvét, aztán intett az ügyeletes nyolcadévesnek. „Csuklóztassa meg! Itt, azonnal!” - és kirohant az étteremből, ahogy jött.

- Igenis - mondta a magas, fekete fiú. Kényelmesen utánaézett a századosnak. Visszafordult Medve felé. - Csipőre! - vezényelte neki halkán. - Karokat le! Köszönöm, végeztem.

Aztán Kmetty Fidélre nézett.

- Vigye fel őket a hálóterembe. Ahogy a százados úr parancsolta. Aztán, természetesen, átadja a parancsnokságot megint a szolgálatvezetőjüknek.

Medve felé intett a fejével.

- És akinek kedve van, lejöhet újra a társalgóba. Az én engedélyemmel. A földszinti folyosó túlsó szárnyán van.

Feljött utánunk a hálóterembe. Leült az egyik ágyra, cigarettára gyújtott, megnézte, van-e mindenünk, lepedő, párnahuzat. Zsoldos ágyán ült, s megkínálta őt is a tárcájából. Odahívta Medvét.

Medve megállt előtte vigyázban.

- Ö, izé - mondta a fekete nyolcadéves. - Ne ingereljük a százados urat, mert hét fejlövése van. És csapattiszt volt sokáig a gyalogságnál. Ezt vegyék tekintetbe. - Medvének is oda nyújtotta a tárcáját. - Szóval ne kuplerájozzatok, urak, és ha valamire szükség van, szóljatok nekem. A csikkeket nem kell kidobálni az ablakon. Inkább az ágy alá.

Mentegetődött. Szükségét érezte. És velünk szemben! Egy rohadt bakatiszt miatt. Persze tudta jól, hogy alapjában fel sem vesszük az effélét, régen hozzáedződünk, mégsem csodálkozott azon, hogy Medve dühbe gurult, mint egy civil - mert azt is tudta jól, hogy időnként, úgy körülbelül minden ötvenedik letolást, az ember valahogyan mégis a szívére vette. Talán az egy Laczkovics Sándor kivételével, akinek mérhetetlen, álmos higgadtságán

nem lehetett áthatolni. Ámbár ez sem igaz. Egyszer-egyszer még ő is mellre szívtá, és jött az emberhez, fújt egy kicsit, átkozódott.

Medve azonban nem a goromba gyalogsági százados miatt komorodott el. Ezt a jelenséget ismertük jól; volt olyanfajta tiszt, aki Medvét rögtön utálni kezdte, mihelyt ránézett. Már a szeme állása sem tetszett az ilyennek. A zubbonya esése sem. Vagy ahogy a sapkáját viselte, a medvesapó. Ez is észrevette: „Tegye fel rendesen a sapkáját! - ordított rá. - Mi maga? Trágyadombon képzeled magát? Mert oda való!” A kardját markolászta, neki akart menni vele Medvének.

Kmetty tetszett neki. A Mancsi sapkarózsája szépen meg volt igazgatva, a zubbony jól állt rajta, csinosan, rendesen, odasimult az alakjához. Medvének ki volt kapcsolva a gallérja, és meglátszott az egyenruháján egy kis nemtörődomség. De nem ez volt a baj. Myrkovszky vagy Bónis, vagy pláne Orbán Elemér sokkal trehányabban öltözött, s rajtuk mégsem gurult dühbe az efféle följobbvalónk soha. Letrógerozták őket, és kész. Az volt a baj, hogy a maga módján Medve, ahogy a zubbonya könnyedén, erőlködés nélkül rásimult a vállára, szintén csinosan, rendesen festett, még katonásan is: de nem úgy, mint Kmetty. A sapkaviselete sem volt nyegleség, lomposság, hanem egyszerűség, célszerűség: de mindez s az egész lénye mindenestől nem a szemlélő előljárónak szólt: s miként a laktanyából a tűzvonalba került harcoló legénység öltözködésbeli lazasága, vérig bősztette a csapattiszteket.

Egyszóval nem ez bántotta Medvét, ezt ismerte régen. Kmettyre sem haragudott. Ellenkezőleg, a Mancsi haragudhatott rá joggal, akit nagy sérelem ért ezzel a mellőzéssel. Marcell főhadnagy Medvét nevezte ki szolgálatvezetőnek helyette. Elsősorban, de nem kizárólag, a rangsort vették mindig figyelembe. Medve a legjobb sportoló volt, s habár a rangsorban hátrább állt, Marcell Karcsi tulajdonképpen mindig szerette, ő másféle tiszt volt: most hát megpróbálkozott vele. Medve tudta, hogy Marcellnak határozottan ki kellett állnia mellette, ha ennyire eltértek a szokástól a kedvéért. Tudta, hogy sokan örültünk neki; de hogy vannak, akik nem; hogy Kappéterék, Inkey, mások, dühösek rá, kinevetik, utálják. És tudta, hogy sajnos nem nagyon vált be. Máris látszott, hogy Marcell főhadnagy kissé csalódott benne. Kizárólag ezért, Marcell Karcsi miatt bántotta őt a dolog.

Ez éleződött ki az idegen bakatizztettel, aki csodálatos módon véletlenül rátapintott Medve érzékeny pontjára. Kmetty higgadtan, öntudatosabban állt az arcvonal előtt; csakugyan jobban illett oda. A hálóteremben, amikor a fekete hajú ügyeletes negyedéves kiment, Matej mégis rátámadt a Mancsira.

- Mit kellett neked ugrálnod, mi?

A hangulat erősen Medve pártján volt. Czákó is szidta Kmettyt: „Marha vagy!”

- Mancika! - csúfolódott vele Matej. - Mit tolakszol úgy, Mancika? Nem lett volna semmi, ha a bőrödbe tudsz férti!

- Ne nyalj Medvének - mondta Kmetty hidegen.

- Én?!

Matej sértődötten elhallgatott. Ő igazán nem azért mondta. A látszat csakugyan az volt, hogy buzgón hízeleg Medvének, amikor csak teheti; de hát a szívéből jött kétségtelenül. Sem szükség nem volt rá, sem haszna nem származott belőle; Medve undok, önző részvétlenséggel fogadta. Matej egyelőre abba is hagyta. Később aztán lejött ő is a társalgóba biliárdozni, s folytatta.

A földszinti folyosó itt derékszögben kanyarodott egyet hátrafelé, a legvégében. A negyed-évesek kaszinójából szinkópált zongoraszó hallatszott ki. Egy régebbi szám, amit ismertünk, aztán egy blues, amit nem ismertünk. És egy új tangó, „Simulj hozzám - ha üt az óra...” Furcsa volt, hogy takarodó után így sétálhattunk az épületben, a félhomályos, kongó folyosókon.

Reggel láttuk a hálótermünk ablakából a jó salakos futópályát odalent. Az egyik kanyarja egészen be volt zárva az enyhén emelkedő, füves talajba, mint egy játékvölgyecske, melyet játékegyoldal félkaréja peremez. Futballkapuk nem voltak.

Marcell főhadnagy kiengedett bennünket a városba délelőtt, vagyis nyolc után, ami a civileknek még reggel, s én előbb felmentem Júliáékhoz, mert útba estek. Tényleg, reggeliztek, és ott volt Viktor bátyám is, vajszerű burettruhában, mint egyszer álomban. Csak éppen hogy azt nem mondta: Használhatod az írógépet, Bébé.

Este, a hajón, amikor Marcell takarodófélét csinált, ahogy Ercsit elhagytuk, s a termekben, a körbefutó pamlagokon meg a kabinokban leheveredtünk, ki hogy tudott, őrséget kellett volna állnia valakinek. Tulajdonképpen két embernek. Medve lealkudta Marcellnál egyre, aztán tétován kijelölte Bónis Ferit. „Miért éppen én?” - Azért! - mondta Medve. Névsor szerint próbálta, de hát mégis találomra volt ez. Bónis pofákat vágott, vitatkozott. Láttam később, hogy Medve mégis aludni küldi, és maga megy fel a fedélzetre. Tíz órára járt az idő. Szép, nyári éjszaka volt, úsztunk csöndesen lefelé a Dunán.

A mohácsi csata négyszázadik évfordulója közeledett éppen. Fura dolognak látszik talán, vereséget megünnepelni, de hát aki a győzelmét ünnepelhette volna itt most, a hatalmas ottomán világbirodalom, már nem volt meg. A tatároknak is nyomuk veszett, sőt időközben, szinte a szemünk láttára, a szívós Habsburg-császárságnak is. Megszoktuk hát, hogy egyedül ünnepelgessük veszített nagy csatáinkat, melyeket túlélünk. Talán azt is megszoktuk, hogy a vereséget izgalmasabb, sűrűbb anyagból való és fontosabb dolognak tartsuk a győzelemnél - mindenesetre igazibb tulajdonunknak.

Meleg volt a hajó belsejében, dohogott a gépház. Elszenderedtem. Nem tudom, hogy mennyit aludtam, de egyszer aztán végképp felébredtem. Nem bírtam újra elaludni. Feltápáskodtam csöndesen, megtaláltam a bakancsomat is, felmentem a fedélzetre. Aztán hátra, a hajó fara felé, mert láttam, hogy Medve odaállt a korláthoz, virrasztani. Még mindig ott könyökölt.

Ugyanott, a korlátnál. A sapkáját zsebre vágta, nézte a vizet. Aludt az egész hajó. Lakatlan, erdős kis szigetek úsztak el mellettünk feketén. Csillagos volt az ég.

Elindultam Medve felé. Tulajdonképpen bosszankodtam rá. Bónissal is megint milyen erélytelen volt. Rendben van, hogy maga áll ki örködni, de akkor ne parancsolt volna előbb rá. Nem tudott igazán rendet tartani. Hanyagul vezette a szolgálatot; már Győrben bajt csinált nekünk, hagyott bennünket fölöslegesen kuplerájozni, aztán Marcell megrövidítette egy órával a szabad lógásunkat a városban. Ez Medvén múlt; Drághal sosem történhetett volna meg.

És a gallérja kapcsára is nyugodtan ügyelhetett volna. És egyáltalán. Önző volt, nem szedte össze magát. Pedig csak egy picikét kellett volna erőt vennie a hülye természetén, egyéni nemtetszésein, a kedvünkért. Biztos, hogy le fogják váltani. Közömbös, nem elég erélyes. Pedig valaha - valaha, újonc korunk első hetében, milyen nagy pofája volt - mennyit ugrált, amikor nem lehetett, s amikor végül elverték érte. Most meg eltunyáskodja ezt, ami szinte az ölébe hullt. Sokat morogtam rá életemben.

Most ő mordult rám rögtön, ahogy melléje könyököltem. Még egy szót sem szóltam.

- Eredj a francba.

Magában akart ábrándozni, mint sokszor. A vizet nézte. Eszem ágában sem volt, hogy elmenjek.

- Mi az, imádkozol? - kérdeztem, mert a két kezét összekulcsolta, ahogy rákönyökölt a korlátra.

- Igen - mondta dühösen. S mindjárt kezdte is: - Úristen, ments meg a barátaimtól, az ellenségeimmel majd csak elbánok magam is...

- Hisz még a Miatyánkat se tudod - vágtam közbe.

Persze tudta. Annyira megtanulta a konfirmáció előtt, hogy egyszer jött hozzám filozofálni róla: hogy ellentmondás van benne. „Jöjjön el az Isten országa, jó, helyes. De akkor miért adja meg a mindennapi kenyerünket? Ez akkor igazán nem fontos. Mi? Minek a kenyér ahhoz? Minek?” Eltűnődött. „Csak” - feleltem végül.

Most elkezdte összevissza mondani az imát, és egyes számban, hogy engem bosszantson. „Bocsásd meg a vétkeimet. Add meg a mindennapi kenyeremet...”

Bekaptam a horgot. „Marha - mondom. - Hát a többieknek? Ne adja meg a kenyeret? Hát Szeredy Daninak?” - kérdeztem, mert Szeredy éppen felbukkant a lépcső felől, ő is előkecmergett a hajó belsejéből. - „Hát mindenkinek? Ne adja meg?” Medve elégedetten jelentette ki, hogy mit csinál mindenki fejére. „Hát nekem?” - kérdeztem. Én is tehetek neki egy szívességet, mondta.

Persze röhögtem. Szeredy odaért, és kissé álmos szemmel nézni kezdett bennünket, hogy mit nevetünk. A szaxofont szorongatta a kezében, amit elhozott hazulról. Medve nem szólt semmit. Így hát én sem. Végül Szeredy kezdett beszélni.

- Baromi meleg van ott lent - mondta.

- Baromi - mondtam.

- Nincs semmi levegő.

- Semmi.

Medve hirtelen rám nézett. A hangom csengése nem tetszett neki. Magyarázni kezdte hát, hogy menjek a fenébe, mit akarok tőle, a világhoz nem alkalmazkodni kell, hanem csinálni, nem újrarendezgetni azt, ami már megvan benne, hanem hozzáadni mindig, s hogy őt nem érdeklik a mi posványos csürheproblémáink, de nekem ettől nem kell megsértődnöm: szóval amit örökké magyarázni szokott, s azonkívül azt is mondta, hogy neki tízezer lelke van.

A kéziratában találtam egy csomó külön jegyzetet is, javarészt első személyben írva. Kimásoltam az alább következő, 1942-ből való sorokat. Még akkor is a régi vitánkat folytatta, és eszembe jutott a hajóutunk rögtön:

„Szegény barátaim, nekem tízezer lelkem van, melyiket vádoljátok nektek nem tetsző dolgokkal? Önző vagyok, szökevény, részvétlen, szeretet nélküli? Lehet, hogy ez is mind én vagyok. Nem nagyon rajongok önmagamért sem, az igaz. Mégis, ti a féltve őrzött szerelmeitek alján csak a részvétlenség fájdalmasan szilárd talajára építhettek, az én közönyös magányom pedig, a személytelenség végső kergein belül, a szerelemnél erősebb egymásba olvadás sűrű, cseppfolyós, semleges lávarétegéből táplálkozik. Úgy szeretem felebarátaimat, mint önmagam. Ugyanazzal a fajta szeretettel. Nem jobban. Tehetetlenül, közönyösen, megmásíthatatlanul. Hát nem veszitek észre, hogy nektek is tízezer lelketek van? Az idő visszafordíthatatlan koordinátája mentén virtuális lehetőségeinkből mindig csak egy tud

megvalósulni. A fogható valóság felszínén élünk, elszakadva. Az érzékelésen túli, időn kívüli, nagyobb valóság terében azonban folytonosan összefüggünk egymással valahol. Indáink metszik a világot, aztán továbbnyúlnak, ki, egy ismeretlen dimenzióba, mint elszakíthatatlan köldökszinór s ott vagyunk egybekapcsolva, egyetlen egészként, abban a teljesebb kontinuumban.”

„Másképp hogyan érthetnénk meg végül még a néma gyerek szavát is? Hogyan volna lehetséges az a csoda, hogy a mi siralmas eszközeinkkel, szóval, tettel, rúgásokból, tréfákból, otromba, elnagyolt jelekből mégis megértjük egymást? Hogy közölni tudunk többet, mint a mondanivalónk? Hogy felfogjuk azt is, ami nincs benne, s ami bele sem férhet kifejező-eszközeinkbe?”

„Másképp hiábavaló volna minden igyekezetünk. Így pedig, gyarló látszatokból, a létezés felületében reménytelenül nyújtózkodva egymás felé, és halott formák segítségével, élő valóságot tudunk létrehozni, ha a felületre merőleges irányú, ismeretlen dimenzió felé ható erőkre szakadatlanul ügyelünk. Mert konvergens, egy metszópontból kiinduló sugárnyaláb tagjainak is tekinthetjük magunkat, hiszen annál jobban közeledünk egymáshoz, minél beljebb haladunk önmagunkban, magányunk közös centruma felé - noha a szűkebb vagy tágabb gömbfelületeken, melyekből diszkrét pályákat, elszigetelt ponthalmazokat ütünk ki, esetleg egyáltalán nem érintkezhetünk.”

25

Mindig matematikai hasonlatokkal hozakodott elő, ha érezte, hogy megint elég undok volt, mert azokat én nem értettem. Megmondtam neki a hajó korlátjánál, hogy mit csináljon a tízezer lelkével. Szeredy leült egy kötélcsomóra, a kajütfalnak támasztotta a hátát, és halkán pöcögtette új hangszerét. Inkább őt hallgattam. Előszedtem a cigarettámat.

Medve is elhallgatott. Aztán gondolt egyet, felém fordult, és elkezdte mondani előlről, rendesen a Miatyánkot, talán hogy ezzel szereljen le, vagy békítsen ki, vagy értesse meg magát. „Add meg a mi mindennapi kenyerünket ma... mindenkinek, a Bébének, Szeredynek, Zsoldosnak, és akkor már nekem is, mert akkor mégis fontos, én is ott akarok lenni, megszoktam a vén hülye pofájukat...”

Szeredy felnézett egy pillanatra, aztán megint lehajtotta a fejét, játszott tovább. Medvének voltak ilyen érzelmi rohamai. Bár nem mondom, hogy gyakran életében. Biztosan cigarettát akar tőlem, gondoltam. De nem bántam. Semmit sem bántam már. Langyos volt az éjszaka, s a hajó langyos deszkái közé becsapott a folyó csípősebb levegője, nyakunkba mart finom hűvösségével, bujkált a fedélzeten. Felültem a korlátra. Medve csakugyan felélénkült hirtelen, és pimaszul, jókedvűen rimámkodni kezdett egy cigarettáért.

Éppen bele akartam hajítani az üres dobozt a vízbe. Szeredy már egészen folyamatosan pengette az új tangót, amit tegnap éjjel a főreál földszinti folyosóján is hallottunk kiszűrődni a negyedévesek társalgójából. „Simulj hozzám - ha üt az óra.”

Uramisten, gondolta Medve, hogy megszoktam őket. Mint a patyolat, gondolta nagyjából. Memphis, Nílus, Tutankhamen. Keresztretjvények, kórház. Uramisten, gondolta, tulajdonképpen micsoda lappangó, rejtett, megbízható boldogság ez, velük lenni. Igazán kinyalhatják a fenekemet, de ha ez a vén marha most beleesne a korlátról a vízbe, utána ugranék, mint a mindennapi kenyeremért. Nem is a szép szeméért. De hát össze vagyunk kötözve, s még csak

nem is úgy, mint a hegymászók vagy a szeretők, nem azzal a részünkkal, amelyiknek neve, honossága, lakcíme van, s tesz-vesz, szerepel, ugrál a világban, hanem igazában nagyobbik részünkkal vagyunk összekötözve, amelyik nézi mindezt. Tejsav vagy gyanta, valami kitermelődött izomlázból, sebekből, sárból, hóból, életünk gyalázatából és csodáiból; valami kenyérízű, ami nélkül most már nehéz volna megenni. Pedig nem erről volt szó eredetileg. Nemcsak kenyérről.

A Haris köz esős járdájáról volt szó, gondolta Medve. Veronikáról, az ég alkonyati lilaságáról, hosszú, unalmas délutánokról, a tavasz tavalyról már ismerős vad lágyságáról, a trieszti öbölről. Az anyja szép arcának hetyke pillanatairól. Most megint kedves volt, délelőtt, gondolta Medve. Persze, jön a nyári hosszú szabadság, s a szíve mélyén ő is unja leveleinek korholó, elégedetlen hangját. „Édes fiam, megint csak pár üres, lélektelen sort írtál, kár a bélyegért, ha nem tudsz közvetlen, meleg, természetes szavakkal beszámolni magadról. Bizony nagyon elszomorítottál a történelem és a német osztályzataiddal, én biztosra vettem, hogy a kedvemért megszerzed a tiszta jelest. Nem veszed komolyan a tanulást...” A minősítése is rossz volt. „Tehetséges, nem elég szorgalmas, jó modorú, komoly, zárkózott, de néha gyerekesen élénk, önfejlő...” - Ne légy önfejlő - buzdította az anyja -, hát ezt kell hallanom rólad? „Vallásos, de kissé falánk” - Orbán Elemér minősítésében ez állt. Én még aránylag jobban jártam, gondolta Medve. De sajnós nem volt elég önfejlő ahhoz, hogy ne okozzon neki fájdalmat anyja elégedetlensége. Mégis nehéz lett volna komolyan vennie nemcsak a tanulást, hanem mindnyájukat. Az is bántotta, hogy Marcell főhadnagynak csalódást szerzett. Sajnálja, nem akarta; de nem teheti sem az anyja kedvéért, sem Marcell kedvéért, hogy komolyan vegye, egy pillanatig is elfogadja az ő világukat, mert ez fizikai képtelenség volna. Nem férünk bele, gondolta. Már azzal sem, ami Bébével, Szeredyvel, a többiekkel összeköt, hát még egymagamban, az eredeti teljességgel! De hát titokban az anyja is unta saját nehezteletéseit, kívánalmait, a lelke mélyén okosabb volt önmagánál, s tudnia kellett, hogy eredetileg másról van szó.

Másról, gondolta Medve, de persze igazán nem Szeredy tömpe orráról, se Zsoldos szájharmonikájáról, se semmi efféléről. A lópikula se képzelte ezt. Oldalba kapott bennünket, gondolta, mint egyszer a hóesés. Olyan oldalról ért, ahonnét nem is vártunk semmit. Szerencsére nem kell törődni vele, mert elpusztíthatatlan dolog. Sőt, éppen mert megvan, kezdhet az ember mással törődni. A kenyér nem elég. Kovászos uborkát árultak, gondolta, a Vámház sarkánál a kofák, a rakparton, ahol a gyümölcs piac kezdődött. Hosszú nyelű, lukacsos fakanállal meregették a hordóból. Egyszer pedig együtt utaztak Ceglédig Kehrling Béla teniszbajnokkal. S egyszer este egy negyven-ötven éves, csontos arcú, ismeretlen férfi cigarettázott a fiemei gyors folyosóján; de ő aztán leszállt az anyjával Siófokon. Színes asztalkendő, nyári reggeli a verandán, gondolta. Vagy folyosóra kiszűrődő szinkópált zongoraszó. Vagy akár a tanszerládája zöld fedele. A főallé. Még a porta is, a kapus hosszúkás, sivár szobácskája. És a fogda rosszul világított deszkafala, rácsai, hámló vakolata, mint egy vidéki állomás harmadosztályú várótermében éjszaka, a csatlakozást várva. És persze egy nagyon régi karácsony éjszakája. Az egész, gondolta, ami most már egybeillik és összefér, mert valamilyen; noha semmi sem fontos, és igazán mindenki tehet egy szívességet. Jó volna egy cigaretta, gondolta.

De a kenyeret mindig nagyon szerette. Egész életében mindent, nemcsak a húst, hanem a levest is, túrós csuszát, csokoládét, szilvát, mindent kenyérrel evett. Máskülönben nem érzi igazán az ízüket, magyarázta egyszer.

- Adj egy cigarettát, Bébé!

A korláton ültem, ahogy félig suttogva felém fordult. Mohón, szemérmetlen, jókedvű szemtelenséggel kezdett könyörögni. Éppen be akartam dobni a vízbe az üres skatulyát.

- Nem adok - mondtam.

Nem tudom miért, de valahogyan tétovázott a kezem, úgy fogtam az üres memphisese dobozkát, mintha még volna benne, s nem úgy, mint értéktelen holmit. Ez tévesztette meg Medvét.

Leugrottam mégis a korlátról, mert Szeredy felnézett rám egy pillanatra, s láttam, hogy idegesíti. Nem szólt. Biztosan ő is azt hiszi, hogy van még cigaretta a dobozban, gondoltam, s félti a víztől. De nem szól, mert az én dolgom: enyém a cigaretta, s ha bele akarok esni a Dunába, hát egyen meg a fene cigarettástól, essek, majd kihalásznak valahogy Medvével.

De nem volt már a skatulyában. Az utolsó Memphisre gyújtottam rá az imént. Júliától kaptam délelőtt. Titokban dugta a zsebembe, hogy az ura ne lássa. Ő volt az egyetlen, aki soha nem kérdezett tőlem semmit az intézetről, s mindvégig az volt a gyanúm, hogy mindent tud; ami persze képtelenség. Búcsúznom kellett tőlük elég hamar. Felemelte rám szép fiatal, kreol arcát. Nézett a szemembe. Kicsit kancsalítva. Fájt a szeretete, fájt a reménytelenség, fájt, hogy túléltünk mind a ketten valami jóvátehetetlent; mégis, alig fájt. Vagyis inkább egészen csendesen fájt, egészen messze, de olyan erővel és olyan mélyen, ahol azt az egy-két biztos dolgot tudtam: s ahogy szelíd galvánáramával átjárta a nehezen szerzett, titkos, elvehetetlen nyugalomomat, egy pillanatra világossá vált a talaj alaprétégződése, amin éltem: a kimondhatatlan érzés, hogy mégis minden csodálatosan jól van, ahogy van. Júlia arcán a megkezdett mosoly forrósodott. De aztán ennyiben maradtunk: a mosolygás soha-félbe-nem-hagyott kezdőpillanatánál.

Zsebre vágtam az üres memphisese dobozkát, mintha még volna benne. „Nem adok!” Ebéd után még majdnem tele volt, amikor Medvét megkínáltam, s nem gondolta, hogy azóta szétszotogattam. Tovább könyörgött. Borzasztó erővel tudott megkívánni ezt-azt. „No adj egyet, édes jó Bébé, ne rondáskodj!” Végül nem álltam tovább, és megmutattam neki az üres skatulyát. Odaadtam az égő cigarettámat; mohón, nagyot szívott belőle; aztán Szeredy következett.

Lassan, méltóságos nyugalommal úszott velünk a hajó a csillagos nyári éjszakában. A bordái, palánkjai, kajütjei, valamennyi fa, vas, réz és kőc alkatrésze, egész teste finoman, szakadatlanul, tetten nem érhetően remegett. Mintha nem is a hajó remegését éreznénk, hanem belül, saját testünk sejtfalainak, vagy csupán a gondolatainknak, vagy csupán a vágyainknak, emlékeinknek lüktetését, vibrálását, eleven, örök lobogását a nyugalom biztos hajósúlyába zárva. Medvével a korlátnak támaszkodtunk. Szeredy magába merülve pöcögtette krómtölcséres, furcsa hegedűjét, egészen halkán. Ha sorra került, beleszipantott közös Memphisünkbe, melynek a parazsa nagyra nőtt, ahogy adogattuk körbe, s megvilágította az arcát egy másodpercre, talán az ujját is égette, mert már inkább csutka volt, mint cigaretta, de takarékosan végigszívtuk.

.oOo.